PETRINI

Belli, Albensis,

IVRECONSVLTI INCLITI
ET SERENISSIMI
EMANVELIS PHILIBERTI,
SABAVDIAE DVCIS
CONCILIARII,

De Re militari & Bello tractatus,
diuisus in partes XI.

In quo, præter ea, quæ de Re militari tractantur, obiter multa, quæ ad ciuilem administrationem attinent, attinguntur; omnibus iudicibus apprimè necessarius.

CVM PRIVILEGIIS.



Venetijs excudebat Franciscus de Portonarijs.

M D LXIII.

Extract du priuillege du Roy.

AYiourdhui Vingt huictiesme iour d'aoust mil cinqcens soicantedeux le Roy estant au camp deuant Borges a permes, octroie, & accorde au Segneur Perin Bel d'Albe, con sigliér destat de monsegneur le Duc de Sauoye, quid puisse & luy soit loisible faire imprimer par tel imprimeur de ce Royaulme, & aultre, & auci telz uolumes & caractaires que luy bon semblera ung liure par lui componse, intitule, Tractatus de Bello, & re militari, *auec priuillege special au ditz libraires, que aultre que luy ne le porra uendre, distribuer, ne exposer en uente en quelque sorte que ce soit durant le temps & terme de dix ans prochains uenans & consequens, a commencer du iour que le dit liure sera paracheue, d'imprimer. Ce que sa Maieste deffend tres expressement a tous imprimeurs quelonques sur poyne de confiscation desditz liures, & d'amende arbitraire. Mayant surs commandè sadit maieste expedier ce present breuet pour la ionissance de la dit permission la Royne sa mere presente.*

Sic subscriptum.

Robertet.

Et cum priuilegio Illustrißimi Senatus Venetiarum, & aliorum Principum.

SERENISS. ATQVE

INVICTISS. PHILIPPO
HISPANIARVM REGI,

Petrinus Bellus Iuriſconſ. S. & F. præcatur.

QVòd ego tàm exilis vir ingenij tàm tenuis fortunæ te Philippe Rex maxime & inuictiſs. ſcriptis meis inuocare, tuoq́; nomini qualeſcunque labores meos dicare auſus ſim, non immeritò mirabuntur omnes, nonnulli etiam coarguent, ac reprehendent: cùm id maximis ingenijs, doctiſſimis, ac ſummis viris, inter quos me non auſim connumerare, vix conari liceat. Confirmabit hanc de me opinionem titulus ipſe operis; vt enim ab Annibale deriſus fuit Philoſophus coràm eo de officio Imperatoris, de cæteris ad rem bellicam ſpectantibus declamans, & docens; ſic ego, qui ad Regem maximum, ad Imperatorem præcipuum ipſa de re militari conſcribam, videbor non carere arrogantia, ac temeritate; hæc mihi primùm eſt diluenda, ac deuitanda culpa; aut

saltem excusanda, & leuanda ratione aliqua. Illud igitur primùm respondebo me non profiteri in hoc meo opere magistram artem tirones cæterosq; milites deligendi, non eos docendi atque instituendi ad gradum, ad saltum, ad cursum, ad missilia, ad vitanda uel inferenda vulnera, ad reliqua munia, non etiam Duci ipsi præscribere quem locum castris ponendis deligat, quomodo acies instruat, quos in subsidijs collocet, quibus remedijs dolo, aut uirtuti hostium occurrat, qua ratione, aut quibus machinis vrbes suas tueatur, aut hostiles expugnet; non denique regulas, aut leges bellorum constituere; insulsissimus sim enim hæc docens, aut prosequens, cui meritò dicatur, Ne sutor supra crepidam; quamuis neque usque adeo peccent, qui hæc ad Reges, atque Imperatores conscribunt, vt sint inexcusabiles, aut ridiculi; neque enim defuerunt melioribus seculis, qui hæc scriberent, ut Frontinus Diuo Traiano, Ælianus ad Adrianum, Flauius Vegetius ad Valentinianum, Modestus ad Tacitum, & ante eos omnes ad ipsum Augustum Imperatorum omnium maximum, Paternus: quorum opera neque inanis fuit habita, neque forte inutilis; verum longè alius meus est hic labor, longè etiam alienum

meum

meum institutum, meumve propositum. Cùm enim omnibus ferè retroactis seculis Reges, & populi perpetua quadam, iure ipso gentium adinuenta lege, seu uerius Deo ipso auctore eorum animis infusa, obseruauerint, ne prius bella indicerent, quam probata indicendi ratione, & causa, hanc Christianis Regibus, ac principibus, & populis probatam esse legem summè addecet, atque etiam oportet. Quod qui non faciunt, ius gentium violare haud verebor dicere, immo & in omne humanum genus, atque etiam in ipsum Deum grauiter peccare. Quid sunt enim aliud bella, submota Iustitia, quàm aperta latrocinia? quid verò minus Principem decet, præsertim qui Christo, et verò Deo credat, quàm auctorem esse cædium, rapinarum, incendiorum, vastationum, tot denique, & tantorum scelerum, quæ bellis committuntur, si ea sola libidine, non etiam certa, & probata ratione iubeat fieri? Quid quòd ipsas bellorum causas, atque initia non est satis esse probata, & legitima, nisi eadem ratione, qua sunt suscepta, gerantur, & terminentur. Neque enim quia Principi facultas adsit gerendi belli, atque etiam auctoritas, ac ratio, passim debet in omnes, etiam qui sunt in hostico, sæuire, & milites suos im-

mittere;

mittere; sed personarum, rerum, temporum, alio rumq́; multorum ratio est habenda; sed neque militibus omnia permittet, etiam si suo id faciant commodo; sed considerabit, quid liceat, quidve expediat. Hæc ego animo meo voluens, quum à tempore indicti belli per Franciscum Francorum Regem Carolo Sabaudiæ Duci citra in castris inuictiss. Caroli Quinti patris tui Rex max. sub Alfonso Daualo Marchione Vasti, sub Ferdinando Gonzaga, sub ipso Albæ Duce militauerim, audiendis militaribus causis iuri, atque iustitiæ dicendæ præpositus, vnde & officio meo Auditoris nomen inditum; cumq́; post susceptas per M. T. tantorum regnorum habenas, sub Reueren. Cardinali Tridentino, atque ipso Marchione Piscariæ, viro non minus propria, quàm paterna virtute et nomine claro, ab eo ordine ad Consiliarij bellici munus promotus, sub eis, ac postremo sub ipso Sinuessano Duce vsque in finem bellorum, & conclusam pacem continuè vitam egerim, & qui nigro capillo, & florente ætate militiæ fui desumptus, canis omnibus pilis, & effœta ferè ætate eam desero: hæc inquam per tot annos animo meo voluens, & reputans, non inanem neque indignam mea professione, meoq́; instituto, atque etiam pio animo sum

mo sum arbitratus hanc operam, vt de Bello, & de Re Militari aliquid scriberem, quo & principes admonerentur, quid poßint, quid liceat, quidque etiam eos deceat in bellis indicendis; quid etiam in fœderibus aut concludendis, aut obseruandis; quid in eis poßint ipsi exercituum ductores, aut quid eis sit interdictum, quid ipsos milites in armatos hostes, in captos, in deditos deceat, & quid inter se ipsos, quid in prouinciales tam hostiles, quam suos, quid in quodlibet hominum genus; quid etiam in res omnes tam animatas quam inanimatas concedatur; quid denique Prouinciales erga Principem, qui bellum gerat, quid erga ipsos milites, aut facere, aut pati oporteat. Hæc si certa lege concluderem & memoriæ mandarem, speraui duo hæc consequuturum; primum quidem me tot annos neque segniter, neque ociosè contriuisse demonstraturum; tum & Reipublicæ, si non multum, saltem aliquid opis contulisse. Quòd verò te Rex inuictiß. potißimum delegerim, cui tantillum doni atque operis dicarim, non tam audaciæ fuit, quam obligationis meæ, & debiti. Cùm enim totos meliores annos meos Sereniß. maximoq; omnium sui æui principum Carolo parenti tuo, tuæq; Celsitudini militauerim;

cùm

Cùm sub vtriusque tam parentis quàm filij clypeo contra maximas tempestates, & rerum turbines delituerim, amplis insuper donis acceptis; cui magis decuit grati animi sedulam & deuotam gratiam, quo licebat modo, referre, quàm tanti Imperatoris filio, tam magno, tam inuicto, tam splendido & magnanimo Regi? ad quem aptius de bello scriberem, quàm ad eum, qui grauissima bella, multis seculis debacchata, quorum desperabatur finis atque exitus, summa felicitate confecit, et maxima æquanimitate conclusit? ad quem denique de fœderibus, de pace, qua ego hoc opusculum meum peregi, uerba facere oportuit, quàm ad eum Regem, qui tam diu exulem pacem, cunctis desideratam, ab omnibus desperatam, sola Diuina ope expectatam, nullo pene negotio, sanctissimis, atque æquiss. legibus, maxima iustitia, orbi restituerit? tanta verò integritate, tanta Principum, ciuitatum, ac populorum gratia atque lætitia, vt res componere, publicæq; quieti consulere maluerit, quàm vincere. Cæterum, quum Persarum lege cautum esset, ne quis sine munere Regem adiret, Diuinaq; etiam, ne quis vacuus coràm Deo appareret, tu mihi & Rex optimus, & terrenus Deus maximus, non quale te

decet

decet accipere, ſed quale ego poſſum donum offer-re, tua conſueta, & cunctis nota hilaritate & be-nignitate ſuſcipe. & me T. M. addictum, ac de-uotum ſub vmbra tua patere ſenectam meam; & quod ſupereſt vitæ requieſcere; exiguumq; hoc muneris ex humanitate, & clementia tua & offerentis animo ſuſcipe magis, quàm ex re ipſa. Vale ſpes vnica Chriſtiani orbis, & Regum decus.

FEDERICI ALSINARII Comitis Camerani.

ILiadem Bellus perlustrans Palladis ictu
Prostratum Martem vidit, & ingemuit,
Atque ait, has artes peperi, Mars accipe, doctus
Palladis & posthac iurgia ne timeas.

Philibertus à Pingon Baro Cusiasi, Sabaudiæ Referendarius in Petrini Belli libellum.

Non nisi Pelidæ miles, uel Vlysis Homero
Cognitus; Aeneam nil Maro præter habet,
Nec nisi cognatas acies Lucane canebas
Alterius solam dat tuba Thebaidem:
Quotquot apud Graios, & apud scripsere Latinos,
Vnum nescio quid ἀκέφαλονq; docent.
Sistite, manca etiam quondam panxistis, in artem
Bella domi redigit Bellus habenda foris.

Francisci Ferrarij in Petrini Belli librum.

Inter Iesseæ quæ maxima munera gentem
Rex cælitum concesserat,
Bis septem Eoo ardebant fulgore lapilli

Summmo ſacerdotis humero:
Hinc Dux in dubijs ſupplex reſponſa petebat
Sanctiſsimo de numine.
At nunc gradiui ſeu triſtia munera curas,
Oppreſſus hoſte ab impio,
Hæc conſtanti animo Belli præcepta tenentem
Felix ſequetur exitus;
Seu potius poſito æternam certamine pacem
Exerceas, æquiſsima
Fœdera quæ ſint, quæ uictis uenia hoſtibus, & quid
Regnum optime conſtituerit
Aeterni expreſsit facundè pagina Belli.
Sit Imperator fortior,
Ambigeres cunctis, prudentior an ne ſenator,
Orator an diſertior.

In eundem.

Caſtrorum leges, Romanaq; ſuſcitat arma
Bellus in antiquum reſtituitque decus.
Artibus his fracti Pœni, fuſusq; Niphates
Et regum Latio colla ſubacta iugo,
Innumeri tibi debentur Petrine triumphi,
Aſpera qui dextro numine bella regis.
Siue mari uincat ſeu terra Dux, tibi habenda
Gratia, quod uincit muneris omne tui eſt.

Aliud in eundem.

Exorto Belli foetu contentio diuis
Incenſa eſt. Bellum nam ſibi quiſque cupit.

Iure ſuo Pallas hunc uindicat alma, ſacratum
Diua ſibi a teneris, hunc propriumq; uocat.
Exacuit Martem Belli ſonus, intonat ille
Atque iterum Bellum ſub ſua iura trahit.
Præreptum uatem indignatur Phœbus Apollo,
Nam Phœbum terris iura dediſſe ferunt.
At quia, Maieſtas ſoliorum, & ſceptra ſuperba
Qua, pace, & bello lege tuenda, canit,
Conſilijs adhibet ſocium Rex ætheris altus,
Adſcribit primis ordinibusq; Deum.

Bernardini Fraghetti Sereniſſimi Sabaudiæ Reguli apud Oratorem ſuum ad Venetam Rempublicam à ſecretis.

Perbellè ac bene BELLE doces quà bella gerantur,
Siue domi fuerint, ſiue gerenda foris:
Ardua facta uirum multi cecinere poetæ,
Vnde ſibi æternum commeruere decus:
Scripta quidem ueterum uix ſunt imitanda beatis
Ingenijs: tua plus laudis, & artis habent:
Martia ſiue tyro cupiat, ſeu bellica doctus,
Hæc legat, & quo ſint caſtra regenda modo.
Ergo tibi à cunctis debetur gloria maior,
Inclyta militiæ qui do cumenta doces:
Quàm quibus ornatis ſtudium fuit edere uerbis
Facta uirum, fictis prorſus imaginibus.

PETRINI BELLI

ALBENSIS

IVRISCON. INCLITI

ET SERENIS. EMANVELIS
Philiberti Sabaudiæ Ducis
Consiliarij,

DE RE MILITARI ET DE BELLO

Tractatus diuisus in partes vndecim.

PARS PRIMA.

SVMMARIVM.

1 *Primus in vrbe frater fratrem occidit.*
2 *Prælium in cœlo factum.*
3 *Bella vigebunt vsque in finem seculorum.*

De belli origine & antiquitate. Titulus primus.

BELLVM antiquum esse hominibus negotium, & cum ipso penè humano genere exortum, satis in comperto est. 1 †Cùm enim duo essent tantum ex communi illo omnium parente geniti fratres, alterum in alterum insurrexisse narrant sacræ literæ Gen. iiij. Ita vt verè dici cum poeta quodam possit,

Fraterno primę maduerũt sanguine glebę.

Quòd alibi de Romæ conditoribus scribitur. 2 †Imo & ante orbem ipsum à summo illo opifice perfectũ, factum esse prælium in cœlo scribitur Apoc. xij. vsque adeò terræ

ac cęlo difficilem & inconcessam pacem esse, quam non antecedat bellum, placuit Deo. Nihil est igitur q̀ admiremur omnibus seculis ab ipso orbis initio, populos, Reges, ac cæteros Principes bella vsque in hanc nostram ætatem produxisse, quòd sacræ Bibliæ, 3 Grȩcorumque, ac Latinorum annalia testantur. † Neque esse hoc malum desiturum, donec orbis ipse deficiat monemur sacro eloquio, prout habetur Matth. 24. & Luc. 13. De bello igitur & re ipsa militari quædam scripturus, ipsam prius nominis vim & proprietatem perscrutabor.

SVMMARIVM.

1 *Bellum vnde dictum.*
2 *Duellum.*
3 *Perduelles.*
4 *Milites cur dicti & Militia.*
5 *Exercitus vnde appellatus.*

Bellum vnde dictum. Titulus II.

1 BELLVM à Belluis dictum credidit Festus Pomp. quasi ipsum belluis magis quàm hominibus conueniat: vnde & Cicero, Cum sint, inquit, duo genera decertandi, vnum per disceptationem, alterum per vim; cumque illud sit proprium hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si vti 2 superiore non licet. † Duellumque prius vocitatum idem Festus 3 dixit, † non quasi duorum, sed duarum partium: vnde & hostes perduelles, ceu pertinatius duellantes, ac repugnantes: Hinc alibi Cicero, Qui proprio nomine, inquit, perduellis erat, hostis vocabatur, lenitate verbi tristitiam rei mitigante, cùm prius hostis diceretur, qui nobis peregrinus dicitur. Sed neque ineptè deriuabitur à bello quòd est pulchrum, cùm sit formosa, & terribilis castrorum acies ordinata: siue etiam ita per antiphrasim dictum malis, quasi minimè bellum aut pulchrum, prout & Militiam à mollitie dictam idem Festus autumat, quamuis aliud visum sit Iurisconsulto in l.j.in fi.ff. de mil.test. † Miles vero à malo est dictus, quòd 4 à suis arcet, vel à millenario, vt est in l.j.in fi.ff.de testa. mili. vbi 5 & † exercitum ab exercitio nuncupatum dicitur: vnde & infert Vegetius nunquàm debere eum obliuisci vnde sit dictus. Nihil verò

verò aliud est exercitus, secundum eundem Vegetium, quàm peditum atque equitum ad gerendum bellum multitudo collecta, cui applaudet tex. in l. ij. §. exercitum. ff. de his qui not. infa.

SVMMARIVM.

1 *Calamitates hominum à bello exortæ.*

Bella vnde exorta. Titulus III.

1 ORIGINEM ipsam bellorum inter homines ab iniuria processisse credendum est, siue inferenda, siue propulsanda: Nam vt Paul. de Cast. exorditur in consi. cccxcix. cuius initium est, Priusquàm iura fierent, lib. j. Illo rudi seculo, ante iura condita, nullo iudiciali ordine suum quis consequebatur, sed aut Regia manu, si Regis erat facultas, vel auctoritate propria & bello suscepto: quod tam diuino, quàm naturali, ac gentium iure concedebatur: quòd ibi latius Pau. prosequitur, sed & omnes hominum calamitates à bello ortas dixit Bal. in l. j. in j. oppo. C. de ser. fugit.

SVMMARIVM.

1 *Bellum triplex.*
2 *Bella quinque modis iniusta.*
3 *Bellum internum & externum.*
4 *Arma militiæ internæ.*

Belli species. Titulus IIII.

1 TRIPLEX esse bellum dixit Bal. in l. ij. nu. 71. C. de serui. inuasionis scilicet, defensionis, & recuperationis, quòd ad instar interdictorum possessoriorum desumpsisse credi potest, quæ sunt adipiscendæ, retinendæ, & recuperandæ possessionis, quando & pro his ab initio cęptum est disceptari. At gl. in c.
2 quòd autem. xxiij. q. ij. quinque modis dixit bella iniusta fieri, ex persona, vt in sacerdote: ex re, pro qua non deceat: ex causa, quia voluntaria, non necessaria: ex animo & intentione, vt vindictæ & vltionis gratia: ex auctoritate si ea desit: & ista quinque prosequi-

tur idem Bald. in consil.ccccxxxix.ad bellum iustum, lib.v. Host. vero in summ.de treu.& pa.& in c.j. de homici.in vj. septem enurat belli species: simplicius autem multò Panor.in c.sicut, col.iij. 3 de iureiur.† duas facit species: proprium, & improprium: sunt & externa, atque interna bella. Illa quidem de quibus sum tractaturus. Altera autem de quibus scriptum est Iob. 7. militia est 4 vita hominis super terram: & in epistola Iac.cap.4. † bella sunt in nobis ex concupiscentijs nostris: huiusmodi milites hortatur Pau. Ephe.6.eodemque vltimo, vt induant armaturam fidei & Dei, sumant loricam iustitiæ, scutum fidei, galeam salutis, & gladium spiritus. Illam verò loricam fidei, & charitatis, & galeam, spem salutis dixit in epistola ad Thesalon, c. v. licet & hoc bellum externum etiam dici posit: cum idem Apostolus Ephe. 6. moneat non esse nobis colluctationem aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates tenebrarum harum: sed isto prætermisso, cum non sit nostri propositi, prius prosequar quis posit bellum indicere.

SVMMARIVM.

1 *Princeps quilibet potest bellum indicere qui alium non recognoscit.*

2 *Venetia communis patria.*

3 *Populus qui non recognoscit superiorem, potest bellum indicere.*

4 *Seruitutes, & postliminia iure gentium inducta sunt, non iure Romano.*

5 *Qui superiorem habet, debet Domino suo referre, non sua auctoritate bellum indicere.*

6 *Princeps non potest bellum indicere ei qui superiorem recognoscit, nisi prius supremo Domino denuntiet causas.*

7 *Bellum potest indici pro vendicanda iniuria, & vlciscenda.*

8 *Prælatis an liceat bellum indicere.*

9 *Potest Princeps, etiam inferior, bellum facere contra vasallum suum rebellem.*

10 *Hostis aliud est quàm rebellis.*

11 *Capti inter Christianos non sunt serui.*

12 *Cum prædonibus iure gentium non agitur.*

13 *Cum rebelli non agitur iure gentium.*

Quis

Quis poſsit bellum indicere. Titulus V.

QVVM ſuprà dictum ſit in indicendo bello auctoritatem requiri, operæpretium eſt videre quis poſ-
1 ſit bellum indicere, † & proculdubio Princeps, ita Inno.in c.olim,el.j.de reſt.ſpo.& Panor.d. c. ſicut, col.iij.qui exemplum ponunt in Papa & Imperatore, Regibusque Hiſpaniarum & Galliæ. Eſtque ibi additio hanc eandem tribuens facultatem Duci Mediolani, cùm in ſtatu ſuo vice ſit ſupremi Principis, & habeat poteſtatis plenitudinem, ſicut Imperator. Quod multo prius dixit Oldra. conſi. lxx.vbi latè materiam iſtam pertractat, & diſtinguit inter ius poli, & ius fori,& in hoc vltimo adhuc ſubdiſtinguit an qui indicit, & cui indicitur, alium in ſuperiorem recognoſcat, an non: & ſi quidem recognoſcat, eius licentiam dicit requiri, alias iure ſuo vtatur, cùm deſit qui iuſtitiam miniſtret. Iure autem poli, conſiderandam inquit voluntatem, & cauſam: quòd eò pertinet ne tan tam rem Princeps temerè moliatur. Hac eadem poteſtate vſuros Venetos dixit Bar.in l.hoſtes,ff.de cap.& Bal.in rub.ff.de re.diui.
2 Hancque vrbem nouam Romam dixit Fulg.in conſ.lxij.col.ij. †Et communem patriam vocat eam Comen. in conſi. lxxij.in fine, & iterum in conſi.cxl.vbi addit non regi eam Imperialibus legibus, ſed naturali iuſtitia, & iure à ſe condito. Eamque & nos non immerito culmen, & decus Italiæ dicemus, cum ſola, vel exoriens, contra Barbaricas gentes, & rapinas, ac vaſtationes, tutiſsimum præbuerit Italis refugium, ſolaque hodie Italam libertatem, & di
3 gnitatem conſeruet & tueatur. † Ego vero ſimplicius puto populum quemlibet, ac gentem, quæ ſuis viuat legibus, atque arbitrio, aut etiam Regem, aut alium Principem ſui omnino iuris, poſſe cùm libeat, & cauſa ſubſit, bellum indicere: quòd tenuit Cald. in conſi.j.de treu.& pa.circa prin.& eſt de mente Card. Caiet.in ſua ſum.in ver.bellum,in prin.verſi. Principis autem nomine: ſic tota prima Liuij decade legimus, Sabinos, Faliſcos, Veientes, Equos, Volſcos, Samnites, Latinos, Ethruſcos, Tarentinos, Lucanos, Brutios, Gallos, Ligures cum Romanis dimicaſſe, ipſosque Romanos cum Cartaginenſibus, Acheis, Etolis, cum Macedonum Regibus, cum Antioco, cum Mitridate certaſſe. Malè igitur reprehendit Bartolum Ang. in diſputatione ſua, quæ incipit, renouata guerra, dicitque quòd ſi Ciuitates quæ ſuperio-

rem non recognoſcunt inter ſe belligerent non erit locus inter eas captiuitatis iuri, neque poſtliminij, propterea quòd deſit belli indicendi auctoritas: Et qui vult contrarium dicere, alleget legem quæ hoc probet: cuius contrarium voluit Bar. eius præceptor: ſed contra Angel. tenet Are. in l. qui à latronibus. ff. de teſta. in ij. col. verſic. ſuper ſecundo. Poſſet tamen ſeruari dictum Ang. ex ijs quæ dicam infrà titulo iſto. In alio tamen errat Are. ibi, dum præſupponit ius poſtliminij ſolum eſſe inductum inter Po. Ro. & eius

4 hoſtes, vt ibi verſi. præterea dato. † Certum eſt enim ꝙ ipſo gentium iure inductæ ſunt ſeruitutes, & poſtliminia, vt in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur. in c. iuſgentium, prima diſtin. Neque quiſquàm arbitrabitur Athenienſem, vel Spartanum captum à Perſis, ſi ad ſuos reuerſus ſit, non ſtatim priſtinum ſtatum recuperaſſe, itidemque Perſam à Grecis captum & ad ſuos reuerſum: cùm tamen eo tempore neque Iura Romanorum, neque forte ipſa Roma eſſent condita: ſeruari tamen poſſet Aret. vt dicamus, prout dicitur de contractibus, quòd licet ſint iuriſgentium, ſunt tamen etiam iuris ciuilis Romanorum, propter ſolennitates, & approbationem eorum: & ſicut dicitur de poſſeſsione, quę ſimpliciter ſumpta eſt de iure gentium, ſed diſpoſitione eſt de iure ciuili: vt per Bar. & alios in l. j. in prin. ff. de acquir. poſſ. quòd poſſet alijs ſimilibus confirmari.

5 † Sciendum eſt etiam, ſi ſuperiorem habeat is qui bellum denuntiat, liber verò cui denuntiatur, quòd adhuc ſupremi Domini eſt aſſenſus requirendus, quòd, præter Old. volunt Inn. & Pan. in locis ſupra citatis. Neque huius eſt obſcura aut incerta ratio, ne ſcilicet contemnatur Dominus, cùm ſua præſertim valde poſsit intereſſe, cùm ſerpant ſæpè bella in finitimos, & cum teneatur Dominus ſuum tueri vaſallum ab opprimentibus, vimque atque iniuriam ab eo arcere, vt dixit Iſer. in c. j. §. item qui dominum, in tit. quæ fuit prima cauſa bene. amit. Debeatque pro eo pugnare, etiam extra regnum, vt per eundem Iſer. in c. j. col. j. qui. mod. feu. amitt. quòd etiam habetur in c. j. ver. contra omnes, vbi Afflic. nu. 38. in tit. hic finitur lex. vbi fortius auſus eſt idem Afflic. dicere, ꝙ ſi dominus hoc facere omittat, amittit omne ius ſuum: Nimirum igitur ſi non licet vaſallo tantam rem moliri irrequiſito domino. Bal. verò in conſi. ccccclxxxiij. cuius initium eſt, mag. D. Nannus, nu. 3. li. j. dicit ꝙ propter tres cauſas non licet mouere arma inſcio, aut inuito Domino, quia armorum vſus eſt per ll. interdictus, quia bella ſunt contra ius naturale, niſi adſit defenſionis neceſsitas, & quia deſtruuntur territoria, quæ ſunt Dominorum, pro eorum directo dominio

dominio : vnde si vasallus eum non requirat, inquit Bald. amittit feudum: Sal. tamen in l. ab hostibus, col. pe. vers. si autem è conuerso, C. de postli. re. dicit, quòd habens superiorem, eo non requisito potest bellum indicere ei qui superiorem non habet, quòd ego puto minus bene dictum, propter ea quæ dixi supra. † Consimili ratione debet is qui bellum indicit requirere superiorem aduersarij sui: qui si sit paratus de suo vasallo iustitiam facere, bello est abstinendum: cum enim pro repetendis rebus, vel pro repellenda, siue etiam vindicanda iniuria moueantur arma. Quid eis est opus, si sit parata iustitia, & satisfactio? Quod si hæc desit, ferro agi potest. Ita est de mente Host. in d. tit. de treu. & pac. in sum. §. quid sit iustum, col. iiij. & Bar. in tract. represa. in iij. q. ij. q. principalis, & probatur in c. Dominus, cum glo. xxiij. q. ij. vbi ponitur exemplum de Rege Angliæ, cui fuit indictum bellum, quia noluit de quibusdam subditis suis iniuriosis iustitiam facere. † Neque debet absurdum videri q̄ proximè dixi, pro vindicanda iniuria licere bellum mouere, cuius contrarium dicitur in glo. xxiij. q. ij. c. quòd autem: refert enim qualis iniuria, qualisúe sit vltio. Alias enim iniustum fuisset bellum, quod Dauid Rex intulit Regi Ammonitarum propter derisos legatos suos, vt habetur 2. Regum c. 10. cum duob. seq.

Quòd si vterque tam qui indicit, quàm cui indicitur superiorem habet, fortius erit concludendum prius eum esse admonendum, aliàs fortè incidunt in crimen læsæ maiestatis, ita Cald. in d. consi. j. col. v. vers. interdum vnus Dominus. Quinimo si quis proprium vasallum suum, præpotentem fortè atque audacem, velit castigare, consultius est, vt superior, & communis Dominus adeatur: Ita Host. in d. §. quid sit iustum, col. j. versi. quid ergo, & versi. vlt. quòd & voluit Bar. in l. ex hoc iure, in j. q. ff. de iust. & iur. reprobata opi. Gul. de Cun. aliter tenentis, de quo tamen vide quòd sequitur in seq. vers. Et præmissa intellige in Principibus laicis, † in ecclesiasticis verò, quod attinet ad Papam, iam supra responsum est: in cæteris verò inferioribus prælatis dicunt Doc. licere & eis bella facere, seruatis distinc. supradictis: licere etiam † contra subditos rebelles: quia non tam dicuntur bellum gerere quàm iustitiam facere, & suam iurisdictionem exercere: vt per Inno. in d. c. olim, el. iij. de rest. spo. & in d. c. sicut, de iureiur. Quòd tamen repugnare videtur ijs quæ dixi in versi. præcedenti ex mente Host. & Bart. nisi pro solutione dicas, referre an aperta vi, & virtute bellica vtendum sit, forte propter potentiam rebellis, & procedet dictum Hostien. vt adeatur superior, maxime si hoc fieri potest non incommode

mode, vt per Bar.in d.l.ex hoc iure. Aut poteſt res geri abſque periculo grauis belli, & procedet alia opinio, ita etiam Luc.de Pen. in l.j.col.ix.C.vt armo.vſus, lib.xj.& hoc etiam dixit Calder.in d. conſi.j.in iiij.col.Addens tamen quòd melius eo caſu facerent Dominus & vaſallus ſi ſe committerent iudicio arbitrorum. Non tamen, vt id obiter dicam, Prælato licebit, etiam cùm poteſt bello intereſſe, qui caſus notantur per Inno. & Panor. in d.c. olim, & d.c.ſicut, non inquam licebit ei manuum conſerere, aut dimicare, imo neque iubere ſuis, vt hoſtes trucident: hortabitur tamen vt fortiter ſe gerant. Alias ſi clericus quicunque etiam in iuſto bello hominem mutilet, vel occidat, irregularis fit. Verùm ad id quòd dixi non tam dici bellum gerere, quàm iuriſdictionem ſuam exercere eum qui aduerſus rebelles ſuos arma capiat, obſtant quæ dixit Bar.in l.hoſtes,ff.de cap.in vlt.col.verſi.tertio modo indicitur bellum, vbi tenet quòd ſi Imperator bellum indixit liberis ciuitatibus Italiæ, puta Florentiæ, aut Venetijs, illæ dicuntur verè hoſtes Imperij, & capti efficiuntur ſerui, quòd etiam dixit in l.qui à latronibus, de teſta.cum enim præſupponat iſtas ciuitates eſſe ſub Imperio & de Pop.Rom.iuxta glo.in d.l.hoſtes, vbi & ipſe Bar.no.in j.col.& ij.non video quomodo hoſtes veniant vocandi, iuxta d.l.hoſtes, & l.hoſtes,ff.de verbo.ſigni. † Lunge enim aliud hoſtis, aliud rebellis, vt dictis ll.iuncto tit.qui ſint reb. neque video quomodo iura captiuitatis, & poſtliminij poſſint eis congruere, cum ſint quæ cum extraneis, id eſt hoſtibus, vel exteris exercentur, vt l.poſtliminium, in prin.ff.de capti. Niſi Imperator hoſtes eos declarauerit, vt per Inno.in d.c.ſicut, el.iij.licèt Bar.in d. tit.qui ſint reb.in glo. in verſi. rebellando, dicat quòd ſi capiatur ciuitas vel populus rebellis, non efficientur ſerui. Allegat gloſ. in auct.de hære.& ſal.in principio. in verſi.antiquum, quòd puto intelligendum, & reſtringendum ſecundum illud dictum Inno.Caue tamen dum exemplum datur de Venetijs, cùm illa Ciuitas non ſubſit Imperio, vt dixi ſuprà. De ſubdito verò bellum mouente Domino ſuo, hæc Cald.dixit in d.conſi.j.col.v.Quòd rectè faciet ſi Domini iniuriam perferat, ſiue perſonalem, iuxta illud Apoſtoli, Non vos defendentes, ſed date locum iræ: ſiue realem, iuxta illud, ſi quis contendat tecum de tunica, præbe ei & pallium: verùm cùm hæc ſint conſilij, & non præcepti, ſtricto iure adeat ſupremum Dominum, aut ſi ille deeſt, Epiſcopum: ſi hæc non proſunt, tutari ei armis licebit cauſam ſuam, faciunt quæ no.in c.vni, per illum tex.in fi.de mil. vaſ. qui contu. eſt.

Verùm

11 Verum † quamuis supra dixerim ciuitates liberas non minus posse bella indicere quàm Reges aut cæteros Principes, non puto tamen (si ipsæ inter se hodie decertent) puta Veneti cum Florentinis, quòd inter eas locum habeant iura captiuitatis & postliminij, quàmuis Bart. id tenuerit in d.l. hostes in fin. com. verius est enim istam esse quandam ciuilem dissensionem, in qua cessant dicta iura, iuxta l. si quis ingenuam. ff. de capti. Et propterea Bal. in l. in adoptionem in vlt. col. C. de adop. merito falsam dicit opi. illam Bar. lateque eam confutat, & est etiam contra glo. in d.l. hostes, in ver. prædones, quæ dicit, quòd si Fauentia & Aretium bellum inuicem faciunt, non propterea dicuntur hostes, de quo est tex. cum gl. vbi etiam Bal. no. in l. cum cognatum. C. de inge. & huc respicit ꝙ dixit idem Bal. in l. j. col. viij. q. xiiij. C. de sacrosan. eccl. ꝙ si ciuitates duæ belligerantur, etiam si bellum sit iustum, capti non fiunt serui, neq; obsides mutant statum. Minus tamen puto bene dixisse Bal. in d.l. in adoptionē, in vlt. col. ꝙ si Sarraceni, & Barbari cæteræque gentes exteræ, quæ neque Principem, neque Apostolum fatentur, bellum inuicem habeant, non habent inter eos locum dicta iura seruitutis, & postliminij, neque enim video quid obstet quo minus eæ gentes, cùm sint liberæ, iure & ipsæ gentium

12 vtantur, ꝙ est perpetuum, & perenne omnium seculorum. † Posset tamen defendi dictum Bal. in seruili bello, vt cum Spartacus ille seruile bellum in Italia conflauit, aut cum Tacfarinas Numida in Affrica sub Tiberio, vel cum Matho, & Spendius in Cartaginenses, post secundum bellum Punicum; prout habentur hæc apud Plutar. in vita M. Crassi, qui Spartacum deuicit, apud Corn. Ta. cuius hec sunt verba, „cum Tacfarinas sedem sibi & exercitui suo peteret, indoluit Imperator, quòd desertor, & predo hostium more ageret, cum neque Spartacus, cùm Italiam vreret, magnas implicitam bellis Sertorij, & Mitridatis, obtinuit vt pacto in fidem acciperetur.“

13 † Quibus verbis ostenditur cum huiusmodi prædonibus, & rebellibus, seu desertoribus iura belli & gentium, ac pacis federa non esse in vsu; quòd infra latius comprobabitur; vidimus tamen nostro æuo Principem quendam, cum rebellem ac desertorem suum bello persequeretur, aliud fecisse; & secum bene actum putasse si pactionibus & fęderibus res transigeretur, etiam collatis in illum donis, & dignitate. Adde postremo ꝙ si is cui bellum indicitur, offerat se paratum super querimonia stare iuri, & iuditio arbitrorum, bello est abstinendum; quia bellum debet esse necessitatis, ita dixit Cal. in d. consi. j. col. vj. ver. & similiter.

SVMMARIVM.

1 *Delectus unde dictus.*
2 *Iuramentum militum Ro. quale esset.*
3 *Decuriati & Centuriati.*
4 *Stigmata militum.*
5 *Matricula militum.*
6 *Matricula non inscripti priuilegijs non gaudent.*
7 *Veterani pro tironibus non debent recipi.*
8 *Serui militia arcentur.*
9 *Scholæ xi. militares.*
10 *Primicerius, secundicerius, tertiocerius, & quartocerius qui.*
11 *Primicerij in omni schola militum.*
12 *Gradus in scholis.*
13 *Tirones non debent veteranis anteferri.*
14 *Milites Romani ex gente qualibet delecti.*

Qui militare posint aut non. Titulus VI.

VISO qui posint bella mouere, videndum est qui posint eis interesse, præmittendum est autem Romano florente Imperio, non pasim neque pro cuiusque libidine licuisse nomen dare militiæ, sed solennibus quibusdam seruatis deligebantur, vnde 1 † & delectus, quòd tangit glo. in auc. de man. Prin. §. penul. examinabantur enim secundum illam gl. assumendi, vt in l.j.C. qui mil. non pos. lib. xij. vbi dicitur, si militare vultis, offerte vos ijs qui probandi ius habent: iurabant enim quædam, & inter cætera, vt putat gl. mortem se non euitaturos pro Republica, vt in l. penul. ff. ex quib. cau. man. &c. vbi glo. sex requirit in milite de-2 signato. † Verùm aliam fuisse sacramenti huius formulam docet ,, Liui. lib. ij. 3. Dec. cuius hæc sunt verba, Milites, inquit, tunc, quòd ,, nunquàm anteà factum erat, iureiurando a Tribunis militum ada,, cti, iussu Consulum conuenturos, neque iniussu abituros. Nam ad ,, 3 eam diem nihil præter sacramentum fuerat. † Et vbi ad decuria- ,, tum, vel centuriatum conuenerant, sua voluntate ipsi inter se equi ,, tes decuriati, pedites centuriati, quòd est dicere, deni, atque cente ,, ni, coniurabant, se se fugæ & formidinis causa non abituros, neque ,, ex ordine recessuros, nisi teli sumendi, aut hostis feriendi, vel ciuis

seruandi

ſeruandi cauſa. Id ex voluntario inter ipſos fœdere, a Tribunis,ad ,,
legitimam iuriſiurandi adactionem tranſlatum eſt,hęc ille. Aliam ,,
etiam iuramenti formulam, videbis apud Vegetium lib. ij. cap. v.
in fi. Iurabant enim per Deum, & Chriſtum, & Spiritum ſanctum,
& per maieſtatem Imperatoris,cui,inquit, tãquàm corporali Deo
fides,& deuotio eſt præſtanda,iurabant inquam, omnia ſtrenuè ſe
facturos quæ Imperator iuſſerit,militiam nunquàm deſerturos,ne
4 que mortem recuſaturos pro Romana Republica. † Signabantur & milites quibuſdam notis,aut ſtigmate,vt in l.iij.C. de fabricen.lib.xij.vbi Luc.de Pen.dicit hoc ſignum vocari cingulum. allegat Archid.in c. quòd quidam.j.q.j.cùm tamen cingulum pro dignitate,atque ipſo ordine militari Accurſius exponat in auct. iuſiur.quòd præſta.ab his,§.j.in gl.in ver.cinguli,& in auct.de quæſt. §.j.Alibi verò exponit pro adminiſtratione,vt in auc.de iud.§.omnis,& §.ſancimus,in §.etiam ſancimus,in auct. de armis.& in auct. de admin.in prin.Alibi verò expoſuit cingulum,id eſt, enſem,alludens ad vocabulum noſtri temporis, licèt ex illomet text.appareat eſſe dignitatis inſigne,quo vti permiſit Imperator perfunctos honeſta militia,de quo & in l.vlt.C.de præpo. ſa.cub.lib.xij.notæ verò vel ſtigmata illa militaria puncti erant cuti militis inuſti, & picti,vt Vegetius docet lib.ij.de re mil.cap.v.quòd ſi hodie obſeruaretur,facilius innoteſceret trãsfugæ. Deſcribebantur poſtre
5 mo in militũ numeris & † matricula, vt in l.ex eo,ff.de mil. teſt.vbi
6 dicitur † ꝙ etiam electus Tiro,& iam publico ſumptu iter faciens, ſi tamen nundum ſit in numeros militum relatus, priuilegijs non gaudet militaribus: Neque a ſignis vagabimur ſi quo ordine, qua cura & diligentia ſacris conſtitutionibus militares viri aſſumi iuberentur,inueſtigabimus. Prima autem erat cura in deligendis, & deſcribendis Tironibus, vnde & de eis eſt ſpecialis titu. in C.li.
7 xij.vbi in l.j.iubent Cæſares † nequis vagus,aut veteranus, aut cenſitus, ad Tirocinium aſſumatur. Quòd eſt notandum contra morem noſtri temporis, in quo dum nouæ conſcribuntur cohortes, quas vulgo ſocietates,ſeu compagnias vocant,multi ex conſcriptis in alijs veteribus cohortibus,conſcribuntur,ſpe recentis pecuniæ.
8 † Arcebantur,& Tirocinio ſerui,eratque pœna auri libra ſcriben-
9 ti,vt eo.tit.l.ij.Erant †& ſcholæ vndecim in quibus Tirones exercebantur,prout dicitur in l.vlt. C. locati.& aliquas ex eis recenſet Luc.de Pen.in rub.C.de comit.& tribu.ſchol.Quibus erant & quædam conceſſa priuilegia, inter quæ erat ne eos comites (ij erant ſcholarum Præfecti) verberarent,aut gradu deijcerent, vt eod.tit.

l.j.item vt abſolutis ſtatuti temporis ſtipendijs ad Primiceriatus gradum peruenirent. Erant vero, vt id obiter dicam, †& Primicerij & ſecondicerij, imo & Tertiocerij, ac Quartocerii. Ad Primicerium verò notariorum pertinebat cura & notitia omnium dignitatum & adminiſtrationum tam militarium quam ciuilium, ſcholas & numeros tractabat, officium non habebat, ſed Adiutorem de ſchola notariorum, vtebaturque proprijs inſignibus, vt poſt trac. Alcia. ſub trac. de mag. ci. & mil. Roma. incerto quodam auctore videbis: quem libellum Alcia. ipſe Breuiarium appellat ad Theodoſium Imperatorem, de quo mox plura ſubijciam, Et eſt de eis ſpecialis titulus d. li. xij. vbi Lu. de pen. dicit eſſe & Primicerios notariorum, non horum vulgarium, ſed eorum qui tunc in aula Imperiali ſub hoc nomine militabant, de quibus etiam fit mentio in l. pen. §. Comites C. de meta. cumque eſſet, vt dixi, Primiceriatus melioris gradus promotio, nihil mirum ſi erant in qualibet militiæ ſpecie Primicerii, vt de Fabricenſibus habetur in l. ij. C. de fabricen. & multos recitat Imperator in l. ſcrinijs. C. de pala. ſacra. largi. li. xij. Primicerium etiam menſorum dicit Imperator in l. j. C. de menſ. eo. li. qui poſt biennium, agentium in rebus militiæ aggregabatur. vt ibi de Primicerio, ac ſecundicerio hæc ſcribit Io. Pirri in trac. de Magiſt. Roma. j. parte, num. xxxii. Primicerius & Secundicerius, inquit, dicti a pugilaribus cereis quos habebant. Pauloque poſt ſub nu. xxxiiij. ſubdit, Sed de Primicerio, qui in prima notariorum decuria præerat, & Secundicerio adde huc vt apud bonos auctores extat, primam ceram fuiſſe tabulam in qua teſtatoris nomẽ, ſecundam in qua hæredis ſcriptum erat: ego ferè vniuſcuiuſque ſcholę, quę principi militaret Primicerios inuenio quòd longe alio ſenſu quàm duobus prænarratis intelligendum arbitror, & vt ingenue fateor me non benè intelligere vim nominis, ſic audacter dico me huic declarationi Pirri non acquieſcere.

11 † Quòd omnium ſcholarum eſſent Primicerii dicitur in l. ſcriniis. C. de pallati. ſacra. larg. li. xii. in principio, ibi Primicerius omnis ſcholæ. Alcia. in Anno. ſuis ad tres libros vl. C. apertius quàm alius quem viderim de Primicerio loquitur, recitatque verba Caſiodori in vi. libro Epiſtolarum, per quæ, vt dicit, oſtendit quæ eſſet huius officii dignitas, quæ tamen mihi magis ad Comitem rerum priuatarum, vel ſacræ veſtis pertinere videntur, inter quos fortè erant & Primicerii, poſtquam vt dixi, habebantur in omni ſchola; vel forte ad Comitem ſacrarum largitionum pertinent verba illa Caſiodo. Cuius quanta eſſet dignitas & poteſtas ipſa illa Caſiodo.

do.verba demonſtrāt, & alia quæ ego mox dicam, dum de hoc ipſo comite ſacra.larg.verba faciam, Quòd etiam dicit Alcia. Primicerium eſſe primum non ſolum notariorum, ſed & aliarum dignitatum, repugnat tex.in l.ij C.de Fabricen.vbi Primicerius, poſtquam biennio ſeruiuit, collocatur inter Protectores eiuſdem fabricæ, quòd debet vtique in maius eſſe promotio, & tex.in l.ij.C. de domeſt.& protec.vbi Primicerius eorum, poſt adeptum tribunatum, ſpectabili inter eos dignitate perfruitur, Alciato tamen fauet tex.in l.ij.C. de pri.ſchola. ibi, qui poſt emenſa ſtipendiorum curricula ad primiceriatus gradum perueniunt, in l. j. C. de Decu. in l. j. de menſo. eodem lib. Gaudebat verò hic ordo Primiceriatus, comitum priuilegio, vt ſolis magiſtris officiorum in ciuilibus cauſis ſubeſſent, vt l. viros, illo eodem tit. alijs etiam priuilegijs donabantur, de quibus in d. l. ſcrinijs, & in l. pa-12 latinos, ac l. pen. & fi. eodem titu. † Erant & in ſcholis gradus, & poſtremi omnium ponebantur Tirones, vt eodem titu. de Ti-13 ro.dicitur, in l. iii. vbi notabilis redditur huius dicti ratio, † Ne videlicet Nouitii iis præferantur quibus laborum aſsiduitas.& ſtipendioru n prolixitas ſuffragatur. Quod hodie male ſeruant Duces, qui pro qualitate natalium, & virorum ſtemmate, magis quàm 14 pro bellica virtute gradus conferunt. † Sciendum eſt etiam illo ꝗuo cuiuſcunque gentis quæ eſſet ſub Imperio, viros militiæ aſcriptos & in ordinibus receptos ac pro virtutis, & fortitudinis merito ad ſummos, & maximos honores promotos, ipſum ad vſque Imperiale faſtigium, vt de Maximino Thrace, & Alexandro Syro legitur vnde, & apud Corn.Taci.legitur rebellaſſe Thracas, quòd pati delectus, & validiſsimum quemque ſuæ gentis nomen dare militiæ Romanorum recuſabant.

SVMMARIVM.

1 *Pueri à militia excuſantur.*
2 *Senes à militia excuſantur.*
3 *Pueri & ſenes non excuſantur cum magna eſt neceſsitas.*
4 *Aetas militiæ apta.*
5 *Colloni excuſantur à militia.*

Qui

Qui militia excusentur, & de ætate militiæ apta. Titulus VII.

1 MILITIAM verò detrectant, si magna non vrgeat
2 necessitas, † senes & pueri vnde & apud Liuium legitur iussisse Cincinnatum Dictatorem, vt præsto
3 essent quicunque ætate essent militari; † at laborantibus Romanis contra Veios, delectu habito, non modo iuniores conscriptos dicit, sed & seniores coactos nomina dare, vt vrbis interea custodiam facerent; quòd & Camillus iussit vt j. Dec. scribit Liui. li. v. & vj. Rursumque post Cannensem cladem Decius Iunius Dictator etiam iuniores septem, & decem annis, imo & prætextatos militiæ ascripsit, vt le-
4 gitur iij. Dec. lib. ij. † Quam ætatem annorum decem & septem vt postulando, ita, & militiæ aptam censuit C. Grachus in suis legibus; vnde, & li. v. iij. Dec. dicitur, Lectos qui satis roboris habebant ad ferenda arma, & si non ætate essent militari, statutumque vt qui minores annis xvij. sacramentum dixissent, eis procederent stipendia ac si maiores essent, imo & notati sunt, post dictam Cannensem cladem, qui maiores annis sexdecim bello illo non militassent, atque inter ærarias reiecti, vt lib. vij. scribit Liuius iij. Dec. gl. tamen in c. j. in prin. de pa. iur. fir. in vsi. feu. dicit quòd minor annis decem & octo non est aptus pugnæ, sed loquitur in duello. Constitutio tamen regni, quæ fuit Federici Imp. quæ incipit consuetudinem, sub rub. de quali. & æta. pugna. in fi. dicit quód maior lx. & minor xxv. annis nō tenētur per se ipsos pugnare. licèt alias per ll. Longobardas quis nō dicatur minor nisi vsque ad xviij. annum, vt in constitu. eiusdem Fede. quæ incipit, minorum, sub rub. de resti-
5 tu. mino. † Colonos etiam maritimos sacrosanctam habuisse vacationem militiæ, & nihilominus compulsos nomen dare, dicitur eodem lib. vij. vnde & docemur, si maxima vrgeat necessitas, nullam, etiam sacrosanctam, prodesse excusationem, quia necessitas non paret legibus.

SVMMARIVM.

1 *Qui status controuersiam patiuntur à militia arcentur.*
2 *Mercatores à militia arcentur.*

Clerici

3 *Clerici à militia arcentur.*
4 *Arma Clericorum orationes & lacrimæ.*
5 *Clerici arma capientes gradum amittunt.*
6 *Etiam Epiſcopi hodie armis intendunt.*
7 *Hæretici militare probibentur.*
8 *Aſſcripticij militare probibentur.*
9 *Infames militia arcentur.*

Qui militare prohibentur. Titulus VIII.

1 NON excuſabantur, ſed arcebantur militia qui ſtatus controuerſiam patiebantur, ſiue ex ſeruili conditione ad libertatẽ prouocarentur, ſiue è contrà à libertate in ſeruitutem reuocarentur, aut qui ex hoſtibus redempti nundum ſuo redemptori ſatisfe-
2 cerant, vt ff. de re mil. l. qui ſtatus. † Prohibebantur, & mercatores, vt l. agentes C. de agen. in re. & toto tit. C. nego.
3 ne mil. † Prohibentur, & clerici, de quibus, & de ſe ipſo, dicebat Am
4 bro. Non pila quęrunt ferrea, non arma Chriſti milites, † ſed dolor, fletus, lachrimæ, & orationes fuerunt, inquit, mihi arma aduerſus milites, c. nõ pila. xxiij. q. viij. et propterea in c. clerici, ea cauſa, &
5 q. ſtatuitur, † quòd ſi in quacunque factione arma ſumpſerint, gradum amittant, quòd etiam ſtatuitur in c. ſtatim poſt ſupradictum, in ca. reprehenſibile ea q. dicitur non attinere Epiſcopis, & Chri-
6 ſti militibus, niſi vt vacent orationibus, † vidimus tamen inter Gallorum Duces, & Pręfectos, Epiſcopos arma tractantes, eosque trucu
7 lentos & ſæuos. † Reijciebantur etiam hæretici, vt l. quicunque C. de hære. Item & qui nomen militiæ in fraudem dabant, vt ij qui ad
8 publicas functiones detrectandas; † Aſcripticij, qui rura deſerunt; Curiales qui curiam; ſerui qui dominos; item & is, qui litem habebat, & qui ſe duriorem aduerſarium, ac precioſiorem prebere volebat, vt de his omnibus habetur in l. ij. & iij. & per totum tit. C. qui
9 mil. poſ. & l. qui cum vno. §. non omnis. ff. de re mil. † Omnes denique infamia laborantes militia prohibebantur, vt in l. ij. §. miles. ff. de infa. & ff. de re mil. d. l. qui cum vno. §. adulterij. Quòd eſt hodie ſuperuacuo ſcriptum, cum quodlibet hominum genus, & vt eſt quiſque turpiſsimus & deterrimus, ad militiam tanquam ad asylum confugiat.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Eunuchi exercitibus præpositi.*
2 *Narsetes Longobardos in Italiam induxit.*
3 *Officium Ducis.*
4 *Commeatus.*
5 *Commeatus difficillime militi dantur.*
6 *Milites vagabundi,& sine cõmeatu debent a Præside prouinciæ detineri.*
7 *Miles absens a signis, etiam ex commeatu, non dicitur abesse causa Reipublicæ.*
8 *Xenophon in pædia Principem effinxit.*

De militum Imperatore. Titulus IX.

1 DE IPSO verò militum Duce,nihil queri oportet, cum pro Principis nutu eligatur, † qui etiam Eunuchos aliquando Italiæ,& exercitibus præposuit,sicut Iustinianus Narsetẽ:hic est Narsetes,qui (reuocato dicti Imperatoris iussu Bellisario)bello atque Imperio Ostrogottorum in Italia finem imposuit: vt latè scribit Procop. qui dicto Bellisario erat a secretis: neque Narseti illi debet multum Italia aut Imperium,quòd Ostrogottos
2 expulerit: † quando Longobardos seuiorem gentem,& barbarissimam induxit, vt Augustam vlcisceretur, quæ eum ad lanam, & pensa reuocaturam iactauerat.Leges igitur de militum Imperato-
3 re deligendo in nullo, aut perexiguo nobis hodie sunt vsu. † Non pauca tamen quæ ad eius officium pertineat, conscripsit Martianus in l.officium,ff.de re mil.non minusque in danda, quàm in seruanda disciplina dixit consistere: propter quòd & monet, vt par-
4 cissime militibus det commeatum, † ea est abeundi aliquò licentia, quo sensu accipitur toto illo tit. & C.de domest.& protect.l.si quis,quod & boni auctores vsurparunt, sic & in mea patria vulgus licentiam,quam ab heris petunt famuli cum abire volunt, vocant commeatum, quamuis alio sensu capiatur in l.cuiusque. ff. ad leg.
5 Iul.màiest.Neque est obscura ratio,†cur difficillime sit militi commeatus dandus, ne scilicet a signis atque exercitu aberret. Idque exiguo interuallo temporis congruit fieri, cum neque piscatum, neque venatum liceat militem mittere,vt in d.l.officium dicitur. Hincque legitur apud Cæsarem, questum eum esse quòd cohor-

tes,

tes,contra ꝙ ipse iussisset,frumentatum essent egressæ,cum ne minimo quidem casu locum,inquit,hosti dari coueniat,sed neq; priuati sui commodi gratia licet tribuno,siue etiam Duci milites à signis emittere, pęna quinque auri librarum constituta si secus fecerit,vt in l.nemo,C.de re mil.Imo etiam si ex causa militem ad ipsum mittat Cęsarem,iubetur statim se comitibus,quorum ea est cura præsentare,causasq; itionis exponere, vt celerem remeandi facultatem accipiat.Perperam verò, † & absq; commeatu vagantes, iubentur prouinciæ Præsides custodire, ipsumq; admonere Cæsarem,quid facto opus sit responsurum,vt habentur hæc vtraq; in d. l.nemo,†Quòd vsq; adeò receptum est ne aberret,neq;vagetur,vt etiam si ex commeatu absit,non dicatur Reipub.causa abesse,vt in l.j.ff.de re mil.Quòd quàm hodie sit contemptui, quanta sit eis vagandi licentia. Imo & deserendi,& transfugiendi,pudet dicere.

Vsq; adeò verò illis seculis curæ erat,vt nihil aliud quàm arma & rem bellicam tractarent milites, vt etiam agrum in prouincia in qua militabant,vetarētur emere,siue suo siue supposito alterius nomine;ne studio agricolationis rem contemnerēt publicā, quod infrà latiùs tractabitur. Qui verò plura de officio Ducis scire volet videat ex iurisconsultis Barto. Veron.in trac.de Impe.mil.del. & Lu.de Pen.in l.tribuni.C.de re mil.lib.xij.& Fla.Frōt.de re mil. li.iiij.ac Xenophontem in Cyri Prædia, † vbi cum ab ipsis cunabulis susceptum ad senectam vsque perducit, Regemque atque Imperatorem effingit veriùs quàm scribit.

(Marginal numbers: 6, 7, 8)

SVMMARIVM.

1 *Militia togata siue ciuilis.*
2 *Militia armata.*
3 *Milites togati non absunt à puluere, & labore castrorum.*
4 *Cubicularij Principum.*
5 *Notarij Principum.*
6 *Silentiarij.*
7 *Silentiarij cur dicti.*
8 *Secretarij.*
9 *Silentiarij,id est,consiliarij Principis.*
10 *Silentiarij sunt spectabiles.*
11 *Silentiarij idem quòd decuriones Principis.*
12 *Silentiarij vacabant excubijs Principis.*
13 *Domestici,& de eis vide vsque ad nu.16.*

14 *Protectores.*
15 *Primicerius moriens ad hæredem transmittit salarium anni cœpti, et etiã sequentis primi.*
16 *Præpositus laborum.*
17 *Præpositus libellis.*
18 *Memoriales.*
19 *Antiquarij.*
20 *Adiutores.*
21 *Libellenses.*
22 *Proximi, & cur dicti.*
23 *Meloproximi.*
24 *Numerarij.*
25 *Actuarij.*
26 *Cartularij.*
27 *Scriniarij.*
28 *Antiquarij.*
29 *Agentes in rebus.*
30 *Præpositi agentium in rebus.*
31 *Censuales.*
32 *Pallatini sacrarum largitionum.*
33 *Thesaurenses.*
34 *Comites thesaurorum.*
35 *Palatini rerum priuatarum.*
36 *Stratores siue statores.*
37 *Castrensiarij.*
38 *Ministeriani.*
39 *Decani.*
40 *Cornicularij.*
41 *Curiosi.*
42 *Mensores.*
43 *Metate.*
44 *Apparitores.*
45 *Cohortales.*
46 *Fabricenses.*
47 *Exactores.*
48 *Aduocati militant.*
49 *Numerarij.*
50 *Opinatores siue opimatores aut optiones. Et quæ sit verior lectio.*
51 *Coactores.*
52 *Omnes in palatio Principis famulantes militare dicuntur.*

Militiæ species,& de ciuili seu togata militia. Titulus X.

1 DISTINGVEBANTVR Romanis militiæ † in toga
2 tam siue inermem † atque armatũ, Togatam enim vocat Imper. in l.j. C. de commit. rei mil. lib. xij. quam,& literatam dixit in l.proximos.C.de proxi. sacro.scrin.in l.vni, C. de castren. om. pala.pecu.
3 † vbi etiam dicitur non esse alienos à puluere & labore castrorum eos qui signa Imperialia comitantur,& quos itinerum prolixitas,& expeditionum difficultas exercet;Porro inermis ista penè innumeras est redacta in species,quarum aliquas recenseo;
4 bo;† Et in primis ipsos,cubicularios Principis,vt in l.ij. in l. pen.
5 & vlt.de prepo.sa.cub. † Item notarios vt in l.j. & ij.C.de primice.quòd tamen nolim intelligas de his, quos vulgo notarios dicimus,vt per Luc.de pen.in rub.d.tit.de primice.& in l.j.C.vt nemo
6 ad suum patroci.quòd iam dixi supra. † Item silentiarios † quod à
7 silentio tractum crediderim † quo exemplo secretarios vocamus,
8 qui à secretis sunt dominorum;vt l.fi.C.de silentia. Accur. tamen
9 in rub.C.de silen. † dicit omnes esse consiliarios Principis,quòd & passim doct.dicunt in l.vlt.C.de excu. tu. quòd si verum esset clarissimi essent, non spectabiles, vt l. illa. Hi etiam silentiarij cum tredecim continuis annis meruerint,Senatoriam Illustrem nanci
10 scuntur dignitatem,vt l.j.& iij.§.vltimo C. de silen. † silentiarios tamen spectabiles dicit Imper.in l.omnimodo.§. vlti. C. de inoff.
11 test.vbi & Accur.intelligit eos esse qui sunt à secretis. † Coniunguntur ij in rub.& nigro,Decurionibus Principis,& perfuncti officio etiam inter Illustres censentur, vt ibi l.j. alijs etiam gaudent priuilegijs vt in l.ij.& iij. quòd tamen de solis triginta silentiarijs,
12 & tribus decurionibus in d.l.iij.statuitur; † atque etiam ijs, si per xxx. annos, alia lectio habet xiij. excubias peregerint; quo fit vt opiner eorum officium circa excubias principi fiendas esse versatum;Alcia.tamen eos dicit ministros ad ea quę sunt quietis in pa-
13 latio; † Domesticos & † Protectores eisdem annectimus, vt l. fi. &
14 toto tit. Cod. de dom.& protect. eratque vtrorumque schola, in qua eminebant Primicerius,& Tribunus,vt l.Primicerius eod.tit. erantque spectabiles, sicut Duces. Ceteri eos consequentes vsque ad decem,Clarissimi dicuntur,& sic sunt ad instar Præsidum, vt ea

l.j. Qui verò sint domestici,& qui Protectores, declarat Lu. de Pen. ibi in Rub. Domestici quidem sunt qui sine speciali alio nomine vel titulo principi famulantur, Alciatus tamen censet eos fuisse ar canorum Principis conscios Protectores verò qui eius personæ & custodiæ assistunt vtrunque ab etymologia nominis coniectura

15 sumptum; militasse eos in equitum schola probat l. vlt. eo. tit. † vbi etiam statuitur, quòd qui locum secundocerij est adeptus, & sequenti anno primiceriatum expectabat, si prius mortuus sit, hæres eius etiam sequentis anni, Primiceriatus salaria & emolumenta cõsequitur; Doc. tamen communiter l. illam aliter intelligunt, vt vnum idemque esset officium quod gerebat & quod sequenti anno expectabat, colliguntque esse speciale in casu illo, vt nedum anni cepti consequatur hæres salaria, quod & in l. diem functo, de offi. assess. dicitur, sed etiam anni sequentis, quod nullibi, in iure reperitur expressum præterquam in l. illa. Ego Protectores in multis scholis fuisse existimo, ita vt esset officij generale nomen, non particulare quod arguitur ex l. ij. C. de fabricen. vbi primicerium post biennium inter protectores illius fabricæ collocat, quod tamen Doc. ibi longè aliter interpretantur. Ad vnum ex his protectoribus in epistola, si eius est, cuius est initium, Et si ignotus tibi sim facie, scribens Di. Hieronymus. dum eum hor-

" tatur vt seculi militia contempta sequatur militiam Christi,

" tu qui alijs, inquit, es protector, Christum incipies habere protectorem; erat igitur inditum nomen ex re, prout de deffensore dicitur, vt C. de deffen. ciuitaum. l. deffensores, Domesticique non electione Comitis, sed militiæ gradu, & quinquennali seruitio fiebant; vt l. j. circa fin. C. de pri. scol. Militiæ

16 etiam huic togatæ connumerantur † Præpositi laborum, forte hinc dicti quòd in partem solicitudinis & laborum per Principem sumerentur, quales hodie Papa Cardinales dicit, quamuis aliter exponat Lu. de Pen. in Rub. de præpo. labo. Neque tamen velim te arbitrari eos Cardinalibus æquari, cum clarissimi tantum sint, vt l. j.

17 C. eodem titu. Item & † præpositi libellis & cæteris Diualibus scriptis vt l. ij. & iij. C. de prox. sacr. scrin. qui omnes erant in no-

18 mina, & gradus, ac loca distincti, Alij enim † Memoriales, Alij

19 † Antiquarij, Alij † Adiutores, † Libellenses, alij † Proximi,

20 Meloproximi nuncupabantur; vt l. hac parte, & l. vnicuique eo-

21 dem titu. † Meloproximos dicit Alcia. Proximos gradu sequi,

22 & Nihil vltra declarat, & quamuis Accursius credat ideò Proxi-

23 mos dictos quia se Principi proximant, vt in Rub. illius tit. dic ta

men

men quòd nomen erat militiæ, Nam qui biennium in scrinijs meruerant, gradum proximorum acquirebant, quod postea ad annum est redactum, vt l. pro biennio. C. de proximis sac. scrin. Comparanturque vicarijs, Præfectorum, atque Ducibus, vt eodem titu. l. j. Imo & expleto militiæ suæ tempore Comitibus Consistorianis æquantur, vt eo. tit. l. Proximos, Nihil supra modum adepti, postque Principis arcana eis committuntur, vt ibi dicitur; quibus verbis ostenditur quale esset eorum officium, Neque deerant alia no-
24 mina, † Numerarij, † Actuarij, † Cartularij, † scriniarij, qui & ex-
25 ceptores, † Antiquarij, qui antiqua Principi sugerebant quod in
26 libro Hester. scribitur Artaxersem, qui & Assuerus, dum non pos-
27 set dormire, iussisse sibi legi antiqua, vnde & bene successit Mar-
28 docheo, quorum omnium valde consimilia, vt puto, erant officia, quamuis sub diuersis titulis collocentur, Primi sub Rubr. de proxi. sacr. scrin. Cæteri sub Rubr. de Numera. Sed neque errauerit qui eos armatæ etiam militiæ ascripserit. Cum Veg. in titu. de re mil. li. ij. c. xix. hæc de istis dicat. Sed in quibusdam militibus notarum peritia, & computandi vsus exigitur, Totius enim legionis ratio siue obsequiorum siue militarium numerorum, seu pecuniæ quotidie actis ascribitur; A quibus quidem, inquit, actis & numeris indita sunt eis Actuariorum, & Numerariorum nomina. Adnotabant etiam excubitus siue Angarias quas vicissim faciunt milites per centurias, ne alij plus alijs grauentur, Item & nomina eorum qui vicesuas, quas hodie factiones vocant impleuerant, scribebant, Et breuia commeatuum qui militibus dabantur, nè pro libito vagarentur, qui neque dabantur nisi iustissimis ex causis atque probatis, ita Vege. Adiutores autem in clarissimos inscribi videbis in l. in sacr. §. si verò. C. de prox. sacra. scrin. Quot verò in sacris scrinijs deberent esse dicitur in l. comperimus C. eodem & in l. vlt. circa finem, vbi etiam videbis quibus ex eis liceret alios sui loco subrogare; Militabant, &
29 † Agentes in rebus, quos Lu. de Pen. in Rubr. de Agen. in rebus credidit eos esse qui presto sunt publicis actibus qui eis committantur, eorumque pariter distincta erant nomina; numerus, & dignitas, vt l. ij. cum duabus sequ. eo. tit. Et multo ma-
30 gis sunt inter milites censendi horum † Agentium Præpositi, vt in titu. de Præpo. agen. in re. atque etiam eorum Princeps, l. ex agētibus, cum duab. ll. seq. de prin. agen. in re. eorum erat prærogatiua, ne quis in iudicio exhiberetur ex militaribus viris nisi ipso aucto re, Ita vt neque causarū patroni quemquam postulēt eo incōsulto,

vt

vt eo.tit. l.j. Debentque omnia citatoria ædicta contra quoscunque, etiam senatoriȩ amplitudinis, per Principes confici, licet cæte 31 ri actus per † censuales expediri valeant, quod statuitur eo.tit.l.ij. quam tamen Accur. aliter intelligit; Decorantur, postremo Principes cum inter honorarios ceperint numerari, vt vicarianæ dignitati exæquentur, quod & Adiutoribus est indultum; non omnibus, sed qui sub magistro officiorum militauerint, vt l. eos. C. eod. Exceptorum etiã erat diuersa a Principibus militia, atque etiam dignior, quòd elicitur ex l. quidem, C. de pala. sa. larg. Et de horum 32 omnium officijs, & gradibus habetur in l. scrinijs, eo. titu. Item † & 33 Pallatini sacrarum largitionum, inter quos numerabantur † The 34 saurenses, † Comites Thesaurorum, & eorum officiales, vt l. ij. de pa la. sacra. larg. qui & ipsi gradu, numero, dignitate, & nomine distin 35 guebantur; vt d. l. scrinijs, eo. tit. † Palatini etiam rerum priuata- 36 rum Cæsaris, in militum erant numero, vt eo. tit. l. fi. † Item & stra tores, in cuius officij declaratione laborant gl. & Lu. de pen. in rub. C. de strato. & glo. in l. in eadem causa, in princ. ff. ex qui. cau. ma. Sed correctior lectio habet statores, quorum officium parum abest a cursoribus, seu viatoribus, quos hodie nuncios curiarum dicimus, & qui in ius vocant quos prætor iubet, de quibus, & Cice. loquitur in quadam epistola ad Appium, quæ est inter familiares: glo. vero in l. obseruare, in prin. in ij. glo. ff. de offi. procon. intelligit eos esse, qui vulgo Birroarij nuncupantur, quòd valde proxime accedit ad officium quòd dixi, male tamen arbitratur Accur. ex ea l. prohiberi statoris officium. et in l. vni. C. de stato. concedi; nam in d. l. obseruare non prohibetur Proconsul habere statores, sed prohibetur habere suos statores, iubeturque militum ministerio fungi vice statorum. Magna autem horum militum pars prohibetur in suam Prouinciam, vnde est oriundus, aut in qua lares constituit, pati se ad officium in ea exercendum transmitti, militia ipsã, si secus fecerit, spoliandus, l. iij. C. de diuer. offi. lib. xij. Alcia. tamen legendum putat stratores, quos sternendis itineribus dicit incumbere; siue etiam pro tabellarijs, quos parum distare putat a nuncijs cursoribus, vulgo equitantes Principis dictos, quibus equos esse a Prouincialibus subinde dandos dicit, vt velocius iter pera- 37 gant, sunt & inter milites † Castrensiarij, † Et Ministeriani, de qui 38 bus in l. hi qui. C. de castren. & minister. quam vocem Alciatus declarat, & intelligit pro militibus in aulicum ministerium desumptis. Et ex eis, vt puto, deligebatur ordo alius militum quos 39 † Decanos qui decem præessent, ac Primicerios vocat Imperator

in

in l.j. & ij.C.de Deca.Nisi verius erant hę dignitates Ministeriano rum, & non separata militia, Decanum tamen alio nomine caput Contubernij dictum censuit Vegetius,qui decem militibus essent 40 præpositi,vt l.ij.c. viij.& c.xiij.in fi.† Item Cornicularij,vt puto nomen generale,qui Adiutorem designat vt Alcia.declarat, forte idem erant Cornicularij,qui & Cornicines: erant enim in exercitu Tubicines,Cornicines, & Bucinatores, quorum quamuis persimilia videantur munia atque officia, vere tamen in aliquibus discrepant,vt est apud Vegetium lib.ij.c.vij.& lib.iij.c.viij.Alij cor nicularium,gradum esse dicunt militiæ,vt Asconius: Alij vero, vt Maternus, offitium eius in re scriptoria & potissime in damnato-41 rum sententijs conscribendis versatum volunt.† Curiosi quibus cu re erat crimina exquirere,& denunciare, siue quę vbiuis comitte rentur vt Accur.sentit,siue in curia tantum, prout Alcia. Item for te etiam Curiosi alio nomine sunt Circitores dicti,de quibus fit & mentio in iure. Dicti vero sunt Circitores per sincopam,quasi circuitores.Idoneos,inquit Veg.d.c.viij.Tribuni & probatissimos eli gunt qui circumeant vigilias, & renuncient si qua emerserit culpa hodie in castris,presertimque intra presidia,nuncupatur la ronda.
42 † & Mensores,siue ij castra metarentur, qui & † metati dicuntur, 43 vt in tit.de met.& epid.siue ligna,atque annonam,vt credidit gl. in rub.de menso, quam ibi Lu. de pen. sequitur; verius tamen est Metatoris esse officium pręcedere exercitū, & locum castris eligere,quòd hodie valde est curæ Magist ro,quem vocant, Campi,siue exercitus;At Mensores, castris iam positis, ad podismum loca dometiebantur,in quibus milites tentoria figerent, & in opidis domos eis signabāt & prestabant,quòd est hodie officium eius quem vulgo forerium maiorem nuncupant.Et ij quoque habebant suum Primicerium,vnoque gradu cedebant agentibus in rebus vt ostenditur in l.j.de menso.quando & hic Primicerius,expleto biennio, Militiam sortiebatur Agentis,vt ea l.scandebantque ordine ad su premos honores,non per saltum vt hodie fieri videmus. Sunt & in 44 numero militum † Apparitores Prefecti, tā vrbi quàm Pretorio, item,& Magistri militum,proconsulis,& legati, Comitisque oriētis,qui singuli habent in C.speciales titulos.Item & apparitores or dinariorum Iudicum,l.ordinariorum C.de Cohartal.vbi etiam fit mentio de Apparitore Præfecti Annonæ, cui officio præfecit aliquando Allexander Imperator Vlpianum Iurisconsultum eximiū, qui postea ab hac Pręfectura cōscendit ad Prętorianam.quòd pro batur in l.iiij. C. de contrahen.stip. iuncta l.iiij. C.loca.in prima

quidem

quidem vocat eũ Imperator amicũ,in altera parentem; Hodie verò nostri Duces loco Præfecti Annonæ deputant Comissarium ge-
45 neralem;† Cohortales tamen ipsi,vt id obiter dicam,omni alia militia arcebantur,vt l.si Cohortalis,C.de Cohortal.dictosq; à cohorte arguitur ex tex.antedicto in prin.licet Gl. in l.ij. C.vbi quis de curię vel cohor.&c.dicat cohortalē ideò dici,quia magis sint coarctati quàm curiales, quod etiam dixit in rub. C. de cohort.melius tamen intellexit in l.j.in Glo. in ver. militare. C. vbi quis de cur. vel cohor.vbi dicit ꝙ erat de curia vel cohorte, Cohortales sunt à Cohorte dicti,cui erāt addicti,vt Alc. siue ꝙ tributa per cohortes exigerent,vt Io.Pirri intellexit;magis tamen Alcia.adstipulatur l. iiij.C. de Cohortalibus, officium eius versatum esse in re cartaria, & scriptoria arguitur ex l. quicunque,& l. vlt. eo tit. Nihil tamen prohibet esse & horũ cohortes grauiorē eorum fuisse militiam arguitur ex l.si cohortalis,eo. ti.vbi ea militia non soluitur nisi post emerita triginta stipendia, & eorum filij eiusdem perhibentur esse fortunæ;vnde parum differunt ab Ascripticijs;vnde etiam arguitur specialem illam militiam fuisse,quæ & Principem,& primipilum haberet,& alia officia,vt eo.tit.l.penul. Erant & inter milites Bastagarij,vt l.æternam,C.de murileg. forte qui Annonam aut vestem seu quid aliud Principis vsui necessarium deferrent, est enim Bastazo Græcis, id quod latinis porto, quod etiam elicitur ex l.
46 æternam,de murileg. Item & militabant † fabricenses, vt l. iij. & iiij.C.de fabricen.his autem demandata erat armorum confectio, & cura,vt in l.j.eo.tit. inter quos erant Primicerij, & Protectores, quæ erant officiorũ,& dignitatum nomina,vt iam dixi;Exequuto-
47 res quoque atque † exactores milites esse dicunt iura in l.iij. & in
48 l.vlti.C.de exequutoribus,& exac. Ipsos denique † fori aduocatos & Patronos causarum militare dixit Imperator in l. Aduocati,C. de Aduo. diuer. Iu. Quòd minus mirabitur quòd l.j. C. de comit. Archia.lib.xij.considerabit, in qua vel medici Imperialis aulæ militare dicuntur,æquāturque dignitate Vicarijs, & Ducibus qui administrauerũt,si tamen Comitiuam primi ordinis meruerint,Neque iniuria decorantur,quibus Principis salus & vita ipsa est curę, sed & ipsis Comitibus qui prouincias rexerunt æquantur, si d. l.
49 cum alia quæ statim sequitur coniungas;Militabant & † Numerarij,vt l.iij.C.de nume.lib.xij.Eorum tamen vorax officium,& fraudulentum dixit Imperator eo.tit.l.j.propter quod noluit eos immunes esse à quæstionibus & tormentis, si se offerret occasio,vt ea. l.Quę autem eis incumbant officia & curę,dicitur ibi in l.ij.vbi & in tabu-

in tabularios formantur & denominantur; Ad eas etiam pertinet officium fiscalis arcæ in prouincia,& tituli largitionales,vt eo.tit.
50 l. in prouincijs. Item & militabant † Opinatores, de quibus in l. missi opinatores.C.de exac.Tribu.lib.x.in l.excellentia,& l.Opinatoribus. C. de erog. mil. anno. ij. erant militaris annonæ exactores, Io.tamen Pirri corrigit Opimatores,quorum cura versatur vt Opima sint castra,vulgo viuanderios dictos.vt per eum in trac.de Mag.Ro.j.parte in fin.Haloander verò dictas ll. correxit, Optiones,non autem Opinatores,forte motus ex l. pen. C.de apo. pu.eo.lib.vbi optio inter exactores genere masculino ponitur forte verior est prima lectio Opinatores, siue pro exactoribus positi, siue etiam pro his qui prædia ęstimant quę in censum rediguntur quòd ex l.vlt colligitur C.de præd.Nanicul;Ibi secũdum agri opinionem,idest censualem protessionem,vt Accur.ibi exponit,hinc forte dicti quòd pretia imponat Prædijs quanti æquum opinantur Alcia.verò Optiones dicit qui ęgrum militẽ antecedunt vt pro eo pugnent,à cooptãdo dictos,quod à Vegetio desumpsit, Optiones, inquit ille lib.ij.c.vij.ab optando appellati,quòd antecedentibus, ægritudine præpeditis, hi tanquàm adoptati eorum atque vicarij, solent vniuersa curare.Optionum mentio habetur in l.pe.de iu.fi. li.x. vix tamen ex ea colligitur quòd esset eius officiũ.Quòd essent exactores,probat d.l.missi optiones,si Haloandrũ sequamur;quod & apertius cõprobat d.l.pen.de apo.pu.& l.optionibus.C.de erog. mil.an.ex qua lege.videtur ostendi ꝙ non à prouincialibus,sed ab ipsis Ducibus officijsque prouincialibus exactã eam à prouincialibus pecuniam,recipiebant;de eis etiam mentio habetur in l.j.C.de excoc.& transl.mil.anno,vtrobique tamen legitur in vulg.codicibus opinator,non optio,vt correxit Haloander,cui valde refragantur Vegetij verba supra relata,exigebãt autem.in casu d.l.j.opinatores illi,vel pro sua familia,quam non habebant,vel verius,à familijs defectis,& extinctis,alios Prouinciales pro eis grauando, non à priuilegiatis vt Accur.exponit.cum in l.ij.eo.tit. prohibeatur immunitas omnis,ne domus quidem. Augustæ, de optionibus etiam fit mentio,sed alio sensu,in l.vlt.C.locat.ibi,sub diuersis optionibus fœderatorum, & in auct. vt neque mil. neque fed. §. scientibus, ibi, fęderatos ad proprias optiones transmittant, & his duobus vltimis locis ostenditur Romanos quidem milites fuisse in proprios numeros redactos, fęderatos verò in proprias
51 optiones, sunt & inter milites togatos † coactores, idest Receptores particulares, quos hodie vocant, vt tribuni ærarij, qui &

D generales

generales. Et vt tandem modum huic cathalogo togatorum militum imponam, † militare dicuntur omnes quotquot in sacro palatio famulantur, & seruiunt, vt habetur in toto titulo de priuile. eo. qui in sac. pala. mil. specialius etiam fiet de alijs multis sermo sequenti cap. Dum gradus & nomina militum armatorum recensebimus.

52

SVMMARIVM.

1 *Caligatus miles.*
2 *Tribunus.*
3 *Centurio.*
4 *Ducenarij.*
5 *Ordo militum.*
6 *Hastati.*
7 *Manipuli.*
8 *Leuis armaturæ pedites.*
9 *Principes.*
10 *Antepilani.*
11 *Primipilus.*
12 *Vexillum.*
13 *Triarij.*
14 *Rorarij.*
15 *Accensi.*

De militibus armatę militię. Titulus XI.

LIBET post recensitos togatos tot milites, armatos aliquot recensere, quamuis non ignorem non paucos ex supra relatis debuisse in hanc secundam classem reponi, prout, & non paucos, & potuisse in prima collocari; quod aliquanto altiùs repetam.

Romana florente rerumque potiente Republica, sortiebantur prouincias Consules, Proconsules, Prætores, aut Proprætores, qui & exercitibus præerant: vixque alios inuenies supre ma auctoritate, ad prouincias transmissos: rebus verò ad vnius potestatem translatis, non multa immutauit Augustus, neque alij post eum in Imperium suffecti, vsque ad Adrianum. Hic verò multa innouauit: Diocletianus postea & Maximilianus multò plura adinuenerunt: vt sunt leges, ac correctores plurimi vbi commissa

plurima;

plurima;Post Bisantium in nouam Romam excitatum, & translatas in exteras gentes Imperiales sedes, Ante Gotticas illas cęterasq; Barbaricas vastationes, lungè lateq; in Diœceses & Prouincias diuisus est orbis, in ciuiliumq; ac militariũ rectorum gradus, in dignitates Palatinas, atq; officia, quod latissimè videbis in opusculo quodam innominati auctoris quod Alci. edidit post suum tract. de mag. Ciuilique ac mil. Iu. nuncupatq; illud ipse, Breuiarium ad Theodosium. Armatę verò militiæ nomina, & gradus nõ tam si-
1 gillatim iura nominant, fit tamen mẽtio de † Caligato, qui est infimus eorum gradus, in l. à Caligato. C. de nup. De Tribuno Centurione, atq; hoc ipso caligato, & alijs officijs in l. ij. ff. de ijs qui
2 no. infa. † Tribunũ à tribu tribuẽdoq; iure, dixit Vegetius, vnũq; ex eis maiorem, qui sacro Imperatoris scripto præficiebatur, mino
3 res verò suis laboribus ad illum conscendebant. † Centuriones verò erant qui Centurias curabãt, ideoq; cõtenarij ab alijs dicti, De
4 † Ducenarijs in multis legibus C. habetur, qui vt puto, vel ducentum præerant, vel erant ipsi ducẽtum in sua schola aut ordine. Vege. etiam de ducenario hæc dixit. Primus hastatus duas centurias idest ducentos homines ducebat, quem nunc, inquit, Ducenarium vocant, quæ indago parum attinet ad legalem materiam; Neq; tamen silentio præterire est animus qualiter Romani, dum maximè florerent respublicæ & militia, suos distribuebant milites, prout recitat Liuius prima Dec. li. viij. Plures in ordines inquit, Romani ,,
5 milites instruebantur; † Ordo sexaginta habebat milites, centu- ,,
6 riones duos, vexilarium vnum; Prima acies † Hastati erant. † Mani ,,
7 puli quindecim, paulum inter se distãtes, Manipulus vicenos mi- ,,
8 lites habebat leues, & aliam turbam scutatorum, † Leues autẽ di- ,,
cebantur quia hastam tantum & gessa ferebant; Hæc prima frons ,,
pubescentium iuuenum; Robustior exinde ætas totidem manipu- ,,
9 lorum, quibus † Principibus erat nomen; Hos sequebãtur, scutati, ,,
10 omnes armis insignibus, triginta manipulorum, † Antepilani di- ,,
cti sub signis alij ordines quindecim locabantur, ex quibus quisq; ,,
11 ordo tres partes habebat, & vnam quanq;. † Primipilum appella- ,,
12 bant, tribus ex vexillis constabat, † Vexillum centum octuaginta ,,
13 tres homines erant, Primum vexillum. † Triarios dicebant, vetera ,,
14 num militem spectatæ virtutis, Secundum † Rorarios, Tertium ,,
15 † Accensos, minimæ fiduciȩ, & in vltimam aciem reijciebant, Ac- ,,
censorum mentionem facit Io. Pirri in trac. de mag. Ro. parte prima, num. 5. qui mihi in manum venit perfecto iam hoc meo qualicunq; labore, neq; tamen declarat, sed remittit ad sua commen-

taria in iij.lib.C.tit.de appa.Proconſ. quæ nundum mihi contigit legere,vt, caſtra ſequenti. Neq; ocium,neq; cõmoditas affuit amplioris bibliothecæ parandæ, & vt vocarunt me mea fata vt nunc hos ſequerer Principes & Duces nunc illos, alienisq; potius viuerem,vt poeta inquit. Auſpitijs,quàm meis. Alcia.autem eos dicit miniſtros maioris magiſtratus, quaſi ad cenſum additos; nemo tamen eorum locum hunc Liuij citat. Haſtati omniũ primi pugnam inibant; Alibi etiam Liuius primipilum primum dicit eſſe Centurionem,vt Li.vij.primæ Dec. Primipilum dixit Io. Pirri, dicto loco,parte iij.nu.7.fuiſſe legionis caput;ſed decimæ;quæ erat nobilisſima,vel primæ,quod ei magis placet; quòd ex Liuio Arguitur lunge aliter ſe habere, ac etiam ex Cæſ. in commen. Li. S.T. „ Baluentio,inquit,qui ſuperiore anno primipilũ duxerat,viro forti,& magnæ auctoritatis vtrunq; femur tragula traijcitur, Q. Lucanius,eiuſdem ordinis,interficitur,l.Pupius, (Li.j.de bello ciuili inquit)Primipili Centurio,adducitur,qui hunc eundem ordinem in exercitu Gn Pompei anteà duxerat, rurſum Li.iij. ſcuto Sænæ Centurionis ad Cæſarem relato, inuenta ſunt in eo foramina ducenta triginta,cum ab octauis ordinibus ad Primipilum traduxit, item Li.eo.erat Craſtinus euocatus in exercitu Cæſaris, qui ſuperiore anno Primipilum in legione decima duxerat; quid enim dixiſſe opportuit in legione decima,ſi ſola ea habebat Primipilum? quòd & Pyrrhum intellexiſſe apparet ex ibi dictis qui etiam locũ illum recitat ex Cæſare, de Craſtino illo euocato, Ego euocatos, (vt id obiter dicam) puto eſſe qui magnæ virtutis atq; experimenti viri poſt misſionem à Ducibus, grauisſimis vrgentibus occaſionibus,vocabãtur,vel de hoc ipſo Craſtino eodem loco legitur, ſequimini me, inquit, ad milites commilitones mei qui aliquando fuiſtis,in fi.Li.j.de bello ciuili, quòd ſuperioribus, inquit, bellis probati ad obtinẽdos exercitus euocentur,& eo.Li.Erant,inquit, Senatorij ordinis L.Domicius & P.Lentulus, Vibulius Rufus,Sex. Quintilius, Lu.Rubrius;Præterea filius Domicij, alijq; complures Adoleſcentes,& magnus numerus equitum Ro.& decurionũ,quos ex municipijs Domicius euocauerat; Item eo. Li. Cæſar legiones in Hiſpaniam præmiſerat,ad ſex millia auxilia peditum,equitum tria millia,& parem ex Gallia numerum,quẽ ipſe petiuerat, nominanti ex omnibus ciuitatibus nobilisſimo quoq; euocato. Pyrrhus tamen vbi ſupra aliter intelligit. Sub Cęſaribus verò curæ Primipilarium nõ pauca acceſsiſſe demonſtrant iura, quę volunt etiam vxoris dotem eſſe pro debitis Primipili fiſco obnoxiam, vt.l.ſatis notum

notum.C.in qui.cau.pig.ta.contraha.l.iij.C.de Primip. Li.xij. Et no.in.l.si non verum.C. de don.inter vir.& vx. filij etiam pro eisdem debitis vsq; adeò obligabantur, vt neq; possent paterna hæreditate abstinere; aut saltem cogebantur etiam absenti paternum æs persoluere; vt.l.vlt.C. de Primipi.vnde & credi debet eum pecuniam publicam ex ipso officij genere administrasse, illã fortè quæ in stipendia militum qui primipilo parebant erogabatur, cui sensui parum differunt quę de hoc ipso primipilo ex Vegetio notauit Alcia.in tit.de primipi.apud quẽ Vegetium lib.2.cap.8. latè quæ ad Primipili dignitatem atq; officium pertineant intelliges.

SUMMARIUM.

1 *Præfect. prætorio orientis.*
2 *Præfect. prætorio Illirici.*
3 *Præfect. prætorio Italiæ.*
4 *Præfect. prætorio Galliarum.*
5 *Præfect. prætorio Affricæ.*
6 *Præfect. prætorio, cui comparetur ex hodiernis magistratibus.*
7 *Præfecti prætorio prærogatiuæ.*

De præfecto Prętorio. Titulus XII.

SUPREMI oĩum magistratuũ, erant Pręfecti Prætorio, ij erãt numero quatuor; † Præfectus Oriẽtis, † Illirici, † Italiæ, † Galliarum. Aditus est postremo à Iustiniano quintus, qui † Præfectus fuit Affricæ, de quo est in C. specialis titulus; De Præfecto prętorio, hæc Tacitus scribit, vim præfecturæ, de Seiano loquens, modicam antea, intẽdit, dispersas Cohortęs vnà in castra conducendo, vt simul Imperia acciperent, numeroq;, & robore, & visu inter se, fiducia ipsis, metus cæteris crederetur, vt ibi latius videbis l i.iiij. † Hos aliqui vice ea apud Imperatores functos putãt, qua apud dictatores fungebantur Magistri Equitum; Alij eum comparant illi quem hodie Magnum appellant Cancellarium, vt Budeus: Aliqui vero Magno contestabili, quæ dignitas habetur solum in Hispania, & in Gallia. Ego vix posse eos alicui ex nostri æui magistratibus comparari censeo, cum sint in aliquibus similes & in multis absimilimi: Habetur & de quatuor Præfectis mẽtio in Auc.vt ordin.Præfec.§.renouamus, colla.5. videlicet Oriẽtis Illirici, Hespiæ, & Libię, quos & carpẽtis vehi, & p̄conũ vocibus excipi,

ac in iudicialibus sedibus consistere conceditur. Neque enim, vt id obiter dicam, quòd hodie per Italiam, præsertim, Mediolani, vsurpant etiam de plebe, & de fabris ditiores. curribus per vrbem vehi passim melioribus illis seculis licebat, sed maximis, & principibus viris.† Præfecti præto. erat inter cætera pruilegiũ ne ab eius senten tia prouocetur, cum non secus cum credat Princeps iudicaturum quàm ipse giudicaret; Item ne minores, per eius forte sententiam læsi ab alio quàm ab ipsomet restituantur, nisi forte à Principe, vt l.vni. ff.de offi. præfec. præto. Quod manifestam habet rationem, ne magioris magistratus factum inferior cognoscat; Habet etiam potestatem condendæ legis, si non sit ambitiosa, sed generalis, & quæ ius anterius non corrigat, l.ij.C.eod.titu. Est etiam ei data po testas submouẽdi iudicis, si causa subsit, vt eo.ti.l.iij. cognoscitque de ipsius iudicis iniuria, & iniusticia, etiam si militari viro sit facta, neque de ea cognoscet Magister militum, vt eodem tit.l.iiij.

7

SVMMARIVM.

1 *Præfectus vrbi quando primò institutus.*
2 *Præfecti vrbi potestas.*
3 *Præfectus ærarij.*
4 *Præfectus vigilum.*
5 *Præfectus fabrum.*
6 *Prefectus castrorum.*
7 *Præfectus laborum.*
8 *Præfectus operum.*
9 *Præfecti nomen generale.*

De præfecto vrbi. Titulus XIII.

SEQVITVR præfectum præto. & dignitate, & titulorum ordine. ff. & C. præfectus vrbi. De eo hæc scribit Tacitus,† Antea profectis domo regibus ac mox magistratibus, ne vrbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui ius redderet, ac subitis mederetur, feruntque à Romulo, Dentẽ Romulium, post à Tullo hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio superbo spurium Lucretium impositos; Dein. Consules mandabant, Duratque simulacrum, quoties ob ferias latinas proficiscitur qui consulare munus vsurpet. Cæterum Augustus bellis Ciuilibus Cillinium Mecæ-

1

natem

natem equestris ordinis cunctis apud Romam, atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legũ auxilia, sumpsit è consularibus qui coherceret seruitia, & quod ciuium audacia turbidum; nisi vim metuat, Adiunctusque est in cura annonæ Præfectus Annonæ, Ita tamen vt hic nouerit superioris gradum agnoscere quod in l. j. dicitur C. de off. præfec. vrbi.

2 † Cognoscebat hic præfectus de omni crimine intra centesimum lapidem commisso; sic in Mediolanensi prouincia concurrit hodie Capitaneus, quem vocant iustitiæ, cum prętore quolibet atque ordinario omnium Ciuitatum Iudice, solum inspecto quis in cognoscendo præuenerit, vt in l. j. in prin. ff. de offi. præfec. vr. cognoscebat & de querimonijs libertorum in Dominos, vicissimque dominorum in libertos. De eorum in seruos sæuitia vel impudicitia, de tutorum maioribus fraudibus. De numulariorum fide. Curam etiã habebat carnis, tum & quietis popularis, maximè dum fiebant ludi, & publica spectacula; vnde & stationes militum per loca apta disponebat; Negotiatione etiam atque exercitio, ex causa, interdicebat; Quæ tamen omnia cum intra terminos sibi concessos administraret, extra eos nihil expediebat; poterat tamen delegare his qui intra limites erant vt ea gererent; vt in l. vlt. ff. eo. tit. Infra vrbem verò cunctis erat magistratibus excelsior, & in omnia corporatorum, & collegiatorum corpora cognitionem habebat, vt legitur in l. iii. & iiij. illo eo. tit. Constituerunt postremo Principes

3 † Præfectum ærarij, cuius fit mentio in l. Arrianus, in princ. ff. de iu.
4 fi. Et † Præfectum vigilum, de quo habetur in tit. & l. vni. C. de off.
5 præfec. vigil. Hos à Græcis perfectos Noctium vocitatos miratur
6 Imperator in nouella constitu. xiij. tit. de plebeis præto. in princ.
7 Erant, & † Præfecti fabrum; † Præfecti castrorum, † laborum.. † ope
8 rum; at atque aliorum consimilium, † Cum sit nomen generis, vt
9 præpositus, atque alia eiusmodi.

SVMMARIVM.

1 *Magister militum præsentalis.*
2 *Præfec. Præto. vrbi & magistri equitum, & peditum equalis dignitas.*
3 *Præcedit quis cæteris paribus, ne qui prius est dignitatem adeptus, aut qui prior literas obtinuit.*
Præpositus sacri cubiculi æqua est dignitate cum præfecto præto.

De

De officio magistri militum. Titulus XIIII.

1 PRAEFECTOS sequebantur † Magistri militum præsentales, qui & multi erant, tum equitum, tum peditú; alijque in Illirico, & Thracijs, alij per Orientem, per Occidentem etiam alij, scripsit de eis, cęterisque Romanis magistratibus antiquis, is de quo supra est habita mentio in Breuiario ad Theodosiú. & est in operibus Alciati post trac. de Magistra. ciui. & Mil.

2 † Præfectorum verò omnium, tam Prætorio, quam vrbi, Peditumque atque equitum Magistri, par fermè erat & æqualis dignitas, 3 † ita vt cùm ad priuatam contingebat eos redire fortunam, is esset potior qui prior in promotione, & codicillorum adeptione inueniebatur, iuxta l.j.C.de præfec.præto. li.xij. Et ille est facultate sedendi: loquendi, prius decernendi potior, cui est splendor adepti magistratus vetustior, quod est no. ad omnes qui æqualis sunt officij, & dignitatis; vt dicitur in l.ij. illo eo.tit. 4 † Sacri etiam Cubiculi Præpositus vt id obiter, dicam quem hodie magnum Cambellanum vocāt, antedictis Magistris atque etiā Præfectis, est dignitate æqualis, Ita vt inter eos sit ille, officio deposito, dignior, qui prius eum adeptus sit. Alterque sit posterior quem recentius examen probauerit, quod dicitur in l.j.C.de præpo.sa.cub.

SVMMARIVM.

1 *Magister scriniorum.*
2 *Magister Memoriæ.*
3 *Magistri epistolarum.*
4 *Magister epistolarum Græcarum.*
5 *Magistri libellorum.*
6 *Magister officiorum.*
7 *Magistri officiorum officium quale.*

De officio mag. scriniorum & aliorum mag. Titulus XV.

1 POST supradictos, magnæ erant auctoritatis † Magistri scriniorú, de quibus est tit. & l.vni.C.de mag.sacro.scrin. 2 lib.xij. sub quorum potestate erant † Magister memoriæ

qui

qui annotationes omnes dictabat,& emittebat,ac precibus respon
3 debat: † Magister epistolarum,cuius erãt curæ legationes,cõsulta
4 tiones,& preces ciuitatum: † Magister alter epistolarum Græcarũ,
5 qui vel Græca dictabat,vel ea latina reddebat:†Magister libellorũ
qui cognitiones tractabat,& earum preces: de quibus magistris fit
mentio in l. eos,C.de excus.mu.li.x.vbi & de eorum priuilegio tra
ctatur,quod & fit in l.iij.C.de prox.sacr.scrin.Quot verò in quoli
bet scrinio seruirent:habetur in l.hac parte,illo eo.ti. Magnę,&
6 potestatis,& dignitatis erant † Magistri officiorum,quem & vocat
7 Imperator virũ excellẽtiss.in l.vlt.C.de off.mag.off.†Eius verò of-
ficio spectabat, inter cætera, admonere Principem quemadmodũ
se haberet militum numerus.Item & castrorum,ac clausurarum cu
ra,vt dicitur in l.iiij.C.eo.tit.sub eius etiam cura erat schola om-
nis scutariorum prima & secunda.Item & gentilium seniorum,sa-
gitariorum omnium,scutariorum, Clibanariorum Armaturarum,
Iuniorum,Gentilium Iuniorum,Agentium in rebus,ac deputato-
rum eiusdem scholæ:Mensores etiam,lampadarij,scrinium memo
riæ,scrinium epistolarum,scrinium libellorũ,scrinium dispositio-
num,officium admissionum, omnes ij dicto officiorum Magistro
parebant,vt in d.libello post Alcia.de magist.videbis in dicto Bre
uiario ad Theodosium.

SVMMARIVM.

16 *Comes auri.*
17 *Comites titulorum largitionalium.*
18 *Comes rei priuatæ sacræ domus.*
19 *Bastaga priuata.*
20 *Præpositi gregum.*
21 *Præpositi stabulorum.*
22 *Procuratores saltuum.*
23 *Rationales rerum priuatarum.*
24 *Primiscrinius beneficiorum.*
25 *Primiscrinius canonum.*
26 *Primiscrinius securitatum.*
27 *Primiscrinius priuatarum largitionum.*
28 *Comes sacrarum largitionum.*
29 *Comes sacri pallatij.*
30 *Comes sacri stabuli.*
31 *Comites prouinciarum.*
32 *Comites consistoriani.*
33 *Comites villularum non merentur hoc nomen.*
34 *Comites domesticorum.*
35 *Comites domorum.*
36 *Comites scholarum.*
37 *Comites primi ordinis.*
38 *Archiatri.*
39 *Comes militaris an maior vicario?*
40 *Præferri an debeat qui pluries eundem gessit magistratum, ei qui semel tantum?*
41 *Præferri an debeat, qui prior honorarium officium est adeptus, an qui posterior, prior in administratione?*
42 *Honorarum qui semel soluit pro officio honorario, non soluit iterum pro administratione.*
43 *Reliquię honoris gesti remaneat.*
44 *Iunior longè pręstantior, præcedit seniorem.*
45 *Præferri an debeat emeritus ex priuilegio, an emeritus ex re.*
46 *Comites domesticorum equitum, & peditum.*

De varijs Comitibus. Titulus XVI.

1 COMITATVS locus dicitur in quo Imperator vitam ducit, vt pluribus locis Alcia. declarat. vnde, & Comitatenses dicti, qui continuò in pallatio versantur, ac commorantur

2 rantur,vnde & Comites. Comitum,† & dignitas,& potestas ma
3 gna erat,Primiq; omnium erant †Comites sacrarum largitionum,
4 qui ferè per singulas erant prouincias dispositi:parebant enim eis
5 † Comites commerciorũ vbiq;, † Comes etiam metallorum, †Co-
6 mes & rationalis summarum Aegipti. Item & sub eius cura erant
7 † Præfecti thesaurorũ, †Magistri vestis lineæ,†Vestis priuatę,†Pro
8 curatores ginęciorum, †Lanificiorum, †Baffiorum, †Monetarum,
9 & † Propositus Bastagarum,Insuper suberat ei Comes alius largi-
10 tionum per Illiricum,†Comes vestiarij,†Comes auri,†Comes lar-
11 gitionum Italicarum, †Comes titulorum largitionalium per Affri
12 cam,& rationales vbicunq; per prouincias destituti. Comitem
13 etiã habebat Imperator,†qui rebus præerat priuatis sacræ domus:
14 de quo fit mentio in rub.& ing.C.de Comit.rei priu.sa.do. Erãtq;
15 sub eius dispositione † Bastaga priuata,†Propositi gregum,†& sta
16 bulorum, † ac Procuratores saltuum,atq; etiam † Rationales rerũ
17 priuatarum. Habebat etiam in officio Primicerium totius officij,
18 † Primiscrinium beneficiorum,†Primiscrinium canonum,†Primi
19 scrinium securitatum, † Primiscrinium scrinij priuatarum largi-
20 tionum,cæterosq; omnes scriniarios horum scriniorum. Item &
21 secundocerium totius officij, qui tractat chartas eiusdem officij,
22 quod latius videbis,ex antedicto Breuiario ad Theodosiũ. Sunt
23 † & speciales,tit.in C.& leges multæ tractãtes de officio.co.sacra.
24 larg.†de off.co.sa.pal.de off.Co.re.pri.de off.Co.orien. In quibus
25 tamen leuia quædam statuuntur,parum ad legalem scientiam spe
26 ctantia,neq; ad rem militarem. † Comitis etiam sacri stabuli,
27 † Comitumq; Aegipti, & Ponticæ diœcęseos mentio habetur in l.
28 vni.C.de Comit.& trib.†Item & de comitibus cõsistorianis,in tit.
29 de Comit.consist.Qui & in l.j.eiusdem tit.spectabiles dicuntur,&
30 Proconsulibus ęquantur,ij Principis consistorium,& tribunal co-
31 mitabantur:cuiusmodi hodie sunt consiliarij, quos vocant,status.
32 De his loquens Lu.de Pen.in rub.C.de Com.consist.li.xij.dicit,q
Comes,nomen est dignitatis, qui nunquàm debet ornamento ca-
rere,potissimę virtutis,aliàs, nedum debent à Principis comitatu
arceri,sed neq; possunt iuxta eius pallatium habitare.l.quicũque,
de op.pu.Hodie verò,inquit,propter copiam,tot Comites reddun
33 tur ignobiliores,†& præsertim,qui ex viculis,& castellulis Comi-
tes intitulantur.Hos autem consistorianos, spectabiles dicit Impe
rator in l.j.& ij.C.eo.tit. Erant & Comites scholarum,Comites
sacri pallatij,rei militaris,qui prouincias regunt, singuliq; suos ha
34 bent titulos post d.ti.de Comi.consist.†Erant & Comites domesti

35 corum,vt C.de silentia.l.j.†Comites domorum,vt C.de pala.sacr.
36 larg.l.iij. † Comites scholarum,de quibus in l.j.C.de comit.scho.
37 Item,& † Comites primi ordinis, quibus & milites committebantur in remotas prouincias deducendi,aut in eis regendi, quibus,& loco cedunt qui proconsulatus habent insignia: Ducibusque ęquātur qui prouincias administrauerunt,præter Aegyptiam, & Ponticam:vt l.j.& ij.C.de comi.rei mil. † Archiatros etiam,qui inter
38 comitiuam primi ordinis meruerint, Ducibus, & Vicarijs æquari legitur in l.vni,C.de comit.& Archia.& ij omnes sunt spectabiles, illis exceptis quos supra Illustres dixi. & de quibus loquitur Imperator in l.prouincialium.C.de eroga.mil.anno.eos etiam dignitate inæquales esse animaduertit Accur.in rub.C.de comit.qui pro-
39 uin.re.& de Archiatris dixi in præcedenti cap. † Comites verò militares Vicarijs Præfecti prætorio præponit Imperator in l.j.C. de off.vic.si tamen negotium militare tractetur, in ciuilibus enim præfertur Vicarius:vt in ea l.dicitur:quæ & in argumentum desumitur vter præcedat Eques, an Doctor. Et postquàm sermo de
40 maioritate, & præcedentia incidit, † quæro vter præferatur, qui magistratum primo semel tātum gessit,an is qui pluries, deposita ab vtroque dignitate:& in l.j.C.de consu.li.xij.dicitur quòd repetiti fasces sæpe meritam virtutem comprobant, sed non augent:re-
41 stat ergo vt qui prior est tempore potior sit iure. Quæro † etiam an qui prior honorariam est dignitatem adeptus, & posterius eius est cōsequutus administrationem, illi præferatur qui posterius obtinuit,prior tamen gessit:& in l.pen.d.tit.de consul. dicitur honorarium illum priorem præferri, vt ibi, cunctis Consulum honoribus, & priuilegijs ex anteriori tempore prouectionis ordinem si-
42 bimet nouerit vindicandum. Estq; lex illa ad aliud no. † quòd qui honorariam dignitatem adipiscitur:& soluit id quòd pro adeptione solui consueuit, si alio tēpore eandem adipiscatur dignitatem, cum administratione,non soluet iterum eandem summam. Notatur etiam ex dictis legibus, quòd qui notabili aliquando fuere dignitate conspicui,veniunt adhuc post eam depositam honoran-
43 di, † propter reliquias gesti officij,ad quod etiā facit tex. in l.vlt. C.de mag.sac.scrin.quod Glo. latiùs prosequitur in l.ij. in Glo.ij. C.de Præfec.præto.li.xij.ad quod etiam potest induci. l. vlt. C.de præpo.sa.cub. prout eam summat Bal. & prout etiam ibi Glo. innuit,licet alius forte sit sensus illius.l. nempe præpositos sacri cubiculi,etiam Augustæ,post finitam militiam illam posse vti carruca, & cingulo,non propter reliquias gesti officij, sed si fuerint senato

riam

riam dignitatem adepti. Nisi dicas eo ipso quòd legitimo tẽpore seruierunt, senatoriam eos dignitatem consequi, quòd innuit l.iij. C.de silen.lib. xij. Quo verò ordine procedant qui honorariam sunt dignitatem adepti, & qui verã, & realem, qui rei prius aut posterius vacationem habuerunt, habetur, & no.in l.ij.C. vt dign.or. ser.li. xij. Aliud etiam super hac prælationis materia adnotandum puto, vt ita verum sit, vt qui tẽpore est prior, sit dignitate po-
44 tior, † nisi iunior sit lungè præstãtior: idque quindecim testibus eiusdem dignitatis atque professionis comprobetur: vt probatur vtrunque in l.vnicuique, C.de proxi.sa.scrin.d.lib.xij. quod videtur contrarium his quæ dixi supra vers. quæro etiam an qui prior, & solui potest, aliud in honoraria dignitate quam effectus postea sequatur, aliud in honoraria vacatione, quæ non iuuetur effectu seruitij præstiti. Non præferuntur tamen qui aliquando seruierũt, & excusati honorariam vacationem impetrauerunt, his qui militia per debitum tempus sunt perfuncti, quãuis actu posterioribus, vt l.iiij. C.de prin.agen. in re. quod & probatur in l.ij. in fi. C. de
45 prim.lib.xij. † Prẽferuntur tamen emeriti, & qui missionem meruerunt, his qui eandem dignitatem actu exercent, l.vlt.C. de pri. eo.qui in sa.pal.mil. li.xij. quod enim tu consequi niteris iam ego
46 consecutus sum. Aderant & † Comites duo domesticorum æquitum, & peditũ, quibus tam æquites q̃ pedites domestici parebant.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij nomen generale.*
2 *Vicarius est quasi imago alterius.*
3 *Vicarius alter à Principe datus, alius qui à Magistratu.*
4 *Neque æquali gaudent prærogatiua.*
5 *Vicarius potest reuocari, etiam si sit perpetuus.*
6 *Vicarij perpetui prouinciarum similes Præfecto prętorio.*
7 *Vicarij perpetui potestas pendet à commissione ei facta.*
8 *Vicarij Imperiales qui.*
9 *Vicarium Imperialem, an possit Imperator alij subijcere.*
10 *Et an eum possit reuocare.*
11 *Vicarius nolentis nemo esse potest.*
12 *Vicario potest Imperator dare correctorem, & superintendentem.*
13 *Quod maximè potest cum enormiter grauat subditos.*
14 *Imperator in terra Ducis, Marchionis, & Comitis, est Dux, Comes, & Marchio.*

De

De officio vicarij. Titulus XVII.

VICARIORVM erat nõ multo à Comitibus absimi lis potestas, atq; auctoritas: † Est autem Vicarij nomen valde generale, cum & seruus Vicarium habere poſsit, l. quis sit fugitiuus, §. idē ait, ff. de ędil. edi. cum sim. & est etiam generale omnium magistratuum, vt C. de off. eius qui vicem alte. obti. sed titu. qui est in C. de offi. vic. eum esse Vicarium per antonomasiam fortè dicit, qui vicem præfecti prætorio habet: hoc declarat l. j. eo. tit. licet gl. j. ibi aliter intelligat, quæ eum Comitis militaris Vicariũ dicit, quod est valde incongruum legi illi, qua statuitur alterum alteri in aliquibus anteferri, quod de Comite, & eius Vicario dici nõ debet: † Cum qui vice est alterius sit veluti imago illius, & consequenter eo inferior. l. iij. ff. de off. eius cui manda. est iurisd. fortè etiã ab ipso Principe dabatur Præfecto Vicarius, quando ad ipsum suo nomine relationes transmittebat, vt eo. ti. l. ij. cum alias Præfecto ipsi referre deberet, aut Principi, eius nomine: † Quòd verò tã ipse Princeps quàm Magistratus ipse Vicarium constitueret, probatur in l. ij. C. de off. eius qui in vicem alt. iud. ob. ibi, qui præceptione principali, vel vestræ sedis ampliſsimæ. Hinc dixit Car. in cle. j. in vj. oppo. de off. vic. † quòd licet eadem regulariter prærogatiua non gaudeat Vicarius, qua principalis, id restringitur, cum est ab eo datus, non si à superiore. & ibi in iij. q. dicit, quatuor esse Vicariatus species: † Vicarium posse reuocari dixit Bal. in l. solēt. §. j. ff. de off. Proconſ. Card. verò in d. cle. j. in xiij. q. dicit hoc cõtingere etiam Vicario perpetuo. Pau. de Caſ. in conſ. xx. visis & ponderatis omnibus supra narratis, li. ij. † Comparat hos Vicarios perpetuos prouincijs per Papam præpositos, præfecto prætorio: & consequenter non possunt, secundum eum, statuta facere quæ sint iuris communis correctiua. Dixit etiam Card. in d. clem. j. in xvj. q. quòd eorum potestas pendet à comiſsione eis data. Hoc etiã, vt puto, interest inter Vicarium datum à Principe, & datum à Magistratu, vt hic non poſsit alij demandare: Ille autem poſsit. l. vlt. ff. de of. eius cui man. est iur. iuncta l. more maiorum, cum l. seq. & Gl. ibi in ver. alieno beneficio. ff. de iur. om. iud. Præfectus etiam legionis proprius erat in ea iudex, hic absente legato tanquàm Vicarius ipsius potestatem habebat maximam: De eo autem, atq; ipso legato tractat Vegetius li. ij. de re mil. c. ix. Multa de legato tractãt Canonistæ,

(Marginal numbers: 1–7)

nistæ, sed aliò spectant, & lungè à materia hac nostra diferunt.
Cum verò passim præfecti, comites, alijq; maiores magistratus, vsurpassent Vicarios sibi subrogare, vetuit Iustinianus id fieri, preterquàm in prouincijs Osdroena, & Mesopotamia, cunctis alijs id interdicens magistratibus: vt habetur in nouella constitutione cxxxiiij. sub ti. de Vic. seu Locūte. §. j. & §. in summam. De multiplici vicariorum species, vide latas remissiones Fel. in c. postulasti.
8 col. ij. de rescrip. Sunt, & hodie † Vicarij perpetui ab Imperatore in multis prouincijs constituti, de quibus multa tractat Bald. in consi. cccxxviij. quod incipit, Quæritur si Rex Romanorum, lib. j.
9 † Ibi autem quærit an Vicarium perpetuum possit Imperator al-
10 teri suo Vicario supponere, † aut etiam eum reuocare, & tenet super vtroq; quòd sic. In quātum enim Vicarius, est merus officialis,
11 † & nemo inuitus habet Vicarium, esset enim contra naturam, vt quis nolenti prębeat officium, & ministerium: & cum idem sit auditorium, nemo sedebit in meo auditorio me inuito: Nam sicut Papa potest, inquit, deponere Cardinalem, sic potest Imperator suū Ba-
12 ronem: multò ergo magis potest eum alteri subijcere. † Posset etiā (dicit Bal.) superaddere Baroni, aut Vicario suo perpetuo vnū cor
13 rectorem, aut visitatorem, † cum pati non debeat Vicarium suum discipare illam partem sibi commissam: imponendo fortè ei noua grauamina, & insupportabilia. Aliàs posset eum reuocare: & posset etiam iubere ne absq; visitatoris consensu onera imponat, neq; bel
14 la indicat. † Additq;, quòd Imperator est Dux, Marchio, & Comes, quod est dicere, quòd potest in terra Ducis aut Marchionis, idem quod Dux, & Marchio ipse: ita Bal. ibi.

SVMMARIVM.

1 *Duces spectabiles.*
2 *Duces multi.*
3 *Duces prius officiorum nomina, nunc dignitatum.*

De Ducibus. Titulus XVIII.

NON absimili potestate, & dignitate comitali, aut vi
1 caria erat † Ducalis, spectabili, & ipsi dignitate, l. j. C. de comit. & tribu. l. viros. C. de diuersis off. li. xij.
2 † Ducum multorum fit mentio in d. §. sancimus, & in l. ij. C. de offi. præfect. præto. Aff. Duces etiam, præter eos, qui in l. illa enūtiātur, quamplures nominatos

minatos videbis in d.opere post Alcia.de magistr.vj.Duces tamen aliquos fuisse illustres,probatur in l.pen.C.de appella. Ducum verò nomine, & rectorum Prouinciæ sæpè mitebant Imperatores ad regendas prouincias,commissa etiam eis cura exercituũ, vt est in tit.C.de off.rec.prouinc.& in d.opere post trac. Alcia. vt dixi, quamplurium Ducum variarum prouinciarum mentio habetur.

Duces verò ac maxima pars Comitum spectabiles erant, non etiam illustres, vt in nouella constit.xxiij.§.sed ad illustrissimum, 3 & §.vlt.quod tamẽ intellige,vt dixi supra. † Ea verò ætate proculdubio hæc erant officiorum nomina,hodie verò effecta sunt dignitatum, vt habetur in decima colla.in tit. de feu. Marchię &c.& in tit.quis dicatur Dux,Comes &c.& de prohi.feu.alie.per Frid.§. præterea Ducatus,vbi & prohibentur diuidi,& alia statuũtur,quæ enarrare nimis esset prolixum,& à re nostra ista alienum.

SVMMARIVM.

1. *Consules quando exorti.*
2. *Consularis exercitus quantus esset.*
3. *Proconsulis qualis potestas.*
4. *Proconsul extra prouinciam suam iurisdictionẽ nõ exercet,nisi volũtariã.*
5. *Proconsul tenetur de delictis vxoris quam in prouinciam secum duxit.*
6. *Proconsul non delegat causas meri Imperij.*
7. *Delegat tamen vnum articulum.*
8. *Munera capiet Proconsul modestissimè.*
9. *Proconsul in sua prouincia maior est omnibus.*
10. *Proconsul curare debet ne quis in sua prouincia,propter nimiam potentiã sit horrori cæteris.*
11. *Proconsul prouincia non excedit ante aduentum successoris.*
12. *Proconsul syndicatui stabit in prouincia per quinquaginta dies.*

De officio & potestate Consulis & Proconsulis. Titulus XIX.

1 CONSVLAREM dignitatem, ac potestatem, post exactos Reges à Romanis exortam dicitur in l.ij. ff. de orig. iu. idque testantur annalium omnium scripta,& præsertim Liuij.Neq; minus bello quàm pace, aut domi quàm foris valebant: Rerum quidem à se intra vrbem consulatu suo gestarum testis

ſtis eſt vbique Cicero, qui ſe Conſule natam Romam paſsim inculcat, Pater propterea paticæ dictus, Alij ferè omnes foris ac bello magis quàm domi, & pace clari; † Singulos Conſules aduerſus hoſtes duabus fuiſſe contentos legionibus, totidemque aut paulo minus auxilijs, certum eſt, ea erant peditum milia viginti, equitum quattuor, Quòd ſi tanta erat hoſtium manus vt vtroque Conſule egeret in bello Reſpublica, duplicabatur ea quantitas; ita Vegetius lib. ij. de re mil. cap. iiij. rurſumque libro iij. cap. j. † Proconſules verò, Florentæ Republica & ante inuenta ac conſtituta tot officia per Principes, magno poſt conſules erant in honore, vt quibus & exercitus, atque Imperia & Prouinciç comitterentur, nihilque à Conſulibus differebant niſi quòd aut iam functi erant illo officio, & magiſtratu, & erat eis poteſtas prorogata, aut ſaltem Conſulari poteſtate mittebantur; ſed neque ſub ipſis imperatoribus ignobilis erat eorum dignitas, & poteſtas; De eius officio videbis latè in titu. de offi. proconſ. per multas leges, & l. vnicam. C. eodem tit. Hic proconſularia habet inſignia, quæ ad viuum effi cta videbis in breuiario Theodoſiano; iam pluries ſupra Citato, quòd & in l. j. dicitur. ff. de offi. proconſ. † Poteſtatem non exercet proconſul, niſi poſtquàm in prouinciam ſuam venerit, vt ea l. voluntariam tamen extra eam Iuriſdictionem exercet, vt dicitur in l. ij. † Recte etiam fecerit ſi vxorem in Prouinciam non traduxerit, quod ſi fecerit, commiſsionem eius tenebitur, vt eodem tit. l. iiij. §. proficiſci, ſed neque legato ſuo iuriſdictionem demandabit, niſi iam in prouinciam appulerit; Cum non prius alij eam tribuere poſsit quàm ipſe nanciſci, vt dicitur in ea l. §. vlt. Niſi neceſſariam ipſe moram in itinere patiatur, vt eo. tit. l. aliquando † Non delegabit tamen ea, quæ ſunt meri Imperij, vt in l. ſolet, & l. ſi quid, † licet vnum delegare poſsit articulum, vt examen rei, vt d. l. ſolet, in princip. † Modum ſuper omnia proconſul, adhibere debet in recipiendis xenijs: valde eſt enim inhumanum à nemine accipere, paſsim verò viliſsimum, at omnia auariſsimum, vt ea l. §. non verò. Ad ipſius etiam curam ſpectat publica opera inſpicere, curareque vt ſeruentur, reficiantur etiam aut conſumentur, & curatores operum præponere, militari etiam adhibito miniſterio, ſi opporteat. vt ea l. † In ſua autem prouincia maior eſt quocunque alio magiſtratu, vt ea l. in fin. & l. ſequen. vnde, & omnes cauſas ſuæ prouinciæ expediet, Rectè tamen faciet ſi pecuniariam fiſci cauſam Cæſaris procuratori remiſſerit, vt l. nec quicquàm, in principio eodem titu.

Debet & se circunspectum præstare in aduocatis audiendis,vt neque seuerus sit supra modum,neq; tamen patiatur eos causas concinnare, redimere, aut præuaricari,vt d.l.nec quicquam.§. circa.
10 & † super omnia prospicere nedum potentiorum causæ aguntur aliorum contemnantur,præsertim miserabilium, quibus & aduocatos,si egeant prouidebit: Curabitq; vt nemo sit in prouincia metui atq; horrori cæteris ob nimiam suã potentiam,vt ea l.in fi.causas etiam parentum cum liberis,dominorum seu patronorum,cum
11 libertis de plano tractabit,vt d.l.§.de plano. Non decedet † Proconsul prouincia,neque causas deferet ante successoris aduentum, etiam si tempus aliàs ei lapsum sit sui officij,neq; legatum suum decedere nisi secum patietur,peracto magistratu. l. meminisse.eo.ti. vtitur verò proconsul inter insignia sex tantum fascibus,vt eo tit.
12 l.Proconsules. Manere † etiã eum in prouincia per quinquaginta dies oportet, peracti officij rationem rediturum,publicè se mõstrantem,& querimonijs respõdentem:vt in auc.vt iu.sine quo.suffra.§.damus autem.Ipse Proconsul vir est spectabilis: vt in nouella const.dicitur,quæ est.xxx.§.ipsi verò,& §.porrò.

SVMMARIVM.

1 *Prætor unde dictus.*
2 *Prætoris creandi formula.*
3 *Prętoris potestas annalis.*
4 *Prætor debet in loco maiorum ius dicere.*
5 *Barbarius fuit uerè Prætor.*
6 *Iason reprehensus.*
7 *Error communis facit ius,& qualiter intelligatur.*
8 *Prætor spectabilis.*

De officio Prætoris. Titulus XX.

1 PRAETOREM à præeundo,siue à præessendo dictũ Zasius dixit in l.ij.nu.52.de off.prętо.secundum tamen (meam sententiam) pręsidi magis cõgruit:primum verò cõprobatur ex tex.nouellę const.xxiiij. quæ inscribitur,de Præside Pisidię,appellatione,inquit ibi Imperator,ex eo indita,quòd cęteris omni
2 bus præirent, & præponerentur. Creãdi † Prætoris formulam ex legis xij.tabularum,verbis recitat Oldẽdor.in trac.de locis cõmu.

car.

car.4.nu.7. Qualis esset prætorius exercitus videbis apud Vegetium.li.iij.cap.j.iam supra allegato,erant autem dena peditũ millia,& bina equitum. Quæsitum aliquando Romæ fuit, posset ne Prętor,cum abessent Consules,cõsularia comitia habere,& negatũ est posse:cum indecens ac contra maiorum morẽ esset, vt inferior magistratus maiore creando auctoritatẽ impartiretur: vt ex Cice. refert Zas.vbi supra. Vt verò † annalis erat Prætoris potestas,sic annales erant pleræq; actiones eius:quæ verò hæ sint, & quæ perpetuæ,vide per Rog.antiquissimum Doct.in trac.de diuer. & tẽp.ac. in prin. Prætorias prouincias fuisse Romanis sicut Consulares,& Proconsulares omnibus bonis auctoribus ostenditur. Prætor† verò,cùm ius dicit,sedere in loco maiorum debet,aliàs perperam iudicat l.si vt proponis,la ij.C.quo.& quan.iu.l.cũ sententiã.vbi Gl. C.de sen.& interlo.om.iu.no.Bal.in l.vlt.ff.de iust.& iu. Prętorẽ appellare posse eum qui se ab alio prætore grauatũ putet locus vnius,quòd meminerim ostendit, is est apud Cæsarem in commentarijs belli.Ci.li.iij.M.Cęlius Ruffus Prętor,inquit,causa debitorum ›› suscepta,tribunal suum iuxta Trebonij Prætoris Vrbani sellã collo ›› cauit,Et si quis appellauisset de æstimatione, & de solutionibus fore ›› auxilio pollicebatur.videbis etiam ibi potestatem habuisse Prætorem ›› nouarum legum ferendarũ.Quod edicta tot locis in ff.sparsa satis comprobant. Prætorem † seruum esse posse,si ignorãte populo eligatur,statuitur in l.Barbarius.ff.de off.præto.Mirumq; est, quòd communis Doc. opi.ibi habeat non fuisse eum verè Prætorẽ, cùm verba legis repugnẽt,Nihil ei seruitutẽ obstitisse,inquit Põ- ›› ponius,quasi Prætor non fuerit.Additq;, At qui vera etiam prętu- ›› ra eum functum,quæ verba veritatem designant non fictionem. Neque dicendum est Barbarium illum propterea liberum factum, cum neq; subesset causa priuandi Dominum suo iure,cui nõ debet esse damno serui nequitia:& cùm eum,etiam in fuga, nihilominus possideret.l.iij.§.si seruus,ff.de acqu.pos.& l.si is qui pro emptore, §.si seruus.ff. de vsucap.neq; populus hoc cogitauerit, quãuis posset si voluisset:& est de hoc tex.in l.non mutat. C. de libe.cau.& in l.pen.& vlt.C.qui mil.pos.li.xij. quæ licèt non esset tunc lata, declarat tamen quid esset statuendum. Mirum est etiam quòd † dubitauerit Ias.ibi,de dicto Bal.in l.ij.C.de ser.& acq.dũ voluit, etiã si à solo Imperatore fuisset Barbarius ille electus, quòd prætura valide esset functus,cõtra quod arguit Ias.satis leuiter,ibi in xiij.col. in iiij.extensione,cum hoc expressim statuat ibi Pomp. in fi.l. Ibi, ›› quod ius in Imperatore multo magis obseruandũ est. Hoc † autẽ ››

operantur multa, auctoritas eligētium, confidentia eorum qui electioni, & electo crediderunt, & publica vtilitas, quę licèt videatur singulorum, tot tamen per annum verisimiliter Prætorem adierunt, talia etiam potuit statuisse, quòd omnino intersit Reipub. ea non rescindi. male igitur lex illa ad aliàs traheretur quæstiones, in quibus ista non concurrerent: in quo tamen Ias. ibi multū se effundit. Prætoré esse ex maioribus magistratibus, probat locus Auli Gel. li. xiij. c. xiiij. Hos enim dicit esse, Consules, Censores, Prætores: † Spectabilem cum dicit tex. in auct. de appel. §. simili. Eiusmodi sunt etiam Proconsul, Præfectus Vigilum, Pręfectus Augustalis, Præfectus Aegypti: Vicarij, Duces, Comites ferè omnes, vt per Spe. in tit. de iur. om. iud. §. j. versi. medij. Prætoris verò officiū, & potestatem intelligere poterit, qui percurret titulum. ff. & C. de offi. præto. qui & iteratus est in li. xij. hi in vrbe tres erant, annali tantū potestate, iudicio Senatus ordinati, quos & lares proprios in ea habere oportet, non autem prouinciales deligi, quæ omnia habentur in l. ij. C. eo. ti. Edicta verò omni larè in ff. enumerata, & per Vlp. exposita ad Prętorum curam, vigente tamen adhuc Republica pertinuisse, nemo est qui nesciat.

8

SVMMARIVM.

1 *Præses & officium eius.*
2 *Aedificia reficere quis cogitur, aut vendere.*
3 *Furiosus debet à suis custodiri.*
4 *Negligentia non debet esse impunita cum damno alij cedit.*
5 *Præses prouincia ne exeat.*
6 *Præses cognoscet de sua familia.*
7 *Vasallus an cognoscat de sua offensa.*
8 *Esculenta qualiter capienda.*
9 *Præses non potest deportare.*
10 *Alia ei interdicta, uide ibi.*
11 *Nobilissimi viri non subsunt Pręsidi quoad pęnam.*
12 *Artificis egregij pœna differtur consulto interim Principe.*

De officio Præsidis. Titulus XXI.

1 PRAESIDIS officium, nomenq; ipsum generale est, quòd omnes prouincias regentes eo nomine possint appellari, vt dicitur in l. j. & ij. ff. de offi. præsi. hic proprium potest

filium

filium apud se emancipare, atque adoptare, ac suum seruum manumittere, vt eodem titu. l. ij Habet regulariter auctoritatem, in suæ tantum prouinciæ homines, si quid tamen exteri in ea commiserint, non sinet inultum, & curabit malis hominibus, eam purgare, vt eodem titu. l. iij. Ad eius etiam officium spectat illicitas, violentasque exactiones, & contractus prohibere. Et ne quis iniquum lucrum, aut damnum sentiat, ne humilioribus potentiores iniuriam inferant, ne qui licita negociatione prohibeantur, aut illicitas attemptent, ne quòd sępè est in vsu nostro hoc æuo, tenuiores homines ad militaria obsequia, & collationes, ditioribus immunibus, prægrauentur: quæ omnia habentur in di-

2 cta l. illicitas. Compellet etiam † Præses collabentia ædificia reficere, causa tamen cognita, vt l. Pręses, la. v. eodem titu. Quod tamen dicitur causa cognita, intellige vt distinguunt Docto. in l. singularum. C. de ædi. priuat. Curialis enim cogitur, & reficere, & construere: cæteri autem solum coguntur reficere, quod Bald. in dicta l. singularum, restringit ad potentiam, cum impossibilium nulla sit obligatio: forte tamen, eo casu, cogetur vendere, ne ciuitas ruinis sit deformis, & in ea materia aliam pleniorem distinctionem facit Alb. in l. si vt proponis. C. eodem titu.

Officio etiam eius congruit pacatam (vt dixi) tenere prouinciam, quod facilè faciet, si malos viros diligenter conquiret, & puniet: quinimmo, & eorum receptatores, cùm sine eis latere nequeant latrocinia, & alia pleraque crimina. l. congruit, eod. titu.

3 Sed † & furiosos, qui & in alios sæuiunt, si tales sint qui per suos custodiri non valeant, fortè ob paupertatem, vt ego vidi, Præses carcere custodiet, quod ego de illo quem dixi admonui vasallum cui erat suppositus, vt ipse faceret, ne aliàs cogerer ego in suum hominē manum inijcere, cū esset sæuus, & maleficus in meos: Verum quia simulatur quandoq; furor, vt eo sub clypeo tuti sint à maleficio Præses, isque ad quem spectat, inspiciet veritatem rei, & secundum eam prospiciet futuris casibus, aut veteres castigabit, & puniet, vt d. l. congruit, in fi. cum l. seq. vbi etiam iubetur, in eo qui interualla habet furoris, inspici quo tempore actum sit, inspici etiā

4 quis custodiret, cur neglexit, quando † & negligentia horum impunita esse non debeat, siue illi in se ipsos commiserint, siue in alios,

5 vt ea. l. in fin. Prouinciam † verò suam Præses ne exeat nisi voti

6 soluendi causa, & vt extra non pernoctet. l. illud. Præses † an de familiarium suorum causis, assectarum, Comitum, seruorumque cognoscat variè prouisum est, & quod attinet ad crimina,

præsertim

præsertim quæ deffendi, aut excusari nequeant, rectè fecerit si ea impunita, siue etiam per successorem vindicanda, non dimiserit, l.quis fortè.§.si quos comitum,ff.de pę.Bar. tamen distinguit inter ea commissa quæ ad officium pertinent,& ea quæ sunt ab eo extranea,per l.illã.& l.ij.C.de sportu. Item, si quid in eos sit cõmissum, distinguit inter notoria crimina,& alia,quę non sint notoria, Canonistæ tamen,etiam in notorio crimine,subdistinguunt,an pęna sit à iure declarata, an verò sit arbitrio iudicantis commissa, hoc enim secundo casu posset modum excedere. Ideoque iustè recusabitur,vt in c.cum venissent,de iud.vbi Feli. in ij. col. Et ista in-
7 ducunt ibi ad casum,†cum vasallus est offensus à suo subdito, vtrũ posit contra eũ procedere,& allegant Old.consi.vij. qui respõdet quòd non,de qua materia tractat etiam Bru.consi.xxx.concludens iure quidem mero non tenere processum,siue vasalli,siue etiam iudicis ab eo dati,pro quo multa allegat,sustinetur tamen in illo casu suo propter contrariam consuetudinem, & quia reus passus erat iudicari,& verè magna æquitate suadetur,ne quis in sua,suorumúe causa iudicet.l.qui iurisdictioni.ff.de iur.om.iu. Abdicãdo se præses officio,non amittit imperiũ,l.pe.eo.tit.ratio est, vt puto, quia non tam sui commodi gratia,quàm prouincialium collatum fuit.

Abstinere autem muneribus Præsidem oportet, prout supra de
8 Proconsule est dictum. † potest tamen esculenta, ac poculenta capere,quæ die proxima consumantur,l.plebiscito,eo. tit. fortè non perperam adderetur ne sint adeò continuata hæc ipsa esculẽta, vt dies diem pręoccupet,ita vt fiant ordinaria,ne fiat fraus legi: Modum verò statuat,suæ conuersationi,ita vt neq; sit morosus,& difficilis nimium aditu,& alloquio. Neq; facilis vsque ad vilitatem & contemptum:neq; etiam prædurus atq; asper: neq; contrà miseri-
9 cors nimium.l.obseruandum,illo eo.ti. Sciant verò†Præsides deportationis pœnam suæ iurisdictionis non esse,l.rei,§.j.ff. de pœ.
10 Neq; pœnam † carceris,aut temporalis,aut perpetui,l.aut damnum.§.solent,eo. tit. interdictum est etiam ei ne suam sententiam
11 retractet,l.diui,in prin.ff.de pœ. Item,& ne in † decuriones,aut principales homines suæ prouinciæ, etiam sontes magnorum criminum,iudicent, minusúe exequantur, sed Principi factum referant,& quid suæ sit sentẽtiæ expectent: Interim tamen vinctum ho-
12 minem habebunt,vt ea.l.§.pen.& vlt. Idem faciet si† magni alicuius roboris,aut rari artificij sit reus: vel si eum populus enixe liberatum velit,vt eo.tit.l.ad bestias. Relegare Præsides possunt in loca quæ sint suę potestati subiecta: sed extra ea non:nisi impetrẽt

à Prin-

à Principe,l.relegatorum.§.j.ff.de interdic.& releg.poteſt tamen ſua prouincia facinoroſo interdicere, vt ea l.§.ſicut, & §. interdicere. Præſides triginta,& vnum per occidentem ſeriatim enumerat libellus,quem ſupra pluries citaui, in Breuiario Theodoſiano.

Præſides multarum prouinciarum enumerat Iuſtinianus in nouella conſtitut.viij.quæ inſcribitur, vt Præſides abſque vlla datione pecuniarum.& in vulg.codicibus,habetur in auđen. vt iud.ſine quo.ſuffra.ſed lungè pleniùs eum reſtituit Haloander d.conſt.viij. Neque mirum cuiquam videatur ſi eandem in prouinciam inueniat miſſos Rectores,Duces,aut Comites,atque etiam Præſides,aut Proconſules,vel Prætores:quando illi magiſtratus erant militares, ij verò ciuiles: et ſinguli ſua peragebant munia,quod tamen Iuſtinianus vſu cōperit non expedire prouincialibus, vt in nouella conſtitutio.dicit,quæ eſt iiij.ſub tit.de Præſide Piſidiæ.§. hæc nos.vidimus tamē nos noſtro hoc æuo miſſos à Carolo Imperatore in Inſubribus, qui tam militaribus quàm ciuilibus negotijs præeſſent, Vaſti Marchionem, vt Ferdinandum Gonzagam, vt poſtremò Sinueſſæ Ducem : aliquando etiam diuiſas poteſtates, vt vnus eſſet cui ciuilia negotia curæ eſſent, alter qui rebus præeſſet bellicis, quibus parum abfuit quin contingeret, quod in illa conſtitutio.dicitur : Diciturque in conſtitutio. illa,in §.obtemperet autem, quòd hæc habebat Prætor inſignia, ſellam currulem ex argento faſces.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtores unde dicti.*
2 *Quæſtor illuſtris.*
3 *Quæſtor magnificus.*
4 *Quæſtorum uariæ ſpecies.*
5 *Quæſtoris cura & officium.*
6 *Quæſtura in Præfectum ærarij tranſlata.*
7 *Quæſtores parricidij.*
8 *Parricidium pro ſimplici homicidio.*
9 *Clauſula ſi preces ueritate nitantur,debet apponi in reſcripto, aliàs culpatur Quæſtor.*
10 *Quæſtor idem quòd magnus Cancellarius.*
11 *Quæſtores candidati,& cancellarij.*
12 *Quæſtoris dignitas.*

De

De Quæstore. Titulus. XXII.

QVAESTOREM Vetuſtiſsimum Romæ Magiſtratum dixit Vlp.in.l.j.ff.de off. Quæſt. & ab ipſo Romulo, aut indubie à Tullo Rege in Rempub. inue-
1 ctum. Quæſtores † à quærendo dictos ipſum nomen indicat. pecuniæ nempè quærédę atq; etiam conſeruandę erat eius munus, vt.l.ij.§. Idemq;.ff. de orig. iur. ſecundum quem modum non erit abſimile eius officium ei quem hodie Principis Theſaurarium dicunt; In d. etiam l.j.dicitur quòd hic eſt quaſi ingreſſus & primordium gerendorũ honorum; verum in auct. de manda.Prin. quòd ad Tribonianum
2 inſcribitur, Quæſtorem & exconſulem,in.§.j. decoratur † Illuſtri titulo:Et pariter in.l.comperimus, &.l.pen. & vlt. C. de prox. ſacr ſcrin.li.xij.Rurſum in auct. vt diui.ius §.j. vocat eum Imperator,
3 † magnificum, ſed Illuſtrem vocat in.l.vlt.C.de pe. bo. ſubla. li. x. Iaſ.in.l.j.nu.6.ff.de off.eius cui man.eſt iur.allegando Bal. facit
4 tres ſiue etiam quatuor† differentias Quæſtorum, aliquos ve inter illuſtres reponit,alios inter ſpectabiles, vide ibi; At in libello iam ſæpius ſupra citato,de Mag.Ro. & Breuiario ad Theod. vbi & eorum inſignia effinguntur,illuſtres vocantur. Diciturq; quòd ad eorum
5 † curam pertinebat leges dictare,& preces, & quòd officium non habeant,ſed Adiutores de ſcrinijs quos volebant,prout,& ſubadiuuas,& memoriales:& in nouella conſtit.xxxv.quæ inſcribitur de Adiuto. Quæſto, dicitur quòd licet Quæſtori ſui loco Adiutores cõſtituere:& ꝙ ſunt numero viginti ſex. In nouella etiã conſtitit.lxxx.quę eſt de quęſtore,& habetur etiam ſub eo.tit. in auct. in vj.collat. Quęſtor alius ab Imperatore eſt inductus qui præſit perquirendis ruſticis, cæteriſq; aduenis in Ciuitatem illam confluentibus. Quæſtori curæ fuiſſe rem pecuniariam declarat,præter loca ſupradicta,locus Cor.Taciti, is enim libro xiij.ita,inquit,
,, creati primi Valerius Poſthumius, & Emilius Mamereus vt rem
,, militarem comitarētur,dein gliſcentibus negotijs duo additi,qui
,, Romæ curarent,mox duplicatus numerus,ſtipendiaria iam Italia,
,, & accedentibus prouinciarum vectigalibus, cuius loci meminit Zaſ.in.d.l.ij.in verſ.Quęſtores, vbi & locum Gellij citat in nocti-
6 bus Atticis.† Quæ eſt li.xiij,c.xxiij.qui,& ærarij curam à quæſtore poſtea ad ęrarij præfectum tranſlatam dicit.Cuius præfecti, vt ſuo dixi loco,fit mentio in.l.Arrianus.ff. de pœnis, & in.l. Senatus.§.

quòd

quòd si tribus,& §.vlt.ff.de iu.fi. Hos Io. Pyrrhi,ex Budeo,esse dicit eos qui hodie generales finantia tum vocantur; Quæstores etiam erant † parricidij, prout dixit Zas.in.d.l.ij. Quo nomine † quodlibet homicidium veteres intellexisse etiam dicit; Quo fortè sensu dixit Virgil.

Quæsitor Minos vrnam monet.

Eo vero sensu quo dixi supra, curæ esse quæstori leges & præces dictandas, capitur in.l.vlt.C.de diuer.rescript. † vbi Quæstor reprehensioni subijcitur si patiatur rescripta de curia prodire quibus non sit adiecta clausula, si preces veritate nituntur. Et Gl. ibi dicit † eum esse qui hodie canzellarius vocatur; Quod de magno canzellario, quem solent curis præficere maximi Principes, intellexit Io. Montaygne in tract. de auct. concil. numero 5. quo etiam sensu capitur in.d.l.j.ff. de questo.vers.hi etenim: Qua ex l. ostenditur alios alijs fuisse maiores: vnosq; Prouincias sortitos alteros non: quòd etiam dixit Gl.in.d.l.vlt.C.de pe.bo.subla. Qui verò non sortiebantur † Principis candidati erant, vt.d.l.j. Alio autē respicit quod Vegetius li.ij.cap.vij.de cādidatis dixit: Erant & secundum annonam candidati duplares,& candidati simplares, Hi sunt, inquit, milites Principales, qui priuilegijs muniuntur, Nam reliqui milites munifices appellantur: quòd munera subire cogantur, fortè & candidati Questores, erant Quæstorijs muneribus soluti, sed non etiam commodis, atq; honoribus: Qui plura de eis scire cupient videāt tract. Io. Pyrrhi de magistratibus Ro.par. ij. videant potius Lu.de Pen.in Rub.C.de Quæsto.li.xij qui summis hoc officium extollit præconijs: si tamen dignè collocetur; † est enim, inquit, Assessor Principis, frenum,& Dux consilij eius, vocem deniq; eum appellat linguæ Principis, quæ propriè quod ille sentit posit dicere: Hunc consilia Principis dicit Principi subministrare, estq; in eius verbis posita conscientia Principis, lausq; & fama ipsius. Cogitent igitur quibus hi sunt collati honores vt tales se prestent quòd honori eis non oneri sit eis esse functos.

SVMMARIVM.

1 *Procurator Cæsaris.*
2 *Procurator fisci.*
3 *Rationalis.*
4 *Aduocatus fisci.*

5 *Dispensator.*
6 *Rationalis est Præses computorum.*
7 *Procuratoris Cæs. potestas in iure reddendo.*
8 *Procurator Cæs. de quibus causis cognoscat.*
9 *Lex.iij.C. quando fis. uel pri. declarata.*
10 *Lex pen. C. de fi. instr. & iu. ha. fis. li. x. aliter declarata quàm ab Accursio, & cæteris doctoribus.*
11 *Procuratori Cæsaris quæ sint interdicta.*
12 *Aduocatus fisci debet adesse cum fiscales causæ aguntur.*
13 *Iudicium quandoq; claudicat.*
14 *Fiscales habent retia.*
15 *Fiscalium pœna si sint contumeliosi, & iniurij.*
16 *Fiscus lieni similis.*
17 *Aduocati Fisci necessarium malum.*

De officio Procur. Cæs. Titulus XXIII.

1 DVBITAVI an de ꝑcuratore Cæsaris aut fisci verba facerem quando vix sint in militum numero recẽsendi, de quibus solis mihi est sermo, vereq; de eis dici posset cum Glo. ꝙ militant sicut catuli in syluis; verum cum dixerim iam supra militare omnes quotquot Imperatori asistunt & famulantur, neq; 2 ipse erit silentio prætereũdus. Hunc ego etiam † procuratorem 3 fisci in legibus vocatum inuenio. Alibi † Rationalem. † Aduo 4 catum fisci, † Dispensatorem, quamquàm non nesciam varia ac 5 distincta eorum fuisse officia, præsertim fisci, & Cæsaris, quod dixit Gl. in l. vlt. C. si aduer. fisc. in. l. ij. & in. l. iij. eo. tit. sæpius tamen Rationalem pro Cæsaris ꝑcuratore vsurpatũ inuenies, vt in l. ad fiscum. C. vbi cau. fis. in. l. vlt. C. si aduer. fis. in. l. iij. C. de conue. fi. debi. li. x. Aduocatũ etiam fisci pro fisci Procuratore accipi, & è contra, dixit Gl. in. l. iij. §. diuus, lo vlt. ff. de iur. fi. vsurpãtur tamen 6 & alij promiscue. † Rationalem esse hodie Præsidem computorũ dixit Io. Pyrrhi loco supra citato, & eos Iustiniano dictos Præfe 7 ctos seu Præsides erarij. Scribit hæc † de procuratore Cæs. Corn. Tacitus, Augustus, inq̃t, apud equestres qui Aegypto preẽsset lege agi, decretaq; eorum perinde haberi iusserat, ac si magistratus Romam constituissent: Mox alias per Prouincias & in vrbe plæraq; concessa quæ olim à Prætoribus cognoscebantur, Claudius omne ius tradidit, libertosq; quos rei familiari præfecerat, sibi & legibus adequa-

adæquauit, Paremq; vim esse iussit rerum à procuratoribus suis iudicaturum ac si ipse statuisset:Idq; est quòd in d.l.j.de off. pcur.
8 Cæs.Vlp.dixit. Cognoscit † procurator Cæsaris de priuatorũ cũ fisco causis,l.j.& iij.C.si aduer.fis.l.si debitor & l.pen. C. de pri.fi. in.l.iij.vbi Rationalis vocatur,C.de conuen.fi.debi.li.x. Non tamen cognoscit de causis inter priuatos vertentibus, l.j. C. de iurisd. omnium iu.vtrunq; probatur in.l.ij.C.si aduer. fis. potest tameu eorum iurisdictio prærogari, vt ibi. Et forte hoc est quod
9 statuit Imperator † in.l.iij.C. quando fisc. vel priua. vt si debitum non inficiatur debitoris fiscalis debitor, posit ad solutionem per procuratorem Cæsaris distringi,sed si controuersiam faciat, concedi id non opportet.Licet Bal.ibi aliter intelligat, qui notat illam.l.quòd fiscus,etiam ex persona sui debitoris, addit proprium Iudicem,quod est tamen contra tex.iũcta Gl.in.l.iiij.C.vbi causæ fisc. Cognoscit etiam causas merè fiscales, vt l.ad fiscum, C. vbi causę fis.vnà tamẽ cũ pręside,vt ibi vult Gl.per.l.ij.C.si aduer.fis. quæ etiam vult adesse Aduocatum fisci. Item cognoscit colonorum dominicalium ac patrimonialium causas, vt l. dominicis,C. vbi causę fis.si vera est inscriptio.l.ad Rationalem,quãuis Glo.ibi intelligat de Præfecto, nisi contra ipsum hunc colonum sit criminaliter agendum,tunc enim cognoscit Rector prouinciæ,pręsente tamẽ Rationali,vt.l.cum aliquid C. vbi causæ fis.Dixit etiam Gl. in d.l.vlt.ff.de off. procurator. Cæs.quòd officium eius est de causis maximis, aliàs dicit quòd officium eius est de negotijs maximis. Dicitur autem in d.l.j.de off. procura. Cæs. quòd alienare res Cæsaris non est eis concessum,sed diligenter gerere, Contrarium tamen videtur statui in l.j.C.de vendi.re.fis.li.x. & in l.j.C. cre.euic.non de.Gl.in.l.j.C.de fi.inst.& iu.ha.fis.li.x.soluit,quòd procurator Cęsaris nõ potest vẽdere,fisci procurator potest,quod subinnuit Gl.in.d.l.j.C.cred.euic. non de;dum exponit procurator meus,id est fisci:Ego puto posse simplicius dici & indistinste, neutrum eorum posse vendere rem principis aut fisci,res verò debitorum fiscalium vtrunq; posse,vt in casu dictarum.ll. de ven.re.
10 fisc.& cre.euic.non de; † Et etiam in casu l.pen.C.de fide.instr. & iu.ha.fis.vbi iubẽtur vendi bona pro reliquis prodigorum,quos ego arbitror eos esse qui cum annonarios titulos atque exactiones curarent, prodigaliter ea cõsumpserunt, licet Gl.aliter intelligat
11 verba illa,prodigorum. † Prohibetur etiam procurator vendere res quæ sunt in controuersia, vt l. res quæ,in prin.ff. de iu. fi. & res nexas aut datas pignori, vt ea.l.§.res autem, sed & si cum ven-

dit duplum aut triplum pro euictione promittit in simplum tantum obligatur, vt eo. tit. l. si procurator. fortè tamen vendet res tépore perituras, argumento l. mulier quæ, §. sed etenim, ff. ad Treb. idem crederem in seruo inutili, nisi esset actor, l. bonorum, & l. ne procuratores, de iu. fi. ratio colligitur in l. aufertur, §. actores, e. ti.

Non cognoscit tamen procurator Cæsaris de causa criminali, si de pœna agatur, secus si de bonis rei, vtrunque probatur, C. vbi causæ fis. l. j. & ij. neque cognoscit de causa status, l. ij. C. vbi causa sta. & l. si pater. C. ne de sta. defunc. Contrarium tamen videtur statui in l. pe. illo eo. tit. Gl. in d. l. j. soluit quatuor modis, & communiter tenetur vltima solutio, quòd si agitur de ingenuitate ipsa vel seruitute non cognoscit procurator, secus si de libertinitate & seruitute: Et fortè est ratio, quia qui fatetur se libertum fatetur vtique se aliquando seruitutem seruijsse, vnde non de tanto præiudicio agitur. Ius etiam mulctandi non habet. l. ij. C. de mo. mulct. & lungè minus potest deportare, vt l. vlt. ff. de offi. procu. Cæs. potest tamen aliquibus personis, & ex causa, certo loco interdicere, sed cui accessum prohibuit, & regressum non poterit impartiri, vt

12 ea l. dicitur. De fisci † Aduocato dicitur quòd debet adesse cum causa fisci criminalis agitur. l. iij. §. diuus. de iu. fi. l. j. & l. iij. C. si ad-

13 uer. fis. l. vlt. C. de bo. va. li. x. l. vlt. C. de Aduo. fi. quòd † si nô affuit, sententia valet pro fisco, sed contra eum est nulla. l. si fiscus, de iu. fi. l. iij. §. diuus, cum Glo. eo. titu. Neque sine fisci Aduocato potest recipi delatio. l. omnes, C. de bo. vacan. Cogitur Aduocatus ceptã fiscalem causam prosequi, etiam si sibi non sit de salario conuento satisfactum, vt l. j. C. de aduo. fi. potestque côtra fiscum aduocare, etiam si aliàs Aduocatus fisci fuerit, dum ne in eademmet causa, vt eo. tit. l. ij. Cauere etiam debet, ne fiscalia commoda occultet, ne ue priuatis, fisci nomine, calumnias commoueat, vt eod. titu. l. pen.

In curiarum fiscales, quorum bona pars nedum (vt aiunt) in scirpo quærunt, inuehitur Iac. de Belui. in sua prac. iud. nu. 15. vbi eos

14 vocat Crassatores. † Hos etiam retia habere (quæ tamen tédant columbis, & non miluis) dixit Clau. Cantiun. in trac. de off. iu. tit. de mero Imperio, nu. 29. alludens ad vulg. carmen,

Dat ueniam coruis, uexat censura columbas.

15 Caueant † tamen omnes suprascripti procuratores, ne côtumelias, neque deprædationes in prouinciales intétent, conuicti enim pœnam ignis viui subire condemnantur, vt l. vniuersi. C. vbi causa

16 fis. Imitentur verò Principes Traianum, † qui fiscum lieni comprobat, qui quanto plus iusto augetur, tanto magis contabescunt

membra

17 membra cætera. Habeant autem † fisci Aduocatos exemplo Alexandri Seueri, tanquam necessarium malum.

De Referendarijs. Titulus XXIIII.

MILITABANT denique in Aula Cæsaris Referendarij, de quibus habes titulum in auct. de Referen. Quale verò eorum esset officium, dignoscitur ex text. in auct. vt litigan. iurent. §. quia verò, vbi sic legitur. Nihil enim aliud eos facere concedimus nisi solas nostras iussiones, aut ex scripto, aut ex non scripto prolatas competentibus, aut deputatis insinuare iudicibus, si quid autem contrarium præsumpserint, cinguli amissionem incurrunt. Est igitur eorum officium nomini valde consimile, vt cum sint Referendarij referant, & hoc sedulo carent. Cætera ad eorum & numerum, & curam videbis cum voles in d. titu. de Referen. Adnotabis etiam ibi Imperatoris modestiam, cum enim plures cerneret Referendarios, quàm esset expediens, neminem tamen dimitti voluit, ne immerentes notaret, & iniuriam afficeret, tãtum neminem in demoriẽtium locum suffici permisit, donec ad præstitutum numerũ redacti essent.

*

FINIS PRIMAE PARTIS.

INCIPIT SECVNDA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1. *Bella iniusta sunt latrocinia.*
2. *Bello iusto necessaria quę sint.*
3. *Pax non est absque Iustitia.*
4. *Salus non est in gladio neque in hasta.*
5. *Defensio iniusta non est permissa.*
   Capta in bello iniusto non fiunt capientium. ibidem.
6. *Sedium quęrendarum causa mouentur Bella.*
7. *Bellum pro Imperio, & gloria.*
8. *Galli vini & fructuum causa Italiam ingressi.*
9. *Bellum ad iniuriam propulsandam.*
10. *Vim vi licet repellere.*
11. *Christianis licitum est bellari.*
12. *Militum Christianorum pręcepta.*
13. *Bellum pro patria, & Principe licitum.*
14. *Militare propter prędam non est licitum.et nu.15.*

Quæ sint belli indicendi causæ Titulus primus.

BELLA nisi ex magna causa non susci pi, eaque iusta, & necessaria, censent boni omnes.hinc dixit Bal. in c.j. sub nu.6.in tit. hic fi.lex, in vsi. feu. quòd 1 † iniusta bella sunt manifesta latrocinia.Idemque Bal.in consi. ccccxxxix. 2 Cuius initium est: † Ad bellum iustũ, lib.v. quinque dicit esse necessaria ad bellum iustum.Hęc sunt Persona,Res, Causa, Animus, & Auctoritas quod sumpsit ab Host. qui hoc idem dixit in summa.in tit.de treu.& pa.§. quid sit iustum, vers. sunt tamen qui dicunt. Hæc tamen ad tria reduxit Hasten. in sua sum. lib. j. c. xxix.

xxix.& Car.Caiet.etiam in sua sum.in ver.bellum, in prin.Ad personam videlicet,causamque & animum;quod latius vterque in dictis locis prosequitur.Et. Can.omnes in dd.cc. olim, & sicut; posset, & restringi ad duo illa, Personam, & Causam; illa enim animum atque auctoritatem continet; Hæc verò & Rem, & Causam. Quamuis enim dicat Bal.in d.c.sicut,quòd alia potest esse in Bello iusticia potestatis,alia verò iusticia causæ,non puto alteram posse ab alia diuidi;cùm neque fiat bellum si desit potestas, neque deceat fieri si desit causa, & iusticia: Cùm neque aliud quæratur in

3 bello quàm pax,† neque est pax absque institia;iuxsta illud psalmographi,Iustitia,& Pax osculatæ sunt. Debentque habere ante occu

4 los Principes, atque in corde quod scriptū est.1 Regum 17.†quòd Domini est bellum,et quòd neque in gladio,neque in hasta seruat præliātes: Scire etiam debent,& cordi figere, quòd Deum sunt habituri iudicem: & quòd qui iniustum mouet bellum tenetur dāna omnia tam suis quàm hostibus illata sarcire,& satisfacere,quod dixit Inn.in d.c.sicut,& in c.fi.quod me.cau.quem refert & sequitur Mar.de Lau.in trac.de bello.q.xiiij. Quòd non minus procedit in eo qui se iniustè defendit,quàm in eo qui iniustè prouocat, vt bene dixit Bal.in d.c.j.nu.5.hic finitur lex.Dixitq; Cald. in consil.j.

5 de treu.& pa.col.ij.vers.ego dico, †quòd eo casu neque propriam patriam licitum est defendere.Cogitent denique quantis, & animum,& animam despondeant curis & periculis,propter difficiles atq; incertos bellorum exitus, habeant etiam ante oculos quæ dixit Card.post Host.in c. super his,de voto, quòd capta iu bello iniusto,siue sint vrbes,siue alia,non fiunt capientium,& debent restitui. Et propterea infert quòd confessores eos absoluentes male faciunt,& omnes cateruatim vadunt in infernum. Additq; quòd nulla valet in hoc tēporis præscriptio. Hoc amplius,cū sint principes Christiani, sciant quòd etiam cum bellum iusta ex causa susceperunt,si tamen tantū ex ipso bello acquisiuerunt,quòd eis sufficit pro satisfactione causæ quæ impulit ad bellū,debent ab eo abstinere;de quo est Glo.in c.dominus.xxiij.q.ij. quam latè examinat sum.Tabia.in ver.bellum,§.vij.post medium, quòd tamen non firmo,quia Bal.in tit.de mil.vas.qui contu.est.nu.8.vers.sed nunquid quod capitur,aliter loquitur,etiam de mēte Theologorum.

Dixitq; Cald.in d.consi.j.col.ij.quòd etiam cùm ex iusta causa bellum indicitur,si tamen geratur ex rancore, & vltionis intuitu, efficitur illicitum,ita vt capta licitè non retineantur.Nemo tamē audet aduersari Principi.Estq; gratior,atq; vtilior adulatio quàm

veritas

veritas: nihil igitur mirũ si sępissime pro iusta est causa, ipsa Principis libido. Verũ vt ad causas bellorũ descendamus, quis eas facilè quæat enarrare, quis vel omnium populorũ meminerit, qui per tot
6 retroacta sæcula, quærendarum † Sedium nouarum causa, dum vel fastidiunt veteres & consuetas, vel deserere coguntur, velut apum examina vagantes in quoscunque obuios sæuierunt, Cùm id sibi iure gentium licere arbitrarentur, quod & in d.c. iuris gentium dicitur; sic Iudæorum gens ex Aegipto Syriam Palestinam inuasit; sic Cimbri lungo post tempore Galliam, atq; Italiam, licèt fęlicius repulsi, sic post paulò Heluetij eandem Galliam, eodem penè fato; sic Arionistus, sic eadem ętate Vsipetes, atq; Teneterij; sic maiori Italię immò, & orbis damno Gotti, Vuãdali, Alani, Hunni, Longobardi, quàm plurimis prouincijs vastitatem ac solitudinem induxerunt; sic Tamerlanes ille proauorum nostrorum memoria rapidisimi torrentis Instar Asiam omnem conspurcauit atque obtexit, Quod fęlicius, maximo christiani nominis malo atque dedecore, Othomano contigit, Is enim siue è Scythia, siue è Perside egressus multis gentibus comitantibus, & prædarum, ac rapinę dulcedine allectis, tantum armis effecit, eòque rem perduxit vt regnum nullum post Rom. Imperium maius visum neque auditum sit. Suntque hæc bella omnium sęuisima, Cùm neque pro imperio neque pro gloria, sed pro aris, pro focis, pro liberis & coniugibus, pro vita denique ipsa sit decertandum. Neque enim, vt Cice. inquit, vtri vincant, sed vtri sint, dimicatur. Neque his multo fuere disimilia quę Asyrii illi Reges in Iudæos mouisse narratur Regũ
7 iiij.c.xvij. cum victos in remotisimas terras transtulerint, † Non pauca etiam leguntur gesta pro imperio, & pro gloria; qualia primi illi orbis dominatores Caldei atq; Asyrij, Medi postea, & Persæ, ac gens Macedonum atque Græcorum: Reges quidem tollentes, atque alios inducentes, Cęteris verò parcentes. Qua & lege sic, cum Romanis Pyrrhus, hoc solùm, iuxta Ennium, tentans (vos ne velit an me regnare Hera.) sic Romani ipsi cùm latio, Cęterisq; Italis, cum Gallis, Cartaginensibus, Macedonibus, Antiocho Mithridate dimicauerunt, sed quid vltra causas prosequor, Cum vel muliercula causa Europam, atque Asiam magno flagrasse incendio plena sit Ilias. Scribatque alius poeta in hęc verba.

Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli,
Causa, sed ignotis perierunt uiribus. &c.

8 † Cumque vel fructuum vinique dulcedine captos Gallos primi
9 tus in Italiam traiecisse dicat Liui. pe. dec. lib. v. Exoriuntur † iustiora

ſtiora bella propellendæ iniuriæ gratia ſiue etiam vlciſcendæ, vt habetur xxiij.q.ij.c.iuſtum,ſiue quis propriam proſequatur offen-
10 ſam,ſiue alienam,ſocij, amici, vel fœderati. † Natura quippe ipſa docemur vim vi. & arma armis repellere,l.vt vim.ff. de iuſt. & iu.
11 c. niſi bella xxiij.q.j.quod non minus licet †Chriſtianis quàm cęteris gentibus: Neque aliàs vir ille Deo acceptiſsimus Ioannes
12 Romanos milites ad ſe venientes † Et de ſalute ſolicitos monuiſſet contentos eſſe ſuis ſtipendijs,neminem cõcutientes, neminem calumniantes:niſi iſta ſeruantes ſeruarētur & ipſi. vt legitur Lucę iij.& c.paratus.§.nam ſi Chriſtiana,xxiij.q.j.lex quidem breuis, & dictu facilis, militibusq; cõueniens,quibus ſunt longe leges & mādata exoſa,verùm vſu perdificilis,atque à paucis recepta. Nam noſtri milites,à ſalute abhorrentes,quaſi qui Deum aut nõ credant, aut non metuant,rapinis & cunctis ſceleribus ſtudent,meritòque in eos inuehitur Lu.de pen.in l.j.C.de re mil. lib. xij. ſint ſemper
13 boni excepti. Quum † verò ſuarum rerum cauſa decertare liceat,multo magis ob ſalutem publicam, pro libertate, pro patria: hinc poeticum illud.

Aeneadæ in ferrum pro libertate ruebant, Et alterius Poetę.
Dulce,& Decorum eſt pro patria mori.

Et ſapientis vulgatius,

Pugna pro patria.

Quod emiſtichion non eſt dedignatus allegare Bal.in c.j.§. Vaſal
14 li qui tempore, de pa. conſtan. Neque minus† pro Rege, pro Principe, & Domino ſuo ſunt arma ſumenda, ipſe enim publica gerit & tuetur poſteaquam viſum eſt Reipu. per vnum conſuli, vt dicitur in l. ij.§.nouiſsimè. ff. de origin. iur. Et in l.j.de conſti. princ. non ſecus igitur quàm patriam quis eum, & reuerebitur, & defendet, cum ſit omnibus comunis parens,vt dicitur in aucto. neq; vi, quòd ex do. in fi. neque eius fruſtra eſt inſtituta poteſtas, c.non fruſtra,c.Principes.& c.regum. xxiij. q. 5.Neq; erit homicidij reus apud Deũ qui in tali bello hominē occiderit, c.miles,ea cauſa,q.j.vt & Aug.ſcribens ad Boniſa.dixit, prout legitur in cap. noli, ea cauſa, & q. Noli inquit exiſtimare neminem Deo placere qui armis bellicis miniſtret, cum & Dauit Deo acceptiſsimus, Et centurio ille cuius fides diuino teſtimonio extollitur, Et alij multi Sanctiſsimi viri operam militię dederint, Rurſumque idem Aug.in c.quid culpatur,ea q.& cauſa inquit militare non eſt deli-
15 ctum † Sed propter prædam militare peccatum eſt, Neque culpatur, inquit in bellis etiam mors ipſa,moriuntur quippe aliquando

morituri, vnde qui eam reprehendit, aut exhorret non tam est reli giosus quàm timidus, At culpanda sunt, inquit, nocendi cupiditas vlciscendi crudelitas, implacatus animus, libido dominandi, & cætera consimilia.

SVMMARIVM.

1 *Principi vacanti ad bellum quando obediendum sit.*
2 *Principi non est obediendum contra pręcepta Dei.*
3 *Vasallus an teneatur seruire domino in bello iniusto.*
4 *Miles seruiens in bello iniusto tenetur ad damna illata aduersarijs.*
5 *Milites qui ad sonitum timpani currunt ad bellum nihil curantes de Iustitia sunt in manifesto statu damnationis.*
6 *Defensio non est licita ei contra quem bellum est licitè indictum.*
7 *Princeps non potest cogere subditum, aut vasallum ad seruiendum sibi in bello si sit euidenter iniustum.*

An semper parendum sit Principi ad militiam vocanti. Titulus II.

1 EXORITVR autem hic quæstio, † an parendum sit omnino Principi, etiam si iniustum faciat bellum, & Aug. quidem in d.c. quid culpatur, hæc dicit, Suscipiendi belli consilium, atq; auctoritas est penes Principes, quòd si humana cupiditate bellũ gerant, non nocent Sanctis. Additq; post paulò, Non est potestas nisi à Deo, iubente vel sinente, ergo vir iustus, si forte sub Rege, homine sacrilego militat, rectè potest illo iubente bellare, cũ Regem facere posit reum iniquitas imperandi, At militem inno
2 centem ostẽdit ordo seruiendi: Addit tamẽ, † Nisi quod iubet Rex sit contra Dei præceptum; facit etiam pro hac parte tex. in c. Iulianus, ij. q. iij. vbi dicitur, quòd licèt Iulianus esset apostata, habebat tamen sub se Christianos, qui ei parebant cùm iubebat, vt arma caperent, & est impertinens quod dicit ibi Glo. quòd tolerabatur ab Ecclesia, ne suscitaretur scandalum, cum nulla esset eo tẽpore in secularibus curis potestas Ecclesiæ, vt patet ex Cronicis, quod etiam dixit Fel. in c. inter quatuor, in j. col. de maio. & obe. Iuris verò con
3 sulti, sequentes Glo. in c. j. qui. mo. feu. amit. dicunt quòd † quando Domini iniustitia est certa, & nota, nõ tenetur vasallus iuuare dominum

minum,vt in d.c.j.no.omnes,Et quamuis facilè fit vt vasallus se ponat in discrimine, cum tractetur de concesso,aut inconcesso, non de vtili vel inutili, Procedit tamen quod dicitur Actuum v. Deo est obediẽdum magis quàm hominibus. si verò iustitia sit in incerto, si quidem loquimur de milite subdito Regi,si is iubeat,parẽdũ est ei,sed si nõ subsit,tutius est abstinere bello,ita Bal.in d.c.j.col. iij.nu.4.ita etiã Abb.in d.c.sicut,el iij.de iureiur.in vj.col.† Aliàs 4 verò miles tenetur parti aduersę ad damna quæ ei intulit, per ea quæ no. in c.fi.de eo quod me.cau. pręter etiã quòd nullam habeat actionem contra eum cui auxiliatur,si quid passus est: cùm vterq; det operam rei illicitæ,& non detur actio pro re turpi, & incõcessa,l.si mandauero,§.qui pedem,ff.manda.& l.si remunerandi,§.rei turpis:vt etiam per Abb.d.c.sicut,nu.16.quòd si in bello iusto operam impendisset,actionem mandati haberet contra dominum pro damno passo,vt per Inn.in d.c.sicut,vbi etiam Abb.in q.v.Caueãt igitur voluntarij milites, cuiusmodi maxima pars est hodie, ne se ponant in discrimine, nõ tam propter periculum amisionis actionis,quod hodie non est in vsu,quàm propter periculũ animæ,cùm non liceat, vt dixi,seruire in bello iniusto;vtanturq; potius cõsilio Alcia.in l.neminem,C.de sacro eccle.dum hortatur, vt infructuosam deserant militiam potiusquàm furari,& Deo displicere,quòd vtinam ne prędicemus surdis.Caueant etiam isti mercenarij milites,qui, vt dicit Car. Caiet. in sum.statim audito belli nomine, & strepitu currunt ad pecuniæ sonitum,nihil curantes Iustitiam,vel iniustitiam,†quia tales,inquit,sunt in manifesto statu æternę dãnationis,donec resipiscant.& hoc idem dixit Archiep. Flor. in sua sum.iij.par.tit.iiij.c.ij.§.j.& refert ac sequitur sum. Tabia.in vers. bellum,§.vj.in fi.dicentes,quòd huiusmodi milites non debent absolui,nisi artem dimittant,vel saltem disponant se ad seruiendum iustitiæ. Sunt tamẽ qui etiã in iniusto bello arbitrãtur teneri vasallos,& subditos iniuriam à domino propellere,eumq; defendere, non tamen ad inferendam auxiliari,quod Bal.dixit in d.c.j.nu.4. qui.mo.feu.ami.de quo etiam per Iac.à San. Geor.in sua inuest.in Glo.& promiserunt domino præstare debita seruitia, in q.v.cum duabus seq.de quo etiam videtur text.in c.j.in prin.hic fi.lex,vbi Ober.de Orto.& Gerar.Cagapisti dicũt, Adiuuet dominũ ad eius 5 defensionem, ad offensionem verò alterius. † Adiuuet eum si vult. Ego tamen vereor ne hoc verum non sit, propter confusionem bellorum quę inuicem vim inferunt,& repellunt,inuadunt,& tuẽtur, & vix est,cum de concesso agatur, vel prohibito, vt ius suum iure

gentium persequenti liceat resistere,vixque vllam ob causam iniu riosi Regis populi prædæ sunt hostibus, nisi quia opem ferunt impio,& iniquam tutantur causam. Cum non minus malus sit qui fauet mala committenti,quàm quis cõmittit, c.dominus xxiij.q.ij. & c.ita planè,ea causa,q.iiij.vnde & in c.qui consentit.ij.q.iij.dicitur,eum qui peccantem defendit acrius, quàm peccantem ipsum esse coercendum:Et denique quia est impossibile, vt duobus Regibus,aut populis decertantibus vterque iure agat, quod dicitur argumentum ab oppositis,facit quod in q.de bãnito, dixit Bar.in d. l.vt vim,post Gl.ibi,quòd vbi licita est offensio, non potest esse licita defensio. Et quamuis in oppositione quam ibi facit de tex.in l.j.§.cum arietes,ff. si qua.pau.fe.di. distinguat inter ius naturale, & gentium. Et primò quidem casu dicat licere vti defensione, & vim repellere, Secundò verò casu non licere, puto eum in priore membro loqui,non de eo iure quod æquum secernit ab iniquo,sed de iure,id est,instinctu naturali animantibus indito,vt conseruari cupiant,& propterea sibi,vt possunt, consulant. Et in hanc partem inclinare videtur Bal.in d.c.j.in prin.hic fin.lex,num.5.& 6. inferens propterea,quod Ober.& Gerar.supra dicti, fuerunt duo peccora,neque habuerunt in consideratione ius ciuile vel gentiũ, aut diuinũ, quia iniusta bella,inquit,sunt aperta latrocinia, quod & supra retuli,& confirmatur ex his quæ dixi suprà allegando Cal. de.in d.consil.j.de treu.& pac.vbi dicit quòd neque patriam licèt defendere contra iustitiam belli. quod dixit etiam Cardi.in clem. pastoralis,§.cæterum,de re iud.allegat c.qui resistit,xj.q.iij.Quid quid tamen distinguant Doct.periculosum esset vasallis,& subditis causas perquirere, tutiusque est vt dominorum iussibus acquiescant,siue inferant bella,siue propulsent, in quã opi. inclinat Afflic.post Iser.in d.c.j.col.iij.qui.mo.feu.amit.in ver.quid autem si est dubium:& quamuis Lu.de Pen.in l.j.col.iij.in fi. C. vt rusti.ad mil.obse.deuo.li.x.quem idem Afflic.citat in c.j.in princ.hic fin. lex, vbi etiam tractat hanc materiam, videatur distinguere inter vasallos,& subditos, & inter casus cùm regna Barbarica inuasione offenduntur,Et cùm alia subest causa minus periculosa, tutius tamen puto sequi indistinctè quod supra conclusum est,vt pareãt dominis,iuxta sententiam Di.Aug.in d.c.quid culpatur, facit quod dicit Bal.in consi.ccclviij.licet latrunculis,li.ij. quòd præsumẽdũ est in dubio,quòd Reges iure gentium inter se belligerent,& quã uis non sit iustum in capite,id est,in ipso Rege,necessitas tamẽ facit licitum in subditis, quia dominus est persona publica, cui ne-

cesse

cesse est parere: Dicit tamen hoc esse verum in foro fori, sed in foro conscientiæ secus esset, quando subditi haberent conscientiam læsam, ita Bal. ibi, sed idem ipse Bal. in consi. cccclxxxiij. magnifi-
7 cus, nu. 4. li. j. dicit † quòd quando bellum est iniustum non possunt domini cogere subditos, vt sibi auxilientur, sed vt puto non errauerit qui domino quidem ita consulat, subdito verò vt tertiò dicam simpliciter suadeat quod obediat, nisi sit notoria Principis iniustitia.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus quibus casibus excusetur à seruitio in bello.*
2 *Vasallus duorum inuicem belligerantium cui seruiet.*
3 *Vasallus ligius dominum cunctis præferat.*
4 *Vasallus habens feudum, non potest ab alio domino accipere feudum ligium.*
5 *Vasallus quid faciet quando ignorat quis sit prior Dominus, & antiquior.*
6 *Vasallus vasalli quando seruiat primo Domino.*
7 *Vasallus vasalli mei non est vasallus meus, qualiter intelligatur.*
8 *Subditi vasalli non tenentur iurare fidelitatem supremo domino.*
9 *Fallit tamen vt ibi.*
10 *Vasalli hæredes non obligantur omnes insolidum domino seruire.*
11 *Vasalli Ducis seruient Regi domino Ducis, & non Duci contra Regem.*
12 *Vasallus in vniuersali bello debet seruire domino supremo, In particulari verò seruiet immediato.*

Qualiter Vasallus obligetur domino in bello. Titulus tertius.

1 SCIENDVM est tamen non passim, neque indistinctè teneri vasallum domino seruire in bello. †Nam hoc fallit primo in feudo francho, vt per Bal. in c. j. in princ. nu. 17. de capi. qui. cu. ven. quia franchum dicit ipse, idem importat quòd sui iuris, his saluis quæ sunt in inuestitura comprehensa, si tamen aliquo casu teneretur, seruiret expensis domini, non autem proprijs, ita Bald. ibi, & sequuntur alij, & fuerunt originalia dicta Oldr. in consil. ccxxxiiij. factum tale est quidam miles. Et de materia feudi

francchi

franchi habetur per Cur. in trac. feud. in j. parte. q. viij. col. ix. Se-
2 cūdò † fallit si ab alio domino fuit prius inuestitus de alio feudo, Et ij inter se certent, tunc enim de persona, & consilio seruiet primo domino, non autem secundo. Quia consilium non est diuisibile. Et vtriq; seruiet de bursa pro natura & qualitate feudorum, ita Bal. C. de cadu. tol. l. vni. §. ne autem, circa fi. vers. habeo duo feuda, & in. §. fi. hic fi. lex, vbi tamen vnum dicit non obliuiscendum, quòd vasallus qui secundo Domino facit fidelitatem de feudo debet eum certiorare de priori Domino, & protestari quòd sit saluum ius illius, quod etiam tāgitur ibi in Gl. Aliàs tenetur ei ad interesse, & de vasallo habente varios dominos pro diuersis feudis tractat idem Bal. in cons. cccxiij. ista quęstio, li. iij. vbi dicit quòd tenetur vtriq; domino conferre pro qualitate feudorum & patrimonij quod habet sub vtroq;. De persona verò sua, inquit, seruiet secundum suam conscientiam, vel ei qui habet apertam iustitiam, vel ei qui est supra alium, prout aliquando contingit, sed in feudis seruiet antiquiori domino. Idem tamen Bal. hanc materiam latius tractat in cons. cċxci. ad euidentiam pręmittendum, li. ij. in. ij. col.
3 circa fi. † & dicit quòd si feudum sit ligium vasallus non potest deserere dominum, etiam si non sit antiquior, aliàs posset ei dominus dicere qui non est mecum contra me est, & ibi late vide de materia feudi Ligij. Aliquid etiam tangitur de hac. q. per eum in cons. cccxiij. ista quęstio, li. iij. vbi in vlt. verbis dicit quòd duorum ęqualis vasallus de persona sua præferet illum cuius iustitia est notior.

Sed hic incidit quæstio, quis est inuestitus à Duce de vno feudo, posteà contingit ei succedere agnato suo in alio feudo quod erat antiquum in agnatione sua, & pro eo præstat Iuramentum alteri domino, contingit istos dominos inuicem bellari, vter dicetur prius iurasse & obligari ratione antiquioris feudi, & videtur dicēdum, quòd Duci, ipsi enim prius est iuratum, & tēpore est prior ergo, & iure potior. In contrarium est veritas, ita Afflict. in. d. §. fi. hic fi. lex. numero 47. qui allegat Iac. de Ardiz. in tit. de success. feu. §. conuenit etiam, & tex. in. c. ij. §. quidam satis. de extraordi. cap. in vsi. feu. poterat allegare tex. in. c. satis bene, de prohi. feu. alie. per Loth. vbi est consimilis casus, in eo qui duo feuda habebat à duobus dominis, & reseruauerat ius prioris, duoq; eius filij castra diuiserant, & quilibet suum à suo domino in feudum ligium seu contra omnem hominem recognouerat, si altero moriente reuertatur feudum ad superstitem, reuertetur, cum illa primæua natura qua vtrunq; erat apud patrem, nullo habito respectu ad posterius

iura-

iuramentum filiorum. Item fallit si alterum tantum ex feudis sit ligium, id est, vt dixi, quòd neminem excipit, vt Bal. dicit in pro-
4 œm. feu. nume. 52. † Non debet tamen vasallus qui iam habet priorem Dominum, feudum ab alio hac lege accipere, cum non possit
5 ius prioris domini lædere, vt p Bal. ibi, & in. d. §. fi. † Sed vbi vtrūq; feudum est adeo antiquū quòd ignoratur quis sit Prior dominus, seruiet maiori, & vbi essent æquales, locus erit gratificationi, secundum Afflict. in. d. §. fi. numero 45. Bal. verò in. l. quæritur, in prima lect. ff. de sta. ho. dicit quòd seruiet illi à quo habet maius feudum, quod videtur mihi rationabilius quàm quod dicit Afflict. de maiori Domino: Cum enim afficiatur pro re, quod maius est, debet præualere. Est etiam consimilis quæstio cum multi filij succedunt directo domino, cui eorum vasallus seruiet, si inuicem dissideant, & dicit Bal. quòd seniori, vel digniori, vel nemini, cum sibi inuicem obstent, vt per eum in. l. j. in xxiij. q. ff. de re. di. & sequitur Alua. in. §. omnes col. 7. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. Quæ omnia intellige in indiuiduis, vt in persona & consilio, vt dixi supra, secus verò in diuiduis, vt p Bal. ff. loca. l. in operis, quę omnia latius tractantur in Sp. in tit. de feu. §. quoniam. q. xij. cum multis se-
6 quen. † Item fallit in vasallo vasalli, is enim non tenetur seruire primo domino, secundum Gl. fi. in. §. fi. de contro. inuesti. vbi Bal. allegat rationem quare vasallus vasalli mei non est vasallus meus & tamen hæres hæredis est hæres primi, quia in hęrede hoc opatur vniuersitas quæ in eum transit, at in vasallum non transit, inquit, ius nisi ex prouidentia & contractu concedentis, & quia à me non habet primam causam, neq; secundam. Ipse tamen Bal. ibi aliter loquitur: quem ibi Alua. sequitur, dicens, quòd primus Dominus
7 per subtractionem feudi coget eū sibi seruire. † Ad id tamen quòd dixi, quòd vasallus vasalli mei non est vasallus meus. Aduertas & intelligas ratione diuersorum feudorum, nō enim sequitur, vt Gl. dicit in. l. de accessionibus. ff. de perpe. & tēpo. excep. Si ego sum vasallus tuus, & tu alterius, quòd & ego sim alterius. At si pro eodem feudo ego te recognosco, & tu alium, iam & ego alium, prout cōstat ī subinfeudatione, ita declarat Bar. in. d. l. de accessionibus, & apertius in. l. Claudius felix. ff. qui po. in pi. ha. & est tex. in. c. j. §. illud, de prohi. feu. alie. per Fed. Andr. tamen de Iser. in commento consti. Regni super. l. j. de assecura. dom. latè hunc Artic. examinat, & concludit quòd quo ad quædam est vasallus primi do-
8 mini, & quo ad quædam non, etiam pro eodem feudo, † vnde iurabit, secundum eum, fidelitatem primo domino sed immediato, &

im-

immediatus cognoſcet de feudo non autem ſupremus: vbi etiam dicit quòd Rober. de Campis, qui feudum tenebat ab eccleſia, prohibuit valuaſoribus ſuis ſub debito fidelitatis ne iurarent Eccleſiæ. Bal. etiam in. l. j. col. iij. ver. quæro teſtator. C. comu. de lega. dicit ꝙ ex lege conuentionis nón eſt vaſallus primi, ſed re inſpecta ſic. Idemq; Bal. de pa. conſtan. §. ſi col. j. dicit quòd † Dominus ſupremus non exigit iuramentum fidelitatis à ſubditis ſui vaſalli, niſi ita ſit expreſſum in inueſtitura ex pacto, vel niſi habeat generalem iuriſdictionem in territorio; allegat Sp. in. d. §. quoniam, ver. xiiij. quæritur & verſ. ſeq. & ipſum Bal. citat ſimpliciter, more ſuo, Iac. à ſancto Georg. in. d. inueſt. in Gl. qui quidem inueſtiti præſtite. iur. numero 14. quod eſt no. ad ſubditos vaſallorum Ducum, & Marchionum, aut aliorum Principum qui ſunt vniuerſales Domini Prouinciæ. Et etiam iſtud fuit originale dictum Oldr. d. conſ. ccxxxiiij. numero 4. vbi dicit quòd vaſallus Baronis qui iuit ad ſeruiendum Regi ex generali mandato, dicitur parere maiori magiſtratui, & propterea excuſatur erga Baronē: & in dicto conſ. verſ. non videtur, dicit quòd nulla ſubeſt ratio per quam Baro compellat vaſallum ſuū, vt ſeruiat domino & ſuperiori ſuo, id eſt ſupremo ipſius Baronis. † Quid vero in pluribus eidem vaſallo ſuccedentibus, an omnes teneantur; Dic quòd ſi ſeruitium conſiſtit in dando tenebuntur viritim, & pro partibus ſibi ex feudo debitis, ſi verò in faciendo, quilibet tenebitur inſolidum, quia ea eſt natura obligationis indiuiduæ: vnus tamen ſoluet pro omnibus, Aut cōcordabunt inter ſe quis ſeruiat, ita Spe. in. d. §, quoniam. q. ix. Conferunt verò prædicta ad quæſtionem aliam, † Si Dux rebellet à Rege cui debeat ſeruire vaſallus Ducis, Regi an Duci? quā q. tractat Sp. in d. tit. de feu. §. quoniam verſ. xiiij. quæritur, vbi tenet, quòd ſeruiet Regi, ſed Iac. à ſancto Georg. in. d. inueſt. in Gl. & promiſerunt præſtare debita ſer. in. x. q. tenet contrarium, diſtinguendo tamen, an ille ſupremus Dominus ſit etiam immediatus dominus Prouinciæ an non: qui caſus contigit diebus noſtris, nam quidam nobilis vaſallus Ducis ſeruiebat Cæſari, & Dux inijt fœdus contra Cæſarem, cum alijs Principibus, iſte autem nobilis tradidit ciuitatem ſuam Duci, rebellando contra Cæſarem, propter quod fuit prouocatus ad Duellum ab alio nobili, comilitone ſuo, qui eum appellauit proditorem, de quo tamen, ſe in campo defendit, & nō fuit victus, poſſet tamen dici cum lōgobarda, quòd multos vidimus ſub iuſto clipeo perire, quia re vera iuditiū Duelli nō eſt iudicium veritatis, ſed temeritatis & fortunæ. Quòd tamen

attinet

attinet ad dictum nobilem ipse etiam ab ipsis Cæsareanis fuit postea tentus pro fideli, & forti viro, fueruntq; ei commissæ validæ Arces,& præsidia, in quibus se probè gessit, Priorem tamen partem tenet Mar.Lauden. in tract.de bello.q.xl. quę incipit si Baro, vbi dicit quòd non excusat vasallum præceptum domini sui, quia debet parere maiori magistratui,vt ibi latius probatur, quam partem puto veriorem; quando mediatè pendet feudum à primo do-
12 mino. Quærit etiam Sp. in.d.§. quoniam in xv.q. † Si Baro habeat particulare bellum, & Rex aliud,cui debeat vasallus immediatus Baronis seruire?& concludit quòd Regi, quia publica vtilitas versatur in defensione Regni, & est præponenda priuatæ. Quòd si bellum Regis esset & ipsum priuatum, puta contra Baronem alium sibi rebellem,præualebit ius immediati Domini, & illi seruiet,ita distinguit Iac.à sancto Georg.in.d.inuest.& Gl.numero 12.vbi latè tractat hanc materiam.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus sequitur Dominum ad bellum extra prouinciam.*
2 *Vasallus an sequatur Dominum in bello,ita in remotum sicut in vicinam prouinciam.*
3 *Vasallus an ita in inuadendo sicut in defendendo, vel recuperando sequatur Dominum extra prouinciam.*

An Vasallus teneatur sequi Dominum ad externum Bellum. Titulus. IIII.

1 NVNQVID † verò teneatur vasallus Dominũ suum commitari extra prouinciam quærit Bal. in dicto cap.j.in prin.nume. 4. qui.mo.feu. amit? & conclu dit teneri, inferens quòd si Rex Francorum vadat in Hiberniam ad gerendum bellum, si vasallus recuset sequi,amitet feudum Afflict.tamen ibi in.iij. & iiij.col.hoc restringit ad casum cùm agitur de iniuria Regi illa
2 ta vindicanda: simplicius meo iudicio dixisset. † et melius hoc procedere in bello quod habet causam necessariam,non si voluntariam, Allegat Iser. in capit.primo.§. Similiter de cap. qui cu. ven.& in capitu.primo.§.Sed nec est iustior, quæ fuit prima causa bę.amit. de quo etiam per Iaco. in dicta Gl. & promiserunt, &c.

3 nu.3.& dictum est supra. †Hoc etiam restringitur,cum parum distat prouincia ad quam vasallus ducitur,& si de ea recuperãda agitur,non si de acquirenda,de quo per Iser.Alua.& alios in d. cap.j. quib.mo.feu.amit.sed & si bellum sit in remotis locis adhuc vasallus tenebitur dominum sequi, si est consuetus dominus, etiam in consimilibus locis pergere,quia ita censetur tacitè ab initio actũ, & ponit exemplum in Rege Franciæ, quòd potest hodie magis cõgruere Imperatori, & Regi Hispaniæ qui in omnẽ Europam, atq; etiam in Africam consueuit expeditiones facere,& se ac exercitus suos transferre,& fuit originale dictum Spe.in tit.de feu.§.quoniã super homagijs,versi.xxiij.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus non debet in prælio dominum suum deserere.*
2 *Falht si cum videat mortuum vel lętaliter uulneratum.*
3 *Quid si præsentia eius non erat domino profutura?*
4 *Vasallo grauiter uulnerato licitum est recedere.*
5 *Quid si fuga eius domino nihil nocuit?*
6 *Quid si dominus mortuus est ex mala cura cum uulnera non essent lętalia an excusetur fuga uasalli?*
7 *Et quid si metu aufugit ignorans quòd dominus esset ita uulneratus?*
8 *Vasallo an liceat deserere dominum in prælio uel bello iniusto?*
9 *Differentia quæ sit deserere in bello uel in prælio.*
10 *Societatis intempestiua solutio non conceditur.*
11 *Vasallus qui non potest consulere domino, licitè consulit sibi ipsi.*

An liceat Vasallo Dominum in prælio deserere. Titulus quintus.

1 VSQVE adeò verò † tenetur vasallus dominum suum comitari,vt neque ei liceat ipsum in prælio desere-
2 re,& fuga sibi consulere, † nisi eum viderit mortuũ, aut lætaliter vulneratũ,vt est tex.in d.c.j.in princ.
3 qui.mo.feu.amit. † Quòd tamen restringitur, si eũ iuuare,& liberare potuit,vt in c.ij. in fin. de feu.si. cul.non amit.quod verbum, si potuerit, dicit ibi Bal. esse notabilissimum.Debet tamen,inquit,esse impedimentum graue,& quòd culpa non præcesserit,aliàs enim non excusaretur. Est etiam text.

consi-

consimilis in l.iij.§.fi.& in l.omne delictum,§.fi. ff. de re mil.dicit
4 etiam Glo.in d.c.j. † quòd si vasallus discessit è prælio malè mulctatus,puta attritus plagis,aut truncis manibus,excusatur:Quod si dominus æquè erat moriturus,puta, quia iam erat atrociter vulneratus,& post fugam vasalli vulneribus illis est confossus, Bal.ibi disputat,& tandem concludit quòd vasallus excusatur, quæ tamē disputatio,propter illum tex.redditur superuacua, postquàm parificantur ibi casus,quòd derelinquat eum mortuum , siue moribun-
5 dum.In tantum etiam punitur vasallus propter hāc culpam† quòd etiam si fuga ipsius nihil domino nocuit, nihilo tamē minus amittat feudū,cuius dicti non est ratio obscura. Cùm enim fuga sit crimen,& dignum pœna,iam per eam consumatum est delictum,neque aliud quæritur,est enim in milite graue,etiam aliunde, crimē fugere ex acie, & aliquando dignum morte, vt in l.omne crimen, §.qui in acie,ff.de re mil. propter quòd dubitabile redditur dictū
6 Bald.in d.c.j.in vj. q. † quòd si dominus ex malo regimine,aut per chirurgi incuriam,vel inscitiam mortuus est,non plectetur vasallus qui aufugerat in toto,sed in tanto: verius enim puto eum de to
7 to teneri, cum perfectè deliquerit: † posset fortè mitigari pœna quando dominus verè erat ad mortem cæsus, vasallus tamen hoc ignorans aufugit. Excusabitur enim, quia error cedit veritati, ita Iac.in d.inuest.in Glo.& promis.præsta.debita serui.nu. 21.Quamuis stricto iure posit dici contrarium, quia secundum vasalli intētionem:fuga eius versata est in solo metu,& segnitie,quæ in milite sunt crimina,vt in d.l.omne delictum,in prin.neque consideratur quid intersit domini,sed quid vasallus in animo gesserit,prout dictum est,cum fuga non nocuit domino,vt per Bal.in d.q. iiij.& ferè omnes quæstiones istas examinat Cur.in trac. feudo.in iiij.parte principali,in tredecim primis quæstionibus, & in multis aliter concludit,quàm ego hic dicam:Lectoris erit iudicium quid sequa
8 tur, Idem quoque Iac.dicit , † quòd quando bellum est iniustum, estq; hoc certū,impunè licebit vasallo deserere dominum, ita ipse in d.Gl.& promis.&c. Ego verò hoc instar proditionis existimo, vbi hoc nō ex metu faciat,sed ex proposito,& Glo.& Doc.quos al-
9 legat Iac.d.c.j.qui. mo. feu. amit. † non lquuntur de eo qui deseruit in prælio,sed in bello,qui casus longè differunt,neque iura dicunt quòd vasallus deserēs dominum in bello amittat feudum, sed si deserat in prælio,id est, in ipso conflictu, & certamine: Possunt enim in bello alia parari auxilia,potestq; parum,aut nihil interesse domini.At in prælio res nō expectat moras,quia agitur per mo-

potens ad sumptus sustinendos, & aut bellum est in prouincia, & vasallus seruiet de suo, Aut feudum est tenuè, vel est exeundum è prouincia, & fiet impensis domini, quod etiam dixit Aluar. in c.j. col.vij.de no.for.fid. 2 † sed cùm Imperator vadit Romam ad coronam suscipiendam, & Barones eum comitantur, tunc est expressum quòd vadant, 3 † vel subsistitutum domino acceptum mittant, vel 4 † dimidiũ annalis reditus feudi persoluant, ita habetur in c.j.§.similiter, de cap. Corra.& in c.j.§.firmiter, de prohi.feu.ali.p Frid. Eritque in electione Baronis quid ex supradictis præstet, & faciat, vt in d.§.firmiter. & quod 5 † dicitur de substituto domino accepto, debet intelligi secundum boni viri arbitrium, vt ibi declarat Bal. Debet igitur & prudentia, & comitatu esse par substituenti, prout etiam elicitur ex his quæ dicit Iac. in d.Glo. & promiserunt &c. quæst.xx.cum ij.seq.& ibi in xxiiij.q.ponit sexdecim causas, in quibus vasallus excusatur etiam si domino non præstitit debita seruitia, quæ ibi poterunt videri.

SVMMARIVM.

1 *Subditi quando possint grauari propter Bellum.*
2 *Domino debent sufficere sui redditus, & vectigalia.*
3 *Dominus licitè grauat subditos cùm magna vrget necessitas.*
4 *Dominus grauat subditos Vasallorum quando magna urget necessitas.*
5 *Fallit si in alio grauentur à dominis immediatis.*
6 *Subditi seruient Domino de persona & bonis in casu necessitatis.*
7 *Bellum non debent facere Principes cum damno subditorum.*
8 *Princeps debet consumere ærarium suum priusquàm mittat manum in bursam subditorum.*
9 *Princeps debet æqualiter omnes grauare, & proportionabiliter.*
10 *Periculum ubi est in mora capitur pecunia, vbi est magis parata, sed debet posteà fieri peræquatio.*
11 *Fœderatus cui ex multis fœderatis debet primo subuenire quando concurrunt?*
12 *Vrgere aliud est quàm vrgeri.*
13 *Equius est subuenire defendenti quàm offendenti.*
14 *Princeps non debet parcere suo ærario grauando populares suos.*
15 *Princeps abutens sua pecunia illicitè extorquet à subditis, etiam cum imminet necessitas.*
16 *Necessitas quatenus extenditur, eatenus, & subsidium, & nihil vltra.*

Discretio

17 *Discretio militum.*
18 *Populos alienos propter suam necessitatem non potest Princeps grauare, & si de facto possit;*

An possit Dominus grauare subditos propter causam Belli. Titulus. VII.

1 QVERI etiam potest, an possit Princeps propter causam belli grauare subditos & populos super in dcis & alijs extra ordinarijs exactionibus? & quòd attinet ad vasallos iam supra responsum est: Quod
2 verò ad populares, † satis est quòd domino seruiát de gabellis & alijs ordinarijs prȩstationibus, absq;
3 eo quòd vltra in personã grauentur aut bona, † Tanta tamen posset esse necessitas quòd excusaretur etiam superindicta exigendo, ita Panor. in. d. c. sicut, de iureiur. & Iac. in. d. Gl. & promis. in. xviij q. ac in tit. de homag. numero 36. vers. sed hic cadit alia dubitatio,
4 vbi dicit † quòd etiam potest grauare subditos vasallorum quando maxima imminet necessitas: quod tamen ibi in vers. & ad id
5 quòd dixi, † restringit nisi tales subditi grauentur in alio erga immediatos dominos suos. Tunc enim non debent duplici onere grauari, quod tamen male obseruatur; Bal. etiam in præallegato cons.
6 ccccLxxxiij. li. j. in. iij. q. dicit, † quòd si bellum est iustum tenentur subditi iuuare dominos de persona & de patrimonio, in casu tamẽ necessitatis, eo saluo quòd possunt seruire per substitutum ȩqualem; Quia ire in exercitum est munus, dicit ipse, publicum & necessarium suadente iustitia, sicut Angaria & perangaria, imò & si egeat Dominus ipsa persona & præsentia subditi cogere eũ poterit personaliter & prȩcise, vt ibi in iiij. dubio, sed si nõ indiget persona sufficit quòd mittatur substitutus; Dicit etiam Gui. Pap. in
7 decis. cxiij. in fi. † quòd Princeps non debet facere bellum cũ prȩ-
8 iudicio subditorum. † Sed debet prius expendere aurum suum, postea verò, in subsidium, potest sumere à subditis, allegat Cy. C. de
9 sacro eccle. l. Neminem, vbi Cy. hoc dicit, † Subiciens quòd non debet Princeps, eo in casu, vnam tantum Ciuitatem vel prouinciã
10 grauare, sed omnes, † Nisi tanta immineret celeritas & necessitas quòd periculum esset in mora, licet enim eo in casu capere vbi est magis impromptu, etiam ex auro ecclesiȩ, ita tamen vt distribuatur exinde pro rata, & restituatur vnde est sumptũ, hæc Cy. Quòd

verò

verò ſubditi teneantur ſeruire domino de perſona,& de bonis,dixit ſimpliciter,& indiſtinctè Marti. Lauden. in tract. de bello.q. xli.Sed nimis perfunctoriè pertractat. Quod verò dixi ſupra ſeruire vaſallum domino expenſis domini: Dic aliud eſſe ſi ex pacto vel ex fœdere debeat quis ſeruire, puta de vnò æquite, vel pedite in bello,nã in dubio hoc faciet ſuo ſumptu, ita Bal.in cõſ.ccccvij.

11 ſuper facto domini Cortonen. col.j. circa fi.li.v. † Itẽ quòd etiã ſupra tactum eſt cui debeat vaſallus ſeruire ex multis dominis,inducitur ad quæſtionem quando multæ ciuitates vel principes amicitiam & fœdus inierunt, ita vt ſe inuicem in bello iuuare teneantur,ſi duobus ex eis,eodem tempore, moueatur bellum, neq; poſſint eorum fœderati vtriſq; ſuccurrere,quem præponent? & Ang. in.l.ſi quis in graui.§.ſi quis moriens, ff. ad Syllan. dicit quòd locus erit gratificationi,ſeruato tamen ſemper tenore capitulorum & fœderis, hoc idem dicit ibi Albe. in. §. ſi cum omnes; inferens & ipſe ad vaſallum plurium dominorum,ſed Io. An.in Add.ad Sp. in rub.de treu.& pa.in vltimis verbis,dicit quòd ſeruiet ei qui habet ius potentius;de quo etiam per Roma.in conſ.xlvij.In quo caſu puto Ro.bene conſuluiſſe.Nam comes ille prius pepigerat cum Rege Franciȩ,quàm cum Rege Angliæ, ſed in fœdere multarum ciuitatum vel Principum ſi ſit eodem tempore factum, non video quis dici poſſit habere ius potentius,niſi is fortè,cui primò eſt indictum bellum, vel qui primo interpellauit, ſed ſi ſunt contracta fœdera diuerſo tempore qui prior eſt tẽpore potior eſt iure, iuxta d.conſ.Roma. Sed alibi nõ lunge à materia iſta dixit Bal. quòd

12 † aliud eſt vrgere aliud vrgeri, propter quòd infert quòd priuilegiati, qui non conferunt etiam in bellicis oneribus, ſi graue bellum inſurgat,collectabuntur priuilegio non obſtãte; quod tamen dicit intelligi ſi Princeps aut ciuitas vrgeatur, non ſi ipſa vrgeat,

13 ideſt † in defenſiuo bello, non in offenſiuo, quaſi in offenſiuo ſit quòd imputetur ciuitati illi quæ mouit bellum,malè penſatis ſuis viribus. Quod poſſet induci ad præcedentem caſum vt æquius ſit fȩderatum auxiliari ei,qui vrgetur, quàm ei qui vrget. Ita Bal. in conſ.ccccclviij.lata fuit ſententia, li.iiij. quod eſt repetitum in.v. li. conſ. ccccvi. Cum igitur ſubditorum facultates ſint Principi

14 quȩdam velut ſubſidiaria actio, & extremum refugium in bello, † caueant ne,dum parcunt ſuo ærario,conſumant & ſpolient prouinciales,habebunt enim Deum vltorem, qui in perſcrutãdis viribus ȩrarij ipſius liberius & certius pernoſcet veritatem, quàm liceat

15 facere ipſis miſeris ſubditis. † Caueant etiam ne abutãtur ſua pecunia

De Belli denuntiatione. Titulus octauus.

LVNGA serie ad ipsam Belli denuntiationem velut
1 quodam omine deuenimus † multa animo voluere,
multa pensare diuque militare opportere qui bellum machinatur & parat. Res est enim cui maximè congruit Poeticum illud?

Facilis descensus Auerni,
Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras
Hoc opus, hic labor est.

Vtinam secum bene cogitarent Reges suas curas, populorum ęrumnas, & strages, euentus bellorum varios, cum sæpius, quæ facilia videbantur initio, difficilimos exitus inueniant: Neque enim frustra de Aenea dixit illustris Poeta.

Hic magnus sedet Aeneas, secumq; volutat
Euentus belli varios.

Lentius profectò si saperent festinarent. Ego quidem, pro tenuitate mei ingenij, cum hęc mecum reputo, cernoque, quàm facile, quàm leui ex causa, sit verbo venia, quàm inconsulto sæpe renouentur bella his nostris infelicibus diebus, facile adducor vt credam populorum simul, & Principum reatus, mentem, diuina accedente iustitia, eripere Principibus ipsis, vt suæ, atque alienæ quietis immemores, in tam vastum & patens pellagus se demittant vnde vix, nisi diuina ope, possint eripi, & reduci, verum ceptum opus prosequar. Postquàm igitur decretum est ius suum bello prose-
2 qui, † non est mouendum priusquàm denuntiandum, sic per Græcos Principes Menelaum, atque Vlyssem Troiam missos Helenam repetitum scribit Home. Antequàm diutinum illud inchoarent
3 bellum. † Hi erant Romanis feciales, iusque hoc feciale vocabatur, Quo iure, inquit Cice. nullum potest esse iustum bellum, nisi quòd aut repetitis rebus geratur, aut denuntiatum prius sit atque indictum. Quo autem ritu repeterent, atq; indicerent docet Liui. primo ab vrbe condita sub Tullo enim Rege legatos eum ad repetenda ablata Albam misisse ait: Neq; vllā vetustioris fœderis memoriā extare, quod & sub Anco, eius successore factū dicit, & ius istud à gēte antiqua Equiculis acceptū. Quo etiā iure (ne solis Romanis feciale ius fuisse arbitremur) vsos etiā samnites idē Liu. est auctor, eos enim, nedū ablata, sed & ipsum suę gentis Ducē, induciarū violatorē, Romanis restituisse & dedidisse scribit lib. j. dec. viij.

4 vicissimque Romani eisdem Samnitibus, † Sp.Posthumiũ,quo Duce famosa illa pax Caudina facta fuerat, per feciales & ipsi dedide runt,libet ipsius Posthumij verba recitare,dedamur, inquit,per feciales nudi,vinctique,exoluamus religione populum,si qua obligauimus,ne quid diuini aut humani obstet,quo minus iustum de cætero ineatur bellum.Sed & ipsam deditionis huius formulam à fecialibus factam non erit absonum referre:Quãdoquidem hisce homines,inquiunt,iniussu popu.Roman. Quiritium fœdus ictum iri spoponderunt, neque ob eam rem noxam nocuerunt, ob eam rem quo populus Roman. noxa sit solutus, hosce homines vobis dedo.

5 † Aliò etiam posteriore seculo Numantinis eadẽ ex causa,Romani Mancinũ dediderunt:Meritò igitur dixit Bal.in l. si manumissor. C. de obse. à li. pa. præst. †,quòd species est proditionis arma

6 mouere sine difidatione,quod etiam dixit in l.ij.nu.20. C. de ser. & aqua.in auc.item nulla,C.de epis.& cle.& in c.j.in princ.nu.16. qui.mo.feu.ami.quod prius dixerat Io.An.in c.pro humani,de homici.li.vj. Alio tamen quàm ad denuntiationem Bellicam pertinet quod dixi de Posthumio, & Mancino, ipsi enim sponte sua, & non pop.iussu pacem inierunt, propter quòd hostibus dediti fuerunt,qui de eis,vt vellent statuerent, Ne aliàs argueretur populus Ro.iniustitiæ,quod fœdus reprobaret, ipsos verò autores fœderis

7 retineret,vnde & quæstio est exorta.† Cum hostes neutrum eorum receperint, an ciues Romani manserint, & mihi quidem visi sunt non remansisse, passi sunt enim capitis diminutionem maximam, per quam & ciuitas amittitur & libertas,vt in l. fi.ff. de capi.dimi. Desijtque ciuitas suum possidere, aut habere ciuem quem repudiauit,atque abiecit,etiam si eum hostes non receperint, argumento tex.in l.iij.§ si vir,ff.de acquiren.posses.Contrarium tamen Alcia. dixit in lib.Parergon iij.capit.xiij.qui allegat Cicer.in Topicis,& quæstio ista inter Brutum,& Scęuolam variè tractata est: Modestinus tamen censuit,si ij non sint à suis recepti cum reuersi sunt,non adipisci ciuitatem.vt in l.iiij.ff.de capti.& post li.re.quod etiã dicitur in l.fin.in fin.ff.de legatio.quod mirum est Alcia.non adnotasse,vel spreuisse loco supra nominato. Quæri etiã posset,† quę

8 temporis dilatio debeat intercedere ab indicto bello, ad motum, & geri ceptum?Ego,vt ingenuè fatear, nullibi ex annalibus comperi,aut adnotaui statos esse dies,ipsam tamen naturalis ratio dictat ęquum esse, vt aliquid intercedat temporis, quo quis se præmuniat,& defensioni præparet, vix enim à dolo & perfidia excusaretur qui eodem ferè momento,& indiceret,& aggrederetur:facit

in

in argumentum text. in l. & qui aliter, §. si quis se denunciauerit, ff. quod vi aut clam. Ibi, neque tam arctare aduersarium, vt intra diem occurrere ad prohibendum non possit: sed & causas bellorum puto intuendas, paratum enim se præstare oportet, qui causam belli sibi indicendi præbuit, maximè si sit recens, si ardua, si inexcusabilis. Inuenio etiam quòd Guid. Pap. in decisio. sua cxcj. cuius initium est, eos qui de cætero, recitat ad verbum vnam constitutionem Imperialem in hac materia omnino videndam his qui hæc curant, quam & ipse ibi commentatur, atque interpretatur. Diciturque in ea inter cætera, tridui dilationem requiri.

SVMMARIVM.

1 *Fœminæ Bellum patiuntur.*
2 *Item & pueri.*
3 *Pueri non deberent captiuari.*
4 *Presbyteri alijque ecclesiastici sunt hostibus tuti inter Christianos.*
5 *Peregrini sunt tuti à captiuitate.*
6 *Mercatores tuti & ipsi.*
7 *Rustici tuti ab hostibus vnà cum eorum animalibus.*
8 *Abutentes priuilegio illud amittunt.*
9 *Armorum strepitus leges audiri non sinit.*
10 *Legati hostium tuti à bello.*
11 *Legati aliquid hostile machinantes non sunt securi.*

An sint aliqui à Bello tuti, & immunes. Titulus IX.

BELLO AVTEM indicto, cum sint belli sicut & pacis iura, quæritur primò possitne passim in quoscunque exerceri, cuiuscunque sint ordinis, sexus, ætatis, professionis? 1 † Et quod attinet ad fœminas, & eas captiuas ductas probant iura in l. prima, C. de postlim. re. quam ad hoc citat Bartol. in tracta. repræsa. in quarta quæst. tertiæ quæst. principalis, probatur etiam in l. fœdissimè, in l. præses, in l. si is qui te, cum l. sequen. & l. commertio, illo eodem titu. & ff. eodem. l. mulier, & l. non vt à patre, cum l. sequen. quod & hodie cum ijs hostibus, quibus cum

vigent nobis antiqua iura, Turcis nempè, & Mauris, in vsu est.
2 † Neque tutiores sunt pueri, vt probant iura in l. lex Cornelia. ff. de vulga. substitutio. in l. pater, in princip. & l. quod si filius, ff. de
3 capt. † Abstinuit tamen pueris, raro & laudabili exemplo, Camillus, cui cum ludi magister nobilissimos Faliscorũ, quos obsidebat, pueros in castra per astum perduxisset, Nobis, inquit Camillus, quæ pacto fit humano, Cum Faliscis societas non est, quam ingenerauit natura est, eritque, sunt & belli sicut & pacis iura, Arma habemus non aduersus eam ætatem, cui etiam captis vrbibus parcitur, sed aduersus armatos: hæc ille. Quantò ergo æquius atque decentius parceretur insontibus pueris in bellis, quæ inuicem Christiani faciunt? Cauendas tamen suadeo militum rapaces manus, propter extremam eorum auaritiam, cum maior pars nihil
4 pensi habeat præter pecuniam. † Parci autem iubent Canones,
5 presbyteris, Monachis, conuersis, † Peregrinis, † mercatoribus,
6 † rusticis, eorumque animalibus, vt in cap. ij. de treug. & pac. ibi
7 tamen Panormi. dixit hoc priuilegium malè obseruari, quod hoc nostro æuo satis in comperto est, propter quod non ab re dixit etiam ibi Panormi. illa iura contrario esse vsu abrogata? cum distinctione tamen, de qua per eum: Crederem tamen non esse abrogata quo ad ipsos ecclesiasticos viros, nempè presbyteros, monacos, aliosque huiusmodi, in quos manuum iniectio est interdicta sub graui anatematis pœna, capit. si quis suadente diabolo. xvij. quęstio. iiij. qui Canon proculdubio non est abrogatus. Qui milites igitur Deum verentur manum continento, & à viris Deo dicatis abstinento, Moneo etiam vt militum Magistri, Auditores, & qui inter milites præsunt iuri redundo, vt eos compellant abstinere hoc sacrilegio. Caueant tamen & ipsi ecclesiastici viri ne suo abutantur priuilegio, neue ingerant se rebus bellicis,
8 † quia priuilegium amittit qui eo abutitur, cap. vbi, lxxiiij. distin. l. liberaui, ff. de pecul. cum vulg. Aliàs incident, non immeritò in promptum sui periculum: Neque confidant de fori priuilegio, non enim solent fieri, in his atrocioribus, remissiones: vtuntur enim Principes, & exercituum Ductores, in consimili-
9 bus, Mariano illo dicto, † quòd armorum sonitus, & rumor leges non sinit exaudiri. Idem etiam censeo in verè peregrinis, iuxta text. in cap. si qui Romipetas. xxiiij. quæst. iij. vbi Arch. no. quòd huiusmodi personæ sunt sub protectione, & de foro ecclesiæ, & eius interest illas ab omni iniuria defendere, allegat cap. ij. xxxvij.
10 distin. Sunt & † tuti legati hostium, quod dixit Glo. in l. con-

uentionum, ff. de pac. censeri tacitè actum inter Duces, verius est tamen quod hoc sit iure gentium inductum, vt d. cap. ius gentium, j. distin. & l. fina. ff. de legatio. Quod vsque adeò erat primis illis seculis inuiolatum, vt cùm Romam venissent Tarquinij, iam Regno pulsi, legati, res ablatas repetitum, occultèque cum nobilissimis adolescentibus de Rege reducendo tractarent, re detecta, quanquam visi essent commeriti, vt hostium loco haberentur, va-
11 luit tamen (vt ait Liuius) Ius gentium. † Quo tamen exemplo non putarem tutos hodie legatos consimilia molientes, quia fines mandati non sunt egrediendi. l. in re mandata, ff. manda. Hincque malè contigit Romanis à Senonibus Gallis, nam cum ij Clusinos inuasissent, Romanique legatos misissent qui peterent ne Clusinos fœderatos suos offenderent, vidissentque Senones legatos ipsos, post exequutam legationem, inter Clusinos in acie versantes, & cum eis dimicantes, missis Romam legatis suis petierunt legatos illos qui ius gentium violassent sibi dedi, & cùm non impetrassent, Romam recta, relictis Clusinis, petierunt, captamq; post Aliensem pugnam, fœde dirripuerunt, prout legitur apud Liui. li. v. j. Dec. apud quem & legitur li. j. Taticum, qui cum Romulo Rege regnabat, à Laurentibus interemptum, quòd eorum legatos, contra ius gentium, pulsari passus esset.

SVMMARIVM.

1 *Dies quibus est à bello abstinendum.*
2 *Treuga Canonica.*
3 *Treuga conuentionalis.*
4 *Præliares Dies.*

An liceat omni tempore bellari. Titulus X.

1 SED neq; omni tempore licet bella gerere, & hostilia tractare, Canõ enim primus de tre. & pa. † quosdam dies interdicit, Iouis, scilicet, veneris, sabbati, & dominicæ, cuius reddit ibi Abb. rationem, quæ fuit prius Arch. licèt eum non alleget, in c. illi oratores. xxiiij. q. iij. ad quos me remitto, Prohibentur & bella cunctis diebus qui sunt inter Aduẽtum domini, & octauam Epiphaniæ, & à Septuagesima, vsque ad octauam Paschæ, appel-
2 laturque † hæc treuga Canonica, siue legalis, ad differentiam eius

quæ

3 quæ eſt ex † conuentione Ducum; ſed de canonica iſta parum eſt curandum, cum Gl. & Doc. ibi concludant. l. illam non eſſe moribus vtentium receptam: Et quamuis in. c. ſi nulla, xxiij. q. viij. dicatur licere dimicare quocũq; tempore, intelligendum eſt tamen ſi vrgeat neceſsitas, vt legitur Machab. primo. c. ij. & tranſumptiuè in c. ſi nulla, de reg. iu. Neque tamen nouum eſt aut Pontificio iure inductum vt ſint certi dies, & tempora bello abſtinendi, quando

4 & apud feſtum legitur † Prœliares dies Antiquis dictos, quibus eſſet, citra omnem conuentionalem treugam, atque inducias, bello parcendum, publicis ceu ferijs, à pugna; Noſtro tamen æuo, vt ſunt ludibrio ſacra prophanaq; omnia, nulli ſunt à prœlio feſti dies, cũ vel ipſo ſanctiſsimo paſchę die, Pontificis Iulij. II. ac Hiſpaniarum Regis Ferdinandi milites contra Gallos apud Rauennam ſæuum prælium commiſerint; Rurſumq;, iiſdem Paſchæ diebus ſanctiſsimis, apud Cereſolas, quòd eſt vicus in Haſtenſi Comitatu, atrox prælium inter Hiſpanos & Gallos eſt factum.

SVMMARIVM.

1 *Piratis non denunciandum bellum.*
2 *Piratæ poſſunt impunè à quocunq; offendi.*
3 *Bellum poteſt exerceri in omnes ſubditos diffidati, ſi iuuant eum de perſona vel bonis.*
4 *Bellum non exercetur in eum qui origine eſt hoſtis, ſed non incolatu.*
5 *Hoſtes non ſunt qui ſunt ex locis occupatis, etiam ſi omnes ſubditi habeantur pro hoſtibus.*

In quos diffidatio & denuntiatio belli exerceatur quoſuè comprehendat. Titulus. XI.

IAM dixi non eſſe mouenda arma niſi pręcedat denuntiatio, ſiue vt dicunt, diffidatio, ſolent tamen

1 excipi † Piratæ; ij enim ſunt ipſo iure & facto diffi-

2 dati, † qui enim omnes habent pro hoſtibus, debent ab omnibus expectare rependi vices, & omnibus licere debet in eos inſurgere, quòd Bal. dixit in Auth. nauigia. C. de fur. Poſſunt & à quocunque offendi ij quos Papa vel Imperator hoſtes pronunciauit publicos, cum ſint extra omne legum præſidium, ita no. Can. in. c. j. de homi. in vj. & Ang.

in

in conſ.xiiij.Dicens quòd etiam priuata perſona in eiuſmodi con ſurget,etiam vſque ad internitionem. Sed incidit quæſtio, † an denuntiato, bello liceat illud exercere in omnes diffidati ſubditos,vaſallos & fęderatos,& Anto.de Bu.in.d.c.olim,de reſt.ſpo. in v.col.verſ.ſed eſt dubium,dixit quòd licet, quod & dixit Bal.in.l. ij.col. antepen. verſ. & no. quòd quando aliquis, C. de ſeruitu. & Alex. in Add. ad Bar.in.l. ſi quid in bello.ff. de capti. ac Ang. de claua.in ſum.in verſ.bellum.§.xiij. qui tamen hoc dictum reſtringit ad ſubditos qui iuuãt dominum de perſona vel bonis: quod eſt etiam de mente Archiep.Floren.in ſum.in iij.parte, tit.iiij.§.j. in fin.&.§.iij.col.pen.Quæ reſtrictio neſcio quomodo procedat cum omnes ſubditi,ſi non actu, ſaltem habitu & potentia, præſto ſint domino ſi egeat,iuxta ea quæ dicta ſunt ſupra; † Niſi eſſent ſubditi origine,qui aliò domicilium ſuum,& fortunas tranſtulerunt, in quos fortè bellica non exercebuntur neque hoſtilia,ſicut in ſimili dicit Bar.quòd in huiuſmodi non exequuntur repreſalię. Et vide quæ dicam infra in tit.pacis fœdera,per totum primum cap.parte vltima. † Vnum tamen omniuo eſt in hoc propoſito notandum, quòd quamuis liceat ſubditos hoſtiles prędari & captiuos ducere, ſi tamen aliqua hoſtes occupent loca ex noſtris, & ea per vim vti propria poſſideant, non ideò licebit noſtris militibus ius belli in illos municipes exercere,aut eos, eorumque res hoſtium loco habere, cum non poſſint dici rebelles niſi paſſiuè: Et cum in nulla ſint culpa vel dolo,ſi bello tamen abſtineant, & rebus ſuis intendant,ita Bal. reſpondit in conſ.xcvi. proponitur quòd conſuetudo ciuitatis Haſtenſis,li.iij. in vltimis verbis. Quamuis enim illa loca conferant inuaſori ad rem bellicam, præſumitur tamen idem metus & vis continuari,arg.l. qui neque, in fi.ff. de verſ. ſig. & eorũ quę per illam.l.dicit Bar.in.l.qui in carcere.ff. de eo quod me.cauſa.Et Panor.in.c. accedens, extra de procur.quòd in eo qui non eſt priſtinę libertati reſtitutus ſemper pręſumitur durare idẽ metus,& verè de eis dici poteſt quod Bal.in.d.conſ. dixit de mente Azo.tolle voluntatem de medio & omnis actus erit indifferens. Hoc tamen militaris licentia & rapacitas malè ſeruauit in hac patria Pedemontana,in qua Galli multa opida & vicos Ducis,occupauerant, quę nihilominus patebant prædæ & rapinis militibus Cæſareis quàm ſi de antiquo fuiſſent Gallorum dominio,quòd tamen puto iure factum.

SVMMARIVM.

1 *Capta in bello fiunt capientium.*
2 *Agri hostiles fiunt capientium, videlicet Principis.*
3 *Agrariæ leges.*
4 *Captiuitas absque bello potest esse licita.*
5 *Indi ab Hispanis subacti licitè fiebant serui capientium.*
6 *Capti à piratis non amittunt libertatem.*
7 *Serui à seruando dicti.*
8 *Captiui occidi non possunt.*

Capta an capientium fiant. Titulus XII.

1 BELLO † quęsita capientium fieri probant iura in d.c.Ius gentium in d.l.ex hoc iure.ff.de iust.& iure, in.§.item quæ ex hostibus,Inst.de re.di.in l.natura
2 lem,in fi.ff.de acqui.re.do. † Et nedum mobilia aut se mouentia, sed & immobilia, quod probatur in l.
3 si captiuus.§.j.de capti. † Hinc leges illæ Agrariæ
4 exortę,diutina Romanis disidij semina. Et nedum † bello contingit captiuitas sed & eo cessante;si quis enim ad gentem eat cum qua suis nulla sunt hospicij neque amicitiæ fœdera , aut si quis ex illis ad nos venerit,capientis fiet seruus.Ita probat tex. in l.postli
5 minij.§.j.ff.de capti.Meritò igitur † Hispani Indos illos occidentales ab orbe nostro diuisos,& Græcis ac Latinis incognitos, periculosa,atque audaci nauigatione nostro æuo inuentos, Auspicijs quidem Hispanicis & Ferdinandi,atque Isabellę Regum, demumque Caroli quinti huius nominis Cæsaris ac Regis,opera tamen & labore Italici viri Christofori Colloni Ianuēsis, meritò inquam Hispani,Indos illos in seruitutē trahebāt,lege illa postliminij,ita cōcedēte;Nisi dicas legē illā loqui in extero capto,dum vadit ad extraneos, non autem in extraneis alieno orbe quęsitis,qua forte ratione moti dicti Reges,pro Christiana pietate quam summè colunt,iusserunt illas gentes,si Christo inicientur,suis legibus liberas
6 viuere: † Non erunt tamen à Piratis,aut latrunculis capti serui capientium, neque libertatem aut Ciuitatem amittent , l. postliminium .§. à Piratis ff. de capti. Quid autem latrunculi ab hostibus differant habetur & not.in l.hostes.ff.de cap.& l.hostes.ff. de verb.
7 sig.† Serui verò proculdubio à seruando sunt dicti,natura ipsa monente

nente humanum esse hostem captum seruare & non occidere, vt
8 l. libertas. ff. de sta. ho. & inst. de iu. perso. §. serui † Neque enim fas est in dediticium sęuire, aut eum occidere, lungeque minus est inhumanum deditionem ipsam reiicere, & iure belli agere, vnde, & apud Cornelium Tac. legitur, cum Romani Soracorum vrbem vispen aggrederentur offerrentque oppidani decem milia seruitiorum, aspernati, inquit, ea sunt victores, quia trucidare deditiços sæuum, custodire tantam moltitudinem arduum, præstare igitur vt iure belli caderent: sęuum quippe est, & barbarum sęuire in captos. Sed hoc etiam quandoque factum legimus, Tarquinienses enim, vt est apud Liuium lib. vii. primæ Dec. Trecentos septem Romanos captos immolauerunt, quod tamen eis non cessit impunè: victis enim eis Romani trecentos quadraginta octo captiuos ex maiore numero selectos, virgis cęsos, securi percusserunt, Idem que factum contra Cluuianos, ij enim Præsidium Rom. in Sannio, quód expugnare nequiuerant, famę ad deditionem compulsum verberibus cęsium, necauerũt, Romani verò vicissim oppido eorum per vim capto, puberes omnes ad vnum occiderunt. Sed & apud eximium Poetam legitimo in Pallantis funere.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret vmbris.
Inferias, cæso sparsuras sanguine flammas.

Sed & nostris bellis vidimus quandoque in captos sęuitum, fędissimo tamen more, nisi capiantur transfugæ: de quo latius dicetur infra suo loco.

SVMMARIVM.

1 *Fœderati qui dicantur.*
2 *Deditiçij.*
3 *Deditionis formula.*
4 *Captiui à Capiendo dicti.*

Fœderati, Deditiçij, Captiui quid differant. Titulus XIII.

POSTQVAM fœderatorum, dedititiorum, captiuorum, sermo incidit, opere pretiũ est videre quid intersint,
1 † fœderati sunt qui nobis amicitia & societate sunt iũcti, Liberi tamẽ & ipsi, siue ęquo iure in fędus venerint,

ſiue etiam conuenerit vt alteri alterius maieſtatem comiter obſer
2 uent,vt dicitur in l.non dubito.§.j. ff. de capti. † At dediticij Romano Iure medio quodam erant diſcrimine, vt neque omnino liberi,neque tamen eſſent regulariter captiui vel ſerui, Quod vel formula ipſa deditionis declarat,quam Refert Liui.j. primę Dec.
3 Interrogauit enim Collatinos Rex Tarquinius,his verbis,† Eſtis
„ ne vos legati,oratoresque à Populo Collatino vt vos Pop. que Col
„ latinum dederetis ? ſumus, inquit illi, Eſtne Pop. Collatinus in
„ ſua libertate? Eſt,deditis ne vos Pop. Collatinum vrbem, agros
„ aquam,terminos,delubra, vtenſilia diuina humanaque omnia in
„ meam Pop.quę Romani deditionē?dedimus,& ego recipio:hęc Liuius. Propius tamen accedere dedititios ad captiuos quàm ad fęderatos vel hinc licet conijcere, quòd quandoque & ipſi ſeruorum inſtar venierunt,quod multis locis poſſet oſtendi,nam vt eſt apud Liui.li.iiij.cùm Fidenis captis populus ſe Dictatori Mamerco dedidiſſet, ipſe poſtero die ſingulis captiuis ab equite ad centurionem ſorte ductis,& pro cuiuſque virtute donatis, cęteros ſub corona vendidit.Sed & humanius agitur cum ſpōte deditis,quàm ſi vi & virtute bellica:quamuis vtrique in hoſtium poteſtatem trāſeant quod vel locus ille Liuij,oſtendit li.vij.primę Dec.cùm Campani enim Romanorum auxilium implorarēt aduerſus Samnites, excuſarent verò Romani non licere tueri eos contra Samnites, etiam amicos,Quandoquidem rñderunt legati noſtra tueri aduerſus vim atque iniuriam non vultis,certe veſtra defendetis, Itaque Pop.Campanum vrbem Capuam,agros,delubra,Deum humanaque omnia in veſtram Pop.que Romani ditionem dedimus, quidquid deinde patiemur deditij veſtri paſſuri,hęc Liui.declarat, & alter eius locus,Cum M.valerius Coruinus Satricum cępiſſet, quatuor milia deditiorum vendidit,Additque Liuius, ſunt qui hanc multitudinē captiuā ſeruorum fuiſſe dicunt, id magis veriſsimile eſt quàm deditos veniſſe,vt per eum li. vij.Durius igitur cū dediticijs agebatur pro re,& cauſa, Qui verò plura de his volet ſcire videat Alcia.lib.Parergon j.c.xiiij. cum ij. ſeq.Aliquid per Bald.in rub.C.de dediti.li.tol.vbi etiā hoc notabiliter dicit quòd ſi hodie aliqua Ciuitas exēplo antiquę deditionis ſe alteri dederet,poſſet victor de ea facere quidquid liberet,nō deberet tamen vitā adimere.quod no.ad eos qui etiā hodie ſe dedunt ad diſcrettionē, quod
4 infra dicā plenius,†Captiuos verò a capiendo dictos declarat vox ipſa,quod & dixit Bal.in l.adoptio.C.de adoptionibus.Eos autem ſeruos fieri declarant Iura in pręcedēti capitulo allegata in princ.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Fides seruanda hostibus.*
2 *Fides prędonibus non est seruanda.*
3 *Insidiæ quæ nihil habent perfidiæ, bonæ.*

Fidem hosti esse seruandam. Titulus XIIII.

1 ADIVS gen.pertinet,† ne fides violetur, sed quod conuenit etiam inter hostes, seruetur: vt dicitur in c.noli,xxiij.q.i.quod tractat bea. Tho. ii. secundæ q.xl.Sic & Cicero.ius hoc ait esse bellicum, & fidē
2 iusiurandumque hosti seruandum, † At si prædoni bus, inquit, pactum pro capite aurum non attuleris nulla fraus est ne si iuratus quidem id feceris: Nam Pirata non est ex perduelium numero deffinitus. Sed cōmunis hostis omniū, vt & supra dixi, vnde & paßim in historia taxantur Pęni perfidię, contra quę iusticię, & fidei laudatur Fabricius qui oblatum graui hosti venenum repudiauit. Reprenditur, & Ladislaus Imper. qui cum pacem fecisset cum Amurato Turca, male persuassus quòd fidem quam inconsulto Papa dederat seruare non teneretur, pacē violauit, quod tamen ei male cesßit, acie enim victus interiit.
3 Insidiis † verò quæ nihil habeant perfidiæ, vti, fas est, & decet, quę vocantur stratagemmata, huc tendit Leonidæ dictum, cum non prodesset pellis leonina induere se vulpinā, Vergilianūque illud.
Dolus an virtus quis in hoste requirat.
De quo est textus in c.Dominus,xxiiii. q.ii. & pleni sunt annales his stratagemmatibus, & commendantiß.sunt ac laudatißimi qui eis vti nouerunt in tempore, quamuis ea referre nihil ad hanc rē nostrā conferat. Ingenio igitur atque armis pugnetur cum hoste, dolis etiam, si nihil habeant fraudis, neque perfidiæ, cum in his nihil esse poßit virtutis, & gloriæ, Sed neque veneno vtetur quis aduersus hostem, si sit etiā accerrimus, Et periculosus, etiam si perfuga id offerat aut proditor, vt iam dixi comprobatum, in Fabricio quanto igitur minus procurandum, aut emendum. Non desunt tamen quibus hodie hæc via videatur ad victoriam compendiosior atque commodior.

SVMMARIVM.

1 *Romulus dimicauit singulari certamine cum Tacio Sabinorum Rege.*
2 *Alexander dimicauit singulari certamine.*
3 *Duci an liceat singulari uti certamine.*
4 *Regnum non est committendum singulari pugnæ.*
5 *Carolus Andegauensis pepigit de dimicando cum Petro Aragonēse, vtri cederet regnum Neapolis.*
6 *Mora quæ noceat prima, an ultima.*

An Duci ipsi liceat vti singulari certamine: Titulus XV.

QVAESITVM est liceatne Duci & Principi, aut etiam Regi ipsi, singulare inire cum aduerso Rege certamen? aut paciſci, aut victori cędat Regnum? quòd quidam comprobant 1 † exemplo Romuli, qui dimicauit aduersus Tacium Sabinorum Regem. Sicut 2 † & Alexander Macedo, cum Poro Indorum, Sic Egregius Poeta Aeneam, & Turnum dimicasse scribit de Lauinia. Oldr. hoc tractat in consi.cxcj.quod incipit, nullo modo. 3 † dicitque quòd ista esset magna abusio, quia inuitat ad delicta, & ad arma, & quia Deus tentatur, quia res sorti committitur, quod fieri non debet. tractat hoc idem Paris de Pu. in tract. de re mil.li.vij.c.ij.cum duob.seq.& sibi videtur repugnans, & male constans, Nam in ij.& iiij.c. concludit non licere, In tertio autem dicit Regem posse prouocare Imperatorem, quorsum enim prouocatio si est interdicta pugna. 4 † Ego omninò censeo non licere, siue sint Reges, siue etiam Imperator, tum per rationes Oldr. tum & quia sunt certi modi à iure & moribus introducti dandi Regna, vel per electionem, vt in Rege Ro. vel per succeſsionem, vt in cæteris Regibus, quos non poteſt Rex ipse tollere, neq; rescindere, sicut dixit in simili Bar. ꝙ sunt certi modi à Iure adinuenti deferēdæ hæreditatis, extra quos non defertur, etiam si ita sit cōuentum, & actum, vt per eū in cōs.ccxij.promitto tibi, quē sequitur Dec. in consi.ccc.col.j.& ij.ccxxv.col.iij.ccxxxvj.col.pe.nu.16.& dclv.& idē Bar. in cōs.lxxij. Itē quia hoc esset pręiudiciale filijs ac cęteris ad quos defertur Regnum ex succeſsione, quorum iura non poteſt

Rex

Rex tollere, prout statuunt iura, & consuetudines feudorum, etiam in minoribus feudis, vt in tit. de prohi. feu. alie. per Lotha. & per Fed. Interest & populorum ne subiciantur nouo & inconsueto domino, vnde & dicitur quòd neque vnam Ciuitatem posset Rex transferre in alium ea inuita, vt per Cano. in c. dilecti de maio. & obe. per Inno. in c. auditis de pręscrip. per Abb. in c. cum deputati, col. vij. de Iudi. & in c. exposuit, col. vj. de dila. vbi tamen supremi domini, si eum habeant Reges, accederet auctoritas, & consensus, & parum interest populorum, secus dicerem sic Auorum memoria
5 † cùm Carolus Andegauensis Comes Prouinciæ, & Petrus Aragonum contenderent de Regno Neapolitano siue Siciliæ, de consensu Martini. v. huius nominis, Pontificis, conuenit vt vterque Rex, centum suis æquitibus comitatus, certarent, & Regnum victori cederet, & in Ciuitate Burdegalensi, quæ erat tunc sub Rege Angliæ, pugna fieri debebat. In eaque, statuta die, summò mane comparuit Carolus cum suis centum comilitonibus, & expectato hoste vsque in vigesimam secundam horam, discessit, Qua hora statim comparuit Petrus, qui non inuento aduersario, testatus est per se non stare quin pugna committeretur. Diuque postea disputatum est vter esset in mora, qui summo venerat mane, sed non expectauerat. An is qui vltimis horis comparuerat; quasi vltima mora magis noceret quàm prima; Contrarium tamen euentus comprobauit, reuersi sunt enim Reges prędicti ad arma, quod tandem infeliciter cessit Petro.

SVMMARIVM.

1 *Duci Belli capto an parci debeat.*
2 *Homo mortuus non ciet bellum.*
3 *Corradino fuit abscisum caput.*

An duci hostium capto parci debeat. Titulus XVI.

QVOD verò dixi supra non esse in captos sęuiendum, & quod proxime dictum est de Carolo Rege; ad memoriam traxit quæstionem aliã, † an ipsi duci hostium, si
1 capi eum contingat, parcendum sit, & tex. est quòd sic, in c.

in cap. noli, ad fi. xxiij. quæst. j. maximè si in eo pacis perturbatio non timetur, vt est ibi in tex. vbi Archi. exponit maximè, id est, dũ taxat, inferens, eo dumtaxat casu parci debere cum non timetur 2 belli renouatio, prout est in vulgari prouerbio. † Homo mortuus non renouat bellum. At si de bello dubitetur, videtur inferri vt tu 3 tius sit perdere hominem funditus: † Et propter illam expositionem Archidiaconi, dixit Mart. Lauden. in tracta. de mil. quæst. lj. quòd Carolus Andegauẽsis amputari fecit caput Corradino Sueuo. Refert tamen Fely. quòd cùm recitaretur sententia illa coram ipso damnato, vt est plerunque moris, conuersus ad iudicem dixit Serue nequàm, serue nequàm, Nescis quòd par in parem non habet Imperium? Quod & recitat Collenutius in Neapolitana sua historia.

SUMMARIUM.

1. *Dauid diuertit ad infideles.*
2. *Solomon contraxit affinitatem cum infideli.*
3. *Assa Rex conduxit Regem infidelem contra populum Hebræum.*
4. *Fœdera fidelis Principis cum infideli aduersus infidelem sunt licita.*
5. *Machabæi iunxerunt fœdus cum Romanis.*
6. *Abraham etiam duxit secum extraneos in pugnam.*
7. *Infidelium auxilio vti non debent fideles inter se bellantes.*
8. *Fœdera, quòd amicos habeant pro amicis inimicos pro inimicis debent intelligi salua iustitia.*
9. *Iuramentum illicitum non est seruandum.*

An Christiano Regi liceat auxilio vti infidelis Principis. Titulus XVII.

TRACTUM est etiam aliquid supra de dominorum, & Principum fœderibus, Quærendum est igitur, an etiam infideles liceat fidelibus, & Christianis Principibus assumere in fœdera, eorumque vti ope 1 ra atque auxilio? Et † quòd liceat videtur in argumen. Dauid vir ille Deo acceptissimus, qui cũ Saulem fugeret, diuertit ad Regem Geth. vt legitur Regum j. c. xxvij. Accessitque cum eo, cum iret cum cæteris Palestinis dimicaturis contra Saulem, vt habetur Reg. j. c. xxix. Misit etiam Dauid legatos

tos suos, vt consolarentur Hanon Amonitarum Regem super mor te patris eius, eo quòd esset ei amicus, & fecisset cum eo misericor-
2 diam, vt habetur Regum ij. cap. x. Eius † quoque filius Solomon, & amicitiam, & affinitatem contraxit cum Rege Aegypti, quod factum legitur antequàm peccaret, & antequàm templum illud miraculosissimum construeret, vt legitur iij. Regum. Iunctus est etiã
3 fœdere Tyriorum Regi, vt iij. Reg. c. v. † Assa etiam Rex inter bonos ascriptus, & de quo scribitur, quòd fecit rectum ante conspectum Domini, sicut Dauid pater eius, mercede conduxit Regem Syriæ, vt dimicaret contra Bassa Regem Israel, vt legitur Regum iij. c. xv. Regum etiam iiij. c. xvj. dicitur misisse Achaz Regem Iudæorum nuncios cum thesauris ad Assyriorum Regem, vt pro eo dimicaret contra Reges Syriæ, & Israel, qui ei bellum intulerant.
4 Ego puto distinguendum, † Aut iungitur fœdus cum infideli contra alium infidelem, aut aduersus alium fidelem. Primò casu, vt cũ Imperator Carolus quintus fœdus iniuit cum Rege Tuneti contra Aenobarbum Archipiratam, qui Tunetum cœperat, & Regnum illud inuaserat, Aut si quandoque consilio aut armis iuit Persarum Regem, quem Sophi vocant, cõtra Turcam, puto id licuisse, & licere. quid enim magis expedit Christianis, quàm vt Satan in se ipsum diuisus sit, & pariter omnia membra eius? quales sunt Maumetani omnes, sicut enim nobis fidelibus expedit, vt vnum simus, & sentiamus, vt dicitur Ioannis xvij. vnde & monet Pau. Ephes. iiij. vt soliciti simus seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnde, & omnes nos vnum esse dicit in Epistola ad Gal. c. iij. sic expedit il-
5 los esse seiunctos, & scisos, vt contrariorum sit ratio contraria. † Et huc spectat quòd Machabei fœdus iunxerunt cum Romanis, neq; enim illud inierunt contra suos, sed contra Antiochum, qui eos ad
6 idolatriam cogebat. † Sic & Abraham secũ duxit Mãbre, & alios ex Amorreis fœderatos suos, dum liberauit nepotem suum Loth, & gẽtem Sodomorum ab alijs Regibus, vt legitur Gen. xiiij. At se-
7 cundò casu, † cùm res est inter fideles, omnino abstinendum puto à tali fœdere & auxilio. Quod probatur illismet auctoritatibus quæ sunt supra in contrarium adductæ, Aessa enim Regem increpuit, pro inuocato auxilio illo. Hanani Propheta dixitque ei, stulte egisti, & propterea ex hoc tempore in te bella consurgent, vt habetur Parali. ij. c. xvj. Achaz verò pessimus Regum fuit, neque ei profuerũt, inuocata auxilia, imò ab illismet quos sibi inuocauerat est spoliatus, vt habetur Paralip. ij. c. xxviij. Debẽt igitur Christiani Reges habere in corde, quod Regi optimo Iosaphat Propheta respõ-

dit,

dit, impio prębes auxilium; Et ijs qui oderunt dominum amicitia iungeris, iccirco iram domini merebaris, &c. vt habetur Paralip. ij. cap. xix. Item & id quòd Amasię Regi, Propheta alius dixit, Nõ egrediatur ò Rex exercitus Israel tecum, non est enim dominus cum eo. Quòd si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus; Dei est quippe, inquit, adiuuare, & in fugam conuertere; Quod verò dictum est de Dauid qui venerat inter Palestinos, contra Saulem, non fatua fuit eorum suspicio, dum iusserunt eum dimitti, ne fieret eis aduersarius in prælio, hoc enim credi potest eum fuisse facturum, si alia consideremus quæ fecit, cùm esset apud dictum Regem Geth. vt legitur Regum primo cap. xxvij. fingens enim se prędari suam gentem, irruebat in suos hostes Amalechitas Regis amicos, Aliosq; finitimos, & omnes ad vnum trucidabat, ne superesset qui eum doli, & noxę argueret; Quod tamen dicendum est eum iure fecisse, cum essent omnes hostes gentis suę. & occuparent prouinciam à Deo eis concessam. Cætera verò exempla magis pertinent ad superius membrum; Hanc ipsam quæstionem tractauit etiam Io. Lupi hispanus sub tit. de confed. Prin. † Et eam confundit cum alia, an teneant Ligæ, & fœdera, quę inter Principes Christianos fiunt, etiam adiecto Papa, pacto vt amicos habeant omnes pro amicis, & inimicos pro inimicis, vbi concludit non valere hęc fœdera, quia inuitant ad delinquendum, maximè si fœderatus meus iniustum bellum, aut inferat aut defendat, vt ibi latius; Poterat tamen simplicius dicere tenere quidem ipsa fœdera, sed restringenda salua iustitia, quando iam supra est conclusum iustas esse oportere bellorum causas, & quando etiam fidelibus & gẽtilibus, sola ipsa naturali ratione ductis, ipso feciali, quòd dictum est, iure, æquitas sanctissimè est attendenda, & amplectenda; † Qui enim promisit alium defendere non propterea ei obligatur ad rem illicitam, maximè si nota & euidens sit iniustitia, præstat enim tali casu non stare pactis, sicut dicitur in. c. quòd Dauid, in. c. Iurauit, xxij. quæstione iiij. Et in. c. in malis, ea causa, &. q. lungè enim iustius Dauid fecit, quòd non stetit iuramento quod fecerat de perdendo Nabal, quàm Herodes qui propter iusiurãdum occidit virum sanctissimum, vt ea. q. dicitur c. est etiam, & c. si aliquid, habetur & no. in c. cũ iuramento, de homi. in c. j. de iureiur. in. vj. in c. Quintaualis, & c. veniẽs, eo. tit. facit quod dicit Ang. in l. si quis in graui, in prin. ff. ad Syllan. quòd in istis fœderibus, etiã si sit promissum generale & amplum auxilium, non tamen extenditur ad iniustum, quod specialius infra tractabitur, tit. Iterum de varijs

8

9

varijs quęſt.quę bello contingunt.verſ.quęro etiam duo Principes, Hanc eandem quæſtionem tractat Old.in conſ.lxxj.Incipiente,nũ quid Chriſtophorus,quod ad verbũ tranſcripſit Corſ.in tra.de poteſt.Regia.q.lxxxiij. & vterque dicit, Quòd hę colligationes ſunt permiſſę,& licitę,quod etiam dixit Marti.de Lau. in trac.de bello, ſed valde ieiunę omnes & perfunctoriè,neque reſpõdent ad dictas auctoritates Paralip.xvj.& xxviij.neque de eis fuerunt recordati, quod non multo latius tractat Alb.in l.j.ad fi.com.C.vnde vi,tranſiens ſimpliciter cum Old. Ideò non puto dicendum colligationẽ illam conceſſam,niſi cum diſt.de qua ſupra.

S V M M A R I V M.

1 *Capti in bello contra Imperatorem inter Chriſtianos non ſunt ſerui.*
2 *Capta debent conſignari Duci Belli.*
3 *Dux belli debet ſpolia hoſtilia diuidere pro virtute militum.*
4 *Pręda aliquando abſolutè fit Capientium.*
5 *Mos ex lege Moſaica diuidendæ prædę hoſtilis.*
6 *Capta ex hoſtibus qualiter diuidantur per legem Moſaicam.*
7 *Decima Præda Deo dicata.*
8 *Immobilia ſunt Principis.*
9 *Et dux non poteſt ea donare.*
10 *Milites nòn debent damno afficere inſontes, & ſi damnum dant prouinciali bus in tranſitu,licitè offenduntur.*
11 *Homo captus in bello redigitur ad inſtar rei inanimæ.*
12 *Chriſtiano non licet ſeruum facere captum ex hoſtibus Chriſtianis.*

Additio ad capitulum de quo ſupra capta an capientium fiant. Tit. XVIII.

QVOD verò ſupra dictum eſt capta in bello capientium fieri,tam animata quàm inanima; dixit Sali. in l.ab hoſtibus,nu.7.C.de poſtli. re. quòd † hodie Chriſtiani non fiunt ſerui capientium, vbi fortius dixit hoc verum eſſe etiam ſi Imperator ipſe Bellum indixerit, Cuius tamen contrarium dixit Bar. in l.hoſtes,colum.iij.verſi.& ideò puto quòd Ciuitates.ff.de capti. quòd ſequitur Bal.in l.iiii.C.de inge.& ma.dicens quòd tempore ſuo,cùm mortuus eſſet in captiuitate Comes Bergaminus de Martiano,& in ea condidiſſet teſtamentum,fuit ſuper eo magna quæſtio , quia protendebatur quòd prius mortuus erat Imperator,

cum quo erat bellum antequam dictus Comes caperetur, Et propterea erat finitum bellum, propter quod fuerat licitum dicto Comiti testari, quòd si fuisset captus ante mortem Imperatoris proculdubio mortuus esset in seruitute, Et non valuisset testamentũ, Pręsupponit igitur Bal. ibi duo, primum quòd mortuo Imperatore finiatur bellum quod indixerat, alterum quòd captus in eo bello esset seruus, quorum vtrunque habeo pro valde dubio, & dicetur de vtroque aliquid alio loco, hoc eodem tractatu. Idẽ etiã, in casu d. comitis, tenuit idem Bald. in l. j. col. viij. q. xiiij. C. de Sac. Eccle. vbi dicit se ab antiquis Aduocatis audiuisse quòd de hæreditate illius Comitis fuit magna quæstio, Et tenet, quòd fuisset indubitanter seruus capientium si captus fuisset viuo Imperatore, sed dubitatur de validitate testamẽti, cum captus esset eo iam mortuo, & sic, vt præsupponebatur, finito bello, Ad id etiam quod dixi captos in bello ꝙ Cęsar indixit seruos fieri, faciunt ea, quę dixi supra tit. in quos diff. belli exerce. & quę dicam infra titu. an inter Christ. capti fiant ser. in principio. Alcia. tamen in l. hostes ff. de ver. sig. nouam conatus est hęresim inducere, vt neque captiui fiant serui inter Christianos, neque etiam capta fiant capiẽtium, inuehiturque in Theologos aliud dicentes, quos & matęologos vocat, id est vaniloquos.

2 Item quod dictum est † capta Capientium fieri, dubitari posset propter tex. i c. dicat, xxiij. q. v. vbi dicitur quòd sunt Ducis belli, hoc tamen intelligi debet quantum ad tuitionem, quod

3 dixit Glo. in d. c. ius militare, j. dist. † seu verius vt posteà diuidat spolia inter milites pro vnius cuiusque virtute, & merito, vt etiam in d. Glo. & habetur nu. 31. & Iosue 8. & in c. dicat aliquis, xxiij. q. v. super quo tamen Sali. in d. l. ab hostibus, col. ij. C. de postli. re. di

4 stinguit, Aut † præda facta est in hostico sine vlla dimicatione, & efficirur capientium, Aut cum dimicatione, puta quia pars militum certat, & altera pars est in insidijs vel stat firma in acie vt sit dimicantibus pręsidio, aut etiam remansit ad custodiam sarcinarum, & consignatur Duci, qui Diuidet pro merito militum etiam eorum qui non certauerunt, quod etiam est de mente Bal. ibi, vbi dat exẽplum Dauit Regis, vt scribitur Reg. j. capit. xxx. dixit etiam idem Bald. in l. si quis pro redemptione, C. de dona. quòd capta fiunt capientium, consignanda tamen Duci, & per eum diuidenda pro virtute militum, Ita quòd fortiores habeant meliorem partem, & ignaui aut fugientes nihil, Et ratio huius est æquissima. viri enim strenui incumbunt pugnæ & fugandis ac sternendis hostibus, Interim verò ignaui vacant prædę, & spolijs, quòd si omnes vacarent

prædę

prædę,& studerent, lucro,restitueretur forte pugna, magno victorum damno, Nam ob hanc causam victrices acies non raro profligatę fuerunt,& excedit eis è manu certa victoria, Hunc etiam morē seruasse Romanos ostendunt Vergilij versus in ij.

Et iam porticibus vacuis Iunonis Asylo
Custodes lecti phœnix,& dirus Vlisses
Prædam asseruabant,huc vndique Troia gaza
Incensis erepta adytis,mensæque Deorum.
Crateresque auro solidi.Captinaque vestis
Congeritur:

Non debent igitur pati Duces hanc iniquitatem, neque hoc pati
5 discrimē & periculum veteris † tamen legis iure legitur aliter ser-
6 uatum,† Animalia enim omnia Duci consignabantur,qui ea diuidebat inter eos qui ad pręlium processerant, & aliam turbam quæ remanserat,Dimidium quidem illis,reliquum verò alijs,Inanima verò capientium erant,Ita habetur Num.c.xxxj. Nisi enim ita intelligas illum tex.repugnarēt vltima verba Ibi,vnusquisque enim „ quod in præda rapuerat suum erat, his,quę prius ibi dicuntur. „
7 Vnumque obiter hic dicam † quòd eo Iure seponebatur ex præda illa animantium quingentesima in primitias Deo, ex parte verò obuenta turbæ, quæ non dimicauerat,seponebatur quinquagesima in decimas sacerdotum & leuitarum. Quod non solum in eo populo qui verum colebat Deum factum legitur loco supra allegato,sed & ij qui Deum ignorabant & colebant idola,Herculi plerunque vt fortis iuuaret fortes,Decimam captorum vouebant,aliquādo verò Apollini,vt Camillus cùm cepit Veios,aliquando ipsi Vulcano:At nostri Duces quantum humana curent, quantumque etiam diuina,nimis in cōperto est,vidi ego ex manubijs histrioni centena aureorum dari, At forti militi debilitato etiam in acie, paucos regales,Ipsi verò Deo aut ministris eius,ne obolum quidē Imò cùm eis bene ageretur si in vrbium expugnationem,quas, ēt militum nostrorū culpa amissas,recuperamus,& expugnamus Deo sacrisue eius parceretur: Nimirum igitur si malos malè perdit, si de inimicis vindicat inimicos suos,sed ad particularia procedere vt est in prouerbio,vetat Plato:Materiam etiam qualiter capta in bello fiant capientium,& intra quod spatiū tēporis,& etiam qualiter diuidantur,tractat Ias.post.alios in l.j.in prin.ff.de acquiren.
8 possess.† At immobilia sunt Principis, vt l.si captiui.§.i.ff.de capti. & per Bartol. in l. si quid in bello, eodem titul. vbi Alexand. in
9 add. dicit quòd † Dux belli non potest ipsa immobilia distribue-

re: Et hoc facit ad casum qui fuit frequentatus diebus nostris, Gallorum enim Duces nedum bona eorum qui seruiebant Duci, aut Cæsari, sed & quorumcumq; qui apud eos possiderent, & alibi incolerent, etiam si erant ecclesiastici, etiam claustrales, inuaserunt & publicauerunt, ac suis militibus dono dederunt, si enim pace facta milites illi ad fructuum restitutionem interpellarentur malè defendi possent, cum enim Dux belli eá donare non potuerit, non fecerunt ipsi fructus suos, nisi capitula fœderis & pacis sint adeò latè concepta vt faciant eos tutos. Sed quamuis in hostico liceat
10 militibus prædari, secus † tamen cum per alienas terras exercitus pertransit vadens in hostem, tunc enim non debet damna inferre
„ prouincialibus, prout legitur numeri xx. via Regia gradiemur,
„ neque ad sinistram, neque ad dextram gradientes, donec transie-
„ rimus terminos suos non ibimus per agros neq; per vineas, & si bi-
„ berimus aquam tuam dabimus quod iustum est & non erit in pre-
„ tio difficultas, quod repetitum legitur, ibi. c. xxi. & ex iuris cõsul.
hoc dixit Ang. in. l. qui sella. in fi. prin. ff. de ser. rusti. præ. Addens,
quòd si damna inferant in transitu licet eis resisti, ipsosque offendere. vnum etiam est no. ad materiam captiuorũ quod dixit Bal.
11 in cons. ccclviij. li. ij. quòd † homo qui in bello capitur de persona fit res, & vice cuiusdã Asini vel alterius rei mobilis censetur: Quod etiam eò pertinet vt fiant serui capientium: Quòd in bello quod est à Cęsare indictum tenebant omnes antiqui Doct. vt per Cald., in cons. pri. de treu. & pa. col. iij. ver. & dicit Inn. quod tamen Sali.
12 in d. l. ab hostibus dicit hodie non esse in vsu, † sed loco captiuitatis & seruitutis imponi taleã capto, quę opi. hodie inualuit, & probatur in tex. l. si quis ingenuam. ff. de capti. in. §. fi. quod infra dicam latius. Quærit Sozi. in. l. j. in prin. col. j. vers. Item prędicta, an liceat captiuum facere hostem in tertio territorio inuentum, videlicet extra territorium ipsorum belligerantium, & arguit ad partes, tandemq; concludit non licere, allegat Ang. in sua disputatione quæ incipit renouata guerra, & iura in. l. denunciamus, &. l. præsenti. C. de his qui ad Eccle. confu. facit quod dixit Bar. in. l. si cui. §. vltimo, ver. ij. quæro. ff. de accusa. quòd captus in alieno territorio, etiam per familiam extranei Iudicis, non est iure captus. Et potest repeti, quod dictum res. & sequitur Pano. in. c. inter alia, col. viij. extra de immu. eccle. In contrariũ facit quod dicitur bannitum qui ex forma statutorum potest impune occidi posse occidi etiam extra territorium statuentium, vt per Bal. in. l. cunctos populos. C. de sum. Tri. in. vij. col. vers. sed hic quæritur si banni-

tus.

tus. Nam in Aretino occidente bannitum Aretinum in territorio Florentino dixit Bal. esse quidem liberum & tutum territorium Florentinum respectu Florentinorum, sed non respectu Aretinorum, & inimicorum à quibus est diffidatus, & sic mens Bal. est vt quo ad ipsas partes licuerit, licet non quo ad Florentinos, quorum posset propterea Iudex homicidam illum, si in eius manum deueniat, punire, quod etiam dixit Feli. in. c. quę in ecclesiarum, col. iij. ver. octauus casus, de consti. Bal. etiam idem voluit in. l. ij. ver. quid ergo si Iudex, C. de ser. fug. dixit enim ibi quòd valet processus agitatus contra eum qui fuit captus in alieno territorio, & pariter valet executio: potest tamen, inquit, iudex territorii, in quo facta est captura, suam prosequi iniuriam, Ad idem facit quod dicitur vbicunque sit Dux cum exercitu ibi eum habere territorium Bart. in l. pupillus. §. territorium. ff. de verbor. significatio. vnde, & dixit Bald. in l. præses, la. ij. versicu. quęrunt Doc. vtrum Dux exercitus, ff. de offi. præsi. quòd potest Dux, qui est in alieno territorio sontem punire. Quibus tamen non obstantibus tutius puto tenere cum Angel. & Sozi. quòd non liceat, illud enim de bannito est quid facti, inter priuatos concessum, & prohibitum, pro locorum varietate, nos loquimur de concessis iuregentium & belli, & vbi sunt distinctę iurisdictiones, & territoria, non est æquum pati Ducem exercitus violari, aut turbari quietem alieni territorii, cum quo bellum non vigeat. Quòd si non valent capi hostes in alieno territorio cogita quomodo capi possint miseri prouinciales dum depopulantur vrbes, in ecclesiis, quę nō minus sunt alieni territorii quàm loca extranea, prout videmus de eis in hac eadem quæstione, arguere Sozi. in d. l. j. dum allegat d. ll. pen. & vlt. C. de his qui ad eccle. confu. Quidquid tamen ius dictet, militaris rapacitas, & barbara impietas parum has curat immunitates, atque vtinam abstineretur ipsis personis, & vasis sacris: Confirmantur supradicta ex his quę voluit Io. de Imo. in consi. lj. quod incipit in casu præmisso, quòd etiam cum Bellum est licitum non tamen potest exerceri in alienos subditos à casu repertos in territorio hostili, qui tamen nihil se intromittant in rebus bellicis, Neque poterit hostis captus duci ad loca capientium pertranseundo territorium tertium, quia illud debet esse omnino tutum, etiam per transitum Ita Imo. ibi.

HIC INCIPIT TERTIA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1. *Postliminium est de iure gentium.*
2. *Postliminium quid.*
3. *Postliminium quibus competat.*
4. *Deditis non competit postliminium.*
5. *Liber magis peccat quàm seruus.*
6. *Præscriptio nulla currit contra ius postliminij.*
7. *Arma non habent postliminium.*
8. *Postliminium pacis & belli.*
9. *Intellectus ad l. in bello, in priu. ff. de capti.*
10. *Intellectus ad l. postliminij. §. in pace, & l. in bello. §. in pace, ff. de cap. & postli. reuersis.*
11. *Iuuentus cùm bellum renouatur, potest captiuari, etiam si venerit cum adhuc esset pax.*
12. *Capta quando hostium fiant, & quando in priorem statum reuertantur.*
13. *Bona recuperata ex hostibus, quando sint prioribus dominis restituenda.*
14. *Genitus apud hostes, etiam inter coniugatos, non est legitimus quantum ad leges.*
15. *Neque habet ius postliminij.*
16. *Neque patri hæres esset nisi ei esset per constitutiones subuentum.*
17. *Mortuus apud hostes hæreditatem paternam transmittit, maternam non.*
18. *Filius qui habet patrem apud hostes non potest paterna bona distrahere.*
19. *Aditio hæreditatis stat in pendenti dum quis est apud hostes.*
20. *Idem etiam si sit redemptus, sed nundum redemptori satisfecit.*
21. *Hæres redempti non tenetur pretium redemptori restituere.*
22. *Fideiussor pro talea captiui, si is interim moritur, nõ tenetur ad solutionẽ.*
23. *Venditio rei hostilis non valet.*
24. *Venditio rei occupatæ per hostes valet.*
25. *Tabulæ pupillares quãdo valeãt patre seruo hostiũ effecto, & quid si filio.*
26. *Intellectus ad l. quod si filius, ff. de cap. & postli. re.*
27. *Hostes habent & ipsi postliminium, ẽt in his quæ ex nobis quæsierant.*
28. *Quæsita ꝑ hostes & recuperata si iterũ eis q̃rãtur, an ĩ priorẽ statũ ĩcidãt.*

De

De poſtliminio reuerſis. Titulus primus.

1 QVO IVRE bella inducta ſunt, † & captiuitates, ac ſeruitutes, eodem fuerunt introducta & poſtliminia, vt in
2 d.c.Iuſgentium. † Eſt autem poſtliminium ius amiſſæ cum hoſte rei recuperandæ, l. poſtliminium, in prin. ff. de capti. Hoc tamen ius neque ad omnes neque ad omnia bello amiſſa pertinet, ſed his dumtaxat quibus legi-
3 bus aut moribus eſt conceſſum † Et quod ad homines attinet omnibus regulariter competit, ſeruis æque ac liberis, vt d. l. poſtliminium, in fin.
4 † Excipiuntur autem qui ſe hoſtibus dediderunt, Tantum refert capi per vim, aut per metum dedi; Ita eſt tex. in l. poſtliminia.ff. eo.tit.hinc dixit Bal.in l. Adoptionem,col.fi.C.de adop. quòd cauere debent milites ne ſe dedant quia amittunt Ius poſtliminij, & eſt eis valde ignominioſum;Sed hæc ignominia,vt ipſe dicit, Vſq; tunc parum curabatur.Excipiuntur ſecundo transfugæ,vt d. l. poſtliminium.§.transfugæ.Quod tamen ſub limitatur in ſeruo,ne fu-
5 ga & fraus eius damno ſit Domino cum recuperatur, † Eritque melior in hoc conditio domini, quàm patris. Is enim filium perfugam, ſi recipiatur, in patriam poteſtatem non recuperat; ratio quæ eſt, ni fallor, quia in eum animaduertitur quòd liber patriam contempſerit, & tantum flagitium ac ſcelus commiſerit; Caſtrorum namque diſciplina, Romanis etiam ipſa patria caritate fuit antiquior, vt dicitur in d.l.poſtliminium.§.filius; Neque enim tantum ſcelus committit hoc caſu ſeruus, quantum liberi, qui erit de caſibus in quibus grauius punitur nobilis quàm ignobilis, de quo in l.quędam.ff.de pęn.& quod dicit Bal.in l.pen.C.de ſumma.Tri. quòd quando dignitas auget crimen, grauius peccat nobilis quàm plebeius, quis enim à ſeruo alios mores exigat quàm ſeruiles? Expiuntur etiam quibus ex fœdere licebat ad ſuos redire, ſi manere apud hoſtes maluerint, l. ſi captiuus, eo. tit. quòd habet rationem, quando neque ſi ad ſuos reuertantur hoc ius recuperent, niſi animo remanendi venerint; vnde neque habuit Atil. Regu. ius teſtandi, aut aliud quippiam, etiam dum Romæ manſit, cum Cartaginē eſſet reuerſurus, vt dicitur in l. in bello.§. manumittendi, & d. l.

poſtli-

postliminij.§ captiuus,ac l. nihil interest, d.ti.de capti. Reuertuntur igitur omnes,extra supra scriptos casus, in eundem statum quo erant cum capti sunt,vt dicitur in l. mulier, in l. in bello, §.si quis capiatur,§.si statuliber,§.si pignori,& §.si deportatum,ac etiã in l. cum duo,§.j.ff.de capti.& C.eo.tit.in multis legibus,neq; minus competit,hoc ius ijs qui per fallatiam aut per gratiam euaserũt, quàm ijs qui per vim & virtutem bellicã,vt d.l. nihil interest.

Agris etiam hoc ius competit, vnde quem agrum hostes ceperunt,recuperabit prior dominus statim cum per bellum, aut fœdera recuperabitur,vt d.l.si captiuus,§.j.† Quod verum puto quocunque temporis lapsu non obstante, etiam si longissimum vel antiquum,quæ enim actio ad vẽdicandum toto eo tempore competijt domino?aut quæ potuit decursa esse præscriptio non valenti agere?& est de hoc tex. in cap.prima actione.xvj.q.iij.in vltimis verbis.Quomodo autem consulatur domino postquam recuperatum est,an per rescissoriam,an per in integrum restitutionem,not.in l. si.ff.ex qui. cau.ma. licet autem varientur modus & solennitates, nõ desinit tamẽ effectus,vt in ea.l.dicit Bal.quæ lex est appositissima quo ad hoc vt succurratur non obstante temporis lapsu. Et hic casus posset de facili contingere cum Rex prouinciam, aut Regnũ quæsiuit,& donauit suis castra & terras,vt aliquando Galli fecerũt in Regno Neapolis,& in Ducatu Mediolani, Si amiserint prouinciam,& iterum,lũgo etiam interuallo,requisiuerint, possent enim illi priores donatarij,& eorũ hęredes iterum redire ad antiqua bona. Datur etiam postliminium nauibus, non quibuscunque, sed militaribus,vt l.ij.de capti.itẽ & equis,vt ea.l.si igitur equus meus perueniat in manus hostium,iterumq; ad nos reuertatur,mihi erit restituendus.Nisi pretio redemptus fuerit,tunc enim recuperabitur restituto redemptori pretio,arg l.mulier,& l.in bello, §.si quis seruum,de capti.Idem etiam censeo in eo equo quem famulus subtraxit,& fortè cum eo ad hostes transiuit,per l.latrones,eo.titu.de cap.sed vbi in hostium potestatem tam equus, quàm dominus per deditionem venerint,redeatq; casu aliquo dominus in libertatem & subinde equus ad nos reuertatur, non habebit hoc ius postliminij,cum iam dictum erit,illud dediticiis non competere, per d. §. postliminio.Arma † verò, quia plerunque sine flagitio non amittuntur: Itemque militaris vestis, negantur postliminio reuerti ad priores dominos,l.ij.& iij.de capt.Hinc Lacenæ ad filium admonitio,cum scutum ei porrigeret,aut cum hoc, aut in hoc. Sciendũ est etiam,vt est seruitus belli,& pacis, quod iam supra ostẽsum est,

Ita

8 † Ita est vtriusq; temporis postliminium, Non est tamē eorum qui bello capiuntur & eorum qui in pace par aut ęqua conditio, nam bello capti tam in bello quàm in pace habent postliminium, At qui in pace capitur, si bellum posteà inter eas gentes exoriatur, fœderibusque exinde à bello discedant, nō includent fędera captum illum pacis tempore, nisi tam latè sint concepta vt aliud dicendum 9 sit; Et ratio huius differentiæ habetur † in l. in bello, in princ. ff. de cap. quia spem reuertendi in virtute bellica magis quàm in pace Romani repositam esse voluerunt, Glo. tamen ibi intelligit quòd recuperati in bello semper habent postliminium, neque valent contraria fœdera, sed recuperati in pace possunt hoc ius amittere, ego tamen non intelligo quomodo, priore membro, egeant fœdere, aut qui illud metuant qui iam sunt recuperati; meliusque distinxisset Gloss. inter amissos bello, & amissos pace. Cui tamen displicebit prior meus sensus vtatur suo, vel Gloss. Et quamuis iu-10 ra † in d. l. postliminij. §. in pace, & in l. in bello. §. in pace, videantur inuicem pugnare, verè tamen nihil contrariãtur, Nam. §. in pace, loquitur in eo qui gentem ignotam adiuit cum qua nulla erat pacis aut amicitiæ fœdera, At in d. §. item qui in pace, apparet quòd cum ea gente iam erat pax facta, Est tamen no. casus ille. §. Item qui in bello, & contingit mihi super eo iudicare, Quidam enim ditionis Gallicæ induciarum tempore venit in Cœsareum præsidium, & cum bellum esset ex insperato exortum, & illum hominem præfectus præsidio fecisset captiuum, & cogeretur per taleam se redimere, respondi eum iure captum, motus per illum 11 textum. Insuper sciendum est † ab hostibus captos non statim in eorum potestatem transire, Idemque in rebus, Sed postquam vt vulgus militum existimat, per viginti quatuor horas in capientium potestate fuerunt, quòd Ang. refert in d. l. ab hostibus. C. de postli. re. vbi dicit quòd sodales dicunt quòd præda nūquam perfectè facta est sua nisi in eorum manu pernoctauerit, Iura tamē hoc non dicunt, Neque hoc videtur mihi rationabile, cū fieri possint vt minoris temporis spatio prædę dominium nanciscantur, itē & vt longe maiori illud non acquirant. Quid enim si vel triduò in syluis latitent non valentes ad suos reuerti? aut quid si intra horam se cū præda intra sua præsidia reduxerint, an priore casu dicerentur effecti domini, aut posteriore non statim dicentur? rationabilius est igitur quòd lex statuit, vt præda sit eorum effecta cū primū sunt intra suas munitiones reducti, vt d. l. postliminij, in prin. Et hoc pōt in his quæ postliminiū non habent magni esse momēti.

N Quid

12 † Quid enim si hostes, meos boues capiant, statimque intra sua præsidia perducant, postque paulo, curatis & refectis equis, ante horas illas viginti quatuor, aliò ituri discedant, Et in nostrorum manum incidant qui eis boues eripiant? certè erunt recuperantium, neque mihi reddentur, cum mei esse desiissent: Hostium effecti statim cum ingressi sunt eorum pręsidia: Aut quid si vel quatriduo hostes, meos boues, in syluis vel alibi latitantes, retinuerunt, cum timerent reuerti ad suos, & interim capiantur à nostris? mei erunt boues, quando nundum in nouorum hominum dominium transiuerant, quam materiam Ias. post alios tractat in l. j. in princ. col. iij. ff. de acqui. pos. licet, aliter quàm ego hic diffiniat, Et etiã Ripa ibi in ij. col. qui facit aliàm distinctionem, videlicet an recuperetur à stipendiarijs militibus an à voluntarijs, quæ distinctio iure non probatur, & errat etiam ipse in intellectu l. ab hostibus. C. de postli. re. & l. si captiuus. §. expulsis. ff. eo. non animaduertens quòd illis iuribus fit restitutio propter ius postliminij, & distinctio sua de stipendiarijs vel non, fuit Calde. in d. consi. j. de treu. & pa. col. iij. versi. aut talis capiens. Sicut verò capti, statim cum intra capientium claustra sunt perducti, transeunt in potestatem capientium, & ita & cum eorum manus effugiunt non statim sui iuris fiunt neque pristinum in statum reuertuntur, sed cum & ipsi intra nostra præsidia sunt reuersi, aut saltem ad Regem vel gentem nobis fœderatam atque amicam peruenerint, vt d. l. postliminij, in prin. & d. l. postliminium. §. postliminio. Cuius dicti ratio, dicitur in l. Pomponius, in prin. ff. de acquir. rer. do. Ad id tamen quòd dixi bona quæ nundum transierint in dominium Capiẽtium restitui debere dominis quorum erant ante capturã, obstat quòd dixit Io. An. relatus ab Alex. in l. j. in prin. ff. de acqui. pos. quòd imò debent indistincte eis restitui, & allegant iura in d. l. Pomponius, & in l. ab hostibus. la. ij. C. de postli. re, Et conferunt exempla non pauca ex annalibus, vbi capta per hostes, & per multos dies etiam retenta, ac etiam intra præsidia ducta, restituta sunt tamen antiquis dominis, sic Lucræ. Tricipitinus prædam quam Volsci, atque equi in Romanorum agro & in Hernico eis fœderato fecerant, in campo Martio exposuit, & quòd quisque suum intra triduum cognouit restitui iussit, vt per Liui. lib. iii. sic & Au. Posthumius Dictator Latinis atque Hernicis prędam per eosdem Volscos multis ante diebus ablatam, & intra eorum claustra reductam, vt per Liuium lib. iiij. sic Aurę. Posthumius & L. Iulius, biduo dato ad agnoscenda bona per Tarquinienses capta restituerunt, vt habetur libro

bro eiusdem v.sic & Volumnius per Sãnites capta, vocatis per edi
ctum dominis,die data ad res agnoscendas Campanis Romanorũ
socijs, vt habetur lib.x.Imò & bello. Punico, ij. Gracus Proconsul
triginta diebus datis ad res agnoscendas,prædam & ipse voluit re
stitui, vt habetur lib. iij.terciæ Dec. eiusdem operis. Sed quod
obiicitur de l. Pomponius, apparet capta fuisse statim recepta,d.
verò lex ab hostibus, loquitur in homine,qui habet post quodcun
que tempus postlimininm,exempla autem illa ius non constituũt.
postquã iure aliter cautum reperitur. Et quamuis Marti.de Laude
in d.trac.de bello q.vii.dicat indistinctè quòd ablata sunt priori-
bus dominis restituenda, nimis perfunctoriè loquitur, Et repu-
gnant d.Iura,secundum quæ omnino res debet distingui, & deci-
di. Quamuis autem in bellis quæ inter Christianos sępè nimium
geruntur raro posśint esse in vsu,extra supradictos casus, iura post
liminij,maxime ea quę de homine sunt conscripta,possunt tamen
esse in his quæ cum Turcis & Mauris geruntur, Cum quibus anti-
quum insgentium seruatur, vnde & multi possunt casus continge-
13 re in quibus ad hæc postliminii iura recurri opportebit, † Quid
enim si duo coniuges ex Pannonia, quam Vngariam dicunt, ca-
ptiui sint in Traciam ducti,& ibi captiua ex marito filium habeat
qui & in patriam,bono euentu, reuertatur,an non ad hæc iura re-
curremus, & distinguemus an cum patre reuertatur, an cum so-
la matre, vt primo quidem casu patri agnascatur,ideoque ei pos-
sit esse hæres,secũdo verò casu nequaquã, sed matris tãtum condi-
14 tionem sequatur, † Idque ea ratione, quia cum ex propria qui-
dem persona sua postliminium non habeat,cum sit ad priorem sta
tum reuersio, quem hic nunquam habuit, neque patris vllum sit
postliminium quod ei posśit filium restituere,'nullum neque acti-
15 uum, neque pasśium,neque ex paterna,† neque ex propria perso-
na potest habere postliminium,qui est casus vnicus in l.j.C.de po
stli.re.Imò hunc filium vocat Iuriscon.spurium & sine patre in l.di
uus.ff.de capti.vnico exemplo,vt sit spurius ex legitimis coniugi-
16 bus natus,† Non erit igitur huic naturali patri hæres,tantum ob-
stant ei ciuilia iura,& sunt fortiora hoc casu quàm naturalia.Nisi
ei per Principem extra ordinem subueniatur,exemplo Prætoris
emancipato subuenientis,vel nisi dicamus ei iam prouisum ex re-
scripto Di.Antonini,& Di.patris eius,de quo ĩ l.apud hostes.ff.de
capt.Aut quid si captiua mater filiũ relinquat in ciuitate qui ante
eã naturaliter moriatur, an non matri erit hæres is qui erit gradu
proximus cum ea moritur, non autem filius vel hæres eius? quòd

ſtatuitur in l.nec nos.C.de poſtli.re.Cui eſt cõſimilis caſus,de quo in l.ſi quidem,C.ſol.ma.vbi dicitur.quòd ſi vxor ducta eſt captiua non tenetur maritus ante naturalem eius mortem dotem reſtituere.Neque valde eſt abſimilis alius caſus de quo in l.iij.C.de poſtli. re. dum huiuſmodi captiuorum bonis, fictè quidem mortuorum verè tamen & naturaliter adhuc viuentium, iubetur de curatore 17 prouideri. Et quod dixi ſuprà non † tranſmittere filium maternam hæreditatem ad hæredem quamuis ſi apud hoſtes moriatur, ipſa præambula hora captiuitatis mortua fingatur, nihil mirandum eſt, tum quia ipſa naturalis mors in hoc attenditur, tum & quia eam etiam in fortiore caſu non tranſmitteret etiam ſi verè mortua eſſet cum ipſe moritur, ſi tamen ipſe de eius morte nõ erat certus,vt d. l. nec nos. Quod tamen ſecus eſt in patre, nam ſi is ſit apud hoſtes,& filius quem in ciuitate reliquit,cum moritur ignorat patrem vita functum,tranſmittet tamen hæreditatem ipſius ad hæredem,ſi verè mortuus erat,quod operatur ius ſuitatis,vt habetur in l.apud hoſtes.C. de ſuis & leg. quæ non poteſt aliter concordari cum dicta l.nec nos,vt no.ſcrib.omnes in l. qui ſe patris,C.vnde lib.Fatentur tamen quòd etiam ſuus hæres ante habitam noticiam paternæ mortis,non habet plenam adminiſtrationem, vnde neque valebunt contractus quos geſsit de paternis bonis, quod dixit Bal.eſſe notatu dignum in d.l.apud hoſtes,ver.ſed opponitur, & verſ.& ideò contigit. Et ſicut ſtat in pendẽti,ſupradicto caſu, 18 † hæreditatis aditio,& immixtio,ſic ſtabit, Et ipſa bonorum poſſeſsio quæ emancipatis dabatur,vt in l.j.§.ſi ex tribus.ff.de bo.poſ. ſec.tab. Et propterea ſi patronus erat apud hoſtes, & libertus in ciuitate moritur, patroni filius qui et ipſe eſt in ciuitate, non habebit bonorum eius poſſeſsionem,vt dicitur in l.ſi necem.§.ſi deportatus.ff.de bo.lib.quod & dixit Gl. in l. propter ſpem.ff.fam.erciſ. 19 & non † ſolum capti ſtat hæreditas in ſuſpenſo,ſed quod eſt mirabile, etiam redempti & ad ſuos reuerſi,ſi is nundum redemptori ſuo ſatiſfecit,vt in l.j.§.ſi filius.ff.de ſuis & legi. Vnum etiam eſt 20 no.dignum † circa hunc redemptum,vt ſi interim, & ante reſtitutum pretium,moriatur,liberetur morte ab ipſo redemptore,vt neque eius hæres teneatur,tex.eſt not. in l. ſi patre, in fi. ff. de poſtli. 21 re. Quod etiam † hodie poſſet vſu contingere, vt in captiuo qui fecit taleam, & dedit fideiuſſorem de ea ſoluenda ad certam diem ſi interim moriatur,non teneatur hæres,neque fideiuſſor, per d. l. 22 quod non eſt obliuiſcendum. Conferre etiam † poteſt hodie poſtliminium ſi quæratur an quis poſsit rem ſuam, prędium fortè vr-

banum

banum aut rusticum, nunc ab hostibus occupatum, vendere, & an teneat venditio, & posset videri quòd non posit, propter tex. in l. 23 liber homo la.j.ff.de ver.ob.vbi dicitur† quòd res quæ sunt hostiũ non sunt in comertio, nostro, Contrarium tamen est verius, quia valet cõtractus, propter spem postliminij, vt l.Item labeo.§.fi. cùm 24 l seq. ff.fam. er. & in l.id quòd apud. ff. de leg. j. † Hinc apud Liuium legitur quòd cum Hanibal. ad quartum lapidem Romam accessisset, & tanti venditum esse agrum audisset in quo castra habebat quanti ante aductum eius valebat, ira percitus vocato præcone, tabernas argentarias quæ in foro Romanorum erant vendi iussit, vt est ibi lib. v. tertiæ Dec. & agri quidem venditio valuit, per d.l.Item labeo, & propter spem postliminii, non autem tabernarum, quia erant hostium proprię, & cessabat ratio dictę spei Confert & postliminium ad pupillares tabulas, si pater post eas confectas capiatur, & apud hostes moriatur, qui casus in alios multos subdiuiditur, Aliquando enim pater apud hostes moritur, & filius Impubes in Ciuitate, ac superstes patri, & sustinentur tabulæ ipsæ, vt l.pater, in princi.ff.de capt. & l. lex Cornelia, in princip. ff.de vulg.sub. Aut filius non fuit patri naturaliter superstes, & corruunt tabulæ, l.quòd si filius, de capti. Aliquando verò è contrà filius ipse capitur, & pater in Ciuitate moritur, & distingue, quia aut filius viuo patre fuit captus, & intereunt tabulæ; quia præãbula Captiuitatis hora vt dixi, fingitur mortuus, & quia nulla bona in ciuitate reliquit, & consequenter neque hæredem, Aut captus fuit patre iam mortuo, & sustinentur tabulæ, vt d.l.lex Cornelia.§.j.Quod an sit mero iure an prætoris æquitate, dispután Doc.in d.l.pater, & in Glo.ibi, in ver.testamento, de capti. & in d. l.lex Cornelia. Aliquando verò vterque capitur tam pater quàm filius, primò tamen pater, & mox filius, tunc si vterque ibi moritur pereunt tabulæ, quod tamen mirum potest videri, cum vterq; præambula hora captiuitatis mori fingatur, vnde pater primò captus, primò mori fingitur, & maximè si etiam verè, & naturaliter primò decesserit, vnde sustinendæ videntur pupillares tabulæ, sed Glo.in d.l.lex Cornelia, in ver.ex ea.l. in fi.soluit hoc obiectum, dicens quòd ad hoc vt tabulæ illæ sustineantur cum filius capitur mortuo patre, debet intelligi de naturali morte, nõ ficta: quia licet fingatur mortuus, potest tamẽ reuerti, vt ẽt dicit Gl. in d.l.si pater, in Glo.vlt.ff.de vulg.vbi est casus de hoc, quæ Glo. dicit quòd licet filij status qui est in ciuitatem sit interim liber, est tamẽ in suspenso, ꝑ dictam spẽ paternæ reuersionis, de quo est bonus tex.in

l.bona

l.bona §.quod si filius,ff.de capti.vnde cum eum mori verè & naturaliter contingit,quod tempus necessariò inspicitur,cunque tunc non reperiatur filius paternæ successionis capax,nimirum si pater num testamentum deficit,deficiuntque,& cõsequenter ipsę secun-
26 dæ tabulæ, vt Inst.de pu.sub.§.liberis. † Hoc tamen videtur contra tex.in l.quod si filius,in fi.ff.de capti.Nisi intelligas sufficere legem Corneliam substituto nõ aliter,id est,ita demum,si apud hostes patre mortuo filius in ciuitate reuersus moriatur,quo casu verba illa,non aliter,non stabunt exemplificatiuè, sed illatiuè, quod tamen Doct.non tangunt. Sed & conferunt iura ista postliminij in casu de quo in d.l.in bello,§.codicilli, vt sustineantur codicilli captiui qui testamentum fecerat, priusquàm hostium potiretur, si tamen ad suos reuertatur:Item & ad casum cum captiuus qui prius testamentum fecerat,filiumque postea susceperat qui & prædecesserat apud hostes moritur,tunc enim hæres scriptus in testamento illo non admittetur, sed erit nullum testamentum propter superuenientiam filij,quamuis postea mortui, licet si in ciuitate pater mortuus esset,reconualuisset ex æquitate testamentum ipsum, ita est tex.in d.l.bona,§.fi.de capti.& in l.qui vxorem, ff.de iniu.rup.
27 iuncta l.posthumus,illo eo.ti. Et vt† modum imponam huic sermoni,de postliminio,illud sciendum est,quòd vt nobis in recuperatis ex hostibus hoc ius competit, ita & vicissim competit eis in his quæ recuperant à nobis,quo enim iure fiunt nostra quæ ex hostibus acquirimus,eodem etiã fiunt eorum quæ ex nostris capiunt. quod Areti.dixit in l.qui à latronibus,col.ij.in fi.ff. de testa.vbi allegat Host.& Anchar.quod etiam dixit Alb. in l.cunctos populos,
28 col.vj.ver.ex prædictis satis patet,C.de sum.Tri. † Ne dum igitur recuperabit hostis agrum suum, aut rem aliam nobiscum bello amissam, sed & si quid ex nostris quæsiuerat,si illud nos recuperauerimus,atque exinde ad eos reuertatur; habetque hoc manifestã rationem,cum enim illud hostis iure belli, nihilo secus esset effectum,quàm si ex contractu quæsijsset,l.naturalem,in fi. cum l.seq. de acqui.re.do.& d.§.item in bello capta, illud recuperat propter postliminium sicut & nos.Hoc tamẽ fallit,nisi cum finitum est bellum,inter pacis fœdera,cautum sit,vt captiui reddãtur, tunc enim remanet vsq; adeò liberi vt renouato bello, si iterũ ij captiui fiant, non reincidant in manum prioris domini,neque in priorem illam captiuitatem,& seruitutem,sed fiant capientis, vt est text. vnicus in l.si quid in bello,in fi.ff.de capt. & postli.re. Hincque mihi inferendum videtur, vt si ex fędere, puta quòd Galli cum Hispanis,

& Cæ-

& Cæsare contraxerunt anno 1544. quod nomen habuit pacis, pa-
ctum est, vt exulibus, & rebellibus restituantur bona, si exinde re-
nouetur bellum, prout contigit anno septimo post dictam pacem,
certè rebellio illa antiqua nihil nocebit, neque eo prætextu bona
illa per fiscum, aut eos quibus erant donata vendicabuntur.

Dico etiam quòd si quid medio illo tempore inter pacem, &
vltimum bellum rebelles illi (ita eos impropriè libet nuncupare)
neque enim sunt vltra rebelles, quibus parcitum est, etiam si do-
mum non sint reuersi, si inquam medio illo tempore aliquid quæ-
sierunt, puta, quia vni ex eis mortua est vxor, cuius dos ex forma
statutorum cedit viro, quæsita sunt ei irreuocabiliter, neq; enim
dici potest non gaudere beneficio statutorum suę patrię, eum qui
plenam est adeptus sui reatus remissionem, ita vt si nouam com-
mittat rebellionem, ex noua causa fisco diferantur, non autē agna-
tis defunctæ vxoris, De quo vidi Mediolani disceptari contra Ber-
nardum de Comite. ita est text. in dicta l. si quid in bello, in fine.

Secus tamen dicerem, si idē casus cōtigisset in fœdere icto anno
1555. quod nomen habuit induciarum quinquennalium, licet pau-
lò plus quinquemestri durauerint, Ex isto enim fœdere solus bono-
rum fructus, & perceptio fuit exulibus concessa, suspensio etenim
hęc magis fuit quàm abolitio reatus, & restitutio, nimirum si fini-
ta suspensione, reincidimus in priorem statum. Bal. in consi.
xcvj. proponitur quòd consuetudo ciuitatis Ast. lib. iij.
tractat materiam, an is qui rebellat à sua ciuita-
te perdat eius priuilegia, & dicit esse inspi-
ciendum an esset rebellis eo instanti
quo mortua est vxor, vt sciamus
an gaudeat eius successio-
ne, & lucro dotis bene-
ficio statuti, vi-
de ibi la-
tius.

*

HIC INCIPIT QVARTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Christiani capti à Christianis hostibus, an serui fiant.*
2 *Capti in bello per Papam, vel Imperatorem indicto fiunt serui ca[pien]tium, fallit de consuetudine.*
3 *Christiani sunt inuicem fratres.*

An inter Christianos capti in bello serui fiant, Titulus primus.

VERUM vt & nos ceu postliminio ad ceptam reuertamur captiuitatum materiam, quod dixi supra parum ad bella quæ inter Christianos fiunt pertinere hæc iura postliminij, hoc eò spectat, vt videamus, † an capti inter eos fiant serui capientium, vbi enim serui fierent pertinentissima adhuc essent iura ista, & vt iam supra dixi seruos eos fieri dixit Inn. in d.c. sicut, de iureiur. & Bar. in d.l. qui à latronibus, de testa. & apertius in d.l. hostes, col. vlt. versi. tertiò modo. Vterq; tamen intelligit in bello indicto à Cæsare vel Papa, quod est etiã de mente Bal. in d.l. cum cognatum, C. de inge. & Io. An. in Spe. de instr. edi. §. compendiosè, versi. xv. vbi ponit quæstionem de Henrico filio Federici Imperatoris, capto à Bononiensibus, qui apud eos testatus, & mortuus est, & dicit illud testamentum fuisse inua-

lidum

lidum,prout etiam ref. Are.in d.l.qui á latronibus,col.ij.vbi tamē dicit ſtandum eſſe conſuetudini,& facit quod dixit Bal.in d.conſ. ccclviij.li.ij.quòd tales captiui ſunt ad inſtar pecudis, vel alterius rei mobilis,quia de perſona fit res,quod etiā tenuit Cal.in d.conſ.
2 j.de treu.& pa.in iij.col.verſi.& dicit Inno. †Sed contrarium,etiā in bello á Cæſare indicto,voluit Sal.in d.l.ab hoſtibus,& eſt de mē te Bart.in d.l.hoſtes,in vlt. verbis; & hic mos præualuit , vidimus enim ſæpiſsimè huiuſmodi captiuos remanere liberos, imponi tamen eis iugum redemptionis , quanti poſſunt , aut quanti conuenit,& interim ſunt apud capiētes iure pignoris,arg.l.ij. C.de poſt li.re.& l.cum & poſtliminij,l.præſes,& l.fi.illo eo.tit.quod etiam tenuit Are.in d.l.qui á latronibus,de teſta.Et ſi nolunt ſe redimere,poſſunt ad hoc compelli,quòd faciunt milites etiam per tormē ta, quod dixit Salyce.in l.ab hoſtibus,C. de poſtlimi. reuer.

Neque hoc caſu iuuabitur captiuus edicto de eo,quod metus cauſa,vt per Sal.ibi col.pen.vbi dicit,quòd edictum illud nō procedit in actu bellico,& publicæ guerræ, & aliter dicere eſſet bella in infinitum proferre,& eorum cauſas nunquam ſubmouere.Hinc etiam dixit Alb.in l.qui in carcerem,ff.de eo quod met.cau.quòd iuſtè carceratus,licitè cōtrahit cum carcerante , Dixit etiam Bal. in rub.C.de dediti.lib.tol.quòd iſte metus eſt de natura victoriæ, ideoq; eſt licitum illud inferre, ſed & quod dixi præualuiſſe hunc morem , defendi poſſet eſſe etiam ex iure , lex enim , ſi quis ingenuam,§.fi.ff. de capt.dicit quòd in ciuilibus diſſenſionibus qui eſt alterutrius partis non eſt hoſtis loco , ideòque neq; captiuus effici
3 tur,neque poſtliminio eget , † non ſunt enim minus Chriſtiani , quàm Romani inuicem,& conciues,& fratres,quod comprobatur auctoritate ſacrarum literarum, Paralip.ij.cap.xxviij. Cum enim Iſraelitæ captiuorum magnum numerum traherent de Hieruſalem,occurrit eis Propheta valde increpans captiuitatem illā , Iuſſitque omnes dimitti,quia magnus (vt dixit) furor Domini eis imminebat,vt ſunt igitur fratres, & non hoſtes , etiam ſi diſsideant , non efficiuntur ſerui capientium. vide tamen quod dixi ſupra tit. in quos diffid.belli exer.& tit.add.ad cap.capta an cap.fiant.nu. 1.

SVMMARIVM.

1 *Commilitones an captiuos ſibi inuicem rapere poſſint.*
2 *Et quid de reliqua præda hoſtili.*
3 *Rapiens à Commilitone prædam tenetur, etiam ſi poſſidere deſierit.*

Quid agendum victoribus de captiuò contendentibus. Titulus secundus.

SED vt tandem ad ipsam bellicam materiam reuertamur, cum iam dictum sit captiuos non transire in capientium dominium donec sint intra eorum præsidia perducti, quęritur an † liceat interim commilitoni per vim eripere hunc captiuum de manu capientis, quod sępè vsu venit † tam in acie quàm in dirreptione vrbium, digladiantur enim inter se milites de prędа, & captiuis, eosque sibi inuicem extorquent, † Ego quamuis dixerim non transire capta in potestatem capientium donec loco tuto ea traxerint: non ideò tamen censeo licere suis de eis cõtrouersiam mouere, facit in argumen. l. naturalem. §.j. de acquiren. rerum domi. Institu. de rerum diuisio. §. illud quæsitum; Imò dici potest raptorem huiusmodi, furti obligari, aut de vi. publica, vt in d. l. Pomponius. §. fina. & l. in laqueum, in fin. de acquiren. rerum domi. Imò & hoc erit vitium reale afficiens eum ad quem res ipsa transierit, vt l. iij. §. his qui nescit. ff. de lib. ho. exhi. Ibi, si certioratus retinet dolo malo non caret, tenebitur etiam si eum non retineat, sed dimiserit, vt l. Iulianus in prin. ff. de rei vendi. Et nedum tenebitur si dolo desierit possidere, imò etiam si Du eis iussu, si tamen aliquid ad eum peruenit, l. Item si verberatum. §. j. de rei vend. & si mala fide dimisit tenebitur etiam insolidum & quanti interest, vt per Gloss. ibi & Doctor. vide quęstio. istam latius tractatam infra titu. Captiui an possint iterum capi per discursum.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus cedi an possit vel vendi alteri.*
2 *Taleæ ius in captiuum, an cedi alteri possit.*
3 *Cessionarius an possit taleam cessam suo arbitrio imponere.*
4 *Cedere quilibet potest iura sua.*
5 *Arbitrium an cedi possit, & nu. 7.*
6 *Talea hodie successit loco seruitutis.*

An captiui cędi aut vendi posſint. Tit. III.

1 QVAERITVR & de quæſtione alia,† Incidunt ſępè in cõflictu in manus gregariorum militum nobiliſsimi captiui ex hoſtibus, qui eos vendunt vt poſſunt, vel vt conuenit, emptores verò exigunt poſteà à captiuis illis immenſum redẽptionis pretium, etiam ad multa millia ſcutorum, quamuis paucis
2 centenis emerint, quæritur an hic contractus ſit permiſſus, † Et an liceat maiorem taleam exigere à captiuo quàm ſit pretium quo ve
3 nijt?† Et quòd non liceat neque valeat contractus allegabatur tex. in l.j. ſecundum vnum intellectum. C. de epiſco.au. vbi etiam Gl. & videtur tex. planior, in l. poſtliminium. §. ſi is qui emerat, ff. de capti. vbi dicitur quòd nõ licet plus à redempto extorquere quàm ſit pretium quod impenſum eſt in redemptionem eius, quod pro ſing. allegat Fran. Cremen. ſing. ſuo clxvj. qui tamen allegat not. d. §. is qui emerat, ſed d. l. j. & l. vlt. C. de poſtli. re. quod etiam tetigit Fely. in c. ſignificauit, iij. no. de iudi. quod ſuadetur tertio quia liberum corpus non eſt in commertio, l. liberi hominis. ff. de contrahen. emp. l. liber homo, la. j. ff. de ver. ob. Cum igitur, hi non fiãt ſerui, vt iã dixi, ſequitur eos non eſſe promercales, fac it. & quarto, ratio, Nam capiens iã declarauit ſe contentum illo pretio quod accepit, non poteſt igitur hic captiuus ad inſtar ſtatuliberi, in duriorem cauſam obligari, vel diſtrahi. l. ſtatuliberis, C. de teſta. manu. l. ſtatuliberum, in prin. l. ſtatuliberi à cęteris, & l. generaliter. §. la-
4 tius. ff. de fideico. lib. † In contrarium facit quòd vnicuique licet ius ſuum vendere ſeu qualitercunque cedere, poterat autem cedẽs pro ſuo arbitrio taleam imponere, hoc eſt enim ius belli, quod ſuc ceſsit loco ſeruitutis, Idem ergo poterit, & ceſsionarius, quando,
5 † & ius arbitrandi cedi poteſt, vt voluit Bal. C. de fideicom. l. voluntatis, col. fi. ver. pone teſtator, & in l. fin. in v. q. vbi etiam Sali. C. de cont. emp. Et quamuis Alex. poſt Imo. in l. ſi ſic, ff. de leg. j. dubitet de hoc dicto Bal. non audet tamen ab eo recedere, Quod fortius in caſu iſto videtur dicendum quando arbitrium ipſum non eſt abſolutè conceſſum cedenti: quia ſi iniquè arbitretur, & immoderatam exigat taleam, moderabitur per Ducem belli, quod dixit Sal. in d.
6 l. ab hoſtibus, C. de poſtli. re. Idem igitur fiet cum ceſsionario.† Cõcurrit quia talea, vt dictum eſt, ſuccedit loco ſeruitutis, debet igitur ſubrogatum eſſe eiuſdem facultatis & iuris, ſerui autẽ illi pro-
7 culdubio erant in commertio,† Dubium tamen in hoc verſatur an

iſtud arbitrium ſit ceſsibile,& Bar. dixit non eſſe,in l.ſi ſtipulatus fuerim illud,aut illud,de ver.ob.allegat iura,in d.l. generaliter,& d.l.is qui,de fideicom.lib.Alcia. tenet in ter. priorem partem in l.pacta,quæ contra,car. j.C.de pac. dicens quòd huiuſmodi man gonium non multum diſtat à plagio,& eſt contra bonos mores,tra ctat hanc eandem quæſtionem Ripa in l.obligatione generali, nu. 18.de pigno.& dicit ius cedi poſſe,fieri tamen debere ſine captiui prçiudicio,vnde non poterit,inquit,augeri talea facta cum ceden te, Neque in plus grauari poteſt quàm fuiſſet à cedente grauatus, quia talea debet eſſe humana, hæc ille. Ego tamen vidi magnos vi ros in Caſtris non abſtinentes hoc contractu,& maximas taleas cõ ſequutos,etiam ad quinquaginta ſcutorum milia, cũ captiuus vix quingentis aut mille venijſſet,Et propterea dubito quòd difficilli mum eſſet ſuccurrere captiuo quin ſtaretur vſui caſtrorum, licet çquiorem & iuſtiorem credam priorem contrariam partem.

SVMMARIVM.

1 *Talea ſemel Impoſita non poteſt augeri.*

An talea poſsit augeri. Titulus IIII.

1 QVAERITVR etiam† an liceat taleam immutare atque augere poſtquã ſemel ſuper ea pactum & con uẽtum eſt,cum captiuo,forte quia melius innotuit eius qualitas aut nobilitas.& diuitię,& Gui.pa.de ciſ.cxiij.in facto guerrarum,dicit quòd in illa cu ria iudicatum fuit non licere,quæ opi. habet çquitatem, ſibi enim imputet qui melius non inueſtigauit,male tamẽ hoc ſeruatur in facto, propter corruptam militarem diſciplinam rationes verò vide ibi.

SVMMARIVM.

1 *Prouinciales an licitè dimicent cum militibus hoſtibus.*
2 *Ruſtici in milites atrociſs.*
3 *Miles eſſe non potes qui eſt iuramento ſolutus.*
4 *Vim vi repellere licet.*
5 *Vltio non eſt permiſſa.*
6 *Militia ſoluti non debent pugnare.*

7 *Iustitia in iustorum.*
8 *Prouinciales iussu Ducis licitè pugnant.*
9 *Iniussi rei sunt sanguinis effusi.*

An liceat Prouincialibus cum hostibus dimicare. Titulus quintus.

1 EXORITVR etiã ex supradictis aliã nõ vulg. quęst. Dictum [1]† est enim licere militibus prędari etiam ipsos Prouinciales hostium, nũquid vicissim liceat ipsis prouĩcialibus facere captiuos milites, Et vt est in prouerbio par pari referre? Quod non raro con-
2 tingit,† Incidunt enim sępè milites, dũ eunt prędatum, in manus rusticorum, qui sunt quandoque in eos atrocissimi,
3 Et est in argumentum Ciceronis auctoritas, † refert enim in officijs, quòd dum Pompilius legionem vnam certis de causis dimisisset in qua militabat Catonis filius, Cumque is amore pugnandi in exercitu remansisset, scripsit Cato ad Pompilium vt si filium pateretur in exercitu remanere, secundò eũ obligaret militiæ sacramẽto, quia priore amisso iure pugnare cum hostibus non poterat, Monuitque filium ne ante renouatum iuramentum prælium iniret, negabat enim ius esse ei qui miles non sit pugnare cum hoste, hæc Cice. Hinc videmus grauiter indignari Duces si audiuerint prouinciales aliquid in suos ausos, licet parum, aut nihil curent quantumuis mali inferri Prouincialibus per milites. In cõtrarium vrget ipsa naturalis ęquitas, Cur enim ego te hostem sentiam, & tu non vicissim me? Nam & ipsa diuina iustitia videtur hoc concedi, iuxta illud quæcunque vultis vt vobis faciant homines, hæc vos facitè & illis, In hac quæstione non reuoco in dubium quòd dixi supra si bellum sit iniustum, neque ipsam defensionem esse concessam, sed
4 id tantum quæro, quid liceat prouincialibus,† Censeo ergo licere
5 vim repellere, † non tamen vlcisci, aut inferre, requiri etiam in defensione puto debitum moderamen, argum. l. vt vim, cum ibi no. ff.
6 de iusti. & iu.† Aliàs solutis militia non licet pugnare, quod dicit Glo. in c. quid culpatur xxiij. q. j. in ver. princeps, et in c. si homici
7 dium, ca. causa q. v. † Ratio enim illa vt hostilia hosti rependantur, extra debitam defensionem, est iustitia iniustorum, vt dicitur in cap. sex differentiæ, xxiij. q. iij. Sufficitque quòd defendantur à militibus suæ partis, absque eo quòd ipsi arma capiãt iuxta tex. in

c. nostri

8 c.nostri,ea causa & q. † Si autem iuberet Princeps vt prouinciales in eiusmodi verius prędones quàm hostes insurgerent id facere liceret,arg.tex.in c.ille gladium,xxiij.q.iiij. & eorum quæ di-
9 xi supra tit.in quos diffid.belli exer. † At si hoc faciant propria au ctoritate in reatum incidunt effusi humani sanguinis, vt habetur ea causa.quæst.v.cap.miles,& cap.lex æterna,& ea causa.quæst. vltima.cap.quicunque,Caueant igitur omninò Prouinciales à tanto flagitio, repugnare tamen videtur quod dixi supra in titu.add. ad cap.capta an fiant capien.allegando Ange.in l. qui sella.de ser uitu.rust.prædio.Sed puto illud dictum esse secundum hanc distinctionem intelligendum.

SVMMARIVM.

1 *Hostilia loca licet adire ex causa.*
2 *Est tamen de genere prohibitorum regulariter.*
3 *Dominus potest prohibere subditis ne vadant ad loca hostilia.*
4 *Subdito non potest prohiberi ne vadat quo vult.*

An liceat adire loca hostilia. Titulus VI.

1 INCIDENTER etiam quæro, † an ipsis Prouincialibus liceat, tuto à suis dominis, accedere ad loca hostilia, vel literas aut nuntios ad ea transmittere, & Iser.atq; Affli.in tit.quæ fuit pri.cau. bene.amit. §.porrò,nu.Afflicto 25. concludũt quòd licet possit ex aliquibus causis esse permissum,puta vt cõsulatur peritiss.Aduocatus vel medicus, siue etiam vt visat amicum vel co-
2 gnatum,vel vt æs alienum exigat à suo debitore. † Cùm tamen res sit de genere prohibitorum,vt in l.j.& ij.ff.ad leg.Iul.ma. oportebit causam iustæ itionis comprobare,& interim in vinculis custodiri.Caueant igitur ne se ponant in discrimine, Minus est propterea mirum quod dixit Bal.in consi.ccccl xxxiij.mag. dominus Nã
4 nus.nu.5.li. j. † quòd Dominus habens guerram potest prohibere subditis suis ne accedant ad loca hostilia, vt tollatur omnis suspicio, & proditionis occasio, licèt sint aliàs liberi, & ingenui,
3 † quantumcunque subditi, neque possint eis absque causa interdici commercia, neque loca.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus an possit iterum ab alio eiusdem partis capi.*
2 *Captiuus an fiat is qui ensem aut galeam dedit in signum deditionis.*
3 *Captiuus suæ relictus fidei in acie aut prælio, an licitè ad suos reuertatur?*
4 *Captiui à capiendo dicti.*
5 *Fides ita obstringit sicut carcer.*
6 *Talea succedit loco seruitutis.*
7 *Vsu est comprobatum, vt captus & fidei commissus, nõ possit ab alio capi.*
8 *Talea secundum Bal. est reiterabilis.*
9 *Bal. opi. reprobatur.*

Captiuus an posit iterum capi. Titulus VII.

1 QVOD etiam dixi supra † non licere victoribus captiuos sibi inuicem eripere, trahitur ad quæstionem aliam. Miles in pugna hostem cepit, & dum alios insequitur, alius hunc eundem captiuum facit, quæritur vtrius sit dicendus captiuus. 2 † Ego distinguebam aut suæ ipsius est commissus fidei, & tunc si sui præualeant, eumque recuperent, licitè apud eos remaneat, etiam promissione illa sua non obstante, aut vltra conuentũ est de non fugiendo, etiam si sui præualeant, & tunc non licet ei fidem fallere, etiam si præualeant sui. ita Sal. in d l. ab hostibus, col. 3 pen. versi. aut dixit, C. de postli. re. † Cum igitur casus euenisset, vt captiuus vni ex nostris in signum deditionis ensem tradidisset, & promisisset non aufugere, remansit tamen armatus in suo equo, cũ claua, incidissetque post paulò in alium nostrum equitem, qui claua ei erepta, & dimissis de equi ceruicibus habenis ipsum captiuũ ducebat, occurrissent verò hostibus, qui præualuerunt, & Turmã omnem nostrorum lungè latèque insequuti sunt, Equus verò ille effrenis cursim sponte sua insequutus sit nostros fugientes, donec inciderunt in pedites nostros, qui & fugam nostrorum compresserunt, & hostes repulerunt, captiuum verò illum, quem equus suo arbitrio ducebat, ceperunt, quærebatur cuius diceretur verè captiuus, primi, cui ensem & fidem dederat, Secundi qui clauam ei eripuerat, & infrenem in equo fecerat, an peditis qui tertiò ipsum vagantem ceperat, Dicebam ego pro pedite pronunciandum, Cũ enim suis ingruentibus (quod ad eos attinebat qui ipsum primo & secundo

ſecundo loco ceperant,erat priſtinæ libertati reſtitutus,vt eſt tex. in l.iij.in fi.& l.Pomponius,in prin.ff.de acqui.re.do.& §.ferè igitur beſtiæ,Inſt.de re.di.& quod naturali libertati relinquitur poſſideri non dicitur,vt in l.iij.§.item feras,de acqui.poſ.& facit dictum Sal.ſupra allegatum,in d.l.ab hoſtibus,erit igitur,vt dixi,pe ditis,per rationem dicti §.ferę igitur beſtię,& §.item ea quæ ex hoſtibus,illo eo.tit.quia quod in nullius bonis eſt,id primo occupanti conceditur. Cauendum eſt tamen,quia Bal. in l.adoptionem, col.iij.verſi.ſubſequenter quæro,C.de adop.videtur tenere contrarium,quãuis enim liber meus,& alij quos vidi, ſit valde corruptus, pro quanto tamen elicitur,ipſe ponit caſum in eo qui fuit à pluribus pluries captus in eodem certamine, et quærit quid ſtatuendũ, & in hoc pulchro,vt ait,dubio, diſtinguit,quia aut primus capiẽs eum actu retinuit, aut ſuæ fidei commiſit, primò caſu eſt verè, & 4 inſolidum illius primi,quia eum ducebat, † Captiui enim, inquit, ſunt à capiendo dicti,ſicut mancipia, quia manu capiuntur, Aut non fuerat ductus,ſed ſub fide relaxatus, & eius verba, & promſsio non curantur,poſtquàm virtute bellica per alium captus,& ductus fuit:veruntamen adhuc iſto ſecundo caſu ſubdiſtinguit, quia aut etiam poſterior capiens, & ipſe reliquit eum ſub fide, & tunc aut ob reuerentiam eorum qui prius eum ceperãt,& amittit ius ſuum, & remanet captiuus primorum,aut per vim primorum fuit liberatus à manu ſecundi,prout videmus ſæpè inter Commilitones contingere,& iſto etiam caſu dicendum eſt, quòd remaneat captiuus illorum primorum eripientium, quia non dicitur, inquit,captus qui non durat captus.l.in laqueum,ff.de acqui.re. do. & C.de fideiuſſo.l.ſi barſatorem.Et licet d.l.in laqueum,videatur obſtare,cum dicat agi poſſe contra eum qui aprum,qui in laqueum meum inciderat,ſoluit,vel cepit,ſoluitur tamen, dicit ipſe, quia aliud in beſtia,quæ ſtatim cùm eſt capta,tranſit in dominium capientis,aliud in iſtis captiuis,in quibus dominium non quæritur,niſi tales eſſent qui capti efficerentur ſerui,vt cùm Imperator,vel Papa bellum,inquit,indixit rebellibus ſuis,Dicit tamen quòd iſto caſu, cũ primus extrahit per vim captiuum de manu ſecundi, agi poteſt contra eũ actione infactum ad intereſſe,per d.l.in laqueum, Sicut ſocius tenetur ſocio de damno dato.l.cum duobus,§.damna,ff. pro ſo. & ita tenebitur miles erga hunc Commilitonem ſuum,& hæc dicit vera eſſe de iure armorum, conſuetudine circunſcripta, quæ vbi aliud vellet,eſſet obſeruanda, ita Bald. Cuius licèt ſit magna auctoritas, mihi videtur indiſtinctè concludendum captiuum iſtum ſiue manu ductum

nu ductum, siue suæ fidei cōmissum, non posse per alium illius partis capi, siue enim seruus fiat, iam non potest qui sui iuris amplius non est, sed primi occupantis est factus, de illius potestate exire, nisi virtute bellica recuperetur à suis, aut saltem postliminio reuertatur, vt l. iij. in prin. & per totam l. ff. de acqui. re. do. id enim quod cepi, eousq; durat meum, donec mea custodia coercetur, †Et nihilominus mea custodia coercetur, quem fides obstringit quã is quem manus aut vincula, quia animo meo, & fide ipsius possessionem retineo, non secus quàm serui, cuius per momenta, quibus non est apud me nō amitto possessionem, l. peregrè, in prin. de acqui. poss. siue etiam non fiat seruus capientis, Succedit tamē ius redemptionis, † & taleæ, quæ est loco seruitutis, & debet eodem iure censeri, arg. l. eum qui, §. qui iniuriarum, ff. si quis cau. & l. j. §. hæc actio, ff. si quis testa. lib. esse ius fue. †Et hanc partem vidi moribus, atque vsu receptam, statim enim cùm quis se dedit, & in signū deditionis cōsignat & tradit ensem, vel quod aliud armorum genus, ita trāsit in potestatem illius, vt nemo alius qui sit eius partis ius in eum possit acquirere, nisi à suis esset fortè recuperatus. Neq; Dux belli pati debet aliter fieri, ne oriantur rixæ inter suos, & ne cogantur pugnam deserere qui captiuos faciunt. Minus etiam puto bene dixisse Bal. in eadem l. in ij. col. versi. quæro quidam sunt capti, dum distinguēdo dicit, aut qui capitur seruus fit capientis, & non potest per aliū eius partis capi, etiam si sit suę fidei commissus, cum nō possit duorum seruus insolidum esse. l. si vt certo, §. cum duobus vehiculum, ff. commo. Aut non fit seruus, †sed est taleæ obnoxius, & cum istud sit reiterabile, potest & ipsa captura esse reiterabilis, vnde ne dum vnius, aut duorum, sed etiam multorum potest quis esse insolidum captiuus, ad instar vasalli, qui potest multorū esse vasallus, & libertus multorum libertus fieri. † Nam & hoc secundo membro puto contrarium dicendum, per ea quæ supra dixi, Imò & ratio ista Bal. procederet in eo qui captus ducitur ita vt in suæ commisso fidei, cùm enim actus sit reiterabilis, non facio tibi iniuriam, si & ego captiuum facio, & in eum manum iniicio, quem ita ducis, postquàm vtrique potest satisfacere, Cuius tamen ipse contrarium dicit, Sequeretur etiam, vt cùm quis se redemerit quanti debuit, vel quanti primo placuit, idem faciet cum secundo, & tertio, ac deinceps, & esset processus in infinitum, sed vt dixi contrarium seruatur, quia primus ius habet in captiuo priuatiuè ad omnes alios, quòd est etiam iustius, cùm talea successerit, vt dixi, loco seruitutis, cum vnius tantum posset seruus effici.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus sub fide reuertendi liberatus an reuerti debeat.*
2 *Captus à latrunculis non tenetur fidem seruare.*
3 *Iuramentum tam de iure quàm ex vsu armorum est seruandum.*
4 *Iuramentum an seruandum sit si timor mortis, aut cruciatus immineat, in quo reprobatur opi. dicentium quòd non.*
5 *Captiuus qui promisit reuerti in carcerem hostis an fidem seruare debeat si Princeps contrarium iubeat.*
6 *Glo. & Doc. in l. conuentionum, de pactis, quòd Dux belli debet fidem hosti seruare sed non miles, reprobatur.*
7 *Pacta contra publicum bonum non sunt seruanda.*
8 *Pacta contra prius iuramentum non obligant.*
9 *Aequitas in iudicijs multum est attendenda.*
10 *Militares causæ debent decidi ex bono, & æquo.*
11 *Brauium debetur domino equi commodati in alium vsum, non desultori.*
12 *Equum commodans militi an participet de lucro facto in excursione.*
13 *Pactiones, & societas militum super prĉda hostili sunt concessæ.*
14 *Causa si ad non causam redierit soluta repetuntur.*
15 *Capientes monasterium an dicatur cepisse etiam singula loca intra eum, & omnes in eo reconditos.*
16 *Continens, & contentum à pari procedunt.*
17 *Fera vulnerata non efficitur vulnerantis.*
18 *Animo non acquiritur quod corporali aliquo ministerio apprehenditur.*
19 *Domum qui possidet non possidet omnia quæ sunt intra eam.*
20 *Visus quando sufficiat ad possessionem acquirendam.*
21 *Loca sacra debent esse tuta etiam in vrbium concessa direptione.*
22 *Goti ecclesiis abstinebant in direptione vrbium.*
23 *Direptio vrbium non est licita nisi vniuersitas peccauerit.*

Captus sub fide reuertendi dimissus an debeat fidem obseruare Titulus VIII.

1 QVAERIT etiam Bald. in d. l. in adoptionem, de adop. in iij. col. versi. quæro an isti, † Captiuus sub fide admissus debeat ne reuerti, & dicit quòd si captiuus est hostis Reipublicę non est ei fides seruãda, non igitur obligatur quis reuerti, potest tamẽ si vult, & quia liber est valde corruptus, † si ipse in-
2 telligit

telligit de hostibus,id est latrunculis,credo eum rectè loqui, propter Glo.in l.nam & seruius, in prin.vbi etiam Doc.ff.de neg.gest. vbi Ang. dicit quòd prudenter facit ita liberatus si nō reuertitur, postquam non erat iustè captus neque ab hostibus,vnde neque debetur talibus talea etiam si promittatur, vt per Ange.ibi in j.no.& per Bar.in fi.com.sed si intelligamus propriè de hostibus, iuxta l. hostes, de cap.et de ver.sig.certè sunt nobis cùm eis iura captiuitatis,& postliminij,sicut & eis nobiscum, vt d.l.hostes,Et sunt obseruanda,Idemque dico in bello inter Christianos,quamuis capti nō fiant serui, Nam & captus debet reuerti si promisit, Et pariter taleam persoluere si promisit, quidquid ibi dicat Bald. in versicu. Sed si non essent captiuantes de numero soldalium Neque ob. Gloss. in clem. pastoralis, quam allegat, quia loquitur in eo qui si reuertitur subit periculum capitis,& vitæ per iniuriam, quo casu etiam si iurauit reuerti non cogitur,vt ibi, in versi.per violentiam,quod secus est cum agitur de periculo ęris & crumenæ.Tractat hanc eandem quæst.Bal.in consi.cclviij.licet latrunculis,supra etiam citato,li.ij.& concludit latrunculis non esse seruandam fidem, etiam si sit promissum & iuratum, sed si sit iustum bellum
3 ibi & prædę & pactiones sunt licitę,† Et iuramentum tam de iure, quàm de vsu armorum est seruandum, Concludit etiam ibi Bald. quòd non dicitur liberatus is,qui sub fide vel obsidibus fuit dimis-
4 sus,quòd facit ad supradicta. † Tanta tamen posset imminere ségnitia,vt si ipsius vitę esset discrimen subeundum,quòd liceret fidem fallere,quia etiam per dolum licet vitę consulere,ita Bal.in d.cōs. Hęc autem vltima nescio an vera atque honesta sint;quando,& gē, „ tes quę solo naturali lumine regebantur, dixerint, si quid singuli, „ temporibus adducti,hosti promiserunt est in eo ipso fides seruan- „ da Addit etiam Cicero.cuius hæc est sententia,primo bello Puni- „ co captus à Pœnis Regulus,cùm de captiuis commutandis Romā missus esset Iurassetque se rediturum primum vt venit captiuos esse reddendos non censuit, Deinde cùm retineretur à propinquis & ab amicis, ad supplicium redire maluit,quàm fidem hosti datā fallere,Quid igitur Christiano viro iuranti cōueniat cēseant alij, Tractat etiam hanc quæst.Paris de Pu. in trac. de duello siue de re mil.& distinguit inter captum in duello, & captum in bello, pri-
5 mum membrum non prosequor,secundò † verò dicit esse seruandam fidem, etiam si Princeps ipse aliud iubeat, quia ex ipso iure gentium,& belli conuenit vt iura belli seruentur, & princeps qui bellum suscepit obligat tam se,quàm suos,vt ibi latius per eum,li.

ix.c.iij.sub ti.ân captus in duello.& propterea dico quòd si captiuus suę ipsius custodiæ relinquitur cum fide,& promissione non fugiendi vel reuertendi,quòd tenetur stare promissis,& taleam soluere,vel declaratam,& cōuentam,vel quę declarabitur, etiā per arbitros,si aliter non conueniat inter eos,vt dicit Bal.in fi.d. consi.& maximè quando sęuitia magna non timetur,secundum eum,& secundum suprascriptam distinctionem debet intelligi quòd in facto respondet Fulg.quem ref.Ias.in l.conuentionum.ff.de pac.in quæstione de medico qui captus à Germanis & composita ac promissa talea & redēptionis suæ pretio in mille aureis, dimissus fuit sub fide vt iret Bononiā captum pecuniā,& responsum fuit quòd non tenebatur reuerti,neque pretium soluere, si enim Germani illi erant latrunculi,& cum quibus non esset bellum, rectè consultū fuit,aliàs vbi verè fuissent hostes,consultum fuit pecuniæ & non fidei neque veritati,† Et quamuis Glos.& Doc. in d.l.conuentionū, & in l.j.§.non fuit. ff. de dolo,dicant quòd Dux belli debet fidem seruare,secus verò in priuato milite contra quod est dictum Cice. supra relatum,si quid singuli tēporibus adducti hosti promiserint est in eo ipso fides conseruanda.puto tamē distingui posse,Nā aut miles aliquid promisit ad sui prędiudicium,& ius belli respiciēs, & debet illud obseruare, † Aut ad Reipublicę præiudicium aliquid promisit,non concernens consuetū ius belli,& non tenebitur,fortius enim obligatur Reipublicę,quàm proprię promissioni. Et propterea cùm Gallorū Duces in deditione Carignani exegissent à Pyrrho Columna & militibus Germanis & Hispanis,qui post diutinā obsidionem coacti fuerūt inopia cibariorū dedere illud præsidiū,promissionē † & forte iuramentū,de non seruiendo Cęsari toto illo bello,cùm ad id prius tenerētur ex debito fidelitatis & iuramenti,uisum fuit non obligare secūdū illud iusiurandum maximè insuetū bello,vt est Glo.vbi ēt Doc.no.in c.licèt mulieres, de iureiur. in vj. Et quia superioris auctoritas est supra hoc iuramentū, can.in c.venientes,eo.ti.in antiquis,Fely.latè in c.constitutus,col. v. in ij.amplia. de rescrip. Fui & de alia quęstione interrogatus cùm essem Bruxelis in curia Serenissimi Hispaniarum Regis.Turmę equitum Hispanorū præfectus,quē Capitaneū vocant,cū pręlij tuba caneret,obuiū habuitvnū ex equitibus suę turmę,pedestrem, & magna parte corporis armatū,qui dū cōquereretur quòd paucis ante diebus equū suū in certamine amiserat,propter quod non poterat imminenti prælio interesse,iussit Præfectus vt vnum ex suis equis conscenderet & sequeretur ac committaretur, cū esset ipse

febricitans

febricitans, Et vix posset in equo consistere, Miles verò ille equo conscenso, aliò diuertit, & inter fugandū hostes, incidit in ipsum Ducem hostiū, quē captū consignauit Duci suo, atque exercitus, a quo vicena aureorū nūmū milia est cōsequutus: Dicebat Præfectus partē sibi huius redēptionis deberi, qñ ille suo equo dimicauerat, non aliàs prælio interfuturus, Dicebā pro præfecto facere ęquitatē

9 † quę multū potest in iudicio, vt l. placuit. C. de iud. & quā debet iudex sollicitè sequi, l. at si quis. §. idē Labeo, de relig. cum vulg. quòd

10 pręsertim recipitur inter milites, † quorū controuersię ex bono & ęquo dirimuntur, propter quod dr̄ quòd ēt extra cōuenta obligatur quis ex eo quod alterum alteri pręstare opportet, l. cōsensu, in fi. ff. de ac. & ob. vnde & subueniet eo casu iudex, ēt si quis actione destituatur, l. si & me, & Titium, vbi omnes, no. ff. si cer. pe. quę ęquitas in præsenti casu est euidens. Dicebā etiam videri agi posse ex commodato, cū enim ego tibi ea lege equū cōmodauerim vt me sequereris essemque comitatior, & securior, non aliàs fortè commodaturus, si quem quęstū ex re mea vel propter eā feceris id mihi pręstare debes, l. si is qui cōmodatū. §. j. ff. cōmo. Præscriptis ēt verbis. dicebā agi posse, habet enim cōuentio ista, vt me sequaris, negociū aliquod, prout in simili dicit iurisců. in l. solent, ff. de præscri. ver. aut ēt de dolo agitur vt ibi ēt dr̄, Et magis proximè ad hūc casum accedit tex. in l. apud Labeonem, in prin. ff. de præscrip. ver. vbi dr̄

11 † quòd si venales equos experiundos tibi tradidero, Tuque desultor in eis cucurreris & viceris, mihi, non tibi vicisti, propter quod & mihi præstas quòd eo nomine accepisti. Sed hic miles equū acceperat vt pręfectū cōmittaretur, aliò igitur pergens fuit in dolo, nō pertinet igitur ad eū lucrum propter equum factum, Etiam si ad eum pertinuisset equi periculum, Ita Barto. in l. si is qui. §. si quem quæstum, quem. §. legit cum princip. d. l. ff. commo. quòd etiam nō.

12 ibi Bald. † Proponebat etiam præfectus consuetudinem castrorum, vt qui equum commodat admittatur in partem lucri, hanc litem recedens è curia reliqui indecisam, postea audiui fuisse pronūtiatum contra Præfectum, iure, an iniuria non est nunc quærendi locus, credendum est tamen iudicantem ratione motum & iure.

Quæro & de alia quæstione, Quidam commilitones conuenerunt

13 inter se de communicando sibi inuicè lucra quæ facient, † Quæ pactiones sunt concessę, vt per Bald. d. consi. ccclviij. li. ij. fecerunt quendam prouincialem captiuum, qui fecit taleam, & composuit ad ducenta scuta, vnus ex socijs vendidit partem suam commilitoni viliori pretio, & præsenti, Dux belli iussit posteà captiuū illū

gratis

gratis dimitti. Quæritur an miles pretium repetat à commilitone? Respõ. ꝙ repetit, per l. bona fides, ff. de ac. emp. vbi Bar. no. & Bal. 14 in l. vlt. C. de peri. & com. rei vẽ. ver. sed pone, vbi dicitur † ꝙ si causa reuertitur ad non causam solutum condicitur. Item quæro de 15 alia, † Ciuitas quędã, Ducis permissu diripitur, Cõtingit ꝙ quidã signifer cum aliquot suis cõmilitonibus ingressus est vnũ monasteriũ. Illudq; secundum militarẽ licentiam, diripuit, erat autẽ in illo monasterio absconsus in quadã camera, seu cubiculo nobilis quidam, qui anteꝗ perueniret in manũ signiferi, & anteꝗ aperiretur ei illa cella, quia non inueniebatur clauis, peruenit in manum cuiusdam Capitanei, qui & ipse ingressus erat illud monasterium ad monitus de isto nobili à quodam eius famulo, quæritur cuius sit captus, signiferi, an Capitanei: & omissa immunitate ecclesię, de qua frustra fit sermo, propter corruptam disciplinam, & contemptam, religionem, videbatur pronunciandum pro signifero, qui primus ingressus est monasterium, primus perquisiuit ingredi illam cellã, & iam animo ceperat, & possidebat captiuum in ea inclusum, facit in argu. l. succurritur, in fi. ff. ex qui. cau. ma. ibi, quia nihil interest parietibus an compedibus quis detineatur, & in l. j. §. si iusserim, de acqui. pos. ibi, non enim corpore, & actu necesse est apprehendere possessionem, sed etiam oculis, & affectu, & tex. melior in l. iij. §. Ne 16 ratius, eo. ti. Item pro eo facit, quia † cùm sit possessor continentis, id est, monasterij, videtur & possessor contentorum, d. l. iij. §. Nerua, declarat Pau. de Ca. in l. qui vniuersas, in prin. eo. tit. quæ lex tamen multum facit, primo intuitu, pro parte cõtraria, & pro eadem contraria parte fuit iudicatum, per tex. in l. naturalẽ, in prin. versi. 17 proinde, ff. de acqui. re. do. quia † etiã in fera vulnerata, & quã vulnerans persequitur, multa possunt contingere, per quæ ab eo nõ capiatur, nimirum igitur si alius præoccupet eam capere si eius efficitur, vt ibi, & l. in laqueum, vers. summam, eo. ti. & in l. iij. in prin. de 18 acqui. pos. † Neq; rem quæ, neq; oculis cõspicitur, neq; corpore cõprehenditur, possumus animo acquirere, vt eo. ti. l. quemadmodũ. Ad allegata verò in contrarium respõdetur, nam d. l. succurritur, loquitur in capto, & incluso, non in absconso, & d. §. Neratius, secũdum Sabini sentẽtiam, quæ est recepta, facit in contrarium, prout etiam facit in contrarium d. l. qui vniuersas, quamuis enim posit 19 verum esse quod ibi dicit Pau. de Ca. † quòd is qui domũ posidet, non propterea dicatur posidere columnas vel asseres, aut tegulas domus, hoc tamen aliò spectat, vt in l. rerum mixtura, ff. de vsucap. sed nihilo est minus in se vera litera illa & sententia in d. l. qui vniuersas

uersas,quòd qui domum aut nauem possidet non ideo omnia possi det quæ in eis sunt, Alex.tamen in d.l.iij.in prin.nu. 27. post Bar. ibi aliter intelligit,& sequitur cum Ias.nu.33.qui allegat l. si ergo. §.dotis,ver.quid enim interest.ff.de iur.do.quam l. allegauit prius ad hoc Bal.C.de fur.l.de his,sed meo iudicio potest solui,licet Ias. ibi in sol. ista hæreat, quia aut concurrit animus tradentis qui &
20 possidebat, † & sufficit visus,& conspectus qui fit coram re ipsa, neque requiritur vera,& corporalis apprehensio,vt d.l.si ego,vers. quid enim, & in l. clauibus.ff. de contrah. emp. Aut non concurrit animus possidentis,seu aliàs res per neminem possidebatur, & requiritur vera,& realis apprehensio,ita Bar.in l.j. in prin. in iiij.q. priu.de acqui.pos. Soluitur etiam per Ias.in d.§. Neratius, nu.4.ꝙ in quibus requiritur actualis apprehẽsio nõ sufficit apprehẽsio cõtinẽtis tãtũ. Allegat ẽt capitaneus ille ꝓ se cõsuetudinẽ militarẽ ꝙ licet in priuata domo is qui eam ingreditur cẽseatur quęsijsse omnia in ea existentia. secus tamen in ecclesijs, & monasterijs, fortè propter multiplices & diuersas habitationes quæ sunt in eis, quæ
21 est tamen differẽtia facti magisquàm iuris. † Et sanctius multo esset ac iustius abstinere penitus ab ingressu, & rapinis locorum sacrorum,quia ita sacrilegium committitur prò re profana in sacro rapta, sicut pro re sacra, xij.q.iiij.c. quisquis,& c.sacrilegium,in
22 Glo.†Nam si Gotti gens effera,& barbara,atq; etiam tum infidelis cùm Romam cepit,& diripuit,parci iussit basilicæ Diuorum Petri & Pauli,omnibusq; in ea inuentis, quod scribit Bea. Aug.in lib.de Ciui.Dei.li.j.c.si rectè.memini etiam primo.quanto magis debẽt Christiani milites pij esse,& reuerẽtes sacrorum?quanto etiam deberent esse circa id vigilantiores,& prouidentiores Duces? Eo etiã magis cum huiusmodi rapinæ,& direptionesvrbium sint ex magna
23 parte iniustæ, † quia non deberent vrbes diripi nisi pro magno flagitio, & scelere, in quod omnis populus conspirauerit, vel maior pars,quod maximè dicendum est de oppidis illis quæ hostes furti uè nobis eripiunt,etiam quandoq; somnolentia,& incuria nostrorum Præfectorum,& militum, etiam si ea postea per vim ex hostibus recuperemus:quia non possunt eiusmodi vocari rebelles, vt dicit Bar.in tit.qui sint rebelles,in Glo.in ver.rebellando,vers. Dominò quædam sunt ciuitates. Caueant igitur Duces belli, nedum militibus fauere student, & eos sibi beniuolos reddere, in Dei indignationem incidant. De quo est aliquid dictum supra alio loco.

HIC

HIC INCIPIT QVINTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Treuga, & treugare voces barbaræ.*
2 *Induciæ quid.*
3 *Inducias, an licitè faciat Dux belli.*

De Inducijs. Titulus primus.

INCIDVNT bello induciæ, quam hodie vocant Treugam, vox tamen insolés, & minimè Latina, vsi sunt tamen ea Canones, vt in ru. & nigro, de treu. & pa. vsus est autem Archid. non solū hoc treugæ nomine, sed etiam verbo, treugare, vt in c. illi oratores, xxiiij. q. v. vnde & Treugarium dixit eum, qui Treugam facit, vt ibi, 1 †quę sunt tamen voces barbaræ. Non est etiam (vt puto) comprobanda differentia, quã facit Gl. in l. conuentionũ, ff. de pact. quòd treuga sit lõgi temporis, induciæ verò breuis, cum etiam breuis temporis treugam viderim, Et qualemcunque, ita vocāt hodie, prout antiqui qualemcunque, vocabant nomine induciarum.

2 Quæro igitur primò quid sunt induciæ. † Et dicit lex postliminium, §. induciæ, ff. de capti. & postli. re. quòd est suspensio armorum ad breue tempus facta. 3 Quæro secundò, † An ad Ducem belli pertineat inducias facere, Et si quidem sit ipse Princeps, nulli dubium est posse, sed si sit alius per eum exercitui præpositus, dixit

xit Bar.in d.l.conuentionum,de pac. quòd poteſt inducias facere, ſed non pacem. At Pau.de Ca.ibi dicit vtrunq; ei interdictum:niſi liberam habeat adminiſtrationem,& hæc eſt communis Doc. opi. limitat tamen ibi Fulg.& Alex.tacitè cõprobat,niſi ſit treuga breuis tẽporis, ſic legimus inter Duces Græcos factas ſæpè à ducibus ĩducias bidui, aut tridui,ad ſepulturã cęſorũ militũ:Sic tamẽ eſſet vera opi.Bar.cum inducię fiant ad breue tempus,vt d.§.inducię,vidimus etiam his noſtris bellis,anno 1540. Marchionem Vaſti menſtruas inducias paciſci cum Domino de Anguiẽ.Gallorum Duce, rurſumq; alias,etiã mẽſtruas, contraxit Ferdinandus Gonzaga cũ Domino de Briſac,anno(ni fallor) 1553. fortè tamen habebant hi Duces ampliorem,& liberam poteſtatem:quo caſu, vt dixi, ita eis licet,vt per Iaſ.poſt alios in d.l.conuentionum,col.fi.in iij.limi.

SVMMARIVM.

1. *Induciæ an accedant paci, an bello.*
2. *Pax aliud quàm induciæ.*
3. *Obliuio inducitur ex curſu longi temporis.*
4. *Vectigalia læduntur etiam propter belli ſuſpicionem.*

Induciæ cui magis comparentur bello,an paci. Titulus ſecundus.

1 QVAERITVR etiam †cui magis accedant induciæ,paci,an bello:Arch.in d.c.illi oratores,xxiiij.q. iij. dicit ꝙ treuga(ſecundum Hoſt.)eſt pax. Dicit etiam Abb. in c.nouit,nu.10.de iudi.quòd ad tempus facta, poteſt dici pax,Quod ibi inducit ad quæſtionẽ de eo qui conduxerat,Prę fectũ equitum quandiu vigeret bellũ,ſiue etiã donec ſequatur pax, & quærit an dicatur finita conductio per huiuſmodi inducias,quę fuit quæſtio diſputata, prius per Io.An. & concludit eſſe finitam, & propterea non teneri eum ad ſtipendium temporis induciarum,Ego tamen in caſu,cùm eſt facta conductio,donec pax ſequatur,dubitarem ne contra eſſet ſtatuendum,cùm aliud ſit pax,aliud treuga,vt mox dicam,&verba in cõtractibus ſtrictè,&propriè ſint intelligenda,per iura ad hoc vulg. putarem etiã inſpiciendum,an conductor ſtatim factis inducijs Præfectum illum admonuerit, & dimiſerit, an verò retinuerit. Ex auctorantur enim, & dimittuntur, cum non eſt neceſſaria amplius militum opera, arg. l.milites

agrum,§.missionum,ff.de re mil.in ipsa autem principali quęstione solet allegari tex.in c.nouit,de iudi.vbi probari videtur, quòd dicatur pax: dicitur enim ibi, pacis fœdera violasse, qui violauit treugam, quod etiam probatur in d. c. illi oratores, Pacem vocat etiam eam Virgilius,dum inquit,

Bis senos pepigere dies, & pace sequestra.

Contrarium verò no.Glo.& Doct.in c.significauit, de iudi. verius videtur quod dixit Pet.de Ancha.in consi.lxxxviij. quod incipit, præmissa facti serie,quòd tria sunt, quorum vnum nō est aliud bellum,treuga,pax:quam materiam latè etiam explicat Fel.in d.c.significauit, & concludit, † quòd treuga bello magis accedit quàm paci,quod ego puto verum in propria treuga,id est,quæ iuxta diffinitionem suam,de qua in d.§.induciæ,ad breue tempus est facta, Sed in ea quæ esset ad longum tempus,qualis facta fuit anno 1538. apud Niceam,inter Carolum Imperatorem,& Franciscum Francorum Regem, quæ erat in decem annos, crederem eam esse ad instar pacis,& ea finita,noua esse opus denuntiatione, & diffidatione: † quia tanto tempore creduntur partes belli oblitæ, & pariter Prouinciales,arg.l.furtum,§.fi.cum l.seq.ff.de vsucap. Licèt possit in contrarium argui, quòd neq; ex diutino temporis lapsu obliuio præsumitur,cùm factum est memorabile,& graue, per tex.qui solet allegari pro sing.in c.cum illorum,de sen.excom. qui tamen loquitur de simplici obliuione. Et nihil dicit de decennio. Neque in casu tam longeuæ treugæ crederem verum quod dixit Anchar. in d.consi.lxxxviij. † quòd ita fieri debeat remissio cōductori propter bellum per tempus treugę,prout fieret in ipso ardore belli, licet secus sit si treuga sit modici temporis.Quo casu rectè conuenit quod dixit Cice.in oratione pro lege Manilia.Cæteris in rebus,in„ quit,cum venit calamitas,tum detrimentum accipitur, at in vecti„ galibus,non solum aduentus mali,sed etiam metus, ipse affert cala„ mitatem.Et vide infra sub titu.de multis quæst.&c.versicu. an verò ipse timor.

SVMMARIVM.

1 *Inducias violanti an debeant obseruari.*
2 *Conditionis melioris non debet esse fedifragus quàm fidelis.*
3 *Paria delicta mutua compensatione quando tollantur.*
4 *Frangenti fidem,fides frangatur eidem.*
5 *Fœdera & pactiones cauillari non debent.*

Possessio

6 *Possessio solo animo, aut solo corpore non acquiritur.*
7 *Pauci milites in loco reperti non dicuntur cum iure belli quæsiuisse.*
8 *Vicus an accedat ciuitati suæ captæ in bello.*
9 *Naturale factum attenditur magis quàm ciuile, cum de acquirendo quæritur vi bellica.*
10 *Possessio quare magis à corpore, quàm ab animo sit dicta.*
11 *Iuramentum fidelitatis non operatur rei traditionem, aut acquisitionem.*
12 *Recognitio vasalli non afficit possessionem Domini.*
13 *Obedientia possessionem non transfert ad priuationem antiquioris domini si & ipse possideat.*
14 *Domini non pendent à subditis.*
15 *Dominus non perdit possessionem subditi sui per alium detenti.*
16 *Initium capturæ est inspiciendum.*
17 *Captus etiam blandicijs, in pace, ab eo qui sciebat bellum iri renouatum, non potest dici iure captus.*
18 *A, & Ab, an stent inclusiuè, an exclusiuè.*
19 *Momentum attenditur.*
20 *Absurdum omninò est vitandum.*
21 *Diffidatio noua an requiratur lapsa treuga.*
22 *Bal. varius in suis decisionibus.*

De varijs quæstionibus quæ incidunt in Inducijs. Titulus III.

1 QVAERO etiam † an violatis ex altera parte inducijs liceat eas violare etiam ex altera. Et Vincent. Hispanus Doct. antiquus dixit non licere: quem refert & sequitur Arch. in dicto cap. illi oratores, nume. 4. idem volunt Ioan. And. & Anto. de Butr. in capitu. sicut, el iij. de iureiuran. Idemque Ioan. And. in Sp. in rub. de treug. & pac. & idem Ant. de But. in cap. peruenit, de iureiuran. quem ad hoc simpliciter, vt ei mos est, ista tractare, allegat Martin. Lauden. in tractat. de confeder. & pa. quæst. xvj. In quam sententiam accedunt Alexand. & Ias. in l. cum proponas. la ij. C. de pact. & Ias. in consi. clxx. lib. ij. Quod fortius procederet, vbi esset ex fœdere pactum non recedi ab inducijs, etiam si aliquid nouetur. Quod capitulum vidi appositum in illis decennalibus inducijs factis Niciæ. Et in hac materia est consi. Bart. Sozi. cclxij. lib. ij. quem allegat Corsc. in tracta. de priuile. pacis, in

prin.nu.117.vbi latè hanc quæstionem tractat, Ego aliàs cōtrariū, respondi, fretus autoritate Io.de Imo.qui hanc partem tenuit, in l. quod seruum, ff.de ver.ob.quod latius cōfirmat Abb.in c.j.de treu. & pa.& Archiep.floren.in sum.in tertia parte, tit.iiij.c.ij.§.i.c.fi.

2 † Quod maximè verū puto in induciis lungi temporis, ne melioris sit conditionis fœdifragus, & perfidus quàm fidelis, & verax, & quia malè ageretur in bello si quis soli vacet deffensioni, dū alter rapit per fas, & nefas, præsertim si loca hostilia sint valde proxima, quod considerat & dicit Sal.in d.l.ab hostibus, C.de postli.re. in ii. colum. versicu. si autem non tantum se deffendit, dictum verò Vin.posset procedere in treuga paucarū horarum, vel dierū, & adhuc ex vrbanitate magis quàm destricto iure, Ad quòd appositissimè congruit exemplum superioris Affricani, Cum enim induciarum tempore Cartaginenses disiectam vi tempestatis Romanam classem inuasissent, & intra easdem inducias Cartaginensium legatos fortuna ipsi Affricano in manum obiecisset, Præfetus ipse eos non induciarum modo fidem, sed etiam ipsum ius gētium violasse, nihil tamen se facturum dixit nec institutis Populi Romani, neque suis moribus indignum, sicque liberos legatos dimisit, quod refert Liuius terciæ Dec.li. vltimo, & sunt valde leues rationes contrariæ partis, Nam quod dicit Arch. quòd licèt tu comburas domum meam non itidem licet, & mihi tuam, Et licet tu proditionem facias, non etiam licet mihi, hæc militant inter pri-

3 uatos, † inter quos crimina & delicta mutua compensatione non tolluntur, l.ij.§.si publico.ff.de adul. At in casu isto debet esse locus regulæ d.l.cum proponas, & c.peruenit, de iureiu.ac cap.frustra, de

4 reg.iur. in vj.quòd † frangenti fidem, fides frangatur eidem: quia frustra legis auxilium postulat, qui in legem committit, & quod dicitur in l.quòd seruum, ff.de ver.ob.quòd offendens ex noua causa superuenta non dicitur pacem frangere: Alia etiam ratio quòd poterit offensus vlcisci finitis inducijs, non est honesta neque tuta, maximè si essent diutinę, Dicit etiam Corn.in consi.xlij.sub num. 8.lib.ij.quòd illud dictum Vincen.Hispani restringi debet vt non procedat, nisi in actu promiscuo, & qui non pertineat merè ad rem bellicam, aliàs dicit, quòd nullibi terrarum seruaretur. Aequum est igitur, vt qui sibi vult obseruari obseruet etiam ipse, quod etiā

5 inter priuatos procedit. † Neque decet cauillari pactiones & fœdera, prout Spartanus ille, siue Cleomenes, seu quiuis alius, qui cum triginta dierum inducias cum hoste pepigisset, noctu agros hostiles populabatur, quasi de diebus non de noctibus esset conuētum.

Huc pertinet factũ quod vidi, Pactum erat de induciis, Antequam publicandarum earundem dies aduenisset Dux alterius partis, cui de induciis innotuerat, licèt non etiã innotuisset alteri, Cumque pactum esset vt eis durantibus ita ab armis discederent vt eodẽ sta tu interim res essent, & vti possidebant, aut detinebant, ita posside rẽt, & detinerent, multos ex militibus suę partis, etiam ternos, aut quaternos, dispersit in quã plures vicos, & oppida, & cum in eis reperti fuerint momento publicatæ Treugæ, crediderunt illa loca eis cedere belli & fœderis illius iure, fortè tamen de iure aliter se habebat, quando ea cautela fortè vti non licuit, argumento eorũ quæ dicuntur de decurione, cui innotuit diminuendum pretiũ tritici aut etiã cursum pecuniæ, & momento expendidit omne quod habebat, de quo per Bar. in l. contra, ff. de legi. in l. quæro, ff. de ac. emp. & argumento, eius quod dicit idem Bar. in l. i. in prin. ff. si qs test. lib. esse ius. fue. in q. de prę fecto vrbis, cui de more Imperator, cùm coronatur ex soluit omne ęs alienum, & ipse sciẽs proximam imminere coronationem, grauę ęs alienum studiosè contrahit, vbi ẽt inducit Bar. ad eos qui in bello festinãt facinora cõmittere sub cõfidẽtia pacis de proximo fiendę. Neq; prę sentia aliquorũ pauco
6 rum militum proderat ad acquisitionem illorum locorum, † cùm neq; solo animo, neque solo corpore quęratur possessio, vt d. l. iii.
7 in prin. & l. quemadmodum, de acqui. pos. † Neq; tam pauci homines poterant illa loca acquirere, & antiquum dominũ & possessorẽ expellere, facit tex. in l. quod meo, §. fi. de acqui. pos. & potest dici, quòd illi pauci milites sparsi per loca detinebantur verius, quàm detinebant, quod in sim. dixit Bar. in l. vt habet, §. i. in vltimis verbis. ff. de preca. quod etiam infra latius dicetur. Disceptatum ẽt vidi super alio casu, occupabant Galli in Pedemontana hac patria seu Cisalpina loca quædã validis firmata præsidiis, inter quæ erant Ciuitates, etiam metropolitanę, vt Casale, & Taurinum, cùm autẽ ex fędere & induciis, sępè renouatis cautũ esset, vt partes ita possiderent sicut bello possederant, cùm multi pagi, & villæ vtrisque parerent belli tempore, vtrisque etiam conferrent in functionibus, & muneribus, multa etiam diplomata ab vtrisque ducibus impetrassent per quæ reducebantur sub protectione, quam vocant saluaguardiam, ipsorum præstitissent etiam aliquæ ex eis vtris-
8 que fidelitatis iuramenta, † quærebatur vtris cederent Pagi illi, & villæ, & quòd vici, qui subsunt præsidio cedant præsidio, videtur textus in l. qui ex vico, ff. ad municip. Imò etiam ei cedunt, cui sunt viciniora, argumento l. Insula, ff. de acquiren. rerum

domi.

domi. Aut saltem cùm ea loca in bello vtrisque paterent, videbantur ex fœdere restare communia, iuxta l. si duo, ff. vti possi.
9 † Dicebam in ista acquisitione quæ fit ex ipso iure gentium, naturale factum magis quàm ciuile debere inspici, vnde vera, & fortis apprehensio requiritur, iuxta l. j. in prin. de acquir. pos. vbi omnes
10 not. maximè Ias. † Dum quærit, quare à corpore magis quàm ab animo possessio denominetur, ad quòd etiam facit text. in ea l. §. j. cum Glo. in ver. eam rem, & in l. denique. ff. ex qui. cau. ma. vbi dicitur quòd possessio plurimum habet facti, quod etiam tractatur in l. iij. in prin. de acqui. pos. Ad hoc igitur vt pagi illi dicantur iure gentium, & belli quæsiti etiam præsupposita iustitia ex parte inferentis bellum, de qua non est nunc dicendi locus, vera, & actualis apprehensio requiritur, neque acquisitione, aut inuasione partis sequitur acquisitio alterius partis non inuasæ, l. quòd meo, in fi.
11 ff. de acquiren. pos. xij. † Neque per iuramentum fidelitatis, vt de hoc incipiam dicere, quæsita est hostibus possessio, aut interuersa domino, ita Inno. in c. dilectus, de capel. mona. quem Bald. sequi-
12 tur, in l. ij. nume. 50. C. de serui. † Sicut neque per recognitionem factam à vasallo quæritur ius directum illi cui est facta, vt per Odo fre. C. de pac. l. traditionibus, quem Bal. sequitur, in cap. j. num. 13. de cap. qui. cu. ven. vbi etiam Afflic. num. 59. No. Can. in c. verum, vbi Panor. de fo. competen. & in cap. eam te, per illum textum, de iureiur. in cap. olim. el. j. eodem tit. quod etiam voluit Aret. in cō sil. xiiij. col. iiij. fortius dixit Gloss. in l. j. in fi. ff. de vsufruc. quemadmo. ca. et in l. j. C. vti pos. quod etiam si vasallus tradat rem feudalem non præiudicat domino in sua ciuili possessione, Quod tamen vix in materia bellica reciperetur, quia factum naturaliter attenditur, videnda sunt etiam ea, quæ Doc. scribunt in l. interdum.
13 §. si qui alienam, de acquiren. pos. † Neque pariter acquiritur possessio per illas præstationes, & functiones siue reales, siue etiā personales, licet enim ex præceptis quibus paretur, maximè si in faciē do consistant, acquiratur quasi possessio iurisditionis, vt per Inno. in cap. olim de restitu. spo. quem Bal. refert, & sequitur, in d. l. ij. de serui. nu. 54. si tamen antiquus dominus interim possideat continuātur eius iura, & dominij, & possessionis, vt l. quamuis. §. j. de acquiren. pos. vbi Bar. notabiliter distinguit, quia aut is, cuius ministerio possideo verè & naturaliter trāsfert possessionem in alium et ego eam amitto, Aut fictæ transfert, et eam non perdo. Quod si primus possidet, impossibile est vt alius possideat, per rationem; l. si vt certo. §. si duobus, ff. commo. & l. iij. §. ex contrario, de acquir.

posses.

possess. Quod fortius dicendum est cum supradicti actus essent indifferentes,& generales,ipsasque personas vicaneorum magis quã ipsos vicos,afficientes, qui non propterea necessario inferunt occupationem locorum. Non igitur probatur per tales actus possessionis translatio, sed locus erit dicto Inn.quem Bal.refert in d.l.ij. nu.15.vbi dicit quòd actus indifferentes,pro miscui & inordinati non probant possessionẽ.facit etiã quod dixit Bal.in l.j.col.iiij.C. 14 de ser.fug.† quòd domini non pendent à subditis,qui possidentur 15 inuiti.† Et propterea infert,quòd si subditus meus ab aliquo detinetur inuitus,ipse tamen vocat se subditum meum,& pro tali se gerit in eo quòd potest,non perdo possessionem meam, quam habeo in eo,vt ibi versi.plus dico;loquitur tamẽ de ciuili possessione,sed neque in huiusmodi inuasionibus vici cedunt ciuitati,vt per Bar. & alios in d.l.iij.in prin.per Bal.in d.l.ij.nu. 58.qui allegat l.j.§.Iulianus.ff.de iti.actuque pri. Et facit d.l.quòd meo, §.fi. Quæ tamen disputationes nunquam fuerunt decisę, quia non habebatur Iudicis copia,& ius in armis erat. Neque iustior aut melior fuit causa præfecti cuidam præsidio qui nobilem virum iter illac facientem rogauit, & coegit apud se manere illo vespere,qui erat dies induciarum,Et cùm insequenti nocte sui inducias violassent,quod præfectus iam sciebat euenturum, mane retinuit nobilem illum, tamquam iure belli captum,& eum coegit ad taleam mille scuto-16 rum† Initium enim capturæ,est inspiciendum, & cõsiderandum, vt l.iii.§.Scio.ff.de mino.vbi Glos.& Bart.Quod maximè procedit quãdo finis necessariò regulatur à principio,vt ibi Doc. declarãt, maximè Albe.ante fi.propter quod dico, quod si iste nobilis sponte sua remansisset ea noctè in præsidio, iustè capi poterat, iuxta tex.in l.in bello,§.itẽ in pace.ff.de capti. sed cum calliditate præfecti, & contra voluntatem suam remanserit verè dici debet eum vespere retentum, & sic induciarum tempore. Neque enim is solum qui vinctus est,sed & qui intra parietes tenetur vim, & carcerem patitur,l.succurritur,ff.ex qui.cau.ma.nam & carceratus dicitur qui non potest pro libito discedere,vt dixit Ang. in l.qui in carcerem,ff.de eo,quod me.causa,potest tamen dici cum Bald.illa loquebatur, nauem solebat Vlysses,sic nobilis illæ,qui & erat iuriscon.allegabat iura verè facientia pro se, & alter qui erat miles,armis,& vi tutatus est causam suam. Incidit & alia quæstio die quinta februarii anni,vt puto.1555. Fuerũt factæ iuduciæ quinquennales vltra mõtes per Serenissimos Reges Philippum Hispaniarum, & Henricum Francorum, ea die citra montes Dominus de Brisac,

Dux,

Dux armorum Francorum, expugnauit Vignale vbi erat præsidium Hispanicum, dicebatur autem in induciis ab hac die suspendatur bellum &c. quærebatur an dies illa esset de inducijs, & consequenter præsidium retineri non posset, tamqnam captum extra 18 tempus belli, † verba enim illa, ab hac die, possunt & inclusiuè intelligi, & exclusiuè, in dubio dicit Cy. qui tractat materiam istam in l. à calligato, C. de nup. vbi etiam Bal. quòd si materia est fauorabilis stabunt inclusiuè, vel exclusiuè si sit odiosa, At treuga fauorabilior est quàm bellum, & retentio, quàm occupatio. Hanc eandē quæstionē latius tractat Bart. ff. de leg. iij. in l. patronus. §. j. & quòd attinet ad tempus, dicit quòd si terminus potest contineri, stabit 19 inclusiuè, Ego credidi attendendum momentum. Nam † in his quæ sunt momenti ipsum valde inspicitur, vt per Bal. C. de fideicom. l. prædia, col. fi. & in, §. quin etiam, in tit. Episco. vel Abb. in vsi. feu. quod hic maximè est dicendum. Absonum est enim quòd perfectis induciis bellica vltra tractentur. Absonum est etiam, antequā concludantur, etiam dum tractantur, dicere quòd non sit tempus belli, & quòd non liceat omnia facere quæ ad bellum pertinent, neque est verisimile quòd partes in induciis voluerint includere tempus iā elapsum, Debet igitur bello & fato imputari quidquid ante inducias contigit. siue aduersum siue prosperum, pro quo facit quod dicit Bar. in d. §. i. quòd sequimur partem quæ excludit irrationabilem intellectum, quod etiam sensit Bal. in d. l. à calligato, in vltimis verbis, Dum dixit quòd stabunt dicta verba secun-20 dum quòd dictabit recta ratio, & contrahentium intentio, † estq; omnino absurdum vitandum, prout in hac eadem materia dixit Bal. in consi. ccccclvii. incipiente, Reuerendus pater, lib. i. quod est repetitum, licet trunco capite libr. v. consi. cccccxii. Cum igitur ea die, ante conclusas inducias, liceret tractare hostilia, & post conclusas vltra non liceret, necessariò reducimus ad momentū, Quod in terminis pacis, nempè quòd quidquid agitur pendeat à momento, dixit Bal. in l. contractus, col. iii. versi. quæro quid de die, C. de fi. instr. quod idem Bal. dicit esse no. quia vidit in facto contingere, in l. si quis, §. si suo, versi. sed quam horam, ff. de vulg. sub. Quæ-21 ro etiam † an transacto induciarum tempore noua requiratur denuntiatio, seu diffidatio, & Bal. in tit. de pa. const. in §. vasalli, lo vltimo, distinguit, quia aut non erat indictum, neque ceptum bellū, licèt fortè immineret, & essent iam partes in præparatoriis, & denuntiatio requiritur, quia tempus, inquit, non est modus tollendæ vel inducendæ obligationis, aut iam erat bellum, & non est necessaria

ſaria; allegat l. ſi vnus, §.ſi cum eo,ff.de pac.quod ſupra arguebam poſſe reſtringi,niſi induciæ fuerint ad longus tempus,& vltra decennium.Gui.tamen Papæ Deci.cxcj.verſi.dic ergo,ſimpliciter tenet quòd non requiratur diffidatio Ang.etiam in d.l.ſi vnus,§.j.de pac.dicit quòd lapſis inducijs,reincidimus in illum actum qui fuit 22 per eas ſuſpen ſus,† Sed idem Bal.vt eſt in omni quæſtione inconſtans,in l.illud,in vltimis verbis,ff.de acqui.hær.dicit,quòd ſi non habentes guerram faciunt treugam.videtur tacite actum inter eos vt lapſa treuga ſint in bello,quod tamen non puto bene dictum & forte Tutius eſt ſequi ſimpliciter,& indiſtinctè dictum Ang.

HIC INCIPIT SEXTA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Pacta illicitæ ſocietatis non ſunt obligatoria.*
2 *Societas illicita non valet.*
3 *Socius an ſocio communicet quæſita ex ſocietate altera.*
4 *Societas non debet claudicare.*
5 *Cauſa proxima eſt attendenda non cauſa remota,& nu.8.el ij.*
6 *Amicos pro amicis inimicos p inimicis habere paciſcẽtes qũo intelligatur.*
7 *Emens ab inimico fęderati,& dans illi pretium conuentum non dicitur facere contra fœdera.*
8 *Ex,ob,pp,hę dictiones an import ent cauſam immediatã an ẽt mediatam.*
9 *Vulnus letale qualiter intelligatur.*
10 *Penſionis remiſſio propter bellum an fieri debeat.*
11 *Conductori an fiat remiſſio pp modicũ dannũ,& qualiter hoc intelligatur.*
12 *Emphyteutæ an fiat remiſſio propter bellum.*
13 *Damnum quod quis ſua culpa ſentit ſibi imputet.*
14 *Queſtuarijs an fiat remiſſio propter bellum.*
15 *Suſpicio,& timor belli an proſit ad remiſſionem penſionis.*

De varijs quæstionibus bello contingentibus. Titulus primus.

SED VT ad ipsam belli materiam reuertamur, iam dixi supra licere militibus inter se pacisci de lucro ex hostibus quærendo inter se communicando, vt dixit Bal. in allegato consi. ccclviij. lib. ij. qui allegat l. licet. C. de pac. Quæro igitur nunquid hæc pacta valeat inter latrunculos, id est eos qui verè non sunt hostes, siue étcùm veri milites societatem contrahunt ad inconcessa, puta cum prędan-
1 tur prouinciales suos, siue etiam hostiles, contra tamen fœdera. † & proculdubio non valent consimilia pacta, per l. Si reo, in fi. ff. de fi-
2 deius. vbi pulchrè & no. dicitur quòd † rei flagitiosæ coita societas vim nullam habet, quod non minus eleganter dicitur in l. nec prætermittendum, ff. pro so. ibi, rerum inhonestarum nullam societatē esse, neque est contra quòd Cice. in offi. dixit, leges esse, & latronū quibus pareant, quas obseruent; laudarique dicit Bargulum insignem latronem Illyricum, Viriatumq́; Lusitanū, qui propter æquabilem prędæ partitionem magnum nomen quæsiuere, magnasque opes. Nam quod dixit Cice. est facti, quod ego dixi est iuris. Cùm enim delictorum turpis, & fœda, vt dixi societas sit, vt etiam in l. quod autem. ff. pro soci o, dicitur, non se intromittet de eis Iudex,
3 neque pro eis datur actio. Incidit autem hic quæstio de qua contigit mihi iudicare. † Duo commilitones, Titius, & Seius societatem inierunt eorum quæ in vrbis direptione acquirerent, Titius ignorante Seio, Sempronium sibi socium assumpsit, quæritur qualiter quæsita communicabuntur. Et quidem non esse Sempronium Seio socium certum est, socij enim mei socius meus socius non est, vt dicitur, in l. qui admittitur, in fi. cum l. seq. ff. pro so. communicabit igitur Titius, qui eum assumpsit, Sempronio, quidquid ex Seij societate consequetur, Seius verò nihil ei cōmunicabit vt l. quidquid, quæ sequitur, d. l. qui admittitur, & d. l. Nam socij, & consequenter dimidium partis Titij habebit Sempronius; Credo tamen si celauit Sempronium de priori societate cum Seio, quod ei tenebitur

bitur ad interesse, iniquum est enim si quid lucratur Titius communicare cum Sempronio solum pro quarta parte, dimidium habiturus lucri ipsius,† Cum tamen non debeat claudicare societas, l. Iulianus, §. à pupillo, ff. de ac. emp. qui est de casibus in quibus damno est tacuisse, de quo per Glo. in l. scire, ff. pro soc. Sed an sit communicaturus Seio Titius obuenta ad se ex societate illa Sempronij? tex. in d. l. Et quidquid, ibi, sed factum eius præstabit societati, innuit, quòd sic, & ita Bald. intelligit in summario, d. l. q admittitur, Dicit enim, qui assumpsit, solus assumpto communicat, & quod ab eo consequitur, pariter primo socio communicat, quod est etiam de mente Fulg. ibi, Quod vereor verum ne non sit. Societas enim hæc, quæstus videtur ex propria persona quærendi, non igitur extenditur ad aliundæ quæsita, l. coire, cũ lege seq. ff. pro so. vbi Bar. & Bald. ita summant. Pro societate simpliciter contracta lucra tantum personalia communicantur, ad idem facit, l. cum duobus, §. si quid incipit, cum erant duo, ff. pro so. vbi dicitur, quòd vnius negociationis societas ad aliam non prorrigitur, ad quòd etiam facit, §. Papinianus illa ea, l. aliàs est lex, si fratres essent tamẽ, vt puto

5 †considerãda verba contrahentium, & secundũ quòd latè aut strictè sunt concepta, ita iudicandum. In dubio vbi quæsita ex prȩda essent communicãda, non dicerem hoc lucrum quòd à Sempronio processit esse ex prȩda, sed verius ex quȩstu, & contractu, inspecta immediata causa & proxima, non primæua & remota, vt d. l. quæstus, ff. pro so. & propter dictionem ex, quȩ immediatam & ipsã causam respicit, propter quod dixit Bal. in c. j. §. iniuria, circa fi. de pa. iur. fir. quòd statutum loquens de condemnato ex homicidio, non comprendit mandãtẽ, neque obstat d. l. & quidquid, debet enim intelligi quòd prȩstabit communitati factum socij, id est damnum iniuria vel incuria datum, quod declarant sequentes ll. maximè, l. de illo, in prin. & ita intelligunt ibi Glo. & Doc. Quæro etiam, duo Principes fœdus inierunt, quo cautum est vt teneantur amicos vtriusq; habere pro amicis & hostes pro hostibus, & quòd pro terris quas possident se inuicem iuuabunt, & bellum ac pacem faciẽt: modo alter ex eis emit à quodam alio Principe vnam ciuitatem, quam ante hoc fœdus occupauerat huic fœderato suo, an dicatur fȩdus violasse? Pau. de Cast. in consi. ccxcv. viso suprascripto puncto, lib. j. concludit quòd non; quia fœdus loquitur de terris quas possident cùm fit fœdus, non ergo extenditur ad ante illud amissas, sed neque tenebatur, inquit, virtute fœderis auxiliari fœderato suo si bellum voluisset mouere pro illa ciuitate, vel occupatorem illum

6 habere pro hoste, † quia illud capitulum de tenendo amicos pro amicis,& hostes pro hostibus,intelligi debet quo ad bella necessaria,non quo ad voluntaria, Et quo ad iusta, non ad iniusta,Item & ad deffensam non etiam ad offensam, vnde neque inuasor ille an-
7 tiquus, & ante fœdus, erat, vt dixi pro hoste habendus, † neque ex eo quòd sit ei data pecunia & pretium pro empta Ciuitate,dicitur fieri contra fœdera,aut prȩberi hosti auxilium,ita Pau. subiungitque ibi,in iiii. col. versi.præterea & vasallus, quòd hic tercius Princeps erat prius amicitia coniunctus huic emptori, & erant compatres. incidimus ergo in circularem quæstionem illã, quòd si ego debeo habere pro inimico inimicum tuum,& tu amicum eum qui est amicus meus,si idem sit tibi inimicus,& mihi amicus iam non poterit stari pacto propter repugnantiam,vel præualebit quod est humanius. Quæro & de alia quæstione,pactũ est vt damna ex bello illata sarciantur, restringentur ne pacta ad immediata illa damna quæ intulit calamitas belli, an verò,& ad illa etiam quȩ propter belli causam prouenerunt,& tex.in l.j.§.ex incẽdio,ff.de incen.rui.naufra.dicit quòd bello amissum dicitur quod propter causam belli amittitur,& in hanc partem inclinat maior, & communior pars Doc.vt in d.§.ex incendio,& in l.bello amisi, ff.de excu.tu.Et propterea infert Alb.ibi, quòd cum equus cuiusdam nobilis de Sabaudia,qui erat prætor Pataui, in prælio fuisset vulneratus,& subinde mortuus,fuit ei equus satisfactus de consilio Vber.de Bo.quòd etiam dicit ibi Bar.in principali quȩstione, Puto distinguendum an propter ipsum bellum damnum contigerit aliàs non euenturum,tũc quasi ex ipso bello dicitur quis damnum illud pati, & erit tunc locus pacto vt reficiatur & satisfiat, Aut aliàs euenturum erat,& secus puto,facit in argumentum, l.socium qui in eo, §.socius, ff. pro so. dum sit differentia an incidat quid in societatem an verò propter societatem, prout distinguitur an ex re mea processerit pecunia,an verò propter meam rem,
8 vt in l. eo tempore, ,in fin. ff. de peccu. vbi Bartol. facit † consimilem differentiam inter ob, & ex,& inter de, & ex, per iura quæ allegat.Causa enim proxima, & immediata inspicitur vt dictis iuribus, item & origininaria non accidentalis, l. si hæres, de acti.emptio.declaratur in l.vltima in tercia oppo. C. de contrahen. empti. Idem tamen Alber.in l. abesse. ff.ex quibus cau. ma. Dicit quòd si militibus ex pacto debent equi satisfieri qui peribunt in caualcata, si miles iuit Mediolanum missus à paciscente, & incendio in hospitio exorto equum amisit, dicit quòd

debet

debet ei satisfieri, quia dicitur esse in caualcata quousque sit reuersus, quod etiam dicit in l. legato .ff. de legatio. vbi dicit se obtinuisse in facto. Verum quia in hac materia iura videntur variè statuisse, nam in dict. l. j. §. ex incendio. dicitur à pari procedere, siue ex bello damnum sequatur, siue propter bellum, quod etiam dicitur in l. prætor. §. si cum seruum .ff. vi bo. rapto. alibi verò magna vis, & differentia sit an aliquid sequatur ex re vel propter rem; vt in l. vnica .C. si ser. exte. in l. eo tempore, in fin. ff. de pecu. Doctores solent distinguere, aut casus superueniens habet necessariam consequentiam ad Principem, aut non, primo casu idem iudicatur vt de primo, secundo verò non, ita Alber. in l. damni .§. Sabini, in summario .ff. de damno infecto, quod est consonum ei, quod dixi suprà, an esset necessario euenturum, an non. Alibi verò distinguunt inter materiam correctiuam iuris communis, & eam quæ illud non corrigat, & inter materiam odiosam, & fauorabilem. in materia enim correctiua, vel odiosa, quod propter bellum fit non dicitur ex eo fieri, at cùm sumus in fauorabilibus latius interpretamur, & causa etiam remota inspicitur, siue etiam impulsiua, aut materialis, vt per Alber. in dicto §. ex incendio, in dicto §. Sabini, vbi inducit ad multas quæstiones, & in l. bello amissi, per illum text. vbi etiam Bal. ff. de excusatio. tutorum.

Et ex supradictis apparet quòd ex varietate casuum variè potest statui. Quid enim si stante statuto aut pactione quòd equi militum, qui in bello morientur, vel boues quos villa mittere cogitur cum exercitu, satisfiant dominis si eos in exercitu mori contingat, & eueniat vt vulneretur equus in acie, & cum domum est reductus incendio vel ruina opprimatur in stabulo: vel bos lassus dum dum reducitur incidit in latrones, qui illum rapiant; certè non dicentur bello amissi, facit in argumentum tex. in l. huic scripturę. §. si seruus, in l. item Mela. §. Celsus ff. ad l. Aquil. In casu tamen bouis suadet æquitas contrarium, nam casus ille ex latronibus contigit propter exercitum, cùm ille pauper rusticus non esset aliàs illò iturus; In casu etiam de equo vbi in acie ita esset vulneratus, quòd certum est eum euadere non posse, crederem attendi vulnera & non casum ruinæ, argumen. l. ita vulneratus .§. j. ad legem Aquil. Et quamuis d. l. ita vulneratus, videatur contraria dictis legibus, Item Mela. §. Celsus, & dicto §. si seruus, dum vbique præsupponitur lætaliter vulneratum & tamen variè statuitur, Puto pro solutione dicendum

quod

9 † quòd aliqua sunt vulnera, quæ videntur quidem medicis lętalia, vel ex loco vel ex alijs circumstantijs, non sunt tamen sine spe auxilij, Aliqua verò sunt omnino mortifera ita quòd impossibilis ex chirurgica arte conspicitur eius curatio, & primo quidem casu mors ex aliquo casu superueniens excusabit primum vulnerantem, quod facit ad casum, quem vidi in facto contingere, cùm quis esset grauiter vulneratus, & medici ab initio respondidissent vulnus aliquod videri lętale nō tamē omnino id esse certū & post mēsem superuenit fębris, & mortuus est, censetur enim vel ex fębre, vel ex mala cura, aut malo regimine mortuus non ex vulneribus, & ita vidi consultum per Sozi. Altero verò casu quidquid postea contingat vulnerato, nō excusabitur vulnerans, etiam à reatu, & pęna homicidij, ita est de mente Glo. in d. §. si seruus, in vers. mortiferé, & in d. l. ita vulneratus, in ver. teneri. vide etiam aliqua in materia per Fely. extra de homici. c. significasti el ij. col. ij. & in c. presbyterum, col. j. eo. tit. Hinc etiam infertur ad quæstionem

10 de Conductore † an ei debeat propter causam belli fieri remissio, & dic quòd aut pactum est, & stabitur pactis, quod dicitur, in l. j. C. de iu. emph. ibi, quæ inter partes placuerint illibata seruentur, Aut nihil est dictum, & tunc aut damnum est graue, & fit remissio,

11 cùm sit damnum fatale, l. ex conducto, §. j. ff. loca. † aut est leue, & nihil remittitur, quia modicum damnum debet pati coductor, cui immodicum lucrum non aufertur vt dicitur: in l. conductor, §. si

12 merces, illo eo. tit. † In emphyteuta tamen solet aliter distingui, prout late Ias. prosequitur in l. j. nu. 81. de iu. emphy. & de mente antiquorum concludit nullam fieri remissionem, nisi cum nulli penitus percipiuntur fructus. Ego verò aliàs in facto respondi, quòd si nomen quidem contractus sonet in emphyteusin, effectus verò sit ad instar locationis, vt cum respondet fictus, & pensio portioni dominicæ fructuum prout fit cōmuniter in ciuitate Asten. in qua omnes vocant emphyteusim, & nihilominus pensió est de quincuncæ, siue ad rationem quinque pro centum, sequar effectum, magis quàm nomen, cum magis sit considerādus effectus contractus, quā ipsum nomen, l. si vno, §. j. ff. loca. l. insulam, ff. de prescrip. ver. & c. constitutus de relig. dom. vbi emphyteusis capitur pro censu, aliquā do etiam capitur pro locatione, vt per Ias. in d. l. j. nu. 35. per Felyn. in c. in tantū, col. ij. de simo. & de materia potest videri Deci. cōsi. clx. col. j. clxiij. col. ij. in fi. cccxv. nu. 2. 413. nu. 5. & mille alijs lo-

13 cis. Solet etiam inspici tempus celebrati contractus, † an potuerat conductor casum præuidere, vt si in ipso belli ardore contra-

xit, neque enim fiet ei remissio, propter regulam damnum, quod quis sua culpa sentit, &c. & est tex. in l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infec. quod Bal. tractat in tit. de pace constan. in §. vasalli, qui tempore. Quæ autem dicatur magna, vel leuis læsio tractat Bart. in l. si vno, §. pen. ff. loca. Quærit etiam Bal. in consi. ccxlvij. si propter 14 guerras, lib. iij. † An istis Quæstuariis sancti Bernardi, sancti Antonij, sancti Bouis, cęterisque istiusmodi, conducentibus, seu ementibus à Dominis Abbatibus illorum locorum, quæstum istum annuum debeat fieri remissio propter bellum, & ad partem negatiuam dicit quòd videntur emisse iactum retis, aut aleę, contrarium tamen concludit, quia non est similis in certitudo huius quęstus, & aleæ cũ vno casu sit omnimoda incertitudo, Altera verò sit quid 15 certum de incertis. An verò † ipse timor belli ita prosit conductori ad remissionem impetrandam sicut ipsum bellum, tetigi supra in quęstione cui magis accedant inducię paci an bello, allegãdo Pe. de Aricha. consi. lxxxviii. & præter ibi dicta vide Io. de Imo. in consi. vii. versi. restat videre, qui tenet quòd prodest, ipsumque refert, & sequitur Dec. in consi. dcxcvii. num. 12. & faciunt verba Cice. in oratione pro L. Manilia, supra relata, cõsideranda erunt tamen multa, & in specie quàm diutinum fuerit tempus vigentis suspicionis, quale, quantumuè damnum attulerit vanus ne fuerit timor, an omnium, vel maioris partis dubitatio, vt in l. habitatores, §. fi. ff. loca. in materia verò ista dicit Ripa in trac. de peste in c. de priui. nu. 133. quòd tempus, quo timetur renouari bellum, magis accedit bello, quàm paci, vbi etiam citat locum Cice. de quo supra licet dicat in oratione pro Gn. Pomp. quæ est tamen ea, quã dixi.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati an propter bellum collectari possint.*
2 *Collecta si multiplicatur qualiter, & quos obliget.*
3 *Subrogatum est eiusdem naturæ cum eo, cuius loco est subrogatum.*
4 *Collecta quando imponatur propter bellum his qui habent priuilegia immunitatis.*
5 *Immunitas in extrema necessitate non prodest.*
6 *Ecclesia quando teneatur conferre cum laicis.*
7 *Facultates laicorum non sufficere quando dicantur.*
8 *Laici opido infesti sunt clericis.*
9 *Clerici sunt sanctiores laicis.*
10 *Clerici debent esse misericordes erga laicos.*

Professio

11 *Professio,& desiderium tuum inter se discrepant.*
12 *Ecclesiastici ragulariter ad onera,& collectas non tenentur.*
13 *Ecclesia an possit muniri pro propugnaculo.*

An priuilegiati conferant ad Bellum. Titulus II.

1 QVABRO etiam † an priuilegiati conferant in collectis & publicis alijs functionibus quæ imponuntur propter bellum?& tex.cum Glo.in l.j.C. vt ne: li.in emp.spe.se excu.lib. xij. dicit quòd sic; & ibi hoc tenet Bar.qui allegat Dy.in l. si ex toto .ff. de lega.j.vbi hanc materiam explicant scrib. omnes, vbi Ias.dicit quòd opi.Dyn.cõmuniter tenetur; Bal. verò in consil.ccccclviij.cuius initium est,lata fuit sententia,li.iij.quod est repetitum lib.v.consf.ccccvj.latè examinat materiam d.l.j.& distinguit inter stipendia militaria,& cætera, quę propter bellum contingunt,stipendia quidem ipsa habent, inquit, certam, & ordinatam prouidentiam, & ad ea sufficiunt vectigalia, & cętera quæ à collatoribus pręstantur,vt in auc.vt iudi.sine quo. suffra.§. opportet.At in his quę raro contingunt, neque facile pręuideri possunt; prout in emptione specierum tempore famis, secus innuit, propter quod colligitur ex dictis eius quòd si desint stipendia illi soli conferent,qui solent in cæteris conferre quæ ad stipendia pręstantur; cum istud sit grauamen ordinarium, habens ordinatam formam,neque grauabuntur priuilegiati, secus si quid contingat, inopinatum & graue; Quæ fuit fortè ratio specialitatis quam dixit Ray.in d.l.si ex toto, licet Iaso. non memor illius consil. dicat, quòd illud est refugium miserorum;& fortè etiam huc tendit ratio Bal.in d.l.si ex toto,dum distinguit an collecta imponatur per no-

2 mina multiplicatiua,an verò simpliciter; † dum enim simplex duplicatur vel multiplicatur is solus tenebitur ad multiplicatum qui tenebatur ad simplex,argu.eorum quæ dicit Bar.in l.j.vers.quæro vtrum.C.de mulie.& in quo lo.li.x.Et Bal.C. de execu. rei iu. in l.

3 etiam,col.vlt.vers. hoc modo, dum volunt † quòd quando vna pecunia subrogatur loco alterius ad aliquod munus publicum, inspicitur origo,vt sciamus qui teneantur;de quo etiam per Bal.in c.j. §.conuenticulas,col pen.& fi.de pa.iur.fir. & per Ripam lib.ij. respon.c.xxvj.col.vlt.quamuis Ias.in d.l.si ex toto col.iij.ver.iij. fuit opin.mordeat istam rationem Bal. At quando munus simpliciter imponitur,facilius potest priuilegiatis prędiudicari, posset tamen

esse

esse tanta amplitudo clausularum,& priuilegij quòd ẽt casus belli continebitur,quod dixit Paris.in consi.lxviij.lib.j. quod reddidit dominis de Sarralunga conciuibus meis Alben.quod tamen priuilegiũ in retrofluxis calamitatibus bellicis malè fuit eis obseruatũ.

4 † Et verè tãta tanquã vrgens posset esse necessitas,maximè si non posset ei prouideri sine collatione priuilegiatorũ, quòd tũc ęquũ esset ipsos debere conferre,quod dixit Soz.in .d.l.si ex toto.in iij. & iiij.concl.faciunt quę habẽtur et no.in c.non minus, de immu. eccle.si enim his casibus confert ecclesia,quanto magis conferent qui habent priuilegia à principibus,qui non raro sunt liberales,& munifici de alieno,quod reprehendit Lu.de Pen.in l.actores. C.de

5 exac.tribu.li.x.† Imò tanta posset esse necessitas quòd ẽt conuentionalis immunitas,& quæ trãsiuisset in contractũ,nõ prodesset argumento l.Fistulas,§.frumenta,ff.de cont.emp.& eorũ quæ Bar.dixit in l.Seio.§.medico,ff.de ann.lega.& quæ habentur,in l.sed & si

6 quis.§.quæsitum.ff.si quis cau. vbi dicitur † quòd is, qui in se suscipit omne periculum casus fortuiti non tenetur de valde insolido.

7 Quod autem dixi suprà † teneri ecclesiam conferre cum laicis quãdo eorum facultates non sunt habiles ad ferenda onera,extenditur etiam ad casum quando damnum quod pecunia redimitur,futurũ erat commune ecclesiasticis sicut laicis,prout in casu quando imminet dirreptio ciuitatis, vel inuasio, & deprædatio territorij, et fit compositio in pecunia,de quo per Bartol.in l.nullus,C.de cursu pub.lib.xii.quod latè tractat Ias.in d.l.si ex toto,nu.16.qui tamen non allegat Pet.de Anchar. in consi. xcvj. super dicto dubio. Quando verò dicantur laicorum facultates non suppetere,non de

8 claratur,solent autem sępe laici occasionem pro causa sumere,† cũ sint opido infesti clericis,c.clericos,& c.laici,ii.q.vij.Aequius est igitur hoc committere arbitrio Diœcesiani, cum & in d.cap.non minus dicatur, quòd Episcopus, & Clerius inspiciant quanta sit vtilitàs, & necessitàs occurrens,quando dicitur, quòd facultates

9 non sunt idoneæ, & hoc videtur iustius, † cum sint perfectiores laicis,& sanctiores, et dignius ad se trahat minus dignum, argum. cap.quod indubijs,de consecra.ecclesiæ,no.Bar.C. de appel.l.præ

10 cipimus.§.eo. † Sed & ipsi debent,cum verè subest causa,faciles se pbere collationi & subleuatiõi afflictorũ,ne possit eis obijci quod Impator obiecit Philosopho immunitatẽ à collectis perẽti in l.pro

11 fessio.C.de mun.patri.li.x.† professio,& desideriũ,inquit,tuũ inter se discrepant,nã cũ Philosophũ te esse proponas vinceris auaritię,rapacitate,quę verba ad hoc cõtra Clericos vsurpat.Lu. de Pe.ĩ

S l.fin.

l.fi.circa fi.cõ.verſ.honeſtè igitur facerēt clerici.C.de exac. tribu. libr. x.Et quamuis idem Lucas de Penna, in d.l. vltima, in ſecunda colum.verſic.& quidem Eccleſiæ, enumeret multos caſus in qui-
12 bus eccleſia & clerici, tenentur conferre cum laicis, † tutius & verius puto ſimpliciter dicere quòd ad nullos teneatur, extra duos ſupradictos, cũ de cõi cõmodo agitur, & valde exhauſti ſunt laici, & deficientes ſub onere collectarũ, quod adhuc intelligo ſecũdũ diſtinctionẽ de qua in c.aduerſus, d.ti.de immu.eccle. vt fiat cõ ſulta ſede Apoſtolica, niſi vrgeat neceſsitas: Forte dici poſſet non ſufficere laicorũ facultates qñ onera abſorbent paulo minus quàm totos annuos fructus & reditus, ar.l.qui bonis, ff.de ceſ.bo. vbi Bar. & per eũ in l.pe.ff.de ali.& cib. lega. Hic verò incidenter quæ-
13 ro, † liceat ne tempore belli facere in eccleſia propugnacula, eãq; munire, ſeu vt aiunt, incaſtellare aduerſus hoſtes: Et legiſtæ dicunt quòd licet, ita Bal.C.de ſum.Tri.l.nullus, qui allegat ad hoc Iaco. de Arc. Cy. & Pet. Dicit tamen, quòd Canoniſtę hoc non concedunt, & verè Can. in hoc diſtinguunt, Hoſt. enim in ſumm.§.in quantum, verſicu. item eccleſia, dicit quòd hoc non poſſunt facere qui bellum inferunt, maximè prædones, Tempore tamen neceſsitatis, cum licentia Epiſcopi, metu hæreticorum vel paganorum, ſeu etiam latronum, vel pro rebus eccleſiæ tuendis, dicit ad tempus poſſe hoc fieri, ita vt ceſſante difficultate & neceſsitate illa, demoliantur conſtructa, quod ſatis eſt de mente Arch. in cap. ſanctorum, x.q.ij. vbi breuius dicit poſſe hoc fieri ad defenſam, non ad offenſam, quod latius Abb. proſequitur in d.c.non minus, aliàs in c.cum eccleſia, d. tit.de immu. eccle.

HIC INCIPIT SEPTIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Præmio, & pœna Respublica sustinetur.*
2 *Pater donat filio, & vxor viro in castrensem vsum.*
3 *Lucrum dotis an sit mariti militantis an verò patris ipsius.*
4 *Filiusfa. miles testatur de castrensibus.*
5 *Filiusfa. miles togatæ militiæ testatur etiam ipse de suo peculio.*
6 *Cardinalis filiusfa. an valide testetur.*
7 *Filiusfa. miles substituit filio pupillariter.*
8 *Miles testatur vt vult, & vt potest.*
9 *Testes duo in testamento sufficiunt, hoc tamen intellige vt ibi.*
10 *Clausula codicillaris subintelligitur in testamento militis.*
11 *Miles in castrensibus directo potest substituere omni tempore.*
12 *Intellectus nouus ad l. precibus, C. de impub. & alijs sub. & ad l. Centurio, ff. de vulg. sub.*
13 *Lex precibus, & lex Centurio aliter declaratæ quã alij Doc. intellexerint.*
14 *Miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.*
15 *Leges multæ, quæ videntur contrariæ declaratę in eo quòd dicitur quòd institutus in re certa capit totum, quod in militis testamento videtur variè per ll. decisum.*
16 *Ius accrescendi an in testamento militis locum habeat.*
17 *Prohibitus succedere per ius accrescendi an censeatur. prohibitus, & ab intestato.*
18 *Lex si filius, §. Papinianus. ff. de bo. libe. aliter declarata quàm Doct. intellexerint.*
19 *Hęreditas potest ad tempus per militem dari.*
20 *Filij natiuitas non rumpit testamentum militis.*
21 *Miles de statu suo incertus potest testari.*
22 *Miles ita reuocat testamentum prout conficit.*

De priuilegijs militum. Titulus primus.

1 SOLON, vt inquit Cicero.† duabus rebus Rempub. contineri dixit, pręmio, & pęna, digna talibus viris sententia: Cum sit impossibile diu Ciuitatẽ posse subsistere in qua non sit virtuti honor & pręmium, Crimini autem pęna. Cùm igitur antiqui milites graues ferrent labores pro Repub. non immerito, & pręmia. & pręrogatiuę, ac priuilegia non pauca sunt eis constituta; quæ si non omnia, maximam certè eorum partem re censere est animus, vt certent nostri quoque milites fortiter, & bene faciendo dignos se præbere quibus ea ipsa ẽt
2 nunc debeantur. Primum † sit igitur priuilegium vt quęcunque miles à parentibus dono accepit, quæ sint tamen vsui apta militari, Castrensis iuris, & pęculii efficiantur, l. si mulier, l. miles, & l. Castrense, ff. de castren. pecu. quamuis aliàs non subsistant donationes parentum in liberos. Qua etiam ratione potest, & mulier ea donare viro ad militiam eunti, quæ & ipsa sint apta militari vsui. si tamen dictum sit donari ob militiam, vt l. si fortè, versi. planè illo eodem titu. At si donet vxor simpliciter, siue si non congruant militię res datę, non valet donatio, neque si dictũ sit ob militiã donari

nari,hoc posteriore casu cum res inepta & indecens est militi; veritate verborum fuco magis valente,vt d.l. si forte,de castren.pecu. posset tamen etiam in re inepta donum valere, si datum esset vt eo vendito apta coemantur,arma forte aut equi,vt Bart.declarat in l.illa,varie igitur vt vides lector statuitur in his quæ donat vxor viro in militia. Sed, & varie in alio notabili casu inter easdem personas statuunt iura; † cum militis vxor moritur, si is patrem habeat superstitem, nam si ad virum pacto vel statuto deferatur dotis lucrum, id, ceu matrimonio cohærens, eius oneribus ascribitur,liberisque communibus, qui in aui sunt potestate, confertur; At si hæreditas ipsa vxoris deferatur,aduentitio iure ipsi filiofa. quæritur,& inter castrensia habetur, l.cotem,in princi.ff. de castren. peccu. in qua etiam l.in.§.j.vt id obiter dicam, statuitur, quòd etiam fratris cõmilitonis hęreditas fratri delata iure castrensi habeatur, si ipsi fratres in ijsdem castris, aut in eadem prouincia militent,at si in diuersis secus;quasi contubernium attendatur magisquam ius ipsum sanguinis;vsque adeo verò habet filiusfa.miles castrensium liberam administrationem vt etiam si sui iuris effectus rursum se adoptione in patriã manum reponat administrationem nihilominus retineat,vt l.miles.§. paterfa. de castren. pecul.

4 Secundum est priuilegiũ † filij fa.militis vt liberè possit de castrẽsibus testari,l.ex militari.§.si filius,l.si certatũ.§.si pater, l. miles,& l.se.ff.de mili.te. † Quod priuilegiũ etiã ad inermẽ seu togatã militiã extenditur,vt l.fi.C. de inoff.tes.Poterit igitur testari filius fa.Doctor de suo castrẽsi peculio vt ibi; Seruata tamẽ iuris cõmunis solẽnitate,vt ea l.§.in his, Ibi, vltima secũdũ leges condere elogia.Cuius legis nõ fuit memor Ias.in l. quãquã.C. de mil. test. nu.iiij.& v.in quæst. de Cardinali filiosa. † an ei testari liceat,vbi Bal.reprobat,qui dixit quòd poterit testari iure militari,nã debet intelligi,vt puto,secũdũ distinctionẽ d.§.in his, Dixit tamẽ Mar. Lau.in trac.j.de Cardinali,q. xlij.quòd secundum Host.Cardinales de consuetudine Rom.Curiæ non possunt testari,nisi de licentia Papæ;sed idem Lauden.in trac.ij.de Card.q. lvij. vbi etiam allegat dictum Host.illud restringit ad monacum vel aliàs claustralem factum Cardinalem,vt per Bal.in auctẽn.licet.C.de epis.& cleri.Aliàs dicit se nõ videre quid obstet quominus testari possit,per iura in c.j.in c.cũ in officijs,& c.relatũ,de testa.vbi tamẽ vera esset cõsuetudo dictæ Curiæ illa esset omnino seruãda; quod verũ puto.

7 Extẽditur † militare hoc testãdi priuilegiũ etiã quo ad pupillarẽ substitutionem, quod est quidẽ testamẽtũ filij, cõceditur tamen

patri

patri eidemque filiofa. illud condere, l. cum filiusfa. ff. de mil. test. Non potest tamen huic filio suo tutorem dare, ne incipiat auo esse iniuriosum priuilegium, vt ea l. Potest etiã hunc eundem filium suum à successione castrensium bonorum excludere, etiam inclusa legitima arg. l. si à milite, in fi. & l. se. eo. ti. & per Bar. in l. precibus, col. ij. in fi. C. de impub. et aliis sub. quod latius infra explicabitur. Testabitur autem filio suo impuberi siue soli, siue secum

8 vt l. in fraudem. §. miles eo. tit. Aliud & quartum est circa † testamenta ipsa priuilegium, vt quo modo velint, & quomodo possint testentur, l. j. de milita. testa. cum distinctione tamen, quia aut in

9 Castris testatur, & extra omne vitæ discrimen, † & debet adesse testamento duo testes rogati, l. diuus, eo. titu. Aut in ipso conflictu, et sufficit probatio vel per duos fortuitos testes, vt eo. tit. l. Lucius; quod declarat Glo. in l. j. illo tit. Quinimò eo in casu sufficeret si in clypeo, aut in puluere, sanguine forsitan suo, & digito, hæredem scripserit, vt dicitur in l. milites. C. de mili. tes. Aut testatur domi, & iure communi testabitur, vt d. l. milites. Est & aliud pri

10 uilegium, † vt in eius testamento quod iure communi condidit, sub intelligatur clausula, si non valet communi iure, valeat speci

11 li, vt l. iij. ff. eod. tit. Est etiam aliud † vt possit in castrensibus cuicunque hæredi directò substituere, sicut si testaretur pater impuberi filio, l. milites, la i. vbi etiam Glo. eo. tit. Minus igitur mirum est quòd in l. Centurio, ff. de vul. sub. dicitur quod etiã filio suo post pubertatem eodem modo substituit, Erit tamen hæc differentia inter castrẽsia bona, & paganica, vt in illis quidem, etiã post pubertatem, valeat iure directo, intra ętatem verò pupillarẽ valeat quo ad omnia, verùm quia via hæc est salebricosa, attende lector,

12 † Nam quòd pater possit filio impuberi intra pupillarem ætatem in omnibus bonis, etiam exclusa penitus matre, directò substituere & pupillariter, ex nullo versatur militari priuilegio, sed communi iure omnibus conceditur, l. Papinianus, §. sed nec impuberi, ff. de inoff. testa. no. omnes in l. precibus C. de impube. Sed in hoc priuilegiatur miles, quòd potest in omne tempus directò substituere, & valet semper, Quod est secus in pagano, quia post pubertatem expirat substitutio illa directa, penitus, vt per Glo. in d. l. Centurio. fateor tamen quòd in milite post pubertatem filij, non extenditur substitutio ad alia bona quàm quæ à patre obuenta sunt, in quibus etiam mater excluditur, vt per Bar. in d. l. precibus, & in d. l. Cẽturio, & quamuis hæc iura videantur inuicem pugnan

13 tia, & ecõtraria, † quia in l. precibus, innuitur quod in testamento

militis

militis cōpendiosa substitutio post pubertatem trahatur ad fideicommissariam, Et in d.l. Cēturio probatur quod substinetur vti directa, pro cuius contrarij solutione Ias. in d.l. precibus, multū laborat, Enarratis septē opinionibus antiquorū doctorū qui varia senserunt, vt ego homūcio pro paruitate ingenij aliquid dicā eius qd sentio, salua tantorum patrum reuerentia, Dicendum puto, quòd in d.l. precibus, sit substitutio fideicōmissaria, & verba illa, velut ex causa fideicōmissi, vim habent veritatis non autem similitudinis; quidquid Fulg. ibi, & Ias. subtilizent; Neque enim minus potest dictio, velut, nota esse veritatis quàm dictio, Quasi, vt per Glo. & Doc. in c. gratum, de offic. del. vbi Feli. col. iiij. c. fi. more suo latè comprobat: At in l. Cēturio, erat substitutio verè directa. Ratio autem differentiæ, ex facto non ex Iure insurgit, nam in l. Centurio, clarè dicitur quòd miles vsque in vigesimum quintum annum directò substituit, Constat igitur voluisse eum iure speciali & militari testari, quando ita aliter non poterat in eam ętatem substituere nisi ex priuilegio, nimirum si totò illo tempore ex militari priuilegio valet vniformiter. At in l. precibus, apertè dicitur quòd miles nullum tempus expresit, vt ibi. Non vsque ad certam ætatem; & Glo. ibi, quę dicit, Idem si vsque ad vigesimum quintum annum, destruit sensum illius legis: Et melius dixisset, Secus si vsque ad vigesimum quintum annum, concordasset enim dictas ll. Postquam enim lex illa ętatem non designat, & potest substitutio valere iure communi, & etiam militari, in dubio censetur voluisse testari communi iure; iuxta l. in testamento, la j. C. de testamen. mili. qui intellectus, videtur mihi planissimus. super quo tamen est cogitandum, cum sit præter omnes alios. Est quoque ex militari 14 priuilegio † vt posit miles partim testatus decedere, partim intestatus, l. si miles vnum. ff. de testamen. mili. & l. j. & ij. C. eod. titu.

Vnde & correlariè sequitur vt alrerum castrensium hæredem relinquat, paganicarumque alterum, vt. ff. eod. l. si certarum. §. j. Quo in casu suum hęredem sequetur cuiuslibet patrimonij ęs alienum. Quòd si alter ex eis pręgrauatus repudiet, cum maxima essent fortè militaria & debita & relicta, alter (etiam si iam adierit) cogetur vel hanc quoque amplecti, vel vtraque carere, vt d.l. si 15 certum. Sed quod † in prin. illius l. dicitur, quod si miles totum suum patrimonium inter multos institutos diuidat, erunt nihilo minus æquales hæredes, & vice pręlegatorum particulares illas institutiones accipient. non puto ad militare priuilegium spectare, cum id habeat commune cum cæteris, prout & alia multa quę di-

eam in alia parte,quod probatur in l. ex facto, in prin.& §.j.ff. de hęre.insti.videntur tamen inuicem repugnantia iura in d.l. si miles vnum,& in d.l.si certarum,in princi.ac etiam iura in l.j. & in l. quamquam.C.eo.ti.Item & in l.cogi.§.sed si miles.ff.ad Trebel. & in l. si filius.§.j.ff.de bo. lib. super quo laborat Glo. in d. locis, & præsertim in d. l.j. vbi etiam scrib.omnes,& præcipuè Alex.& Ias. qui alios referunt, & Gloss.quidem vbique intelligit probari opportere quòd miles ea mente in re certa instituit quia voluerit in residuo intestatus decedere,& hæc communiter tenetur,Saly.verò distinxit, aut miles in testando commune ius seruauit, & censendus est voluisse iure communi per omnia testari,locus ergo erit iuri accrescendi,& in re certa institutus totum consequetur,nisi adsit dictio taxatiua:Aut solemnitas militaris est seruata, & nō erit locus iuri accrescendi, quod habet rationem, quia vna & eadem res non debet diuerso iure censeri: Alia fuit distinctio, Ioan. de Imol. prout refert ibi Alexand. quia aut miles instituit in re particulari, & certa,& residuum erit legitimi hæredis, aut totum patrimonium distribuit, & ad vniuersa trahitur, vt d.l. si certarum,in princip.Aut instituit in quotas, puta alium in vncia,alium in sextante,qui est casus,d.l.quamquam,& credi potest voluisse vncias facere maiores,ita tamen vt totum exauriant,nēpè,vt qui ex vncia est vocatus capiat trientem,qui verò ex sextante bessem,quasi nihil intersit instituerit alterum in tercia parte,alterum in duabus partibus,an alterum,vt dictum est,in vncia, & alterum in sextante,siue in duabus,quod est dicere,quòd voluerit in re communi testari,per tex.Insti.de hære. instit.§.hæreditas,versi. non autem,& seq.& l.interdum.§.pater.ff.eo.quòd non potest considerari cum facta est institutio incertis speciebus & corporibus, quam opi.sequntur,ibi Fulgo.& Ro.& ad tex.in l.cogi.§.sed si miles.ff.ad Treb.qui videtur facere in contrarium, dum ibi dicitur, quod qua ratione valet militaris institutio ex re certa, & actiones dantur.pariter transibunt ex Senatus consulto illo pro re certa: & tamen certum est in hunc institutum ex re certa actiones ex iure communi non transire,l.quoties.C.de hæ. insti.respondent,subaudiendo ad d.§.sed si miles,& ad verba illa,ex re certa,scilicet,vniuersali,quod secundum Alex.est violare illum tex.licet, meo iudicio nulla ad sit violatio,quia in ipso tex.præsupponitur quòd fidei commissum factum erat de re vniuersali, nempè de rebus Italicis, vel prouincialibus, debet igitur sequens illatio Iurisconsulti ibi intelligi de casu consimili:Potest & illatio illa intelligi quod si in

re

re certa iniunctum sit fideicommissum transibunt actiones, nempè ad rem illam, & eius occasione quod sensit ibi Alex. in versic. ideò substinendo, vel denique dici potest, quòd transibunt, ex iure speciali, & militari prærogatiua: Non obs. d. l. quoties, quæ loquitur in pagano, & secundum ius commune. Alia est distinctio Ange. vt etiam refert ibi Alexã. quia aut facta est institutio in quantitate vel re certa, & in residuo est intestatus, aut in quota, & tunc secus, quod Alex. non placet, licet neque distinctio illa sit dicenda absona, quia facilius quota portio trahit ad se residuum quàm si sit facta in re certa, etiam in militari testamento: quia in habentibus symbolũ facilior est transitus, l. in rem, §. Item quęcunque, ff. de rei ven. sed improbatur distinctio ista in d. l. j. & ij. C. de mil. test. licet solui posset, propter distinctionem, specialiter, quæ est in d. l. j. & propter aliam taxatiuam, tantummodo, quæ est in d. l. ij. Obstat ẽt Glo. in d. l. j. in fi. dũ vult, quòd institutio in paganicis vel castrensibus non trahitur ad cętera: mihi videtur planius esse si dictam, l. si miles vnũ, simpliciter intelligamus prout iacet, videlicet, vt eo ipso, quòd miles aliquem in fundo instituit, vel in alia re particulari, cętera omnia voluerit ad ĩtestato successuros pertinere, quod vbique dicitur, nempè in dictis ll. j. & ij. C. de mil. testa. in d. l. sed & si miles, & alijs consimilibus iuribus: Neque obstat. d. l. si certarum vera enim lectio, & germana ita habet, quòd alium vrbanarum, rusticarum alterum, tertium verò cęterarum hæredes instituit, Quis enim, vel mediocriter latinus, tertium certarum diceret, aut quæ esset hæc locutio? & ita etiam loquitur text. in ea. l. §. i. alium castrensium, alium cęterarum, ita in l. hæredes. §. i. ff. famil. ercis. ita etiam in l. si filius. §. Papinianus. ff. de bonis libe. & ita illam, l. qui certarum, corrigit Haloander vt ego habeo in pandectis. Nurembergensibus, secundum quem sensum concordantur omnia supradicta iura. Nam si miles commilitonem fecit hæredem paganicarum rerum, si quidem alium instituit in cæteris, is ea omnia consequitur, quòd si repudiet, non accrescet ininstituto in paganicis, non enim sunt cohęredes, quamuis cogatur vel totum amplecti, & omnibus soluere creditoribus, vel totum repudiare, vt dixi supra, allegando, d. l. si certarum, §. quod si alteru tra. neque est inter ita institutos iudiciũ fa. ercis. cum sint ad instar duarum, hæreditatũ, vt dicitur in d. l. si certarũ, §. j. & in l. hæredes, §. i. ff. fa. er. sed si neminem vocabit ad residuum pertinebit ad hæredem legitimum, cum censeatur voluisse intestatus decedere, vt d. l. si miles vnum. ff. de mil. testa. neque faciendã puto differentiã

siue pars illa in qua instituit sit vniuersalis siue particularis, quia eadem credenda est fuisse mens militis, vt in residuo voluerit inte status mori: Cum enim hoc sit eius priuilegium, quid refert, an in vno fundo quod habebat, puta in Gallia, hæredem instituat, an pro uincialium omniū bonorum quæ habet in Gallia: Aut cur hoc ma gis secundo casu quàm primò institutus omnia trahet ad se? quæ opinio probatur Inst. de hære. inst. §. hæreditas. versi. neque enim si illum versi. ibi, Nisi sit miles, referas ad id quod iam supra dictum est in eo. §. si quis in semisse sit institutus quod totum as in semisse cõtinetur. Ad l. verò. iij. C. de test. mil. quæ videtur aduersari huic dicto, dum in ea legitur, quòd filia quæ erat instituta in duabus vn cijs, & vxor quæ in vna, totam capient hæreditatem, quasi ita insti tutę fuerint vt filia habeat bessem vxor verò trientem. Respondeo id ibi esse, quia filia ipsa, quæ aliàs erat legitima hæres, fuit insti tuta, vnde facilius est credere, quòd miles voluerit vncias maio res facere, & in tantum augere vt totum exhauriant, quod potest facere, prout, & paganus, vt d. §. hæreditas Inst. de hęre. insti. quàm quòd voluerit residuum, & dodrantem ab intestato transire, ad le gitimos, postquam legitimus erat hęc ipsa filia instituta, in qua nõ est adeò verisimile voluisse militem transire, hæreditatem diuer sis modis, partim scilicet ex testamento & partim ab intestato, prout est verisimile quòd iure communi vti voluerit, vncias, vt di xi, maiores faciendo: Nam quando miles extraneum in re certa in stituit nullo instituto in residuo, creditur voluisse cętera ad legiti mos pertinere, At quũ ipsum legitimum ita instituit, quid potest credi voluisse aliud quàm id quod quasi necessariò ius exigit, vt in stitutus totum capiat ex testamento postquam non potest esse lo cus illi tacitę coniecturæ. Et licet obici posit quòd nihilominus in casu, d. l. iij. poterat præsumi voluisse militem dodrantem illum iure intestati & ad filiā pertinere, postquā neutrā ex eis in illo in stituerat, responderi potest concurrere in eo casu duo specialia, vnum vt eandem ipsam filiam voluerit partim ex testamento, par timque ab intestato sibi hæredē esse, quod alibi in iure non inue nit: Alterū, quòd valeat institutio illa pro parte, solū quo ad ipsam partem, neque trahat ad sese residuū iure testamenti, cū tamē aliàs duo specialia in iure non concurrant, vt habetur, in l. j. C. de do. promiss. & hic intellectus parū est difformis ab eo quod dixit Imo, vt est supra relatum, nisi in quantum confirmatur alijs rationibus, quas fortè, & ipse in animo habuit, Et quod dixi, supra nihil refer re an sit facta institutio in re particulari, an in vniuersali quæ non

totum

totum includat patrimonium,probatur,in l.qui non militabat,in prin.ff.de hæ.insti.argumento à contrario sumpto,ibi enim dicitur, quòd qui non militabat alterū instituit in Pannonicis rebus, Alterum in Syrijs,& dicitur censeri eos ęqualiter,& in vniuersum institutos , quasi inferatur secus esse in testamento militis: quid enim aliud inferri potest ex verbis illis, Qui non militabat, & ita dicit ibi Gloss.j.secus, inquit, in milite. Insuper quod ad mate-
16 riam,d.l.qui non iure militari,attinet,† certum est inter illos ita institutos locum esse iuri accrescendi, sed puto aliud dicendū esse si eodē modo testaretur miles,repudiata enim ab altero ex institutis hæreditate,non accrescet alteri,sed ad intestatum ibit,vt dicitur in d.l.si filius.§.Papinianus,ff.de bo lib.in qua l. hærent Glo.& Doc.in d.l.i.C.de test.mil.vt per Alex.ibi nu.7.Dum ex l.illa no.
17 † quòd prohibitus venire per ius accrescendi, non ideò censetur prohibitus succedere ab intestato,quod nescio quō ex illa l. colligatur, Nam neque ille Titius libertus talis erat qui posset legitimo iure succedere , cum liberti non vocentur iure Roma. ad legitimas patronorum hæreditates, sed contrà patroni ad libertorum,neque in illa.l.succeßit libertus alià ex causa quā quia ad
18 castrensia bona erat vocatus,† Et dum in tex.dicitur, Ab intestato addita est à Titio hæreditas,corruptè addita sunt verba illa, Ab intestato,& non sunt in correctis codicibus,quod etiam patet ex illa ipsa litera,dū enim dicitur,quòd si adita sit à Titio hæreditas nū dum competit patrono contratabulas, iam præsupponitur quòd etiam in paganicis alius erat factus hæres in illo testamento,nihil enim necesse erat patrono ab intestato cōtratabulare, vt l.iij.§.Patronus,imo neque etiam ex testamento, donec sit hæreditas adita, vt ibi probatur,quod etiam dicit Glo.in d.§.Papinianus,vnde neque ille Titius ab intestato adiuit castrensia in quibus erat institutus, neque paganica , quæ caduca sunt effecta per repudiationem alterius hęredis,ipsi Titio accreuerunt , sed ad legitimum militis hæredem transierunt,Neque quicquam facit ille tex.ad illud propositum,quod prohibitus capere per ius accrescendi non censeatur prohibitus capere ab intestato,forte tamen si is fuisset ille Titius,qui aliàs fuisset ab intestato succeßurus testatori,si alius instiitutus in paganicis repudiasset,etiam si non iure accrescendi residuum accepisset,illud tamen accepisset iure intestati,voluit enim testator in eis pręferre ei hæredem scriptum, Sed si is repudiet, iam nihil obstat quominus sit iuri communi locus, & ab intestato succedatur:Probatur tamen,in d.§.Papinianus id quod dixi supra

nihil referre inter institutionem in re certa, vel incerta vniuersitate, vt ibi in versi. ac si partes eiusdem hæreditatis accepisset. Et ibi etiam Gloss. quæ differentiam facit an sint relictę partes eiusdem hæreditatis, an verò certa quædam vniuersitas ex duabus quæ finguntur esse in bonis defuncti militis; Aliud etiam in militis testamento est no. in materia ista iuris accrescendi, quòd nedum inter institutos in diuersis patrimonijs, prout in casu d. l. si certarum. §. j. & d. §. Papinianus. Sed etiam in coniunctis, & indistinctè institutis, cessat ius accrescendi si alter repudiet; Nisi hęc esse defuncti voluntas probetur, iuxta tex. singularem in l. si duobus, ff. de mil. te. vbi longè melius probatur quòd potentior est causa intestati quàm ius accrescendi, in testamēto militis. Potest

19 † etiam miles ad certũ tēpus, & conditionem hęreditatem dare, & postea adimere, & alij directo dare, vt d. l. in fraudem. §. miles, de mil. testa. quòd si neminem in testamento vocet, lapso tēpore, vel conditione defecta, capient legitimi hęredes eius, vt eo. titu.

20 l. miles ita, in prin. Est & inter priuilegia, † vt agnatione filij non rumpatur testamentum, si ea sit mente pater vt hæredem illum malit habere quàm filium, vt dicta. l. qui iure militari, etiam si id in genere cogitauerit, & voluerit; vnde, & allegatur passim lex illa quòd sufficit esse in genere cogitatum de illo iure cui quis renunciat, nisi cum specialis derogatio requiritur, quam materiam latè tractat Feli. de for. comp. c. si diligenti, col. iiij. Quinimo si non ea fuit mens patris ab initio, superuenerit tamen, etiam nato filio, & rupto testamento, conualidabitur, vt eo. tit. l.

21 si filiusfam. ante fi. & l. idemque. Item est inter priuilegia, † vt de suo statu incertus validè testetur, vt eod. titu. l. ex militari. §. si miles, quod est contra in pagano, vt ibi not. restringitur tamen quo ad illa dumtaxat bona, quę sciebat testator se habere, Quid enim si credebat patrem adhuc viuere, qui iam decesserat, vtique paterna bona hæres non capiet vt d. l. ex militari, in fi. cum l. seq. secus si id postea innotescat, & in ea voluntate perseueret, siue etiam si veteranus factus decedat, vt eodem titulo. l. idem est, cum prin. l. sequen. quod priuilegium tractat Bald. in l.

22 j. in xiiij. q. C. de sacrosan. eccles. Sunt & eadem priuilegia † in reuocando testamento, quæ & in condendo, vt d. l. in fraudem, §. j. quod habet rationem, nihil enim tam naturale &c. Et hoc est militi vsque adeò permissum, vt permissa sit ei variatio, etiam sępius, nempè hæredem scribere, inducere, rursumque renouare, vt sola relinquatur quæstio voluntatis, vt dict. §. j. Neque

filij

filij natiuitas inter media hoc impedit fieri, vt l. Centurio, de mil. test. Vsque adeò etiam fauetur militibus in condendis testa-
23 mentis vt etiam † à pagano militari modo factum, conualidetur si is miles postea decedat, vt d. l. in fraudem. §. testamentum, vbi Bal. no. quód eo ipso quód illud non mutat, confirmare videtur; Debet tamen probari quod miles ita voluerit, l. Tribunus. §. j. & l. Titius, illo eo. tit. quamuis enim dici posśit testamentum militis, quod factum est ante militiam, non est tamen testamentum factum
24 à milite. Neque minus est inter priuilegia, † quód potest miles cum duobus testamentis, separatim factis, vtroque valido, decedere, siue primum velit valere iure fideicommiśsi, siue directo, imò & potest codicillos antea factos, ex noua dispositione, ad directam institutionem perducere, si tamen eum ita voluisse appareat, vt probantur hæc omnia, in l. quærebatur, in eodem titul. Et potest eosdem codicillos statim vt directo valeant iubere, & vt sint testamentum, vt eodem titul. l. militis, in princ.

Puto, & inter priuilegia aścribendum id quod iam dixi suprà, vt inter duos, etiam ęqualiter institutos, non sit locus iuri accrescendi si alter repudiet, vt d. l. si duobus, licet eam Doc. aliter intelli-
25 gant. Item est inter priuilegia, † vt etiam ex imperfecto testamento reuocaretur anterius solemne, siue communi iure siue militari factum, vt dicitur, ind. l. eius militis, de mili. testa. Hoc tamen differunt factum prius testamentum communi iure, ab illo quod est factum iure speciali, vt illud non reuocetur per imperfectũ sequens, conditũ post miśsionem, intra annũ tamen ab ea, hoc verò posterius reuocetur, ẽt si intra annũ à miśsione factũ sit, vt d. l. eius militis, in fi. & l. seq. propter quod, & solent allegari iura illa
26 quod facilius derogatur iuri speciali quàm cõi. † Potest ẽt ad aliud allegari, d. l. sequens, quæ incipit miles si testamentũ, in vltimis ver quód potest miles, ẽt magno ex interuallo, & multis diebus, testamentũ condere, quod est secus in pagano, quod erit, & inter priuilegia, vt in l. hæredes. §. fi. ff. de testa. Et in l. cũ antiquitas, C. eo. tit. Aliter tamen intelligunt Doc. d. l. miles. Nã Ang. ibi dicit, quód qui diuersis diebus testando disponit, diuersa intelligitur facere testamenta, & propterea vltimũ præualet, quod nescio quid ad militare testamentum attineat cum idem sit in pagani testamẽto, vnde rectius intelligemus verba illa, qui plura per varios dies scribit sępè testamentũ facere videtur, secundum sensum meum supradictum; cum sit aliud dicere sępè fieri testamentum, id est, accedi ad illud conficiendum, Et aliud, multa fieri testamenta prout

aliud eſt plura ſcribere,& aliud pluries, quòd poteſt pertinere ad plura capitula, aliud verò, quòd plura ſcribat teſtamenta. Non ſolum autem militibus ipſis fauetur in hac teſtamētorum factione 27 † ſed & eorum Affeclis,& cęteris quòd caſtra comitātur,ſi & ipſi, dum in hoſtico inueniuntur teſtamentum faciant, Nam & ipſi militari iure teſtabuntur,quòd dicitur in l.vlt.ff.de mili.teſta.Quod tamen minus bene videtur intellexiſſe Bal.qui in ſummario illius legis intelligit,in hoſtico,id eſt in manu hoſtium, eſſet enim is hoſtium ſeruus & inteſtabilis,ſiue ſit miles ſeu quiuis alius;l.in bello. §.codicilli.ff.de capti.& poſtli.re. vnde tempore quo erat Imperator cum exercitu in Germania,vel inter Partos,aut etiam cum hac noſtra tempeſtate erat Carolus Imperator ſupra Tunetum,vel ſupra Algerium, hoc iure teſtari potuiſſent quot quot erant in caſtris, & hoc idem dicitur in l.j. ff.de bo.poſ.ex teſtamento milita.

Fortius etiam dixit idem Bal. in l.j. C. de vxo. mil. quòd etiam militum vt ipſe dicit, ſcutiferi, & familiares, ſi ſint eis neceſſarij pro dignitate perſonæ, gaudēt dominorū ſeu militum priuilegijs.

28 An autem militiæ deſtinatus, † nundum tamen in numeros rel latus,poſsit iure militari teſtari variè videntur iura ſtatuere, nam in l.ex eo tempore,quæ eſt lex antepenulti.C.de mil.teſta.dicitur quòd non;etiam ſi ſit electus Tiro, & iam publica impenſa iter faciat;in l.autem ſtatim ſeq.quæ eſt pen.dicitur quòd filius familiàs equeſtri militia exornatus,& in comitatu Principis retentus, cingique confeſtim iuſſus,teſtamentum de caſtrenſi peculio poteſt facere,vnde, & no. Glo.illum tex. quòd de proximo fiendum habetur pro iam facto; Poteſt ſolui , quòd Tiro non eſt ita de proximo aſſumendus ſicut iam aſſumptus & deſcribi iuſſus,quę eſt etiam ratio d.l.vnicæ in fi.de bo. poſſeſſ. ex teſta.dum & ibi dicitur quòd ex alio numero tranſlatus ad alium,quamuis à primò iam ſit exemptus & nundum ad alium peruenerit.poteſt tamen hoc iure teſtari,ſecundum eſt etiam quòd Tirocinio electus adhuc poterat reici ſi dum exercebatur inueniebatur inhabilis, ita Vegetius lib. j. cap. viij. quod non poteſt de eo dici quem Princeps cingi iuſsit.

29 Priuilegiatur etiam † miles qui ad mortem damnatur vt de caſtrenſibus bonis,non etiam de reliquis , militarique ſolum iure, teſtari poſsit,d.l.ex militari,in princi.de mili.teſta.& l. ſi quis filio. §.ſed & ſi quis fuerit.ff.de iniu. rup. quod etiam præter ſupradictos duos modos, reſtringitur ſi id à iudice impetrauerit, vel ſit ei in ſententia reſeruatum,vt l.cum hic ſtatus.§. ſi miles. ff. de dona.inter vir. & vxor. Item & reſtringitur ad damnatos ex militar crimine,

crimine non etiam ex communi, vt d.§.sed & si quis,& l. & militibus.C.eo.tit.& l.j.de vetera.mil.succeff.Imò & in ipso militari crimine adhuc restringitur vt non habeat locum si sacramenti fides rupta sit, vt d.l.ex militari, vbi Bal.& Ange. fratres notant quòd damnati de fide rupta non habent testamenti factionem,quod fortè alium habet sensum,cum longè aliud putem & specialiorem in fidelitatem,sacramenti militaris fidem violare,aliud aliter fidem fallere,& de militari sacramento habetur in Glos.ff. de infa. l.ij.§.
30 miles,& dixi supra. Est & aliud priuilegium huic affine † vt in Castrensi peculio damnati militis,quamuis non sit testatus, succedant proximi, ad quintum vsque gradum, fisco excluso l. j. & ij. ff.de vetera.mil.succes.vbi Gloss.no.& no.latius in d. l. militibus.

Annumeratur & priuilegiis vt possit miles deportatum instituere,l.neque enim.§.j.de mili.testa.& l.deportati.§.si miles,de lega.iij. quod est secus in pagano,vt l.j.C.de hęre.insti.verum si post annum à missione moriatur miles,corruit illa institutio,quod singulariter dicitur in l.nam si miles,ff.de iniu.rup. Item quamuis communi iure tria inspiciātur tempora,vt constet capax ne sit hæres institutionis an non,nempè institutionis, mortis,& adite hæreditatis,vt l.si alienum.§.j.ff.de hære.inst.in hærede tamen militis sufficit si sit capax,mortis tempore,vt d.l.neque enim.§.j.de mili.testa. In ea etiam l.in fi.dicitur fauore militis fideicommissariam libertatem trahi ad directam,cum tamen in pagani testamento distinguatur,prout in l.tractabatur,illo eo.tit. Solebat & in-
31 ter priuilegia militaria censeri † quòd in eorum testamentis neque falcidia,neque Trebellianica detraheretur, sed id posteà fuit per nouissima iura sublatum,quod infra dicetur. Vnum est ta-
32 men in hac militaris testamenti materia maximè notandū † quòd ita demum valet hoc testamentum,si testator in militia, aut intra annum missionis moriatur,vt insti.de mili. testa.§.& quod in ca-
33 stris.† Sed neque existimari,velim nihil in cęteris referre militiæ ne tempore quis testamentum vel codicillos faciat,an intra annū ipsum à missione, ea enim quę in militia fiunt Trebellianicam, aut Falcidiam iure veteri non patiuntur, Ista autem patiuntur ēt antiquo iure,quod idem est de fideicommisso,vt l.si miles.ff.ad l.
34 Falc. Sed & eorum † quæ intra annum missionis fiunt nulla erūt priuilegia,nisi missio honesta sit,non etiam si ignominiosa,vt l.ex testamento,C.de testa.mil.& l.testamento,ff.eod. Aliud etiam. & terciò censeo circa hunc annum hancque missionem cauendū, vt ad eos solos restringātur,supra dicta qui mitti solent, vt l.quod constitu-

constitutum,ff.de mil.test.Mitti inquam intelligas, non vt Gloss. ibi exponit,idest remitti.sed qui missionem,hoc est commeatum à Duce impetrant,vt militia soluantur, ita vt de cętero vltra non militent,non autem ad tribunos præfectos,& alios eiusmodi,qui mitti non solent,sed à principe suorum officiorum successores ex pectant,vt d.l.quod constitutum,Quod fortè & hodie rectius esset obseruari quàm prò Ducũ libidine ascribi, & mitti: Neque enim vt hoc obiter dicam, passim licebat tempore & iure illo nomen militiæ dare, vt iam dixi suprà sub tit. qui mil.pos.neque pariter licebat militiã deserere, sedmittebantur,aut si ex primis erãt ordinibus,successores à Principe expectabant,vel emeritis stipen-
35 dijs exauctorabantur,† Erantque præstituta tempora militiæ,qui
36 bus elapsis veterani,atque emeriti soluebantur sacramento,† præ miis acceptis:vt no.in tex. & Gl.in l.ii.§.ignominiæ, ff.de his qui no.infa.& l.sed & si miles.ff.de excus.tu. vnde & apud Corne.Tacitũ,li.suorũ annaliũ,primò in seditione illa Pannonica,cõquerebãtur Ro.milites quòd tricena aut quadragena stipendia tolerarent quòd traherentur in diuersas terras,vbi per nomen agrorum, vliginosas paludes,& incultos montes prȩmio acciperent.Quodq; denis in diem assibus anima,& corpus eis ęstimaretur,compositaque est tandem seditio,cõstituto ac concesso, inter cętera, missionem dari vicena stipendia emeritis, quod intellige qui viginti annis militassent,retineri subvexillo tamen, cętererorum omnium immunes,prȩterquam pro pulsandi hostis: qui senadena fecissent,hęc
37 ipse, † vnde & intelligis quid differant exauctoratio, & missio.

SVMMARIVM.

1 *Denarius quid.*
2 *As,& asses quid,& nu.5.*
3 *Sextertius,*
4 *Denarius Turonensis idem quòd quatrinus Mediolanensis.*
6 *Denarius Drachma est argenti.*
7 *Denarij antiqui vario pondere fuerunt.*

De denario & stipendio militis Romani. Tit. II.

SED vt aliud obiter dicam,ex verbis illis Taciti,Denis in diem assibus vitam extimari.quæ proculdubio ad stipẽdium quod eis de publico pendebant intelligentur, ita

Alcia.

1 Alcia.ea declarat, ostendit, inquit, † hic locus denarium decem asses æris esse, quod erat diurnum, stipendium militis, quam summam Germani pedites in præsentiarum accipiunt, tres videlicet coronatos singulis mensibus; Cui sententiæ ad stipidatur Germanus quidam qui libellum de ponde.& mensu. antiquis & vocabula quędam rei numerarię conscripsit, Decem inquit, denarij valent vno coronato, quòd nos scutũ appellamus. Neq; est absimile q Bu-
2 deus in opusculo quod breuiariũ assis dicitur, † Duo inquit Asses,
3 & semis † sesterciũ faciunt, id est Caroleũ vnũ, & semissem denarioli, & rursum, Denarius quaternos valet sestertios nummos, hoc est
4 quaternos Caroleos, & binos denariolos Turonẽses, † Est autẽ hic denariolus id quod Mediolani, vocãt quatrinũ: Caroleus enim, vt dicitur in supputatione Gallicorũ nũmum ad Germanicos, decem valet denariolis Turonẽsibus, porro Caroleus, quã nos parpagliolã dicimus, decẽ valet quatrinus Mediolanẽsibus, seu duobus solidis
5 & semis, duobus autẽ grossis nostris Pedemontanis. † Qua ratione perpẽdimus fuisse Romanis Assẽ æris id, quod est Mediolanẽsibus solidus: Erũt igitur decẽ illi diurni Asses, idẽ ferè quod numisma Hispanũ, quod hodie Regale vocamus, Quod ante Budeum, & alios Pręfatos, declarauerat Leo nar. Portius, Iuriscon. Vicẽtinus in opusculo quod inscribitur de sestertio ponde. & mensu. anti. in quo
6 pluribus in locis dicit, quòd sestertius pars est quarta denarij: † Denarius verò drachma est argenti, propter quod infert, satis probatum est, inquit decem asses denarium, Triginta autem denarios antiquos, triginta Iulios, vel triginta sex marcellos. Aureos verò tres nostri temporis cõficere. In eadem est sententia de Asse & sestertio Dionisius lãbini nouis. interpres Horatianus sup satira iij. li. ij. As, inquit, nũmus erat ab initio libralis ęrens, & per l. scribebatur, valebatque quattuor nostros Turonẽses, idest vnum marchetũ Venetũ, In quo tamẽ fallitur quarta enim parte minor est marchetus q̃ solidus. Itaque sestertius, inquit, qui duos asses & semissẽ valet, per duo ll. & S. à veteribus notabatur, hoc modo lls. nõ vt hodie in scite Hs. taleq; repetit in epistola ij. li. j. vnde miror in hoc cõueni re omnes idẽ esse decẽ Asses, quod denariũ, quod Alci. ex loco Taciti supra citato colligit. Cũ tamẽ subinferat eodẽ loco Tacitus, Neq; aliud leuamẽtũ quàm si certis sub legibus militia iniretur, vt singulos denarios mererẽt, sextus decimus stipendij annus finẽ afferret. Hęc enim erãt militũ in seditione illa postulata, si igitur diurnos illos decẽ Asses denario commutari poscebãt, iã sequitur plus esse aliquid denariũ: Aut est igitur ille Taciti locus corruptus, aut aliquid,

7 vt dixi plus erat denarius. † Quod & arguitur ex opuſculo Geor. Agrico. de ponde. Ro. libro iiij. dum de hoc ipſo loquitur. Denarius, inquit, primò aſſes decem valebat, vnde & nomen traxit, ſubiungitque, vt habent Gręci Drachmam nummum argenteum, ſic habent Romani Denarium. Et hæc ille: Denarium etiam fuiſſe põdere drachmę dicit Didacus Hiſpa. in opuſculo qui eſt inſcriptus, veterum collatio Numiſmatum. c. ij. Cuius iſta ſunt verba. Denarius octaua eſt pars vncię, ſubiungitque, ſi velimus denarios conferre nummis, argenteis, caſtellanis, denarium Romanum parem inueniemus in pondere argenteo Regali quo aurifices vtuntur, qui vſualem vincit octaua parte: Additque. Quibuſdam placuit denarium à Drachma ita differre vt ſit Denarius ſeptima pars vncię, prout eſt drachma octaua, Iteruniq;, illud, inquit, certiſsimum eſt denarios non ſemper eiuſdem ponderis fuiſſe, oſtenditque Agrippę denarium pendere drachmam Atticam cum dimidia: Rurſumque, etenim poſt Claudium Imperatorem, inquit, è libra ſignauerunt nonaginta ſex denarios, & ſic drachmales, Cùm igitur ſeditio illa Pannonica, de qua Tacitus loquitur, fuerit ſub Tiberio, & ſic ante Claudium, credi poteſt denarium ſub ipſo Tiberio maiorẽ fuiſſe quàm decem Aſſes. & quàm drachmam, ideoque congruere loco denum Aſsium, quòd erat diurnum militis ſtipendium, & ſic regale, vel circiter, petiiſſe eos vt eſſet denarius, qui ſi fuiſſet, vt di dacus credit, par illi quem vidit ſub nomine Agrippæ, iam eſſet paulò minus quàm quinta pars vnciæ penderetque denarius eiuſmodi, plus minus, ſolidos ſexdecim Mediolanenſe qui ſunt nobis, plus minus, groſsi quatuordecim, quòd erat ſtipendium diurnum priuati militis, Quod ſi illud referas ad denarium (qui ſeptima ſit vnciæ pars) decreſcet ab iſto quem dixi, hac portione, eritque vſualis monetæ. Mediolanen. ſolidorum circiter tredecim, groſſorumque Aſtenſium plus minus duodecim, ſed & de militum ſtipendio aliquid dicetur inferius.

SVMMARIVM.

1 *Pueri ad militares dignitates prouecti.*
2 *Meretrix non capit ex teſtamento militis.*
3 *Miles excuſatur à tutela, fallit tamen in pupillo militis.*
4 *Ignorantia iuris conceſſa militibus, quòd tamen intellige vt ibi, cũ multis verſi. ſeq.*
4 *Trebellianica, & falcidia in teſtamento militis locum non habet.*

Miles

5 *Miles vectigal non soluens, vel non consignans prędium non amittit rem.*
6 *Lex à Calligato, C. de nup. nouiter declarata.*
7 *Calligati milites cur dicti.*
8 *Præscriptio non currit militibus.*
9 *Miles non condemnatur nisi in quantum facere potest.*
10 *Miles non potest ad mortem damnari nisi consulto Principe.*
10 *Miles appellationem desertam potest prosequi.*
11 *Militi capto an currant stipendia.*
11 *Militi absenti ex licentia an currant stipendia.*
12 *Miles anno à missione in integrum restituitur aduersus passa in militia.*
13 *Miles non patitur secundum decretum.*
14 *Et si patiatur recuperat bona, pretio persoluto.*
15 *Accidens attenditur magisquam natura,*
16 *Milites habent priuilegium fori.*
17 *Iudices competentes militis qui sint.*
18 *Thesaurarius Principis est inter primos magistratus.*
19 *Maiores officiales principum non subsunt præsidibus prouinciarum, sed soli Principi.*
20 *Duces, Thesaurarij & alij eiusmodi, etiam offitio perfuncti, gaudent priuilegio ut soli Principi subsint in causis criminalibus.*
21 *Principales personę non damnatur inconsulto Principe.*
22 *Matricula quem non continet priuatur priuilegio.*
23 *Collegiati non gaudent antiquis priuilegijs corporatorum.*
24 *Exec. non potest fieri in stipendijs militaribus.*
25 *Milites non tenentur ad angarias.*
26 *Milites an teneantur ad hospitationem si domum habeant.*
27 *Pactum de inuicem succedendo valet inter milites.*
28 *Caporalis potest stipulari pro tota coborte.*
29 *Res empta de pecunia militis efficitur militis.*
30 *Miles testis inuitus esse non cogitur.*
31 *Miles damnari in metallum non potest.*
32 *Neque Torqueri.*
33 *Neque suspendi.*
33 *Furcarum pęna grauior quàm gladij.*
34 *Doc. gaudent priuilegijs militum.*
34 *Filij militũ gaudent prerogatiua patris, circa torturã & alia suprascripta.*
35 *Decuriones sunt & ipsi priuilegiati in suprascriptis pœnis.*
36 *Doctores quibus gaudeant priuilegijs ex militaribus.*
37 *Milites nostri temporis an gaudeant antiquis priuilegijs.*
37 *Princeps licite donat meretrici, licet secus sit in inferioribus militibus.*

Rurſum de priuilegiis militum. Titulus III.

SED vt in ſemitam reuertar, vnum eſt poſtremo in hac teſtamentaria militarium priuilegiorum ratione ſciendum, quòd licet priſco illo quo conſueuiſſent Primipilatus, Tribunatus, cęteraque huiuſmodi officia quandoque etiam indignis conferri, cùm ſemper in vſu fuerit vulgaris illa lex, quod fauo-
1 re, C. de legi. † vnde etiam impuberibus obueniebant, quòd probatur, in l. ſed & ſi miles. §, iam autem, ff. de excu. tu. & C. de teſta. mili. l. fina. Huic tamen impuberi non licebat communi ſiue etiam militari iure teſtari, ne ſupra voluntatem concedentis amplietur priuilegium, Et ne in perniciem vertatur quod ſalubriter eſt conceſſum, & denique ne via fraudibus aperiatur, propter lubricum conſilium illius ętatis, per quas rationes Imperator correxit iura antiqua, quæ aliud volebant, vt dicitur in d. l. vlt. C. de teſta.

Reſtringe etiam lector totam hanc largam teſtamenti milita-
2 ris poteſtatem, ad honeſta, & conceſſa, † ſi enim miles meretricem aut amaſiam inſtitueret neque illa haberet, Inſuperque haberet fiſcus auferens vt ab indigno, ſi tamen miles vel in militia vel intra miſsionis annum moriatur, vt l. mulierem, ff. de his qui, vt indi. Sunt & alia multa eorum priuilegia præter hæc teſtamen-
3 taria, † excuſantur enim à tutela, etiam ſi iam miſsi fuerint, niſi ignominioſa eſſet miſsio, l. ſed, & ſi miles, ff. de excuſat. tutorum, Niſi eſſet militis filius, pupillus, cum indecens ſit commilitonis filium contemnere, ęquiuſue ſit inter priuilegiatos ceſſare priuilegium, vt ibi no. ſed neque miſsi omnes hanc excuſationem habēt, ſed veterani, et emeritis ſtipendijs, vt ea l. §. j. vrbano tamen cohortes vtebantur priuilegio qualiſcunque cauſaria miſsio obtigiſſet, vt ea l. §. planè. Habent & ex priuilegio milites, † vt eis iura ignorare liceat, cum arma eos ſcire magis deceat, l. regula. §. j. ff. de iu. & fac. igno. l. fina. in princip. C. de iure delib. quod tamen fallit in delictis, vt l. miles, in princip. in ſecundò reſpon. ff. ad legem Iuliani, de adul. Natura quippe ipſa eos monet vt quòd tibi

bi non vis fieri, id tu alijs ne facias, Quod verbum Lampridius in vita Alexandri Imperatoris dicit eum semper in ore habuisse, cũ esset tamen extra Christianam religionem, & pietatem, Albinus etiam militem, quòd hospitis vxorem stuprauerat, reclinatis duobus arboribus, & alligatis pedibus proscindi fecit, Totilas etiam Gottorum Rex, quamuis barbarus, armigerum suum, qui stuprauerat virginem, morte mulctauit, vt ex Procopio refert Tiraq. in legi.connub.li.& cap.xiij. At hodie quotus est, vel gregarius ac calligatus miles, qui non conijciat oculos in matremfa. aut filiam, & de ea conspurcanda non laboret, atque in hospitio ima summis non misceat, donec peruicerit? Hoc tamen priuilegium iuris ignorantiæ valde restringit Bal. in consi. cclxiij. verba instrumenti, nume.5.lib.j. vbi illud dicit competere quo ad subtilitates, & apices iuris, Additque, quòd in actibus voluntarijs non magis eis fauetur quàm cęteris, neque magis pro eis præsumitur, inferens quod & imputatur ei si non cogitauit de cogitandis, et si non consuluit peritiores, quod tamẽ ego vereor nimis restringere hoc priuilegium, postquam etiam Iurisperiti excusantur si perperam intelligant ea quę sunt de apicibus iuris, vt idẽ Bald. dicit in c.j.§. iudices, nu.4. in tit. de pa.iu.fir. Dixit etiam Oldendor. in trac.de iu.mil. dum enumerat casus in quibus cessant militum priuilegia, nu.2. quòd eis non subuenitur quando consulto & scienter omittunt allegare factum vel ius, vt quando consuluerunt peritos, iam enim non ex ignorantia patiuntur, quod satis congruit dicto cõs. Bal. super quo etiam dubito, cum ignorent licitè quale sit acceptũ consilium periti. Priuilegiatur etiã miles † si inconsulto adeat hæreditatem vt non teneatur vltra vires hæreditatis. l.fi. in princ. C.de iu.delibe. quod & repetitur in fi. legis, Gl. tamẽ ibi dicit hoc esse correctũ per ius nouissimum, quod ẽt dixit in auc. de hæred. & fal.§. quia verò, in ver. militari, quæ etiam dicit quòd inuentario non confecto amittet falcidiam, secus si illud confecerit, etiam si sit testamentum militis, quod facit ad id quod dixi supra de priuilegio falcidię, & Trebellianicæ, quod etiam voluit Bart. in l.j.§. in filij, ff. ad Treb. Aliqui tamen illum text. in §. quia verè intellexerunt vt loquatur in milite instituto, non etiam in testante, quod Gloss. ibi reprobat. Ego ęquius & sanius crederem è contra intelligendum esse non in milite testante sed in adeunte, cui licere debet ignorare illam tutelam, & leuamen inuentarij faciendi, cui sensui applaudet textus. ille, ibi, vt omnia testamenta siue nuncupatiua, siue in scriptis ita obseruent, siue

priuata

priuata sit persona,siue militaris; quæ verba respiciunt testamenti facturam, non inuentarij;non est tamen à Glo.& communi sententia recedendum, maximè cum in eo tex. dicatur, communem namque hanc legem omnibus hominibus imponimus; quamuis dicat Are. in consil. xij. col. j quòd illa Gloss. sibi nunquam placuit.

5 Item † si miles neque profiteatur,neque soluat vectigal non cadent res suę in commissum,vt l.ij.C.de vectigal.quòd potest extendi ad professione immobilium, Cum renouantur census, quos alij registra, alij castra vocant. Priuilegium est etiam vt à Caligato vsque ad Protectorem liceat matrimonia sine vlla penitus solénitate contrahere, si tamen ingenuam vxorem ducat; l. à Caligato.C.de nup. † verum quòd Doc. ibi notant licere indistinctè

6 militibus à minore vsque ad maiorem sine vlla solemnitate vxorem ducere,lunge est aliter intelligendum;Et videlicet vt à Caligato, quòd est infimus gradus militaris, vsque ad protectorem, qui est gradus non supremus sed mediocris,liceat ita vxorem capere;at a Protectore supra,non liceat;quòd quamuis doc.non dicant,probatur in auc.vt li.ma.& auiæ.§.illo indubitanter,vbi refertur constitutio Constantini, per quam abiectarum mulierum coniunctiones quibusdam militibus interdicebantur,Idque Iustinianus ibi corrigit, concedens mulieres quascunque si tamen sint ingenuæ, posse militibus copulari,nisi magnis dignitatibus decorentur, quo casu iussit vt dotalia instrumenta faciant, quòd etiam statuit in auct. quib.mo.na.effi. leg.in.§. hęc ergo, & in.§. sequen. De Protectore aliquid dixi supra sub cap.de speciebus militiæ,& fortè habebant

7 singulæ scolæ suos Protectores,prout & suos primicerios; † Caligati verò dicebantur à Caliga qua gregarij vtebantur,quòd erat calciamenti genus,quòd hodie vsurpamus in tegmine crurum, & pedum, quòd declarat Taci. is enim lib. j. de Caio Germanici filio, qui Tiberio postea succesit,loquens,Infans, inquit, in contubernio legionum educatus,quem militari vocabulo Caligulam vocabant,quia plerunque ad concilianda vulgi studia,eo pedum tegmine vtebatur,Erat igitur vt vides vulgarium vsitatio;Quod alibi ex eodem Tacito dignoscitur,dum de hoc ipso Caligula(inquit)filiã gregali habitu circumferat,Caligulam appellari velit;Hæc verba

8 erant indignantis Tiberij. Sed neque quamdiu † quis militat currunt ei tempora longeuo præscriptionis,l.fi.C.qui.non ob.lun. tempo. pręscrip. quòd etiam extenditur ad militum asseclas, aut alios qui sunt in castris necessarij,quales sunt Chirurgi, aut Phisi-

9 ci, vt eo.tit. l. ij. Est & inter priuilegia † ne condemnati vltra

quam

quàm facere possunt exigantur, deducto etiam ne egeant, l.miles, ff.de re iu. Quod tamen non procedit si ęs illud turpiter contraxit vt vagando per mundum, vel si sit ignominia missus, vt per Gl. ibi & hoc priuilegio gaudent etiam togati milites, item, & celestis militiæ, vt ibi per Bar. Aliud mihi visum est colligi eorum priui-
10 legium ex l.de militibus, ff.de custo.ex exhib.re. † vt neque ipsi duci exercitus liceat in sontes animaduertere, nisi consulto Principe, exceptis calligatis, & qui infimi sunt ordinis: vt quid enim esset in l.illa implicatiua, etiam in caligatis ius eum habere, nisi prohiberetur quo ad alios maioris gradus, Cui opi. congruit quòd in l.officium.§.fi.ff.de re mil. Dicitur Tribunorum officium esse in castigandis militibus modum suæ auctoritatis non excedere, & adhuc magis congruit, quòd apud Tacitum legitur, in seditione illa de qua iam est pluries supra sermo habitus Minutium Præfectum castrorum, pęnes quem erat tunc summa rei, cùm abesset Dux, ceptam seditionem sedasse duorum militum supplicio: bono, inquit, magis exemplo, quàm concesso iure, At hodie, mitto Ducē ipsum, mitto legatos, qui mihi ij ferè videntur quos colonella nuncupāt etiam Centuriones, siue vt vulgo dicitur Capitanei, vel leuissimis de causis, in ipsos insaniunt, nulla penitus iudiciali via, aut disciplina militari. & regula seruata, sed dici potest cum Cy. transeat cùm cęteris erroribus eorum, De legato autem & de præfecto castrorum vide Vegetium, lib.ij.titul.nono & Decimo.

10 Est & priuilegium † si contra minorem feratur sententia & appellet Curator eius, neque prosequatur, si interim adultus fiat miles, poterit finita quantocunque post tempore militia, appellationem illam prosequi, absque eo quòd Curatorem conueniat ob rem neglectam, l.negotiorum.§.j.ff.de appella. Priuilegium quoque
11 est militis, † vt quamdiu est in captiuitate & hostium manu currant ei tempora, ac si militaret, vnde si compleantur interim tempora eius militiæ, premia cum cæteris veteranis accipiet, vt l. non omnes.§.qui ab hostibus. ff.de re mil. & l.iij.§. sed si ex improuiso; An vero currant ei interim stipendia huius temporis, variè videtur decisum. Nam in l.pe.ff.de re mil. dicitur quòd debentur. Cuius contrarium dicitur. C.eo.tit.l.j. Glo. in ipsa l.j. soluit quòd si capiatur præsidio, id est pręuiso, & sua leuitate, procedat lex prima, At si ex improuiso, & dum iter facit, aut defert epistolam, & procedit, d.l.pen. quòd ibi sequitur Io.de Pla. Alia est sol. Gl. quòd aliud stricto iure, aliud ex Principis indulgentia, quòd repugnat, l.cum allegatis. C. eo.tit. vbi dicitur non deberi stipendium temporis

poris

poris quo quis in desertione fuit, etiam si ex indulgentia Principis militię sit restitutus, fortè tamẽ aliter possunt concordari omnia ista iura, ita intelligendo, vt d.l.j.& l.cum allegatis, loquantur in vero desertore, & eo, qui voluntate sua fuit apud hostes, d. verò lex pen. in eo cui intentabatur crimen ipsum desertionis, non fuit tamen probatum, vt ibi, neque desertorem fuisse apparuerit; fortè enim probauit se ex commeatu abfuisse, nimirum si stipendia illius temporis accipit; Et quòd in casu.d. l.j. quis voluntariè fuisset apud hostes innuit verbum illud restituto, quid enim opus erat restitutione postliminio reuerso? nisi & culpa aliqua intercederet? Marti. tamen Lauden. hanc quæstionem tractans in suo tractatu de milite, q.iiij. dicit simpliciter deberi stipendium temporis quo quis fuit in captiuitate. Contrarium verò dixit in suo trac. de bello, q.xljx. vbi allegat Bal. ita dicentem in l.vlt. in fi.C.de condi. infer. fortè etiam intelligi debet vt currant milite capto stipendia id est anni stipendiorum, sed non stipendia, id est æra stipendiorum; quando stipendia vicena, & tricena dicimus, id est viginti an

11 norum & triginta. An verò † militi qui ex commeatu abest à signis stipendium debeatur quæsiuit Bal. qui omnia tractat, & tenet quòd sic, in l.iij. in vlt. ver. C.de condi. infer. Roma. idem tenet in sing. ccccxlviij. allegat tex. quem dicit sing. in l. hac lege. C. de prox. sacro. scri. lib. xij. Idem etiam Bal. in d.l. vlt. de condi. infer. tenet simpliciter quòd dixi supra. Sunt, & alia militum priuile-

12 gia, † quanto enim cunque tempore militauerit, & quantacunque sint tempora decursa, intra annum à finita militia in integrum aduersus præscriptionem restituetur, & rem suam reuocabit, l.iij.C.

13 de resti.mil.& l.iij.C.de tempo. in inte.resti. Item † si non defendantur possideri quidem possunt eorum bona, non tamen om-

14 nino creditoribus addici, l.ignorare.C.eo. tit. Item † si creditores militis bona distraxerint ex pignoris iure, & secundum formam l. fi. C. de iu. do. impe. restituetur vt persoluto debito, seu etiam pretio venditionis, si minus sit quàm debitum, bona recuperet, l.si cum militaribus.C.eo. tit. sola tamen ratio temporis quo militauit est habenda, non etiam temporis quo domi mansit, vel

15 peruagatus est, vt eo.tit.l.vltim. Minor † etiam militans ex die missionis, nõ ex die perfectę ætatis, tẽpora cõputat, vt restituatur in integrũ, & sic vides quòd magis attẽditur accidẽs quàm natura, vt in l.j.C.de tempo.in int.rest. Gl.tamẽ & Doc. ibi alio sensu accipiunt; Alibi etiã natura inspicitur potiusq; accidens, etiam in milite; nam si minor cum fratre paciscitur de paterno fideicomisso, suc

curitur

curritur ei, secus si maior, & si etiam sit miles, quia conuentis pare bit, l. de fideicōmisso, C. de transf. Restituitur etiam miles aduer sus lapsum temporis quod ei cui succesśit lapsum erat, si tamen & illi competebat restitutio, si intra tempora petendæ restitutionis nomen dedit militiæ, idque obtinet ex defuncti persona, vt l. ij. C. de tempo. in integ. restitutio. quod tamen non puto esse ex militari prærogatiua; prout neque in casu l. iiij. eodem titulo dum ibi dicitur quòd militis hæres ex illius persona restituetur aduersus tempus quod durante militia lapsum est. Cuicunque enim hæredi competit, ex defuncti persona ius atque actio

16 quod ipsi defuncto competebat. Habent † etiam milites fori priuilegium, neque conueniuntur nisi coram suo Iudice; cum distinctione tamen, Aut est enim causa criminalis aut ciuilis, primo casu, aut crimen est militare, & ad solum militum iudicem spectat cognitio, vt l. tertia in principio. ff. de re militari, aut est crimen commune, & leue, & idem, vt in Gloss. ibi, etiam si remittendus veniat, vt est etiam ibi in tex. aut crimen est graue, & punitur vbi deliquit, ac per Præsidem Prouinciæ l. prima. C. vbi de crimi. agi oppor. Quod intelli-

17 ge nisi concurrant Præses & Dux, aut Magister militum, † præfertur enim proprius militum Iudex, vt probatur in l. penultima. C. de iurisdictio. omni. iudi. Imo si is non adesset, posset miles petere se ad eum remitti, quod in dicta l. penul. dixit Pau. de Castr. Et probatur in l. de militibus, ff. de custo. ex exhiben. reo. & C. eod. titu. l. prima Et secundum hæc iura debet intelligi text. in l. vltima. ff. de acusationi. Imò quòd etiam in graui crimine remittatur suo Iudici probatur in l. prima. §. si verò miles, C. de falsa mone. Dicitur etiam in l. prima. C. de offic. magist. mili. quòd ipse nullam habet in Prouinciales iurisdictionem, neque vicisim Præses in viros militares, Cui non est absimile quod dicitur manum militarem se non extendere in priuatorum negotia, vt l. j. C. de off. mili. iu. & l. ne quis iudicum C. de offic. rect. Prouin. Ciuiles autem ipsorum causas, si conueniantur, solus cognoscet eorum iudex, vt d. l. penul. simplicius tamen puto dici posse militem pro communi delicto, in Prouincia vel ciuitate facto in qua non militat, non esse remittendum, sed ibi per Præsidem, vel magistratum, Cuius de ea re est in Prouincia vel ciuitate notio puniendum, per d. l. j. C. vbi de cri. agi op. Aliud est etiam no. in hoc fori priuilegio, nam Principes viri, & qui summos Magistratus gesserunt, illique præcipuè,

18 qui enumerantur in l.fi.in prin.C.vbi sena.vel claris.† inter quos
e.t Thesaurarius Principis vel Augustæ, si de crimine, quantum-
19 uis graui, iam deposita administratione, accusentur, † nullius al-
20 terius iudicis subsunt auctoritati † nisi ipsiusmet Principis, aut
21 eius, cui in specie commisit, † Sed neque ipse specialis delega-
tus Principis conuictum reum condemnare poterit, sed ipsum
Principem admonebit, qui pro sua clementia de eo statuet quod
ei videbitur, quando sunt adeò in eo pęue omnes arbitrariæ vt
etiam sontem posit absoluere, quæ omnia habentur, in d.l.fina.C.
vbi sena.vel cla.& ibi scrib.no.maximè Bal. & Saly. Poterit tamen
delegatus absoluere inconsulto Principe, ne aliàs vertatur in odiũ
quòd fauore introductum est, vt etiam, ea l. . Et hoc vltimum,
quod solam habeat iudex cognitionem non etiam condemna-
tionem, procedit etiam in his qui ex priuilegio ea pollent digni
tate, etiam si actu eam non exerceant, aut quandoque exercue-
rint, vt ea l. §. penul. & vlt. Et istud priuilegium non est obli-
uiscendum. Nam si is, qui fuit Dux armorum Regis vbicunque
terrarum, siue qui fuit eius Thesaurarius, ad priuatam redeat for-
tunam, & in aliqua prouincia Regis deliquerit, Puta, in Regno
Neapolis, non suberit viceregi, neque ab eo poterit puniri, per d.
l. Quod non debet absonum aut iniquum videri, tum propter re-
liquias gesti honoris, tum, & quia multa in iure sunt concessa Prin
cipibus viris, quæ non sunt concessa inferioribus, & tenuioribus,
vt est in casu.l.diui.§.j.& vlti.ff.de pęn. vbi si notabilis persona cri
men committat propter quod releganda sit, non relegabitur incon-
sulto Principe, Imò neque eo casu Præsidis plena est notio. sed
detinebit, ac custodiet, Principe posteà admonito, vt ea l. in fin.
22 Hoc etiam fori priuilegium non stipendiatis non competit, vt C.
de offi.mag.mil.l.iij.vbi Glos.no. contra non descriptos in matri-
cula, quòd vulgo dicitur non arrolatos, Rollum enim ac matricu
la sunt chartule illæ in quibus militum nomina recensentur.

Potest, & inter priuilegia censeri, quod Nauiculariorum curia
lium, Cohortalium, Fabricensium, militum quę omnium hære-
ditates, si absque legitimis moriantur hæredibus, non fisco sed eo
rum collegijs, & vexillationibus deferuntur, quod dicitur in toto
23 tit.C.de hære.decu.† Quod tamen non ausim extendere ad corpo
ratos siue collegia nostri temporis, siue ea sint profana, siue etiam
pia, puta cerdonum, aut disciplinatorum, quidquid Barto. dixe-
rit in l.si quis filio, §. eius qui, ff.de iniu.rup. & Bal. C. de constit.
prin.l.recepticia, in vltimis verbis, illæ enim leges omnes, d.titu.
de

de hęre. decu. inducunt iura specialia, vt optimè declarat ibi Saly. ꝑtereà corpora illa pertinebant ad Rempublicã, cui militabant, & cui erant eorum bona obnoxia, vt de Nauiculariis probatur, C. de nauicu. & naucle. per totum tit. et C. de præd. & om. re nauicul. l. ii. & iii. lib. xi. de cohartalibus dicitur in l. quisquis. C. de cohar. & idem de fabricensibus, nam & totum ipsum corpus tenebatur de facto cuiuslibet ex corporatis, l. iure. C. de fabricen. & probatur in l. vlt. C. de decre. decu. nimirum igitur si ipsi corpori concessum est quoddam velut successorium edictum, quę rationes cessant in

24 supradictis collegiis nostri temporis. Priuilegio † est etiam ne in militum stipendia mittatur exequutioni sententia in eos prolata, si aliunde posśit satisfieri, vt l. stipendia. C. de execu. re. iud.

Item est inter priuilegia vt qui in necem conspirant eorum qui cum Principe militant, crimine lesę maiestatis obligentur, l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. quæ tamen verba, vel cuiuslibet qui nobis militat, non puto extendi ad omnes Imperatoris milites, sed ad illos dumtaxat qui ei asśistunt, quancunque exerceant militiam, siue armatam siue togatam. Potest & inter priuilegia illud censeri, licet infaustum & non ominandum, vt quinquennium quod datur viro ad accusandum vxorem iure mariti, non currat quamdiu quis

25 militat, vt l. si quondam C. de adul. Fauorabilius † priuilegiatur

26 miles ne ad angarias teneatur, † ne ve ad hospitia, l. ab his oneribus, in prin. ff. de vaca. & excu. mu. & l. maximarũ. C. eo. ti. li. x. Sed in eo quod dixi, de hospitatione contradicit tex. in l. sunt munera, d. tit. de vaca. mu. quę iura videntur sibi inuicem contradicere, cũ in l. his oneribus, dicatur quòd militi remittitur hospitis recipiendi necesśitas, in alia dicitur quòd neque merita militiæ tribuũt excusationem à recipiendo hospite, Dic pro solutione, subaudiendo ibi merita militiæ, scilicet retroactæ, vel dic quòd quædam est hospitatio repentina, & quæ rei non cohęret, & ab ista miles non excusatur, Alia est prouisa, & quæ rei cohæret, & excusatur. ita distinguit Glos. quæ tamen loquitur in ecclesia, in l. j. C. de ep. & cle. verè tamen hęc sol. confunditur ex d. l. sunt munera, loquitur enim in onere, quod cohæret rei, & tamen dicit non excusari militem, vnde melius soluitur quòd aliquando, hoc munus inducitur nullo habito respectu ad rem, Et tũc priuilegiatur miles, aliquãdo est onus rei, & tunc qui rem habet illud ferre cogitur, regulariter tamẽ hoc est munus patrimonij, l. iij. §. munus hospitis. ff. de mune. & hono. sed quòd competat militi hæc immunitas probatur, in l. vl. §. siue

27 autem, eo. ti. Est & militare priuilegium † vt quòd valeat pactũ

de inuicem succedendo, quod probat lex ad hoc singul. C. de pac. l. licet, vbi Bartol. not. inter paganos verò lunge est aliter, improbantur enim pacta eiusmodi, prout Bartol. respondet in consi. lxx. Et rursum in consi. ccxij. promitto tibi, & tu mihi, quem sequitur Deci. in consi. ccxxv. colum. iij. ccxxxvj. colum. penul. cxj. & DLv. ac etiam in l. pactum quod dotali. C. de pac.

Quod verò (si de captiuo certent comilitones apud quem custodiendus sit donec taleam persoluerit) & statutum est vt præferatur cęteris is qui est nobilior, quod dixit Tiraquell. in tracta. de nobili. capitu. xx. numer. 177. magis est prærogatiua 28 nobilitatis quàm militiæ. Priuilegium est etiam † quòd Centurio vel alę præfectus stipulari potest pro tota sua ala seu manipulo quod dixit Angel. ff. de pact. l. item magistri, vbi dicit quòd contestabilis potest stipulari, pro sua squadra.

Priuilegium quoque est quòd potest miles peremptoriam exceptionem opponere etiam in ipsa exequutione sententiæ, licet regulariter secus sit, vt l. j. C. de iu. & fac. igno. quod pendet ab eo quod dictum est supra de permissa ei iuris ignorantia.

Non subiacet etiam querelæ testamentum militare, vt l. testamentum. C. de inoffi. testa. quod supra inter testamentaria priui- 29 legia reponendum est. Prout & priuilegio † habet miles vt empta res ex pecunia ipsius efficiatur eius, etiam si non sit empta ipsius nomine, l. si vt proponis. C. de rei ven. quod consultus in facto respondet Abb. in consi. xciiij. in quæstione hæredum. col. j. lib. ij. Item & quòd in l. ij. C. de naui. non excu. lib. xi. statuitur vt capi possint animalia prouincialium ad transferendos exercitui commeatus, quod sępissimè fit diebus nostris, dum commeant aliquo milites, non est extra eorum priuilegia. Quod verò per sacros Canones prouisum erat ne vterentur Christiani in bellis suis, sagittis, aut balistis, vt quantum fieri poterat tolerentur seuitiæ, & necis instrumenta, quod etiam sub anathematis vinculo interdicitur, vt in c. vni. extra de sagit. Poterat inter militaria priuilegia reponi, quando, & ipsi prima commoda, imò soli, eius legis sentiebant. sed tantum hodie abest vt illi constitutioni sit locus, vt etiam ignea tormenta mille nominum sint aptissima atque vsitatiss. armorum instrumenta, quasi pauca ad mortem essent per tot secula inuenta, nisi patrum nostrorum ętas, cum Deo de fulmine certās, hoc inuenisset, vnde vel vnico ictu, possint centena hominum orco mandari. Item licet is qui pecuniam tradit alicui, nihil expresso cur det, si eam repetat grauetur onere probandi quod sine

causa

causa, siue ex sibi commoda dederit, in milite tamen est aliud, cõparatur enim in hoc minori, & pupillo, ita vt aduersam partem opporteat vel restituere vel causam retentionis iustæ comprobare ita Bal. in l. cum de indebito, versi. si autem is qui indebitam, ff. de
30 conditio. inde. Item † non cogitur miles inuitus testimonium dicere, l. inuiti, ff. de testi. Neque cum dicunt à signis auocantur, vt l. testium, §. fina. illo eodem titu. Sed neque à sententia prolata super annona militari potest appellari, vt l. fina. C. de appella. quòd intellige si sit in rem militum, ne appelletur, ne aliàs vertatur in perniciem quod eorum fauore est inuentum, ita Ang. ibi, Tedet me iamdiu censuræ huius, & tam prolixæ recitacionis priuilegiorum, cogitent tamen milites, si in aliquorum manum incidet opusculum istud, quanta caritate, & quanta curà Imperatores Romani suos milites, imò omnis qui, postquam, vt iã iam prosequar, perdurant in eis priuilegia hæc omnia, & amplexi sint, & fouerint eorumque commodis, & beneficijs studuerint, præstent & ipsi suis Ducibus, suis Regibus, & Principibus eam operam, eam ve militiam, quam fortissimi illi quibus successerunt suis præstiterunt quos sua fortitudine, & virtute, suo sanguine terrarum Dominos effecerunt, & vt iam tandem modum his priuilegiis recensendis imponam. Est postremo inter priuile-
31 gia, † ne in metallum milites damnentur, ne ve in metalli opus, Cui pœnę non est absimilis damnatio quæ fit in præsentiarum,
32 ad triremes. † Item & ne torqueantur, l. tertia. §. j. ff. de re mi-
33 lita. vbi addit Gloss. † neque furcis suspendi eos posse, aut aliis plebeiorum pœnis affici, quod Bald. ibi dicit vsitari in Italia, sed non in Francia, vbi furcarum pœna non habetur adeò pro ignominiosa sicut in Italia. Cui congruit quod Philosophus quidam Tyranno hanc pœnam minitanti respondit, Quid refert humi an sublime computrescam? Et quòd non suspendantur dixit etiam Bald. in tit. de pa. te. §. si rusticus, in vltimis verbis, quòd etiam pro no. collegit & excerpsit Martin. Lauden. in trac. de offi. domi. quæstio. clxii. allegat Bartol. in l. capitalem. §. serui. ff. de pœn. vbi Bartol. hoc dicit esse generale in omnibus nobilibus, & cunctis popularibus diuitibus, & honestioribus, quod etiam dixerunt Panor. & Felyn. in capitulo cum quidam, extra de iureiu. Dicit etiam Bal. in consi. ccccxxvi. quod incipit præmi
33 tendum ad euidentiam, li. i. quod † furcarum pœna maior est quàm decapitationis: quia ista est instantanea, illa verò habet tractum temporis, & est ignominisior, Et propterea non potest, vt dicit,

inferre

inferre militibus, de quo est tex. no. qui non allegatur per eos. C.
34 de quæst. l. milites, † Et hoc priuilegium Doctores vbiq; extendũt etiã ad milites togatę militiæ, prout sunt ipsi Doc. quod Cy. dixit in d. l. milites, vbi etiã Bart. qui dicit quòd ita deffendit vnũ prætorem in syndicatu contra quem vigebant indicia ad torturam; sed in eo casu Prætor ille erat miles Et hoc idem dixit in l. j. C. de adpo. diuer. iudi. Et quòd doctores non torqueantur, etiam contraria consuetudine non obstante, dixit Roma. sing. cccclxxxviij. incipiente milites, quod in facto respondet Fulg. in consi. cclxxiij. in causa inquisitionis circa fi. Fortius dixit Bar. in l. medicos. C. de profess. & medi. lib. xj. quòd doctores non possunt personaliter capi, neque duci ad curiam, aut aliter vexari. Et sic neque eos potest familia perscrutari pro delatione armorum, Excipitur tamen in his omnibus casus legis Iuliæ maiestatis, priuilegium enim nihil hoc casu eis prodest, l. nullus. C. ad l. Iul. maie. Bal. in trac. quęst. c. j. col. ij. vbi etiam hoc extendit ad quędam alia crimina vt si quis sit
35 transfuga vt dixi supra. Extenditur etiam hoc priuilegium † ad istorum progeniem vsque ad pronepotes l. diuo Marco. C. de quæstio. quæ tamen restringitur ad eos qui ad eminentissimatus vel perfectissimatus dignitatem sunt prouecti vt ex ea colligitur
36 † Item extenditur ad Decuriones vt l. Decuriones. C. de quęstio. et d. l. Diuo Marco. Dicit tamen ibi Albe. quòd hoc in eis de consuetudine non seruatur, quod simpliciter ref. Mart. de Lau. in trac.
37 de consil. domi. q. vij. Incidenter hic quęro † an priuilegia militaria hic collecta & per tot iura sparsa conueniant, & seruari debeant militibus nostri æui, hanc quæst. tractant Doc. omnes in l. j. C. de iu. & fac. igno. et aliqui, maximè Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. subst. et forte magis cõmuniter dicunt quòd non, mouentur quia nostri milites non habent solemnia quæ exigit Glo. in l. pen. ff. ex qui. cau. ma. Item quia qui nudum habet nomen sine effectu, non gaudet priuilegio, l. qui sub prætextu. C. de sacrosan. eccles. quæ lex est ad verbum repetita in l. j. C. de collegia. & Carthosil. lib. xj. (quamuis dicat Iusti. in l. j. C. de no. cod. fa. se nihil reliquisse in iure superuacuum) quod etiam multis alijs locis ostenditur non seruatum. Item quia vacant negot ijs, contra tex. nego. ne mili. Item quia etiam antiqui illi, & veri milites, cum vacabant ocio, & domi manebant, amittebant priuilegia vt l. fi. C. de in inte. rest. mil. & isti nostri domi semper manẽt, Item quia cessante causa &c. Item quia non sunt descripti in matricula militum, contra l. eos. C. de appa. mag. mil. quæ est l. vlt. quod etiam probatur in l. per Illyricum,

lyricum,C.de cohartal.lib.xj.ibi.Non illi qui vano militiæ nomine lucra sectantur, sed qui necessitatem officij debitis solicitudinibus exequntur, Et per istas rationes Alex. vt dixi in d.l.Centurio,num.24.concludit communem esse opin.quòd antiquis priuilegijs non gaudeant,quod etiam Ias.dixit in d.l.j.nu.vij.C. de iu. fac.igno.Excepto,inquiunt, quòd non torquentur, quod puto eos excepisse ob Bar.reuerentiam,aut metum, Postquam is dixerat se defendisse in syndicatu Prætorem illum suum; de quo dixi supra. Ego salua ipsorum reuerentia credo esse distinguendum, quia aut ij nostri, et ipsi actu militant,& pares in omnibus illos facio antiquis,quamuis enim stigmata non accipiant,& maxima pars antiquarum solemnitatum,& ceremoniarum exoluerit,successerunt tamen alia per nouos Principes, inducta quę obseruant, quòd sufficit:quod Bal.dixit in l.j.in vlt.verbis.C.qui bo.ce.poss. facit quod dixit Rom.in cōs.xliij.in iiij.quæsitio,rursunque in cōs.606.col.j. quod milites nostri ęui,qui sunt in cōtinuo armorū exercitio,antiquis fruūtur priuilegijs,propter quod cōcludit nō valere in casu illo,donationē eius in amasiam, quod Bal. prolixius tractat in cōs. cclxvij. ad euidētiā,lib.j.quod est repetitū in v.lib.cōs.ccccclvij. & idē dixit in cōs.ccccclvj.recolo me cōsuluisse.Et licet Bal.aliter cōcludat quàm Roma.in casu illo miles idem erat & Princeps qui est supra milites,& supra leges,fateturque Bal.quòd non audet in illo casu suo aliter dicere,quia incurreret odium illarum Dominarum quibus Bernabos Dux tunc Mediolani donauerat multa,& pariter filiabus earum, fortè ex illo adulterio progenitis, Et frustra

38 niteretur,odium insuper sibi quærendo. † Et verè rationabile est, indulgere Principi vt largius possit impendere in suos amores quam miles:Et postquam immensa est vis huius affectus, vt vincat etiam optimos, aliàs Principes, liceat etiam iniuriam passis prę-mium irreuocabile accipere pro illata ignominia, quæ non partuam habet excusationem, propter immensam Principis potestatem,qui potest vel ipso nutu metum inferre,Iuxta illud.

Nutu totum tremefecit olimpum.

Dificile enim esset inuenire quæ auderet negare Principi, quod & de Bersabe illa legitur,laudata alioqui fœmina,quę vocata à Rege in amplexus statim paruit vt habetur Regum.2.c.11.Et vt in semitam recurram nulla est culpa militum quòd hodie nō seruent solemnia illa antiqua,postquam Principes ea contemnunt, & alia induxerunt quæ sufficit si obseruent, quando,& Antiqui illi non pauca immutauerant Priscis secutis obseruata. Aut sunt milites

38 tes † ex Principis indulto,& priuilegio, & iterum distinguo, aut sunt militiæ apti & idonei,quales sunt maxima illorum pars, qui hoc hodie,impetrant à Cæsare,aut à Regibus;Et hos puto illis frui priuilegijs quæ ad decorem faciunt,qualia sunt multa ex supra recitatis,ne pro delatione armorum perscrutentur,ne carceri mancipentur, ne torqueantur, ne damnati pœnas Plebeiorum luant. Et si quæ sunt alia consimilia,fortè etiam testantes illis etiam fruētur quæ dixi supra competere militibus extra aciem, quod maximè procederet si in priuilegio diceretur quod veris militibus adęquentur, & eis similes sint, prout in simili dicitur de eo quod ex priuilegio factus est Ciuis,quod nihilo est minus ciuis quàm originarij,quod dixit Bar.in l.si is qui pro emptore, in xiiij.col. in fi. ff.de vsucap.ref.Bal.& sequitur in l.iij.§.hęc verba ff. de nego. ge. quod omnes tractant in l.adoptiuum.§.patronum ff.de in ius vo. licet obstet tex.in d.l.fi.C. vbi sena. vel claris.§. viros, vbi Saly. no. quod non est tanto honore dignus qui habet dignitatem ex priuilegio,quanto is qui eam suo sudore quæsiuit,quod patet vel ignaris & indoctis,sed licet non tanto digni,non tamen omnino indigni;& quòd nostri æui milites antiquis gaudeant priuilegijs respōdet Pau.de Ca.in consil.ccccxiiij.viso,& examinato, col. & lib. ij. vbi sustinet propterea testamentum militis factum domi, quo fuerat delatus vt curaretur,ex vulneribus in bello acceptis, ac si esset factum in castris;Idem,& respondet Sozi.cons.xxxiij.nu.4.lib. iij. vbi hanc attestatur communem sententiam,loquens in testamento filij fam. de peculio suo testantis, idque domi, & indistinctè, &

39 quandocunque,quod dicit carere omni dubio. Aut ita † priuilegiati miscent se sordidis actibus,collatam dignitatem fędantes, & tunc eos puto indignos omni priuilegio, cum illud amittat qui eo abutitur,lxxiiij.distinct.c. vbi ista.C.de iudę.l.Iudęos,in fi. & l. libera, in Glo.ff. de pecul. quod latiss. more suo tractat Tiraq. in tract.de Nobili.c.xxvij.Turpibus enim lucris inhiantes nulla sunt dignitate honestandi,l.ne quis C.de digni.Saly.tamen hanc ipsam materiam tractans in d.l.j.C.de iu.& fac.igno.post Iac.de Bel.quē sequitur,breuius distinguit,intuendam enim dicit rationem pri-

40 uilegij, † nam si conuenit competit,si non,non; vnde actu militantes gaudebunt omnibus illis priuilegijs antiquis, alij verò qui ad decorem,& ornatum armantur,& non ad sudorem neque ad sanguinem,his solis gaudebunt quæ honoris causa dantur. Quæ non est reprobanda distinctio, & satis congruit his quæ dicta sunt supra, sed quod actu militantes admittit ad quęcunque priuilegia

habet

habet sequacem Deci. qui in consil. dlxxviij. tenet quòd etiam post pubertatem potest directo miles substituere licet in cœteris quæ supra distincta sunt non ita concordetur.

41 Ad vnum tamen animaduertendum est, † quòd licet Doctores passim vocent milites, hos quos aureatos nuncupant, quo nomine vtitur Deci. in d. consi. Et ante eum Ias. in d. l. j. de iu. & fac. ignor. vbi etiam Saly. subobscure, & quos Italico nomine dicimus Caualieri, isti tamen vel reclamantibus omnibus, milites non dicuntur, quòd scitè dixit Tiraquel. vir multe lectionis, & doctrinæ, in d. trac. de nobil. cap. viii. nume. 13. Censeo etiam quòd non de-

42 bent hoc priuilegio gaudere isti milites seu equites † quos aureatos vocant, qui hoc impetrant per pecuniam, quòd vidi vsitari, & frequentari in Canzellaria Caroli quinti, in qua etiam falis venditores, mediantibus vigintiquinque, vel circiter aureis nummis, impetrabant hunc honorem, etiam cum potestate legitimandi quoscunque spurios creandi notarios, & cum centum alijs prærogatiuis, qui tamen non ideò magis sunt inter nobiles numerandi neque recipiendi, prout neque de facto à verè nobilibus recipiuntur, quòd etiam dixit Pet. de Antibo. Doctor Gallicus, in trac. de mune. §. iiij. num. 62. Et per ista finem facio his militaribus priuilegiis recitandis. Vnum addo, quod post peractũ hunc qualemcunque laborem meum venit mihi in manum tractatus celebris Iurisconsulti. Mantuæ de priuilegiis militum, verùm quod ego ex eius fontibus hæc mea non auserim neque labores eius surripuerim puto facile, persuasum iri iis qui vtraque legent.

SVMMARIVM.

1 *Aetas nostra verè aurea.*
2 *Duces triumphales.*
3 *Statue equestres.*
4 *Corona aurea. T. Decisio.*
5 *Centum boues premio dati.*
6 *Corona graminea.*
7 *Duplicatum frumentum præmium militare.*
8 *Decem boues, Et aurea corona Coruino, & Torquato.*
9 *Armillæ aurea.*
10 *Premium primò ascendenti muros hostiles cui detur si multi conscendant.*

11 *Capta ex hoſtibus antiquitus non erant capientium.*
12 *Dona in Imperatorem collata ab exercitu.*
13 *Coronæ alię multæ & militaria dona.*
Vacatio à militia ad tempus olim militare pręmium.
14 *Ciuica corona honoratior alijs.*
15 *Vacatio à militia pręmium militare.*
16 *Milites donati conceſſione vſus ſpeciariarum.*

De militum pręmijs & ſtipendijs. Titulus IIII.

NON ſatis viſum & Ducibus & Principibus honorari milites priuilegijs niſi allicerent et pręmijs, Quæ verò ea ſint, et qualia neque dictu eſt facile, neque inuentu, quando ex tempore, ex re, ex loco, ex perſona, ex ſucceſſu ipſo atque euentu, ex arbitrio denique & liberalitate donantis totum hoc pendeat, ſed & ſeculorum non leuis neque parua eſt differentia, & varietas. Rudi enim illo, & Priſco ſeculo Romanarum rerum, & virorum, qui res Italas eò prouexerunt vt ęterno penè futura ſint miraculo, & parcius conferebantur pręmia: quòd poſſideretur anguſtius, & capiebantur honoratius, & rectius quòd deſiderabantur lunge minus ambitioſus, atque auarius. 1 At hoc †noſtro verè aureo ſeculo, dici enim poteſt cum antiquo poëta.

Aurea nunc verè ſunt ſecula, Plurimus auro.
Venit honor.

Quis enim neget aureum ſeculum, cum ad aurum referantur omnia? nullaque ſint in pretio pręmia niſi quæ magno conſtant, & magno veneunt. Neque tam ſunt culpandi milites quàm ipſi Principes viri, & Duces, quotus enim quiſque audacię, periculorum, egregiè factorum, pręmia accipitur, qui minus accipiunt quàm qui vulnera, & mortes ſubeunt, aut qui magis quàm quos minus decet? ſint proceribus, ſint Principibus, ſint Aulicis noti, etiam ſi per facinora, & dedecora qui poſcunt præmia, & large expectent, ſed & his ipſis Aulicis, & proceribus effuſę immenſę prodigales dantur opes, tenuioribus verò nullę aut perexiguę, ita vt nunquam alio ęuo, magis quàm huic noſtro congruerit euangelicum illud. Habenti dabitur, Neque mirum ſi corruptiſsimis moribus, peſſundata omni diſciplina caſtrorum, cum neque bonis ſint parata pręmia neque ſontibus pęnę, aduerſi caſus, peſsimique euentus in dies contingunt, rariſsimaque, ac perexigua virtutis & bellicę for

titudinis exempla. libet igitur aliqua ex antiquis referre, quæ si non prosint exemplo, delectent saltem lectione.

2 Atque vt ab ipso militum † Duce, atque Imperatore exordiar nō contemnendum visum est eis pręmium quòd re bene gesta fugatis & cęsis aut deuictis hostibus triumpharent; vel si res minore esset acta gloria ouantes saltem vrbem ingrederentur; quę gloria sat eis tum erat pro pręmio. sic Camillus deuictis Volscis curru, & albis equis inuectus, Romam est ingressus, quod supra humanū fastigiū est visum, visus est tamen lunge postea. M. Ant. Triunir, post victos Brutum, & Cassium, eādem vrbem curru leonibus ducto inuectus. pessimo Romanæ libertatis omine, leonibus iugo ad actis, & freno

3 perdomitis. Addita, & multis pręter Triumphalem honorū † equestris statua in foro posita, qui honos innumeris pęne Romanis ciuibus tam explebe quàm ex patribus est collatus. Priuatis verò alia collata sunt pręmia, Manlius ille cui seruatum capitolium cognomen adiecit, ob hoc ipsum facinus à ducibus laudatus, militari consensu à singulis selibras farris, & vini quartarium accepit, rem, vt Liuij referam verba, dictu paruam, verùm inopia eam in-

4 gens caritatis argumentum ostendit: † Amplius multo, atque honorificentius donatus fuit, P. Decius liberauerat hic suo consilio suoque cum delectis aliquot periculo, consulem atque exercitum ex angustijs & magno discrimine, eademque virtute, & animi fortitudine se suosque delectos commilitones seruauerat, coronam

5 igitur auream accepit; † & centum boues vno inter eos opimo, au-

6 ratis cornibus † Insuperque coronam duplicem gramineam ob

7 seruatum, Et exercitum & præsidium, † sed & delecti illi milites

8 duplici in perpetuum frumento donati fuerunt. † Valerius etiam, qui & Coruinus post cęsum Gallum est cognominatus, decem bobus, & corona aurea donatus fuit. Quod ante cum obtigerat Torquato, propter obtruncatum alium prouocatorem Gallum. Cui &

9 Torquē cum cognomento illo eripuit † Acceperunt & dona centuriones quattuor cum Hastatorum manipulo, à Papirio cursore, armillas, aureasque coronas, quòd primi Aquiloniæ muros con-

10 scendissent, † Quod facit ad quæstionem legistarum de præmio, quòd est propositum conscendenti primum muros hostiles, si multi vnà conscendant, eodemque momento temporis quid de præmio agendum, de quo in prima constitutione digestorum, in l. Aretusa. ff. de sta. ho. & in l. ex duobus, de vulg. & pup. sub. nam hic vides omnes qui vnà conscenderant æquale accepisse pręmium. Quod & P. scipio fecit in expugnatione Cartaginis in Hispania,

Dedit & vniuerso exercitui Camillus prædam ex volscis captam. Idem fecit, & cęsis Etruscis. Quod Fabius, auro tamen, atque ar-
11 gento excepto.† Neque enim, ne id silentio præteream, priscis illis ea erat militaris licentia vt capta siue in acie siue in vrbis direptione, sibi ipsis retinerent, sed ea Duci consignabant, qui aliquando prædam in publicum redigebat; aliquando etiam, sed raro, in milites distribuebat, quòd apud Liuium legitur non paucis in locis, quorum vnum libet referre. Castra, inquit, faliscorum capta, præda ad quæstores redacta, cum magna militum ira, sed seueritate Imperij victi eandem virtutem oderant, & mirabantur. Donatiuum etiam in suos milites contulit. Quod Fabius post cęsos samnites, nam ęris octogeni bini denarij, ij erant, vt supra ostendi regales totidem, nisi aliud essent denarij ęris quàm alii, sagaque, & Tunicę singulis donata pręmia, vt inquit Liuius, illa ętate non spernenda. Econtra verò P. valerius consul Caruentanam hostium arcem cum vi cepisset, prædam sub hasta vendidit, & in ęrarium redegit, tum prædicans prædę participem futurum militem, cum militiam non abnuisset. Tunc enim nomen
12 inuiti militiæ dederat plebes. † Quin. & ipsi Imperatori sunt ab vniuerso exercitu dona quandoque facta, Cum enim Q. illæ Cincinatus, à rurali opere ad Dictaturam euocatus, consulem cum eius exercitu ab Equis obsessum bellica virtute ac deuictis hostibus liberasset, & prædam omnem suo exercitui diuisisset, alio consulari illa priuato, Insuperque ipsi consuli abrogato Imperio, Beneficij tamen magis quàm iniurię memor consularis exercitus, auream coronam, libræ pondo, Cincinnato decreuit, & ab euntem eum patronum salutauit, sic & patronum consalutauit Fabium Maximum exercitus Minutij Magistri militum temeritate Hannibali obiectus trucidandus & delendus, sed & Prænestinos milites qui Casilinum contra Hannibalem diu tenuerant, Et extremam famem tolerauerant, duplici stipendio, & quinquennij vacatione à militia senatus donauit. Quid ego singula dona enumero, Cum neque integer liber omnibus
13 enarrandis sit suffecturus ?† Quis tot coronas pręmijs destinatas facile conscribat, Ciuicas, Murales, Rostiatas, Valares, quis hastas puras, Faleras, Torques, Armillas, atque alia virtutis,
14 & fortitudinis pręmia enarret, † Præferabantur tamen inter coronas omnes Ciuicę, quamuis Roboreæ, vt quibus in ludis. Etiam
15 à senatu, assurgeretur, † vacatio munerum tribueretur, Tanti
16 erat ciuem in acie seruasse.† Donauit denique Cęsar dictator aliquot

quot suos milites, inter cętera, vt speciarijs vti possent, At quis hodie miles tale donum non merito irrideatur, quando & speciarijs, & cunctis lautitijs non secus in acie, & bello quàm domi. atque in ocio oblectentur. Et cum castra hodie comittentur vt dicam cum Comico, Cupedenarij, Cetarij, Lanij, Coqui, Fartores, Piscatores, Aucupes, vinum verò si vel vna die desit, res parum aberit à seditione, Quod si conetur Dux ad Bucellatum eos, laridumque & acetum reducere facilius Turcam pellet, ex Europa sed & Clauarium, quæ erat donatiui species legere est apud Tacitum.

SVMMARIVM.

1 *Romani milites trecentis plus annis suo sumptu militarunt.*
2 *Quando primum Romanis peditibus ceptum dari stipendium.*
3 *Romani quando primum argenteos nummos cudere ceperunt.*
4 *Equitibus Romanis quando ceptum dari stipendium.*
5 *Stipendium peditis Romani quantum esset.*
6 *Stipendium equitis Romani quantum esset.*
7 *Stipendia militum Romanorum, præstabantur partim in pecunia partim in speciebus, id est vestibus, Cibarijs, & eiusmodi rebus.*

Rursum de stipendijs militum. Titulus quintus.

SVPRADICTA autem extraordinaria erant militum pręmia, ordinaria verò erant ipsa stipendia, 1 † Et ante ea sua impensa Romanos illos militasse, 2 vel hic locus Liuij luculenter ostendit, † Nam cum C. valerius Potitus, Q. Fabius vibulanus. C. seruilius Hala, l. furius Medulinus, Tribuni, consulari potestate, tribus exercitibus volscos infestarent, Anxurque, opulentum eorum opidum, diripuissent, senatus tunc primum statuit, vt stipendium miles de publico acciperet, cùm ante id tempus de suo quisque eo munere fungeretur. Ita Liui. libr. iiii. primę Dec. capitulo fina. fuit autem hic annus ab vrbe condita septimus & quadragesimus, supra trecentesimum, tertius verò, & centesimus ab expulsis Regibus, si credimus Haloandro in opusculo post codicem de annis Consulum. 3 † Quo

tempore

tempore Romam nundum ſignato argento vſam ſcribit Liuius, 4 ſed ęre tantum ſignaſſe; † Neque poſt multo, anno ſiquidem ab in de vndecimo, cum obſiderentur Veij, equis merere primum equites cęperunt, vt eſt apud Liuium lib. v. Ipſa verò ſingulorum mi 5 litum ſtipendia † quanta eſſent nullibi, quòd meminerim, clariuſque ex citato ſupra Taciti loco oſtenditur, Diurnus nempè denarius, qui pendebat plus paulo quàm argenti drachmam, quo põdere ſunt Regalia Hiſpanica, Et aurea ſcuta; quæ in menſem collecta plus minus ſunt aurea tria ſcuta; quod & hodie eſt menſtruũ 6 ſimplex peditis ſtipendium. † At equitis ſtipendium quod eſſet, vt verũ fatear, neſcio an vnquam leggerim. Leonar. quidem Portius in eo libello de quò ſupra mentionem feci, de ſeſter. lib. ij. dicit quòd erat triplex ſtipendium euis quod preſtabatur pediti. Mihi verò mirum valde videtur nihil creuiſse tot ſeculis peditum ſtipendium, tanto autem decreuiſse ſtipendium equitis, Cum hodie quinque ſola accipiant aurea ſcuta; Vnus autem Liuij locus, ſi non eſt corruptus liber meus, oſtendit etiam antiquos equites quinque ſcuta menſtrua conſtituta habuiſſe, Deuictis enim Campanis qui deſciuerãt, Equitibus Campanis, inquit, Liuius, qui in fide manſerant, Ciuitas data, monumentumque vt eſſet, ęneam tabulam Romę in æde Caſtoris fecerũt, vectigalque eis Campanus populus iuſſus pendere, in ſingulos, quotannis, fuerunt autem mille ſexcenti, denarij nummi quadrageni, quini, vt eſt lib. viij. primę dec. Hos igitur quadragenos, quinos denarios, ſi intelligamus menſtruos, quotannis datos, vt ſolent eſſe ſtipendia, iam videmus idem ferè eſſe, quòd quina aurea ſcuta, vel ſupereſſe pauxillum, ſi denarium augeas in pondere prout ſupra de hoc ipſo denario loquens explicaui. Dum dixi factos eos leuiores poſt Cladium Cæſarem; neque quotannis, tam exiguum ſtipendium illud fuiſſe credi debet, neque etiam diurnum, cum nimis multo, excederet id quòd credi æquum eſt, & veriſsimile. Di- 7 xit etiam idem Leonar. Portius, loco ſuperius citato, † quòd ex illo annuo triginta ſex aureorum ſtipendio peditis, duæ partes ſoluebantur in pecunia, Tercia verò in veſtibus, & alijs ad victum neceſſarijs; quod & comprobant quam plures loci ex Liuio. Dum Socios Romanorum pecunia frumento, & veſtibus milites atque exercitum iuuiſſe ſcribit Damnatos etiam in hæc eadem deuictos hoſtes.

SVMMARIVM.

1 Annonę magna debet esse cura Duci,
2 Frumentum nouum non est tribuendum nisi consumpto antiquo.
3 Nominatores officialis tenentur pro malè gestis nominati,
4 Ratio sępe redenda est, quia furta facilius manifestantur,
5 Vestimenta quando tradenda militibus, siue æstiua siue hiemalia,
6 Solatium militis quid.
7 Frumentum qui negligit capere tempore abundantiæ, non potest illud pete re tempore penurię.
8 Milites prouincialibus nihil debent extorquere.
9 Oleum, ligna, culcitra non obligantur prouinciales tradere militi.
10 Domus qualiter diuidenda sit, cum milite bospitio recepto.
11 Discretio militaris, eadem cum lupina, atque etiam peior.
12 Princeps quum bellum facit non debet grauare externos populos.
13 Milites contenti sint suo stipendio.
14 Turcæ minima impensa in castris viuunt.
15 Miles malè armis vtetur, si ea ferre dedignatur.
16 Gradus in militia.
17 Princeps solus potest subrogare milites in locum demortuorum.
18 Ille debet esse potior qui diutius militauit.
19 Panes ciuiles.
20 Annonæ ciuiles.
21 Sextarius quid.
22 Panis, & caro atque alia iussu Imperatoris donata magnis viris.
23 Soldata, & feudum de caneua.

De Annonis cęterisque exercitui necessariis. Titulus Sextus.

1 CVRAE erat super omnia tã Reipublicę, quã Princi pi, postquam haberi, est ceptus, † Annona, ne fame, aut inopia laboraret exercitus: sępius enim vt ait Vegetius, exercitus consumitur penuria quàm pu gna, & ferrè sęuior est fames. hinc leges Cęsarum, de cõditis in pub. hor. inter quas, statuitur ne prius 2 † incipiant noua erogari frumenta quàm vetusta fuerint consum- pta, aut si hæc sint corrupta tantum misceatur ex recenti quãtum sufficit

ſufficit ad velandam corruptionem, vt eo. tit. l. j. hinc & horreorum cura, vt ſarta ſectaque ſint, ne inficiantur impluuio frumenta. Inhibetur etiam ne ad ea quis manum apponat tollendi cauſa, pœna deportationis, cum bonorum iactura contrafacienti, vt eodem titulo l. ſecunda & iij. Iuſſum etiam nemini, inexorabiliter, parci in collatione ſpecierum vt l. vnica. C. vt ne. lice. in emp. ſpecu. &c. nemini etiam parci in excoctione, & tranſlatione Buccellati, vt l. ij. C. de excoc. mil. anno. lib. xij. Adiecti, & horreis publicis præpoſiti, & ſuſceptores, qui, & tenebantur accepta ſtatim in publicis horreis recondere, vt l. diu. C. de ſuſcepto. Neque priuatorum frumenta pati debent ſuſceptores in eis recondi, vt eod. titu. l. frumenta.

3 † Deligebat autem officiales iſtos curia, & ad nominatores pertinebat periculum perperam geſtorum, l. ij. & l. exactores, eod. titu.

4 quod intellige poſt conuentos ipſos officiales; † Cogebantur autē ſuſceptores anno ſingulo rationem reddere geſtorum; ratioque adducitur, quia facilius recens furtum, & deprenditur, & emendatur quam antiquum, vt eo. tit. l. neminem. Hodie omnis cura iſta pertinet ad Præfectum annonæ, quem vt iam alio loco ſupra dixi, vocant Commiſſarium generalem, ſed qua cura exercuerint vidimus ſępè.

5 Dabantur verò, vt dixi, † militibus etiam veſtes de publico, & erant in eorum præſtatione conſtituta Prouincialibus præſtationum tempora, quod intellige collationum in hanc cauſam veſtimentorum, nempè à menſe Septembris in menſem Aprilis, ſed militibus ipſis dabantur veſtes Septembri ipſo hiemales, & Aprili æſtiuæ l. j. C. de mili. veſt. ca. lib. xij. quam l. allegat ad hoc Specu. titu. de procura. §. j. verſi. Item quod eſt miles, quod tamen non dicitur ibi in text. ſed in Gloſſ. Dabatur etiam cum his, vt

6 etiam dictum eſt ſuprà, † pecunia, & quandoque eam capiebat miles ſub ſolatij nomine, vt in l. pen. in prin. C. de errog. mil. anno. vel id erat quod hodie dicunt la preſtanza, ſiue il ſoccorſo; vel quid ſimile, quod ex l. illa dignoſcitur. Ordinariè verò dabatur ſub ſtipendij nomine, vt l. j. & l. cum allegatis, C. de re mil. Extra expeditionem tamen, puto quod ex annonæ pręſtatione vt plurimum ſuſtentarētur, quod oſtenditur ex l. iij. & l. ſeq. & l. fortiſsimi, C. de er

7 rog. mil. anno. lib. xij. Et in d. l. fortiſsimi ſtatuitur † quod miles qui negligit competenti & ſtatuto tempore partem annonę ſibi contigentem recipere, fortè quia eſt vilior, & ipſe poteſt aliunde ſe facile ſuſtentare, & callidè cogitat differre exactionem in tempus penuriæ, amittit omne ius ſuum, neque poteſt poſtea eam petere, quod etiam dicitur eo. tit. l. nulli, vbi Glo. ponit exemplum

Alberti

Alberti Calui, qui commodabat triticum rusticis, Et recusabat illud recipere dum esset vile, quam etiam l. inducit Bal. in l. acceptam. C. de vsur. in xvj. q. ad lectores quibus satisfit in grano. Dicit tamen quod pœna illa amisionis non habebit locum extra casum d. l. sed solum satisfiet secundum tempus præteritæ vbertatis quo erat soluendum. His autem contenti milites quæ de publico ac
8 cipiunt † nihil debent extorquere à Prouincialibus, vt d l. iii. de
9 erog. mil. anno, † vnde neque ligna, neque oleum, neque ipsam cul citram postulabit, vt l. vni. C. de salga. hosp. nō pręb. eo. li. nihil de nique quòd vel hominis vel iumenti alimoniæ sit necessarium, l. deuotum. C. de meta. eo. li. felicia secula, Dignos Principes qui im perarent quibus orbis pareret, quando neque Balneum petere cōcedebatur ab hospite. Imò, & cū etiam sponte tradentes pęna non carerent, Credo ob corruptam disciplinā, vt d. l. deuotum, & seq.
10 † Quid quòd & ipsa hospitia, ad concussiones omnes, & iurgia in ter milites & dominos vitanda, erant per ipsas leges ferè destincta iubebant siquidē vt tres partes de ea faceret Dominus, Primāque, & ipse desumeret secundā miles, tertiā itidem Dominus, adeo vt neque pessimam haberet miles hanc suam tertiam partem neque electissimam. Quod si erat ex illustribus, recipiendus hospitio, ex ęquo diuidebatur domns. Quanto nunc dissimiles mores, nobilissimum receptorē detrudet vel gregarius miles in angulum domus vix condecens famulo, ipsamque matrem familias deturbabit à suo thalamo Adnotant Bar. & alii, in l. cenaticorū quæ est lex. iii. C. de erog. mil. anno, quòd non possunt milites Comitatenses grauare, vt parent eis quòd comedant, quod forte intellexerunt non de sumptu ipso, sed de seruitio. At hodie vtinā sola quarta anni par te non esset parandū, & dandū, vtinam ēt parco contenti, & eo, vel
11 paulò ēt pluri, quod ipsi sibi met parant dum suo ære faciunt. † Discretionem hanc vocant cum gratis comedunt, Lupina, Leonina, Diabolica verius discretio, illi enim comedunt quòd sat est, isti autem farciunt, ingurgitant, abliguriūt, postremo etiam redimūt, vtinā Principes, Duces, officiales, cęteri si non homines verētur, at Deū timerent, neq; enim hęc paterentur, vtinā non, & magna pars officialium, ac primorum non eadem lege vterentur, vtinam
12 non semitam facerent cęteris, † vtinam saltem suos tantum prouinciales grauarent Reges. At externos, & aliorum principum qui nulla sunt eis lege obstricti, qua id ratione faciant, qua iustitia, qua conscientia viderint ipsi viderint eorum consiliarii, viderint qui semper eos comitantur, Confessores, & Prędicatores.

Qui cùm debeant esse piscatores hominum expiscantur Episcopatus & dignitates reliquas. In quorum manus vtinam hæc nostra
13 incidant, erubescent saltem si non corrigentur; † Iussit Ioannes Romanis militibus vt suis contenti stipendijs, vt iam dixi alio loco, & iuuat repetere, neminem concutiant, neminem grauent, Illique qui neque Deum sciebant, erant tamen de salute sua soliciti, ista verò contemnunt qui se Christianos profitentur. Non immerito igitur contra eosdem milites inuehitur Luc. de Pen. in d.l. fortissimi, de errog. mil. anno. si in expeditionem, inquit, eos ire contingit iumenta non ferro, sed vino onerant, non lanceis sed caseis, non ensibus, sed vtribus. Ita vt eos ad conuiuium credas perge
14 re non ad bellum; quod ibi latius prosequitur; † Quasi non Turcæ minima impensa in castris viuant; quasi non plura impedimenta vnum ex nostris exercitibus Denum milium hominum sequantur, quàm illos qui cum Tricenis hominum milibus expeditiones faciunt; vidi ego sæpissimè, dum exercitus nostri iter facerent, nõ paucos, neque eos gregarios, loricam, & galeam in iumentum, hastam verò, quam picham vocant, in famulum, verè armigerum, reijcientes, dum ipsi vel meretriculam comitantur, vel saltem commodius pergunt, vt minus fatigentur; Cum tamen dixerit Quintilia-
15 nus † non posse eum bene armis vti, qui ea ferre non nouit; Quanto melius antiqui milites, quibus præter arma in tirocinio pondera adijciebantur sexaginta librarum, atque ita iter facere gradu militari cogebantur, quo gradu viginti milia passuum vna die facere consueuerant, vt est apud Vegetium libro primo c.ix. & c.xx. vbi, & dicit singulos milites arma atque annonam sibi in humeris ferre in arduis expeditionibus necesse habuisse. Quod declarat & Ciceronis locus in Tusculanis nostri, inquit, exercitus primum vnde nomen habeant vides, Deinde qui labor, quantus agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad vsum velint, ferre vallum. Nam scutum, gladium, galleam in onere nostri milites non plus numerantque humeros, lacertos, manus, Arma enim mẽbra militum esse dicunt; Quæ quidem, inquit, ita feruntur apte vt si vsus foret, abiectis oneribus, expeditis armis, vt membris pugnare possint, hæc Cicero. Excusant milites, & hanc culpam declinant quòd in sua stipendia computantur eis hæc tempora discretionum, quod quantum eos liberet à Prouincialibus ipsi viderint, At Principes qua id ratione compensant, & sibi vsurpant, sed non hæc tam est fortè eorum culpa quàm ministrorum, qui consulunt Regis commodo magisque honori, & saluti. Sunt postremo

in mi-

16 † in militia dignitatum gradus;prouehuntur enim á numeris ad
17 alios maiores numeros pro sua virtute & fortitudine, † soli tamen
licet Principi eos promouere,l.contra publicam.C.de re mil.in fi.
& l.fi.C. de offi.mag. offi. et clarius in l.j. & ij. ibi nemo, suffragio
18 nisi labore proueniat, & ibi, † quos ordo militię, quem stipendia
longiora, & prolixior labor fecerit anteire, quæ ll.possunt hodie
de capitularibus aboleri, licet tamen ipsi magistro officiorum re
gradare militē ita merentem,vt l.iij.C.eod.tit. Hodie tamen Dux
ipse exceptis officijs,aliquot sublimioribus, et promouet,& remo
uet sua voluntate,& etiam in mortuorum locum sufficit,quod erat
antiquo iure solius Principis,vt in l.fi.& l.neminem. C. de re mi-
19 lita. Et ne vltra circa hæc præmia vagemur, † poterant,& inter
militaria prēmia reputari panes ciuiles, de quibus fit mentio in l.
fina.§.præterea.C.de iu.do.in auct.de depo.& attest. & de erog.pa
num ciui.quæ est constitutio lxxxviii. Dicebantur & alio nomi-
20 ne. † Annonæ ciuiles,et de his loquuntur iura in auc.de non alie.
§.hoc ergo, Et generali nomine vocabatur militia, vt in l.omni-
modo.§.imputari.C.de inoffi.testa.in l.illud,in prin.C.de colla.in
l.fina.C.de pigno. in l. creditor. §.inter venditorem, ff. de actio.
empti.in l.fideicommissa. §. si seruo alieno, de lega. iii. in auct.
de exhiben.re.§.optimum, in auct.de argenta. contract. quæ est
constitutio cxxxvi. in §. secundum verò, & aliis multis in locis,
Ita verò nuncupata hæc arbitratur Alcia.li.parer.viii.c.v.eo quòd
essent hæc ab initio congiaria Plebi per Imperatores data,quæ po
stea in certū reditū transierint,& propterea reprendit Eluiū Dona
tū qui in Virgilii vita dicit eū coniectasse Augustū ex pistore natū,
eo quod sibi ꝓ carminibus sępius panes retribuisset, quasi fuerint
panes ciuiles,si panes dati fuerunt;Ego tamen arbitror posse verū
esse quod Donatus dixit veros nempè panes ac triticeos datos.Qđ
ex Flauio Vopisco ostenditur,in Aureliani vita,Datos enim ei di
cit Valeriani Augusti iussu dum Romæ esset diurnos panes mun-
dos militares sexdecim,Alios militares panes Castrenses,quos pu
to secundarij panis, quadraginta, vini mensalis sextarios quadra-
ginta; Neque tamen velim credas consimiles eos fuisse ijs quibus
21 hodie passim vtimur, sed erat † sextarius, vt declarat Alciatus
lib.parer.primo cap.xxv.vnciarum sexdecim.Cui congruit Hora-
tianum illud;in tenui & parco victus.

Panis ematur,olus,vini sextarius.

Erunt igitur quadrageni illi sextarij boccalica plus minus viginti
22 quattuor † Dari insuper ei iussit Porcelli dimidium, pullos gali-

naccos duos; Porcinæ carnis pondo, siue libras triginta, bubulæ octuaginta, Olei sextarium vnum, rursum olei secundi alterum, liquaminis tantundem, atque & tantundem salis. Hæcque eadem scribit data Claudio eiusdem Valeriani iussu cum esset ad Imperiale culmẽ Promotus. Vnde vides veros Panes datos. Non impro bo tamen Alcia. dum ad pecuniarium compendium dicit redactos panes illos, Huic enim sensui congrue denominatio ipsas nempè quòd ciuiles vocẽtur, vides etiam quàm parco cõtenti essent Principes viri, qui ad ipsum Imperiale conscenderunt fastigicem. Parum verò mihi differre videntur panes illis Ciuiles ab his pensionibus quas hodie Reges assignant militibus atque aliis de eorum seruitio benemeritis, Qualem mihi donauit Philippus Hispaniarum rex omnium regum qui nunc sunt munificentissimus. Constituit enim mihi schuta quadringenta annua quo ad viuã.† Hę sunt quas feudales constitutiones vocant feudum soldatę, siue de Canaua. Verum quia in multis iuribus fit mentio de ciuilibus panibus, de Annonis ciuilibus, de tessera frumẽtaria vt in legibus paulò supra citatis in l. mortuo. §. i. in l. Titia Seio, in prin. ff. de lega. ii. liber aliquid de eis dicere. Pręmitto autem, quòd hæc solebant communi nomine militię appellari. Constituebant autem in annuis quibusdam reditibus militiam habenti de publico, siue etiam à priuata persona, pręstari consuetis. Qualia sunt, aut non multo absimilia, quæ Ianuæ dicuntur loca in Comperis santi Georgii, seu verius qualia sunt ea, quas Romæ vocant Portiones Ripæ, & alia quàm plura officia, Nam loca illa Ianuæ sunt in multis vtrisq; dissimilia. Arbitror autem quòd tessere illæ non essent in eadem persona multiplicabiles, Et militias certum est non fuisse omnes eiusdem qualitatis & naturæ: quædam enim erat in libero commertio, & ad hæredes transmissibiles, quædam non, vt probant iura in l. vltima. C. de pigno. in l. omnimmodo. §. imputare. C. de inoffic. testamen. in §. optimum in auct. de exhiben. re. Aliquæ esto quòd morte finirentur obligabant tamen eum cuius id cedebat commodo vt certam daret pecuniam hæredi, vt d. §. imputari, Tesseram etiam illa frumentarias menstruam vel annuam puto habuisse præstationem forte tribubus, si non omnibus, saltem tenuioribus dari solibam, Eas etiam puto fuisse promercales, vt quisque enim erat in tribus descriptus, poterat suum nomen alteri vendere quòd non esset ex contribulibus, hæc ferè omnia mihi probata videntur, in d. l. Titia Seio, in princ. iussit enim Titia Seio emi tesseram frumẽtariam, & cum

tessoram

tesforam aliunde Seius ex causa lucratiua esset consecutus damnatur hæres estimationi ei tessere, præstare,si esset enim in eiusdem persona tessere reiterabilis iam non estimatio sed species ipsa præstanda fuerat se & erat tessere illa imaginarium quoddam corpus quod enim non esset verum & certum corpus apparet ex tex. illo ibi, quoniam tale fideicommissum magis in quantitate quàm in corpore consistit præterea cum ad libertum tessera ex causa lucratiua peruenerit si certum esset corpus, neque ipsum neque estimatio fuisset ab hęrede præstandi: quia duæ causæ lucratiuæ non concurrunt, vt insti. de lega. §.si res aliena, & l. omnes, ff. de ac. & ob. Probatur etiam, in d. l. mortuo §. i. dū ibi dicitur quòd ęstimatio non tessera ipsa legata censetur, ex quo text. probatur ẽt quod militia illa morte expirabat. Nisi enim, ita esset, proculdubio legatarius eam ad hæredem transmisisset, cum tamẽ dicat ibi Iurisconf. Ideo non extingui legatum per mortem legatarii, quia estimatio ipsa relicta dicitur. Et hinc videtur mihi posse argui si grauauit testator hæredem, vt Gaio amico Romæ degenti officium emat, puta scriptoriam Apostolicam, si moriatur Gaius post diem legati cessam, transmittere cum legato ad hęredem suum, videlicet estimationem & pretium offitii, neque morte extinguetur estimatio ipsa licèt extinctum foret officium si verè emptum fuisset similis etiam casus in l. Patronus, in princ. ff. de lega. iii. Iussit Patronus emi Tribum liberto suo, hæres fuit in longa more emendi & mortuus est pœna libertus, viro clarissimo quodam hærede instituto, dicitur in ea l. deberi hæredi liberti estimationem tribus, Quærit ibi Glo. cur non ei præstabitur species ipsa, & tribus & respondet ideò non deberi quia certa erat designata persona cui prestaretur, ego lunge alium puto illius l. sensum, si enim exponas cum Gloss. Tribum, id est progeniem seruorum, quod obstat quominus idem liberti hæredi debeatur, non autem estimatio ? Ego puto Tribum illam esse quid simile annonæ Ciuili, aut Tesseræ, frumentariæ forte enim dabantur tenuioribus Tribulibus quædam diaria, aut menstrua siue annua, quæ non capiebant qui non erant ex Tribulibus, neque etiam ea capiebant maioris census homines, Cum igitur vir ille Clarissimus liberti hæres non esset illius, legati capax ex sua persona, videbatur nihil ad eum hoc nomine libertum transmisisse, Contrarium ibi statuitur, nempè ęstimationem tribus deberi, quia ipsa verè erat in legato, & sic est eadem ratio quæ in d. l. mortuo. §. primo. Hæc de Tessera &

de

de Tribus longè aliter & Accur.& Bar.& ſcrib.omnes intelligunt, Cui hæc non probabuntur,promat meliora vel ſequatur vetera. Sed vt militiæ huius materiam proſequar, ſciendum eſt quòd ab initio non fuit vlla militia in libero commercio,erat enim publica,& quæ nullum haberet quæſtum,ſed ex ſola Principis liberali tate proueniebat,& propterea neque vendebātur,neque oppignorabātur,neque fortè ad hæredes transmittebantur,vt habētur hæc omnia in d.§.optimum,in auct.de exhib.reis, ceperunt poſteà & vendi & ad hæredes tranſire,atqueetiam oppignorari,vt in l.vlti. C.de pigno. Diſtinguebatur tamen an creditor pecuniam in hæc ipſum crediďiſſet vt militia emeretur, & ipſe erat omnibus creditoribus potior,etiam deterioribus,ita probatur in d.l.vlt. verſic. dum tamen contrarium,iuncta l.licet. C. qui po. in pig hab.Aut ſola generalis hypotheca erat contracta & ſuo loco creditor militiam à debitore vendicabat, quod intellige per hypothecariam,. vel ab hærede conſequebatur quantum ex ea redigi poterat, ſiue etiam,cum per mortem extinguebatur,id quod à Principe ex more percipiebatur,vt in ea l.vlt.§.quòd ita,& d.§.imputari. Erat ēt potior illo creditore generalem hypothecam habente, vxor ſiue etiam eius filii ad dotem agentes, vt in auth. quod obtinet C. de pigno.& in auc.vnde ſumpta eſt,vbi fortius dicitur nihil prodeſſe in ipſam militiæ emptionem eſſe pecuniam creditam niſi hoc expreſſo in ſcriptis actum ſit, Ita vt nihil proſint in hoc teſtimonia. At in d.§.optimum,in auc.de exhi.re.latius hæc omnia leguntur conſtituta, conceſsit enim Imperator vt tam in ſpecie, quàm in genere obligari militię poſsit, & tam ei quę in hoc pecuniam dedit quàm vxori, & filiis atque etiam aliis creditoribus. Et poſſet tex.ille meo iudicio induci,quòd in feudo emptitio, quod tamen emptum fuerit ab ipſo Principe poſsit ſatisfieri vxori pro dote atque ēt Creditoribus,ſaltem his qui in hoc pecuniam crediderunt,cogita tamē quia à nemine ad hoc inducitur lex illa,ſeu cōſtitutio. Aliud etiā ex eo tex.no. poteſt quàm magna eſſet munificentia Imperialis, qui quod donabat ſtabile volebat eſſe atq; perpetuum, Hodie autem ſi quam exercent Reges liberalitatem in ſuos benemeritos,ſi quas penſiones conſtituunt, quæ ſunt proculdubio militiæ,adijciēt,clauſulam.Dum benefecerit & noſtræ fuerit voluntatis, quaſi nihil ſint profutura præterita ſeruitia,niſi feratur perpetuo iugum.Donant alij ad vitam,etiam ſi donent ſexagenario,qui tota vita ſua militauerit, Atque vtinam data eſſent quæ donant. Militiæ venditor ad nihil aliud emptori

tenebatur

tenebatur, quàm vt actiones extraordinarias emptori cederet aduersus eum qui annuum illum prouentum præstabat, vt dicitur in l. creditor, §. inter venditorem, ff. de ac. emp. Item qui militiam alicui emere erat obligatus, si quid præter eius pretium erogabatur, fortè, vt est moris etiam hodie, in secretarios aliquid pro honorario, etiam illud impendere, vt in l. pe. §. pe. & vlti. ff. de leg. iij.

An verò militia quàm pater emit filio imputetur ei in legitimam, siue etiam conferatur fratribus: tractat latè Bar. in l. j. §. nec castrense, ff. de colla. bo. & sufficeret ad eum remittere, summatim tamen perstringendo eius dicta. distingue, Aut ea est militia quæ neque vendi potest, neque ad hæredem transmitti, vt sunt, inquit, præbendæ, & ecclesiastica beneficia, & quantumcunque pater in eis impenderit, nihil filio imputabitur. Vidi tamen aliquando aliter constitutum in testamentis nobilium, sed malè. Aut ea est militia quæ vendi potest, non tamen transmitti, quales sunt, vt puto, Portiones illæ Ripæ quas dixi, siue etiam officia illa Romanæ Curiæ, quales etiam audio esse dignitates senatorias in tota Gallia, & ista militia imputabitur, & conferetur. Sciendum est tamen, quòd non totum ipsum pretiū quo empta fuit imputatur, sed quanti vendi potest cum pater moritur, ita Bart. ibi, col. ij. quod tamen iterum est subintelligēdum, vt ex hoc pretio quo in morte patris vendi posset, subducatur illud quòd dignitas ipsa fert secum oneris, Finge enim Iurisconsulto emisse patrem in Curia Parisiensi locum senatorium, qui duobus milibus in morte patris venisset, non tota hæc quantitas imputabitur, aut conferetur, sed habebitur ratio cultus comitatus, sumptus quos affert dignitas, cum non deceat eam omnino vendi & filium ad priuatam redire fortunā. Ita colligitur ex verbis Bar. in d. §. nec castrense, col. iij. dum dixit conferendum quātum ex vendita militia exactum foret, deducto onere militiæ, quæ verba aliter intellecta nihil operarentur, Cum vendita militia cessent sumptus dignitatis. hoc etiam probat tex. ibi, in ver. sed an id quod. ita etiam intellexit Gl. in d. l. illud, §. j. C. de colla. in ver. lucrum, & in d. l. omnimodo, §. imputari, si verò militia & vendi potest & transmitti, tanto magis imputabitur & conferetur. Quòd si esset dignitas, etiam prophana, siue (vt aiunt) secularis quæ vendi non consueuisset, vt sunt ferè vbiq; terrarum senatorias dignitates, & ferè omnes magistratus, etiā si ad vitam dentur, est quod obtenta fuerint a Principe ministerio vnius ex Curialibus, quod plerunque capiunt pro eis munera non leuia, impensa hæc filio neutiquā imputabitur, vt d. §. nec castren. versi.

sed

sed an id quod. In silentiarijs tamen fallit regula illa imputationis & collationis quantumcunque venalis sit eorum militia, vt l. vlti. C. de silentia. lib. xij.& d.§.imputari. Quod est addendum ad ea quæ dixi inter priuilegia militaria, primo priuilegio, quod ea quę de pater filio ad militiam efficiuntur castrensis peculij, licet enim verum sit, imputabuntur tamē ei in legitimam quia aliàs nulla esset specialitas in silentiarijs, quod statuitur de iuribus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus non potest à milite hæres institui.*
2 *Miles meretricem hęredem relinquere non potest.*
3 *Seruus non potest a milite institui sine libertate.*
4 *Spurium filium non potest pater miles instituere.*
5 *Milites agrum emere non possunt in Prouincia in qua militant.*
6 *Licet per alium quòd non licet per se ipsum.*
7 *Officiales an & qui possint acquirere immobilia.*
8 *Perpetuum dicitur quòd est concessum ad beneplacitum Principis.*
9 *Pretij iniquitas arguit malam fidem in contractu interuenisse.*
Mala fides ex iniquitate pretij vbi supra.
10 *Contractus aliquando claudicat.*
11 *Mutuans pecuniam officiali dicitur eum corrumpere.*
12 *Plus & minus non faciunt diferre specie.*
13 *Collectarij qui dicantur.*
14 *Coactores qui sint.*
15 *Miles potest emere domum in prouincia, & quæ sit ratio cur non itidem agrum.*
16 *Fratres mendicantes pro prædijs quæ possident de facto maximè Sancti Francisci, tenentur ad collectas.*
17 *Milites non debent vxores suas secum ducere in Prouinciam.*
18 *Milites prohibentur agrum conducere.*
19 *Miles concubinæ donare non potest.*
20 *Milites animalis sua non possunt immittere in pascua vel prata aliena.*
21 *Milites prohibentur accusare.*
22 *Miles procurator esse non potest.*
23 *Miles tutor esse non potest.*
24 *Miles delator esse non potest.*

Quæ ſint militibus à Iure prohibita. Titulus VII.

TANTA verò erat Cæſari cura de militibus vt boni patrifamiliâs inſtar in multis eis indulgeret, multis etiam interdiceret, Namque vt à teſtamentis exordiar, non quemlibet poteſt hæredem relinquere, ſed quos lex non in ſpecie prohibet; 1 † Prohibet 2 verò hæreticum, l. fi. C. de hære. † Item & eam in qua cadit turpis ſuſpicio, l. miles ita, §. mulier. ff. de teſtamen. mili. 3 † Neque proprium ſeruum ſine libertate; In quo tamen alia viget 4 ratio, l. neque enim. §. ſi ſeruum, eo. tit. † Item ſpurium ſuum, quod Bal. dixit in l. ſi miles. ff. de iniu. rup. allegans inconſuetiſsimam hodie rationem, quia pudicitiæ, inquit, ratio à militibus exigitur plusquam ab alijs, quam etiam rationem allegat in d. §. mulier, & ita ex facto conſultus reſpondet Calca. in conſ. lix. requiſitus, nu. 5. Quod eſt ſummè no. maximè cũ ſit ſuprà cõcluſum etiam in mili-5 tibus noſtri tẽporis vigere hæc iura. Prohibentur etiã † milites agrũ cõparare in prouincia ĩ qua merẽt, l. milites & l. milites agrũ, in prin. ff. de re mil. l. non licet, & l. qui officij. ff. de cont. em. Quod neque poteſt per interpoſitã perſonam facere, vt d. l. non licet, in l. aufertur, §. quòd à præſide, ff. de iure fi. & l. ij. §. j. ff. de ad. re. ad ci-6 ui. perti. Repugnare tamen videtur quod alibi dicitur † licere per aliũ facere, & nõ licere per ſe, Nobilis enim miniſterio põt vti ſeruorũ ad vilia etiam lucra. Item & honeſta materfamiliâs poteſt cauponam exercere miniſterio, vilioris famuli, citra notam, quod latius Tiraq. proſequitur in tract. de nobil. c. xxviij. nu. 7. vſque in fi. qui ſoluit obiectũ iſtud duobus modis, primo quòd non dicitur propriè facere qui facit per aliũ. ſecundo modo dicit attẽdi an lex inſpiciat factũ ꝑſonę, ego puto verius ſolui ex eo, quod Bal. diſtinguit in l. vni. §. ne autẽ col. j. & ij. C. de cad. tol. maximè in verſ. quidã ſunt actus, Nã in actibus qui conſiderantur reſpectu finis atque effectus, & non reſpectu efficientis, tunc nihil refert, an per ſe fiat, an ſe mãdãte ꝑ aliũ, in his verò actibus qui ſunt formaliter inſerti, & in quibus perſona ipſa eſt pro forma, tũc qui facit alterius miniſterio nõ dicitur facere. At in hac prohibitione finis eſt in cõſideratione, vt nõ deſerãt milites ſigna dulcedine ruſticãdi, vt d. l. milites agrũ, poteſt tamẽ miles recuperare ſua met prædia, ſiue etiam

paterna, si fortè sint fisco, delata; vt d.l.milites, la j.& d.l.qui officij.

Neque minus est interdicta emptio ista præfectis, Præsidibus, siue etiam ipsi Duci, aut cęteris officialibus Dominorum, d.l.aufertur.§.quod à Præside, l.principalibus, ff.si cer.pet.l.j.C.de contrac. iu.vbi etiam donata prohibetur accipere. Habet tamen hæc materia non minimam dificultatem, vnde est distinguendum, † aut quis est officialis cum iurisdictione, & prohibetur contrahere, l.j. de contrac.iu.d.l.Principalibus, & l.præsidis.ff.si cer. pe. Nisi quis officialis sit in sua patria, vt d.l.præsidis, vel nisi sit perpetuus: si tamen bona fide emat, † Dicitur autem perpetuus etiam is qui est deputatus ad beneplacitum Principis, iuxta Gloss. in cle. ij. de rescrip.vel nisi emat victui necessaria, Item nisi contrahat cum non subdito, quòd adhuc de mente Cy. restringitur ne emat mercimonij gratia, quem ref.& sequitur Bal.in consi.statim allegando; Aut est officialis absque iurisdictione, & si contrahit circa ea quæ respiciunt administrationem suam, & ei non licet, etiam si palam contrahat, quod Bal.tenuit in l.quisquis.C.si cer.pet.propter vim dicit ipse, repręsentatiuam; quod est dicere, quòd vis quædam reuerentialis arguitur; & faciunt iura in d.l.non licet, in d.l.qui officij, in d.l.principalibus, cum l.seq.& d.l.j.de contrac.iu. quæ indistinctè loquuntur, siue palam, siue clam fiat; Quod tamen intellige semper in officiali ad tempus. Et quamuis Bar.in d. l. aufertur, §. quod à pręside, aliter dicat, & Fulg.in d.l.non licet, & d.l.principalibus, in vers.mementote, Primum tamē dictum est verius, illudq; magis communiter Doc.sequūtur, vt per Ias.in d.l. principalibus, col.iij.Et multum ad hoc facit lex illa, quæ prohibet negotiari, qui tamen non solet esse actus clandestinus; Aut contrahit extra ea quæ administrationem suam concernunt, & valet quod fit, vt per Bar. in d.§. quod à Principe, si tamen fide bona res agatur, vt ibi.

7

8

9

Vnum tamen scias † quòd si pretium non inueniatur iustum bona fides non præsumitur, etiam si sit citra dimidium. Ita Bal.summat d.l. quisquis. Quę omnia habent etiam locum in officialibus Dominorum, et eorum curialibus l. fi. vbi no.C. de rescin. vend.

Hanc verò materiam, præter suprascripta loca, tractat Bald. in consil. cccxxxiij. pręmitto quòd Iacobus But. lib. iij. & ibi mirabiliter tenet quòd neque ad ipsius officialis, præiudicium tenet contractus, quod vix auderem iudicando dicere. Hæc enim iura videntur mihi in eorum odium condita, vt eorum rapinis, & malitijs obuietur, vnde & pœna est eis adiecta, etiam quadrupli, vt dicta l. non licet, & dicta l.prima, non igitur debet in

eorum

10 eorum fauorem conuerti, †minus enim est absurdum, quòd claudicet contractus, quàm quod violetur naturalis ratio, de qua in l. quod fauore, C. de legi. ad quod multa, instituto & more suo, congerit Fel. in c. dilectus, el ij. col. iiij. & v. de rescr. in c. intelleximus, j. no. de iud. quòd autem fauore prouincialiũ sint hæc iura inducta probatur in d. l. j. de contrac. iudi. vbi dicitur, quòd est in facultate donantis confirmare donationem finito officio. In mutuo tamẽ fateor esse inductum in vtriusq; odium, vnde, & vterq; punitur, vt

11 in d. l. quisquis, vbi dicitur, †quòd qui mutuam pecuniam dat officiali dicitur eum corrumpere, quod ibi Bal. no. Idẽ dicitur in collectario, si pecuniam ei ad ambiendum honorem dederit, grauiter enim vterque punitur: verum quia d. l. quisquis, & d. l. præsidijs, videntur inuicem pugnare, cum altera vetet fenebrẽ pecuniam accipere, altera permittat, Glo. soluit quòd aliud in perpetuo, quia potest, vt l. præsidis, aliud in temporali, qui non potest, vt d. l. quisquis. Alcia. verò li. parer. j. cap. xxv. aliter soluit, videlicet, quòd d. l. præsidis, verè loquitur de magistratu maiore. Et qui à Principe destinatur, alia verò in inferiore, quales sunt municipales, quæ de

12 stinctio neque iure probatur, neque habet concordantem. †Et maius vel minus non facit differre specie, & obstat l. eos, quæ est iij. C. eod. titu. & d. §. quod à præside, pares facit præsidem ipsum fisci procuratorem, vel alios quoslibet. non est igitur à Glo. & communi discedendum, quamuis non parum ob. d. l. eos, ibi tempore sui officij, quæ verba innuunt eum esse temporalem, sed neque Proconsulum, Proprætorum, aut aliorum prouinciarum Rectorum erant perpetua officia, imò temporalia, atque annalia, quod multæ Ciceronis epistolæ declarant, quibus ipse, dum esset Ciliciæ Præpositus, obnixe amicos regat, ne annum sibi prorogari patiantur, non parum tamen facit ratio, de qua in l. præsidis, ibi, quia perpetui sunt, quod & dicitur in d. breuiario ad Theodosium, dum lo-

13 quitur de præside. † Qui verò sint collectarij, de quibus loquitur

14 d. l. quisquis. declarat idem Alcia. li. parer. j. c. xxiiij. †quos & coactores alio nomine dictos credit: Et ij sunt, qui residua illa semirãcida mercatorum nomina exigenda certa portione sumunt.

15 Conceditur etiam militi, † vt vrbanum prædium emat, cessat enim ratio digresfionis à signis, vt dicta l. milites agrum, si tamen agrum emat, & dimittatur antequam fisco delatũ sit, parcitur ei: vt vtraq; l. milites, supra allegat. Sed an ipsi præsidi liceat domum emere? generalitas d. l. j. & d. §. quod à præside, innuit quòd non. neque etiam in d. l. distinguitur inter vrbana prædia & rusti-

ca,& ęquè viget ratio præſumptæ impreſsionis: Niſi contrarium malis cum ſit perpetuus,per id quod dixi ſupra hoc eo. cap. Na uem quoque onerariam prohibetur Præſes ædificare,vt dicitur in ſępè allegato.§.quod à præſide, & idem in ſenatore ſtatuitur, l.hi qui naues.§.j.ff.de vaca.& excu.mu,vbi etiam dicitur, quòd nō ha bet pro naue ſenator excuſationem, quia eam habet lege prohibē 16 te,† Quod facit ad iſtos ordines mendicātium,& præſentim,S.frā ciſci,qui poſsident immobilia,quòd non excuſentur in collectis, poſtquam illa poſsidēt regula,& iure prohibeute, vt in cle. exiui. 17 de ver.ſig.quod & alij prius dixerunt. Prohibentur † etiam mi lites vxorem ſecum ducere in prouinciam inqua militant,niſi id à principe obtineant,vt probatur vtrunque in l.quicunque. C.de re mil.& in l.inter ſocerum.§.conuenit.ff.de pac.do.Non erit tamen idem in ipſo Duce,aut prouinciæ Rectore,vt in l.obſeruare.§.pro ficiſci,de offic.procon.vbi recitatur ſenatus conſultum de hoc fa-ctum,non ne comitentur vxores viros in prouinciam,ſed quòd te neantur mariti pro vxorum delictis.ſed de prohibēdo nè ire poſ ſint diſceptatum quandoque eſt acerrimè in ſenatu,ſed fruſtra,cō trarijs ac repugnantibus melioribus:vt eſt in Annal.Taciti,lib.iii. ſed neq; puto cum militibus dificulter in hoc diſpenſatum, poſt-quam multa iura oſtendunt eas in prouinciam ductas, maximè, lex j.& ij.C.de vxo.mili.& l.quicunque.C.de re mil.Et qua ratio-ne prohibetur ducere,eadem & prohibetur in prouincia ſumere, & accipere,l.eos.ff.de ritu nup .et l.ſi quis officium, poteſt tamen ſi iam ante erant contracta ſponſalia,prout,& poteſt ipſa contra-here ſponſalia in prouincia,vt d.iuribus, ſi tamen vxorem ducat, finita militia conualidatur matrimonium, vt l.Et ſi contra, C de nup. Et quòd dixi ſupra eſſe interdictam militibus agrorū em 18 ptionem,†dic idem eſſe ſi velint agrum conducere,vt l.milites.C. loca.vbi etiam duplex ratio adducitur,ne omittant armorum ſtu-dium,& ne graues vicinis & prouincialibus eſſe incipiant,quæ ra-tio allegatur etiam,in l.etiam,illo eo.tit.vbi ſunt no.verba,ibi & armorum attrocitatem non contra hoſtes ſed in vicinos, & miſe-ros colonos oſtendant, quibus debent eſſe ſubſidio, Ibique etiam prohibentur pro alijs ea conducentibus fideiubere,quod etiam di 19 citur in d.l.milites,& l.ſeq.C.de re mil. Prohibetur † etiam mi-les donare focariæ vel meretrici,vt l.ij.C.de don.inter vi.& vxo. 20 Prohibentur † etiam milites equos ſuos in paſcua immitterre in prata Principis aut prouincialium,vt l.ii.& iij.C.de paſ.pu.lib.xi. Prouideant tamen Curiales vt ſine prouincialium damno paſcui

militarium

militarium animalium consulatur, vt in d. l. ij. dicitur, per quod apparet hunc sumptum non posse fieri de priuato, quod male ser-
21 uatur. Prohibentur † postremo milites accusare, nisi cum suam aut suorum iniuriam persequuntur, vt l. non prohibentur, C. qui accusa. non pos. excepto in causa criminis les; maiestatis. C. eo. ti.
22 l. famosi. Item † prohibentur procurare, etiam pro parente vel vxore, l. militem. C. de procur. potest tamen pro se ipso, vt eodem tit. l. qui stipendia. Item pro suo numero, & ordine, l. filiusfa. §. veterani, ff. eo. vel cum causa status agitur sibi coniuncti, l. iii. §. i. ff. de lib. causa, si tamen exceptio hæc non opponatur ante litem contesta. non potest vltra opponi, l. ita demum. C. de procura.

Ratio verò huius prohibitionis, secundum Bart. est duplex ne à suis muneribus auocetur, & ne sit aduersario suo durior, & terribilior quã principalis, potest, & addi tertia ne occupentur circa ministeria sordida, & præsertim illi qui sunt sublimioris gradus, cum hoc ministerium sit vilissimum, l. si quis procurationem. C. de decu. lib. x. ibi, infamosissimam suscipiens vtilitatem. Arcentur, & milites ab incestis nuptiis, vt in auct. de incestis nup. in prin. pœna adiecta amissionis cinguli, & bonorum, nisi alia adsit legitima soboles cui reseruentur, imò punitur fustigatione, & exilio si sit vilior, vt discat castè viuere, & intra naturæ fines se continere, vt ibi
23 dicitur, neque excusat hoc casu iuris ignorantia. Item † prohibetur miles tutelam suscipere, etiam si sit testamentaria, C. qui da. tu. pos. l. militiæ, fallit tamen in tutela pupilli qui sit militis filius
24 quod dixi supra inter priuilegia. Prohibetur † etiam crimina, in fiscum deferre, cum sit hoc flagitios, & turpis viri officium, vetatque id stipendiorum honor, vt in l. deferre. §. item milites, ff. de iu. fi. Prohibentur denique milites, Diuino ipso monitu, prouinciales concutere, aut eis calumniam inferre, Lucæ iij. & Matthæi xxii. & cap. militare, xxiii, quæstio. ii. militare enim per se permittitur, At propter prædam militare non est concessum. At hodie quis est, qui non rapiendi animo, per fas, aut nefas cumulandi, militiam sequatur? Ita vt verè concludi possit. Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum; Et si qui adsunt, potest verè dici.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.
Et aliud.
Et Coruo rarior albo.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum reddit militem ad instar pagani,*
2 *Miles renunciando fideicommisso sibi præiudicat.*
3 *Miles mercator subest iudicibus mercatorum.*
4 *Militi non est parcendum, cũ telo ei necesse est occurere tamquã latroni.*
5 *Miles rem communem cum alio recuperat solum pro parte sua, & sic.*
6 *Socius propter socium priuilegiatum non vtitur nec gaudet priuilegio.*
7 *Miles repetit turpiter donata.*
8 *In pari causa melior est conditio possidentis.*
9 *Miles falsum deponens sortitur forum etiam non suum.*
10 *Miles non potest sibi ascribere in testamento commilitonis.*
11 *Miles hæreticus non habet testamenti factionem.*
12 *Miles actor sequitur forum Rei.*

Quando vtantur milites Iure communi cum cæteris. Titulus octauus.

EXTRA casus qui sunt à iure notati in prærogatiuã & fauorem militum, potest vno verbo dici iure eos communi vti debere sicut cæteri, libet tamen aliquot leges referre eos exæquantes: vtitur ergo primum communi iure minor, & miles, † si cum iura-
1 mento alienationi suæ rei consentiat, vt l.j.C.si ad uer.ven.quæ cum sit Alexandri ethnici, multo magis id procedit
2 Christianorum Principum iure, vt in auth.post d.l. posita. † Idem si fideicommisso paterno cum fratre paciscendo renunciet, vt C. de transac.l.de fideicommisso, Item in casu.l.si pacto quo pœnam, C.de pac.in casu, l.j.C.in inte.rest.postul.&c. iuncta l.j. C.de reputa, In casu, l.neque Reip.C.de resti.mili.in casu, l.fi.C.iurisdi.om.
3 iu.† vbi si miles negociatur, iubetur Iurisditioni subesse Iudicis illius negociationis: Quod bene facerent iudices ecclesiastici si paterentur in clericis suis negotiantibus, quod etiam statuitur, in l. ij.C. vbi de racioci. Item in casu, l.j.vbi sena. vel cla. vbi statuitur quòd in delictis à clarissimis, & infra non competit fori prærogatiua, quominus ibi de crimine cognoscatur vbi est patratũ, quod facit ad materiam de qua dixi supra inter priuilegia, in priuilegio xxxix.per discursum, Item in casu, l.j.C.quando li.si.iu.se vindi.

4 di. †Ita enim licèt noctu resistere militi inuasori, sicut cuicunque alij, Neque enim parcendum est militi, cui telo occurere opportet vti latroni, vt in ea l. dicitur. Item in casu, l. iiii. C. de rei vendi. vbi non prodest militia aduersus præscriptionem, si iam erat com
5 pleta, cum cepta est militia, † Item in casu, l. ij. C. communi. di. vbi
6 rei distractę communis, partem tantum auocat miles, † Et sic socius propter socium priuilegiatum non fruitur priuilegio, nisi cū nō patitur commodam diuisionem, quod etiam statuitur, in l. iiij. C. de re. commu. alie. Item in casu, l. iiij. C. de condi. ob cau. vbi da-
7 tum militi ob causam repetitur ea non sequuta. † In casu, l. iij. C. de condi. ob tur. causam, iuncta Glo. vbi dicitur quòd datum ob turpem causam per militem repetitur, ex eo quia, vt dicit Gloss. erat inhabilis militiæ, vnde erat solum turpitudo ex parte dantis, sequitur ergo, quod si fuisset ex parte vtriusque non repetiisset, ad quod facit etiam quod dicit Glo. in l. cum te. C. quod me. cau. quæ iura videntur contraria, potest tamen solui aliter quàm faciat Gl. & Doc. nam dicere, quòd in casu d. l. iii. ille miles, vt dixi, erat inhabilis militiæ, est mera diuinatio, imò aduersatur inscriptio legis, quę vocat eum militem, planius igitur dici potest quòd miles repetit, etiam si turpiter dedit, quando etiam alius turpiter accipit, & hoc fauore militiæ, quod est addendum ad alia supra recitata, quod erat in casu d. l. aderat enim ibi concussio accipientis à milite, & peccantis sub clypeo officij, delectui enim præpositus, acceperat ne tirocinio ascriberet, Cum tamen ille fuerit, vt dixi, assumptus: Regula est igitur secundum d. l. cū te, quæ est lex ij. quòd
8 † in pari causa melior est conditio possidentis, licèt secus sit fauore militiæ. Obstat tamen d. legi, secundæ alia lex, secūda, & ipsa, C. de dona. inter vi. & vxo. quæ dicit mancipia data focariæ militi restitui, additurque ratio, quia milites meos, inquit, Imperator Antoninus, à focariis suis hac ratione, fictisque adulationibus spoliari nolo, potest solui, quod in d. l. ij. C. de dona. non erat donatum, sed fuerat color quæsitus emendo simulatè mancipia illa nomine focariæ, neque tamen potest inficiari quin donandi animo quæsitus esset color ille: obstat tamen d. l. ii. de cond. ob tur. causam, nā supra inter priuilegia dixi reuocari donatū à milite turpi ex causa, vt d. l. ii. C. de dona. inter vir. & vxo. cum tamen ècontra dicatur in d. l. ij. de cond. ob tur. causam, non reuocari donata. vera sol. est quòd in d. l. ij. de do. ob tur. causam ille donator non erat miles & in hoc versatur priuilegium. Itē vtitur miles iure communi in
9 casu, l. nullum. C. de testi. † nam si falsum testimonium dixit subijcitur

citur illi iudici ſicut paganus, Item in caſu.l. ſicut. C.de fide inſtr. Item in materia vectigalium, quia ęqua conditione cum cęteris in ſoluendo eſſe debent, l.ex præſtatione.C.de vectigal.licet ſecus ſit in pœna commiſsi, ſi non profiteantur, neque ſoluant, vt dixi inter priui legia, in caſu. l. fina. C. de commer. & merca. In quo non minus quàm cœteri prohibetur ire ad loca barbarica, & infida tranſcendendo mercimonii gratia, Imperii limites. Item cum ea facit, quæ citra ius, & nomen hæredis nequeunt fieri, cenſetur enim adiiſſe ſicut paganus, vt l.ii. C. de iur. deliber. Item cum hominem caſu occidit & non ex propoſito.l.i.C.ad l. Corne.
10 de ſicca.† Item cum ſibi aſcribit in comilitonis teſtamento, l.pe. C.de his qui ſibi aſcrib. amittit enim relictum licet priuilegietur vt pœna ei remittatur, licet ſecus in patre militis, filio aſcribente
11 vt eo.tit.l.ſi pater, Item in caſu, l.vlt.C.de hære.† nam & miles hæreticus amittit teſtamenti factionem paſsiuam, vt ibi dicitur, Itē
12 in caſu, l.penul.de offic. præfect.prætor. † vbi pro iniu ria facta militi neceſſe habet adire Iudicem iniuriantis. Item in caſu, d. l. de fideicommiſſo, de tranſac. dum filii natiuitas non magis ei prodeſt quàm aliis in redeundo ad fideicommiſſum de quo tranſegit. Remanent etiam in parentum poteſtate, l.iii.C.de caſtren.pecu. Item ſuperueniens militia non eximit eum à foro quod iam erat ſortitus, l. ſi quis poſtea, ff. de iudi. Cœteros caſus inueniet diligentior inueſtigator.

HIC INCIPIT OCTAVA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1. *Militiam detrectans grauiter offendit.*
2. *Pater filium pœnę offerens leuat eum pœna.*
3. *Emansor quis dicatur.*
4. *Desertor quis dicatur.*
5. *Desertor grauius punitur pro temporis qualitate, & alijs circunstantijs.*
6. *Tiro mitius punitur.*
7. *Recidiuans magis punitur.*
8. *Lex iij. §. si præsidis, ff. de re mil. aliter intellecta, quàm per Docto. alios.*
9. *Transfuga proditori similis.*
10. *Lex iij. §. is qui ad hostes, aliter intellecta quàm à cæteris.*
11. *Affectus punitur etiam non sequuto effectu.*
12. *Numerum militum fraudare surreptis stipendijs graue est crimen.*
13. *Furcæ pœna grauior, quàm gladij.*
14. *Emansoris pœna.*
15. *Dormiens in statione qualiter puniatur.*
16. *Transfugæ est similis, qui cum potest ad suos non reuertitur.*
17. *Capto ab hostibus an & quando liceat aufugere.*
18. *Captus in præsidio æqua est conditione cum transfuga.*
19. *Dedens se hostibus non habet ius postliminij.*
20. *Accursius malè intellexit l. non omnis, §. qui, captus ff. de re mil.*
21. *Præsidium quid.*
22. *Coniecturis datur intelligi casu, an ex præposito quid factum sit.*
23. *Vita anteacta demonstrat de animo.*
24. *Credendum non est facilè multa policentibus.*
25. *An aliqua ex cā liceat trāsfugere ab vnis ad alteros existimatione salua.*
26. *Perfugę paciuntur maximam capitis diminutionem.*
27. *Subdito nulla ex causa licet transfugere.*

28 *Militia intẽpestiue deseri non debet, etiam ab eo qui non sit subditus.*
29 *Princeps caueat ne in exercitu plus habeat externarũ viriũ quàm suarũ.*
30 *Stipẽdiorũ retẽtio aut dilatio nõ est iusta cã deserẽdi, minusq; trãsfugiẽdi.*
31 *Transitio ab vnis Castris ad altera vt sit in cæteris excusata, inexcusabilis, est tamen inconstantiæ.*
32 *Concessa non vtilia debent attendi.*
33 *Honos habitus sępè transfugis, & data illis præmia.*
34 *Transitio vt excusata sit maxima ex causa & omnibus probata fiat.*
35 *Perfugas non expedit principibus contemnere.*
36 *Homines perfidi animum cum fortuna sumunt & deponunt.*
37 *Transeundum si sit, semel tantum est.*
38 *Oppida quæ se hostibus dedunt, si sponte, proditionis tenentur.*
39 *Hostem prodere licitum est.*
40 *Prima fides potior quàm secunda.*
41 *Fides quę hosti seruatur non fides est, sed perfidia.*
42 *Oppida quæ se hostibus dedunt propter magnum metum excusantur.*
43 *Transfuga crimen læsæ Maiestatis committit.*
44 *Exploratorum pœna.*
45 *Nobili viro an liceat simulata transitione hostilia explorare consilia.*
46 *Honor, & turpitudo ex moribus ciuitatis estimantur.*
47 *Intentio & propositum distingunt maleficia.*
48 *Exploratores studio sciscitandi aliena, non occultant sua.*
49 *Seditionis concitator capite puniendus.*
50 *Seditiosi milites qualiter puniendi.*
51 *Lex iij. §. qui seditionem. ff. de re mil. declarata aliter quàm ab alijs.*
52 *Arma amittere noxe est militi.*
53 *Quę de nouo emergunt non subsunt prioribus decretis.*
54 *Disciplina militari contempta corruunt omnia.*
55 *Contumacia militis digna morte.*
56 *Agmine excedentes noxam committunt.*
57 *Necessitas tollit, aut saltem differt priuilegium.*
58 *Miles resistens suo preposito noxam committit.*
59 *Milites absque dedecore castigantur à suo præposito.*
60 *Miles suam salutem debet periculo obijcere pro salute sui præpositi.*
61 *Saluti propriæ licet consulere quando vis est cui resisti non potest.*
62 *Fugam incipiens morte est dignus.*
63 *Segnities militis est in crimine.*
64 *Miles languorem simulans grauiter punitur, etiam morte.*
65 *Præfectus dedens præsidium, etiam metu vis, vix excusatur.*
66 *Præsidium dedens hostibus, læsæ maiestatis crimine tenetur.*

67 *Læsæ maiestatis capita quæ sint.*
68 *Arcem muniens, & tenens, inuito Principe læsæ maiestatis pœna tenetur.*
69 *Ingredi per transuersum in præsidium vel castrum, capitale est.*
70 *Commilitonem feriens grauem noxam committit.*
71 *Vinum excusat delictum.*
72 *Carcere effracto aufugiens mortem meretur, secus si sine fractura.*
73 *Custos carceris sinens fugere vinctum tenetur eius pœna.*
74 *Miles in parentem irreuerens militia rejicitur.*
75 *Miles à signis discedens grauiter puniendus.*
76 *Pœnæ militares.*
77 *Pœnæ pro ducum seueritate, & natura imponuntur.*
78 *Decimatio militaris ob fugam.*
79 *Milites stantes manducare iussi quandiu militarent.*
80 *Corbulo inexorabilis Dux, & etiam in leuioribus delictis seuerus.*
81 *Seueritas in re militari misericordia est melior.*
82 *Milites damnati ob pullum surreptum.*
83 *Buccelatum lardum, & acetum largus militum commeatus & prouisio.*
84 *Facilitas veniæ fomentum est ad delicta.*
85 *Crimine grauia fugiunt qui sciunt non ignosci leuibus.*
86 *Peccari quàm minimum opportet in re militari.*
87 *Pœnæ omnes in Principe sunt arbitrariæ.*
88 *Caporalis siue decumanus tenetur de facto sui manipuli.*
89 *Ignominia missus non potest morari in loco vbi sit Princeps.*
90 *Stipendia intercipiens quæ pœna puniatur.*

De delictis militaribus & eorum pœnis, Titulus Vnicus.

MVLTA dixi supra de militum priuilegijs eorumque prærogatiuis & præmijs, verum quia quos non inuitat ad bene, fortiterque agendum virtus ipsa, honorque & merces quæ ei est multis modis parata, Continet sæpè intra concessi limites criminum pœna, iuxta illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnę.
Manca enim esset res ipsa publica itidemque & militaris & velut altero

crure debilitata, vel altero oculo orbata si, vt habet constituta bonis præmia, non destinasset & sontibus pęnam, iam igitur ad ipsa militaria crimina, non quæ habent cum cœteris communia, sed quæ eorum sunt propria, deuenio, & ad eorum pęnam. Peccat igitur quicunque nomen militiæ dedit, cùm ei non liceret, neque enim passim, vt iam alio loco dixi, licebat per Romanas leges nomen dare militiæ text. est in l. ij. ff. de re milit. & quanto is digniorem suscipit gradum, tanto grauius, & committit, & plectitur, vt ea

1 l. dicitur, in fi. Grauius † multo offendit qui electus se militiæ subtrahit, l. qui cum vno. §. grauius, eo. tit. vnde & pater qui filium subtrahit, exilio punitur, & parte bonorum, si tamen id faciat

2 cum bellum ingruit, nam in pace fustibus cęditur, † parcitur tamē filio si à patre posteà offeratur, d. l. qui cum vno, §. qui filium, qui tex. solet passim per Doct. allegari ad hoc quòd parcitur filio, vt mitius puniatur, cum pater eum præsentat curiæ, quòd etiam probatur in l. milites agrum. §. desertorem, eo. tit. Et hoc not. Saly. in l. propter insidias, C. qui accusa. non possunt, Fely. in c. accusasti, de accusa. Alcia. in tra. de præsump. Reg. j. præsump. iiii. Grauius multo, peccat, & plectitur pater si filium propter hoc etiam debilitet, vt minus sit aptus militiæ, d. l. qui cum vno. §. eum qui. Peccant

3 grauius emansores, ac Desertores, † Est autem emansor quod & nomen ipsum indicat, quòd manet extra castra, & lungè à signis, animo tamen reuertendi, † Desertor verò qui ita abest vt animum reuertendi non habeat, Prout in simili disert in seruis, erro à fugitiuis: ita probatur, in l. iij. §. Emansor, & §. Desertorem, ff. de re mili. quod etiam probatur in d. l. qui cum vno, §. edictum, licet Glos. in d. §. desertorem, differentiā faciat inter diu abesse, & prolixo tempore abesse, quasi plus sit prolixum quàm diu, probatur tamen con

4 [marginal number]

5 trarium, in d. §. edictum. † Non tamen eadem pœna castigantur desertores omnes, sed ad multa respicitur, Bello an pace quis deserat, l. non omnes. §. qui in pace, eo. tit. militiæ etiam ordo, & stipendiorum numerus, vita etiam ante acta, siue ad dignoscendum quo animo absuerit. siue etiam vt mitius, vel acrius pro anteacta vita castiges, locus etiam, tempus, effectus denique ipse consideratur, solus ne, an multis comitatus abierit, eosque forsan exemplo suo traxerit, † Tiro ne sit, an veteranus, † Tiroque ipse an aliàs deseruerit

6 [marginal number]

7 an non, quæ vt sunt alia alijs leuiora, aut grauiora, ita, & augent pœnam atque diminuunt, aliquando enim in deteriorem militiam dantur, aliquando deportantur, quandoque etiam capite puniuntur, vt sunt iura in d. §. qui in pace, in d. §. qui in desertione, in d.

in d.l.milites agrum.§. fina. & d.§. desertor, & d. l. iij.§.si plures, vbi etiam probatur quòd grauius punitur recidiuans. Emansoris verò vt culpa est leuior, ita & pœna remissior, examinantur, & in eo causę, cur, & vbi fuerit, & quid egerit, Daturque venia valetudini, Affectioni parentum, aut etiam affinium, Aut si equum vel seruum fugientem est persequutus, forte etiam si amicam cucurrerit visere, quod non raro faciunt nostri milites, Quando & in exemplo est parci posse huic culpæ Imperator quidam ex Romanis, qui cum audisset militem quendam, forte m aliàs vir um amore scorti sepè extra castra pernoctare, scortum adduci iussit, & militi offerens, Iam te, inquit, diligentiorem habebo, ne cures tamen militem illum in culpa emulari, sed in fortitudine, quando non omnium Ducum eadem est mansuetudo. fit etiam vtrisque copia sui defendendi, ac docendi se ita abfuisse vt sint digni venia, vel minore pœna, vt d.l.iiij.§.si ad diem, & vide infra carta secunda, versiculo quod verò de emansore. Instar est etiam Desertoris qui à propositi, vel præsidis exequutione desistit, d.l.iij.§.

8 si præsidis, † quod ego ad sequelam refero, quasi à sequendo desumptum, cœteri vt volent intelligant, Parum enim à desertore abest qui Præpositum non sequitur, & malè congruit quòd de exe

9 quutore Gloss. ibi intelligit. Grauissimè peccat † Transfuga, Crimenque est proditioni haud absimile, isque, pro hoste non pro milite est habendus, l.proditores.ff.de re milita.l.postliminiũ §.transfugæ, ff.de cap.& postli.re.nimirum si & torqueri possunt, & ad bestias dari, siue etiam furca suspendi, quæ sunt indigna milite, prout inter priuilegia est dictum, vt d.l.iii.§.is qui ad hostes,

10† Imò, & qui cepit transfugere, & qui, (vt dicam cum Comico) qui exornat fugam, pro transfuga habetur, & si apprendatur capite punitur, vt d.§.is qui ad hostes, in fi. Et hic videtur planior sensus quàm dicere, cum Gloss. volens, id est qui voluntariè transfugit, de quo tamen per Gloss. & Docto. in l.fina.ff. de rerum diuisio. Quis enim dicetur apprehensus nisi in ipso facinore? Nimirum si in atrocioribus, & cum iam ceptum est fieri, & patrari

11 scelus, † punitur affectus ipse pœna consumati criminis, de quo per Bald.C.de episcop. & cleri. l. si quis nou dicam rapere, colum secunda, in vj.oppo. Quis enim non voluntariè transfugit, & est arg.tex.in l.quis sit fugitiuus.§. idem Cęlius ait si seruus, ff. de ędili. edict. Neque est dubium quin si transfuga aliud crimen huic adiungat grauiori sit dignus pœna, quando etiam exacerbantur, & mortes, Exemplo sunt duo illi Allobroges partium

Cęsaris

Cęsaris qui ab eo reprehensi quòd de numero equitum fraudarēt, & mentirentur, quód ve eorum interciperent stipendia, cum statuissent ad Pompeium transfugere, cogitauerūt de occidēdo equitum Pręfecto, quod quia nō successit, magno ęre in Cęsaris castris mutuo sumpto transfugerunt, prout Cęsar ipse refert in suis comē tariis belli ciuilis. Atque vt id obiter dicam, non tamen a pro-

12 posito instituto & tractatu alienum, † non leue est crimen de militum numero mentiri, & stipendia eorum intercipere, neque modica est ei adiecta pęna quod in l. fi. §. hoc autē, C. de offi. præf. præto. Affr. imperator statuit, cuius visum est verba ipsa recitare, magis enim debent Duces & Tribuni, inquit, supra deputata sibi emolumenta secundum labores suos de nostra liberalitate remunerationem sperare, & non de commeatis militum, vel de eorum stipē diis sibi lucrum acquirere, Nam ad hoc, inquit, ordinati sunt milites, vt per eos prouincia defendatur, & est eis prouisum de emolumentis, & stipendiis, qui & sperare debēt secūdum eorum labores & merita ad gradus prouei meliores, & maiores consequi dignitates, absq; eo quòd hæc turpia lucra sectentur, ita ibi dicitur. Quod tamen hodie male obseruant Capitanei nostri, quos vocant, tam peditum quàm equitum, nullum habent enim magis certum quæstum, quam quem capiunt ex huiusmodi aucupio, sed vt ad perfugarum materiam reuertar legitur, & in Antiquorum annalibus acerrimè cum eis vindicatum seculis illis, Grauius inquit Liuius, de perfugis quàm de fugitiuis consultum, nam qui nominis latini erant, securi percussi, Romani in crucem sublati, vnde & comprobatur quod dixi supra, mitius agi cum seruis quàm cū liberis, gra-

13 uius etiam cum ciue quàm cum socio, aut externo, † grauiorem etiam esse furcę pęnam quàm gladij, Alibi etiam dicit Liuius, Recepti perfugę trecenti septuaginta, quos cum Romam misisset cōsul. virgis in comitio cęsi omnes ac de saxo præcipitati. Quod

14 verò de † emansore supra dictum est nunquam puniri eum morte, fallit nisi emanet hostibus insistentibus, aut etiam qui tunc à fossa recedit, vt l. iij. §. is qui. ff. de re mil. At qui stationis munus relinquit plusquam Emansor est, & pro qualitate facti punitur, vt ea l. §. qui stationis. Nostri præpositi non solum desertorem stationis sed etiam eum qui in ea obdormiat morte afficiunt quod ego barbarum existimo, nisi cum magna vrget causa, vt cum vicini sunt

15 hostes, † Debent igitur, ij citra mortem, regulariter plecti, vt ea l. Desertor etiam, qui Principis excubias deserat morte & ipse afficitur, l. quòd excubias, ff. de re mil. Lauden. in trac. de principe on.

16 clxxxii. Transfugę † est similis qui ab hostibus captus negligit ad suos redire cum potest,l.non omnis.§.qui captus,ff.eo.nã qui animo cum hostibus est,iam à suis descisit,& transfugit, vt dicitur in l.postliminii.§.captiuus.ff.de capti.& postli.re.& l.in bello.§.manumittendo.Et propterea dubium redditur quod dixit Pet.de Ancha.in reg.peccatum de reg.iur.quem refert.& sequitur Aret.in l. qui à latronibus.ff.de testa.Et vtrunque allegat,& sequitur.Natta in consi.cclxxxiiii.nu.6.quod cum adhuc hodie in bello, quod habent Christiani cum Turcis obseruentur iura captiuitatis,& seruitutis, non licebit captis ab eorum Dominis aufugere , hoc enim ego non puto indistincte verum , Quinimo hoc semper debent in animo gerere, & exequi cum primum possunt,ne incipiãt pro trãsfugis haberi,Et istud optime perpendit ibi Are.qui dicit non licere eis aufugere vt se pro liberis gerant inter hostes atque exte-
17 ros illos,quia furtum sui faciunt,† licebit tamen si hoc faciant vt ad suos reuertantur , quod multi . Hyspani fecerunt ex his qui capti fuerunt in castro nouo in Illyrico , Hoc tamen vltimum fortè non erit absonum restringere, vt liceat quàm diu viget bellum,at pace facta,& sequuto fędere,nisi aliud conuenit de captiuis,fortè non licebit fugere,Cum enim cesset bellum,cessat,& belli ac gentium ius,vt alteris contra alteros acquirere liceat,& hoc mihi cõcludit tex.in l.Postliminii,in princ. ff. de capti.Ibi,nam si eodem bello,quis reuersus fuit,quæ verba,eodem bello,essent superuacua si quocunque tempore liceret reuerti.Hac tamen conscientia nemo(vt puto)vteretur Ego verò ius recito,non facta seu etiam fienda. Item & pro transfuga habetur etiam qui induciarum tempore perfugit,aut etiam qui ad exteros vadit cum quibus neque bellum sit neque fędera vlla aut amicitia,d.l.postliminii.§. transfuga
18 fortius dicitur in l. non omnes.§. † Item cum.quod qui captus est in præsidio ęqua est conditione cum transfuga , quod valde est durum,vt metus ex vi hostili ita sit noxę sicut ipse maculatus animus suos deserendi Ita tamen illam,l.intelligit ibi Accur.quod apertius etiam probatur in l. postliminio carent iuncta d. l. postlimi-
19 nium.§.transfugę.ff.de capti. † vtrobique enim dicitur quod & qui armis victis se dedidit,& qui transfugit, ius amittit postlimi-
20 nii,† Perperam vero exponit Accur.in d.§.qui captus Præsidio,id
21 est exploratione vel spia,quasi à præsciendo , † Cum sit præsidium locus septus,& munitus,cui est militaris custodia & defensio adiecta,Arceram inquit Liuius, primo statim aduentu eiectis qui in præsidio erant recepit:Prædatores per negligentiam ex præsidio

dilapsi

dilapsi occasionem præbuerant ad inuadendum, sed & præsidium dicitur manus ipsa militaris loci defensioni apposita; Regiū etiam nuncium, inquit idem Liuius, mittit ad præsidij præfectum quod ibi à consule locatum erat, Item & alio loco, Hirpini, & Lucani traditis præsidijs Hannibalis, quæ in vrbibus erant, se dediderunt. Alia longe significatione in l. si chorus. §. j. ff. de leg. iij. metaphoricè pręsidium, dicitur pecunia illa quam in extremos casus habet prudens paterfa. sepositam. hinc illud Celsi pecuniam sine peculio fragilem esse, vt in l. si chorus, ff. de leg. iij. sed vt ad rem redeam durum id quidem vt extrema passi, & armis victi, ac dediti postliminium amittant, Imò & plectantur si casu reuertantur ad suos, potest tamen dici cum Iurisconsul. in l. prospexit, ff. qui & à qui. Durum id quidem, sed ferendum postquam ita constitutum est; Contigit hoc prisco illo seculo post cannensem cladem, aliquot enim Romanorum millia quæ in castris erant, Hannibali se dediderunt, poterantque paruo redimi, tantū verò egebat Respub. milite vt octo seruorum milia emerit, & in militiam ascripserit, neque tamen deditios illos redimi de publico consensit. Quod si de proprio redimerentur noluit tamen eos in Italia manere, aut in ea militare. Neque si alibi militarent præmia vlla, aut honores capere, Neque quandiu esset Hannibal in Italia, Domum eos reuerti posse; si tamen miles dum iter facit in hostes incidat, qui eum capiant, hoc comperto, parcitur ei, d. l. iij. §. sed si ex improuiso, de re mil. & d. l. non omnes, §. item eum, in fi. & §. qui ab hostibus. In dubio vero, † & cùm ignoratur captus ne quis sit an verò transfugerit itur ad coniecturas, † Et ante acta vita inquiritur; si bonus miles antea fuerit, stabitur tunc eius dicto: si emansor, aut segnis, aut negligēs, non stabitur, maximè si longo post tempore reuersus sit, vt d. Iuribus. Quod multum est considerandum in nostris militibus, præsertim in istis gregarijs Italis, qui solent facillimè ab vno exercitu transfugere in alterum, nam si inquisiti velint se excusare quòd fuerint capti & non perfugerint, vix eis credetur, nisi secundum distinctionem de qua supra, facile tamen hodie contemnitur hæc pęna, & hoc crimen, propter fœdera quæ solent fieri tam bello quàm pace, vt ea sint conditione perfugæ, si capiantur, qua omnes alij milites, sed, & in culpa sunt quos vocant Capitaneos, & Collonellos, qui dum nouos, delectus faciunt, & nouas cohortes conscribunt nullo discrimine id faciunt, nihilque curant aliud nisi, vt numeros expleant; & quàm minimo possunt milites tamquam pecora conducunt, & coemūt, Neque est qui ad disciplinam reuocet; Imò neque

(margin: 21, 22, 23)

que fortè id expediret his, qui hodie de misera Italia decertant; Parcitur tamen vno casu transfugis, cùm latrones & alios transfugas demonstrant, aut alio insigni beneficio demerentur; 24 † Neque tamen facile multa policentibus credi debet, vt d.l.non omnes.§.si. Libet autem priusquam ad alia progrediar paulisper circa hanc perfugarũ materiam immorari, cum ea sit frequens hoc nostro infelici & corrupto seculo, Cum passim videamus Gallos non nullos, Italos, multo plures, ex Francorum exercitu transire ad Cęsareum, atque Hispanum, vicissimque Hispanos, Germanos hosque ipsos Italos ab hoc exercitu, ad illum perfugere, Et quod multo est fœdius, multos, præsertim Italos, loquor de gregarijs, & vilibus, quando nobiles hoc crimine abstinent, ab vno ad alium conuolare sępius soleant & frequentius, quàm apes à floribus ad suos 25 alueos, † videndum est igitur tam de more antiquorum quàm de iure, an & quando hęc sint concessa: In primis igitur distinguendum puto inter subditos, & non subditos, subditos autem hic generaliter intelligo etiam vasallos, & alios quoscunque origine aut domicilio suppositos; Et subditis omninò interdictum volo hoc perfugio, Ita vt nulla eos excuset ratio, vel causa, non si stipendijs defraudentur, non si militia mittantur, non denique si etiam carcere effugiant, & solum vertant; qui potest enim citra perfidiæ crimen ad hostes ire, arma contra Principem, & patriam ferre; cum etiam qui contra eius prosperitatem machinatur rebellionis crimen, seu perduellionis incurrat? vt in extrauagan. qui sint rebel. in versiculo machinari, quod verborum tantum offensam importat; vt per Gloss. ibi; & cùm vel inobediens, crimen illud committat, vt ibi in versicu. rebellando, & in 26 versicu. tenore, † vnde, & meritò huiusmodi perfugæ maximam patiuntur capitis diminutionem, l. ammissione .§. deficere .ff. de capi. diminution. Quæ autem potest esse excusatio ob retenta stipendia: Cum videamus de facto prouinciales supplere ad victum, & cum præstet deserere quàm transfugere, Et cum denique apud Xenophontem legas lib. ij. Græca rerum, Spartanos qui in Chio Insula sub Eteonicò militabant, durante æstate, ex his quę de agris sumebant, volentibus dominis. Item & mercede operam suam locantes, victitasse, cum deessent stipendia, ne iniunctum munus desererent? Quæ etiam potest esse excusatio solum ex crimine vertentibus, Cum crimen addatur crimini, Cum neque ipse Socrates, vir optimus, & magna iniuria damnatus, crediderit licere vim afferre legibus, neque è carcere effuge-

27 re vt in dialogo qui Crito inscribitur dixit plato? † subditis igitur omnino interdictum sit perfugium. Non subditi verò lũge alia est ratio, is enim sola fide tenetur, eius igitur in primis est
28 habenda ratio.† Non licebit ergo ei intempestiue militiam deserere, sicuti neque in contractibus licet socio intempestiue renunciare societati, l.si conuenerit.ff.pro soc.& faciunt quæ dixi supra in operis initio de vasallo deserente dominum in bello, etiam si non in Prælio, Quis enim non merito damnet factum Celtiberorum, qui cum P. Scipione patre militabant in Hispania, persuasi enim ab Hasdrubale, pecunia accepta, in ipso belli ardore, Ingruẽtibus hostibus, Romanos deseruerunt, Cum atrox non videretur facinus quod non in eos arma verterent etiam si eos trucidandos hosti relinquerent, quod & factum fuit. Hi sunt Celtiberi quos primos mercennarios milites habuisse Romanos scribit Liuius libro
29 iiij. terciæ Dec. Qui, & addit, † Perpetuo exemplo, & æterno documento habendum ne tantum fidat Principes externo militi, vt nõ longe plus habeat sui roboris, & suarum virium, quòd Romanos perpetuo obseruasse, scribit Vegetius, lib.iii.cap.j.in fi. Hoc etiam exemplo Ludouicus Sfortia, quem Maurum adhuc vocant, prodentibus Heluetijs, nostra pęnę ętate, & Mediolano excidit, & in manum venit Ludouici xij. francorum Regis. Improbè igitur facient mercennari j milites, & auxiliares ita discedentes, Hoc in vasallo perfidiæ ascribit Bal.in c.j.in prin.versi.ij.quærit Gloss. quib.mo. feu.amit.etiam in casu cum dominum iuuare non tenebatur, & ibi etiam Afflict. col. v. vbi etiam in non vasallo dicit hoc facientem
30 teneri ad interesse. Sed neque † eis pro legitima causa concesserim si abeant propter dilata stipendia, quòd sępè contingit in bello, si tamen aliunde possint alimoniæ consulere, vel si Principes ipse de victu interim prouideat, maximè cum hoc fieri possit, si cura adhibeatur per prouinciales, etiam absque eorum impensa, & dãno vt cum habetur Ratio impensorum, in stipendijs, cum aduenit commoditas, & de eis satisfit quod est habitum. Quod tamen non est in vsu. Optimi tamẽ esset principis ita inducere. Si verò causa legitima adsit abeundi, neque id fit intempestiue, & petitur cõmeatus, seu licentia abeundi, puto id licere absque nota infamiæ,
31 Præsertim si domum eatur, & non ad hostes, † vix enim posset etiã hoc casu, ab vnis castris transiri ad alia, sine labe saltem inconstã-
32 tiæ, & præsertim inter Christianos, † quos decet res metiri ex concesso, & non ex suo commodo, cum iam dixerim supra non licere
33 mercennario militi auxiliari iniustè bellanti, † legimus tamen

in

in annalibus multis perfugis,& qui ab vnis ad alios transierunt, & honorem habitum & pręmia data. Nam & Arpis. ij.bello punico Hispani paulò minus mille,qui pro chartaginensibus ibi erant in pręsidio, pacti cum Romanis,vt cartaginensibus qui cum eis erāt liceret sine fraude abire,ad eos transierunt.Eorumque forti, & fideli opera Romani posteà vsi sunt, Ita Liuius, ob irā credo aliquā inquit, alio loco Liuius,aut spe liberalioris militiæ,mille ducenti septuaginta duo equites,mixti. Numide,& Hispani,ad Marcellum transfugerunt,eorum fideli opera in eo bello vsi sunt Romani.Ager.Hispanis in Hispania Numidis in affrica post bellum,vir tutis causa,latus datus est.Refert idem Liuius Soz.siracusanū, quo Duce siracusæ noctu captæ sunt,& Mericum Hispanum, qui nassum siracusanam arcem prodiderat, ampla dona consecutos,Sosin quingenta agri iugera,& domum siracusis,Merico & suis Hispanis vrbs Murgantia,& prædia data in Hispania,Imò. & ei qui Mericū persuaserat,data sunt quadringēta agri Iugera in Sicilia, Mutines etiam Affer ciuitate ipsa est donàtus. Et ante illam ætatem, Qui vcientum,Capenatum,& Faliscorem,inquit Liuius, ad Romanos transfugerant in Ciues sunt assumpti,& agris donati, Tanta erat accepti beneficij,& referendæ gratiæ,cura,& memoria. Non decet Massinissam tantum Regem,tam constantem Po.Ro.amicum, numerare inter perfugas,quamuis,& ipsi diu pro Cartaginensibus dimicauerit,magno tamen suo,& honore,& dignitate ac amplitudine, ad Romanos transijt, Potentissimus enim Regum omnium suæ ætatis illa amicitia euasit, eamque in extremam senectam tenuit semper,& coluit.Possent alij non pauci referri & priorum seculorum,& nostri æui,quibus hæ transitiones Decori fuerunt, &

34 commodo,sed huic Regi non est addendus Comes, † Et vt concludam felicius, atque honestius puto si quis vni tantum adhereat, Quod si transeundum est,id tam graui ex causa,tam aperta fiat,tā omnibus probata,vt honori & famæ præ cunctis omnibus consula

35 tur.† Caueant etiam Principes ne perfugas cōtemnant, neque eorum commoda,& dignitatem negligant, Cum enim neque decori, neque munificentiæ satisfaciant, Tum neque suo prospiciunt commodo,cùm exemplo eorum qui spreti sunt.Cœteri consultius suis consulant rebus,scio tamen quibus promissi sunt montes aurei,qui post transitionem pane indigebant,& si Diis placet, indigent,sed descendere ad particularia,vt est in prouerbio,vetat pla

36 to, Sunt, † et qui tam diu fideles sunt partium quam diu fortunam pro suis stantem vident, at cùm inclinat fortuna tum & ipsi

cum ea fidem muttant,hos ego vnico exemplo admonebo quid fa
cto opus sit, si rebus suis consultum velint. Altinius Arpos vrbem
suam curauerat, post Canuensem Cladem ,deficere ad.Hanniba-
lem,subinde, cum rem Romanam vidit subleuari,& attolli pœni-
tentia ductus, clam noctu venit in castra Romana, Consuli pro-
mittens,vt sibi prœmio foret,Arpos dediturum, Res est in consi-
lium perducta,consul crædi ei oportere non censebat, verberari
potius,insuperque & necari virum animum & fidem cum fortuna;
incipientem & mutantem,Contra verò pater, & legatus Consulis
Fabius,tempori dicebat seruiendum, & occasioni,tandem est con
clusum Altinium retineri, & clam in amicam ciuitatem custo-
diendum transmitti, vt finito bello de eo consilium ferretur, hic
37 est horum finis atque exitus, † Rursumque moneo ne quis facile
transeat,neue ex leui causa,ne ue sępius,etiam si causa subsit.Indi-
bilis Hispanus regulus,cum à Penis ad Scipionem defecisset cum
fratre Mandonio,Scio,inquit,transfugæ nomen esse veteribus so-
cijs execrabile, nouis verò suspectum, Causam tamen non ipsum
nomen esse intuendam,Hæc igitur versent in animo qui transitio
38 nes concipiunt. Instar etiam,† & perfugij,& proditiones comit
tunt oppida,quæ ad hostes sua voluntate transeunt,quod qua pœ-
na sit dignum ex effectu, & ęstimatione domini offensi accipitur,
quod vno exemplo in omne æuum memorabili ostenditur, Defe-
cit,post iam supra relatam Cannensem cladem,à Romanis Capua,
Cuius exemplum sunt secutæ multæ,& vrbes, & populi, Ea postea
per vim est à Romanis recuperata,Consules qui obsederant, sena
tores omnes viuos captos securi percuti iusserunt,aliorum qui ęua
serant bona publicauerunt, liberi atque vxores pro seruis venditi
exceptis filiabus ante expugnationem nuptis,alij in vincula con-
iecti,vt de eis postea deliberaretur:quæ latius videbis apud Liuiũ
libr. vj.terciæ Dec.sed Capuanorum, fraudem auxit quòd ciuitas
potens,socia atque amica,quæ nullam vim hostilem timebat,pri-
ma deffecerat, exemploque etiam offenderat, Mitius tamen eadẽ
illa tempestate,Cum Hirpini,Lucani,& Volscentes,traditis Han-
nibalis pręsidijs,Q.Fuluio consuli se dedidissent,verbis ab eo casti
gati ob præteritum errorem,Defecerant enim, & ipsi cum Capua
nis,clementer fuere recepti,tantum refert volentes an coacti re-
39 uertantur ad priorem Principem.† Atque vt id obiter dicam,lau
de ego dignos censeo illos populos,qui Hannibalem ita prodide-
40 runt,† quando prior fides debet secunda esse potior,† Cùm neque
41 hæc fides sit,sed perfidia,vel saltem vis, atque metus, Cuius pur-
gandi

gandi, cum primum se offert occasio, ea non potest citra noxam omitti, quod iam supra in capto milite est dictum, qui si statim cum potest ad suos non reuertitur pro transfuga esse incipit, vt l. non omnes.§.qui captus.ff.de re mili. Et propterea noxa, & crimine non libero multa oppida in hac nostra Pedemõtana patria,quę proximè actis bellis,hostilibus tenta præsidiis,cũ sępè esset occasio oblata,& pauci intus remansisset milites, ad priorem dominũ reuerti vel timuerunt vel neglexerunt,tantum abest, vt hoc faciẽtem perfidie arguam. Lungè tamen refert ad hostes Ciuitas deficiat, † an per vim ab eis inuadatur, atque occupetur, peccant quidem illi grauissimè, possuntque castigari acerrimè, sed vim passi quid meruere?aut quo sunt minore amore quàm prius habẽdi si recipiantur?SutriumRomanorum vrbem sociam obsidebant, inquit Liuius,Equi;cum vltra non valerent Sutrij resistere, vrbem dediderunt, eam vrbem Romani per vim receptam inuiolatam, atque integram tam à se ipsis quàm ab hostibus, qui neque ipsi eam diripuerant, quòd eam per deditionem ceperant, oppidanis restituerunt. A Sutrio Nepete exercitus est ductus, quòd per deditionem acceptum hostes detinebant,parte Nepesinorum prodente ciuitatem, ea tamen & ipsa per vim recuperata, deditionis auctores sunt securi percussi, innoxiæ multitudini suæ res redditę. vtinam hæc exempla sibi ante oculos, ponerent Duces, Præfecti, Capitanei, militesque nostri, qui hæc infelicia loca, citra omnem noxam suam ad hostes obuenta, Imò, si dijs placet, etiam quædam militum incuria,fortè etiam aliquorum ex eis proditione,si recuperent,siue vi,siue etiam per deditionem,non minus diripiunt, nihiloque minus cędibus, stupris, rapinis, abstinent, quàm si Turcarum vrbem magno labore, & sanguine quæsiuissent. Neque mirum quòd seculo illo parceretur coactis atque insontibus,quando ea erant modestia, & æquitate Ciuitates illæ vt quos populos non poterant suis tutari ab hostibus viribus, paterentur,hortarentur etiam, suis vt rebus consulerent, & adhærerent hostibus. Implorabant Petelini secundò illo bello Punico senatus auxilium aduersus Pœnos, fateri Romani coacti sunt, circunspectis Imperij viribus, nihil iam superesse in se præsidij longinquis socijs consulerent igitur ipsi suę Ciuitati quando fidem ad vltimum expleuerant. Hæc Liuius.

Ingenuè etiam Lacedemonij, vt inter Grœcas res scribit, Xenophon, Nam cum Polidamas, Pharsalius opem aduersus Iasonem, Thessallum imploraturus Spartam venisset, viribus ipsi

ipsi suis pensatis, auxilium ferre se non posse fassi sunt, iret igitur & sibi sueque ciuitati consuleret, Mitiora hæc atque æquiora, hoc multo grauius, obsidebant Athenienses Bizantinm, quæ est hodie Constantinopolis, Lacedemonius, Præfectus Clearcus, qui intus erat, frumentum omne in ciuitate inuentum suis diuisit militibus, Oppidani verò vrbem hostibus prodiderunt, & cum sparte proditionis auctores accusarentur, venerunt, & hac defensione vsi sunt, Nos non tam prodendæ vrbis, quàm seruandæ consilium cepimus cum omnes cerneremus famæ, atque inedia perire, hac ratione absoluti, & dimissi sunt. Nugæ verò atque aniles fabulæ hæc omnia reputarentur apud Duces nostros, & quod gentes illæ naturali sola ratione ductæ faciebant, ipsi qui neque domo exeunt nisi sacro Celebrato, & re diuina curata, æquitatis & iustitiæ, populorũque salutis obliuiscuntur. Quod vero excusentur loca quæ iusto impellente metu dedunt se hosti, tenet Imo. in consi.xxxiiij.in ij. du.Soz.consi. xxxix.nu.8.li.iij.Deci.consi.dcxc.nu. 14.& declarat Fely.in c.cum contingat, col.vlt.de fo. compe. Pudet immorari circa hæc Leuia, & à proposito instituto deuia, atque extranea, tẽperare tamen nequeo cum Capuanorum pœnam retulerim, quin etiam retributam, & relatam gratiam recitem in ea ipsa vrbe capua ijs, qui inuenti sunt bene de Romanis meriti, compertum est, inquit Liuius, duas mulieres Bestiam Appiam, & fanculam Cluniam, meretricem hanc egentibus captiuis Romanorum clam suppeditasse alimenta, illam verò quotidie sacrificasse pro salute, & victoria Romanorum, capta, & directa Capua, ex senatusconsulto & plebiscito libertas eis restituta est & bona, ipse verò Romam venire sunt iussæ, vt quæ præmia vellent à senatu peterent: Benemeritam vrbem quæ imperaret, cui omnes affecti essent, atque adhuc
43 sint. Nedum † verò crimine, & pęnis prædictis tenentur transfugæ sed etiam lęsę maiestatis, vt l.ij.ff.ad l.Iul.ma. & in l.si quis ali-
44 quid.§.j.ff.de pę. vbi dicitur † quòd tam isti, quàm exploratores, id est consiliorum nostrorum renunciatores, viui exuruntur, aut furca suspenduntur, in l.etiam.iij.§.vlt.ff.ad l.Corne.de sicca.dicitur quod vbicunque inuenti transfugæ tanquam publici hostes possunt interfici. Incidit autem hic quæstio de qua inter no-
45 biles milites sępè audiui disputari, † liceat ne nobili viro, Ducis aut Principis sui iussu, ad hostes transfugere, vt eorum res videat, & renunciet, Multis visum est hoc factum bono, & no-
46 bili viro indecens, nam & factum, & pœna sunt vilissima. † Illud est etiam vile quod boni omnes censent vile, quando etiam
honesta

honesta vel ex legibus vel ex moribus censentur, vt l. prima.§. primo, & l. vlti.§.sed ea quæ, ff. de mune.& ho.Item non est honori quod salua dignitate non potest fieri,l.honor,in prin. eo. tit. & d.l.vlti.§.j.hinc etiã dixit Tiraq.in d.trac.de nobil.quod consuetudo nobilitatem tribuit atque adimit, erit igitur dedecori quæ vtentium moribus, imputari solet dedecori, vt ipse latius ibi prosequitur, vide eo. trac. c. xxxiiij. in princi.dicitur quod vsus, & communis existimatio, facit actum honestum aut turpem; Contrariam tenentes partem dicebant hoc factum, ita vt proponitur, non esse turpe, neque censendum tale, licet aliud sit in istis miserrimis & vilissimis hominibus qui hanc artem profitentur mercedis gra-47 tia, non, vt iste, pro salute publica; Propositum † enim, & intentio distinguunt maleficia, l. qui iniurie, in princi. ff. de fur. & ff. de iniu. l. qui Reipublicæ. Obijcere autem se pro salute populi & seruitio Principis magno est honori, vnde & extollit hoc factum Poeta antiquus cum dicit.

Dulce & decorum est pro Patria mori.

Exemplo etiam sunt, non esse hoc factum dedecori, inter Romanos sextus Tarquinius, qui simulata patris sæuitia & odio, Gabios transfugit, vt est apud Liuium lib. j. Et Araspa nobiliss. Medus ex Cyri Comitibus inter externos, qui Cyri iussu ad Assyrium Regem perfugit, & exploratis hostilibus copijs, & consilijs, ad Cyrum est reuersus, & ab eo in publica concione laudatus, vt est apud Xenofontem in Pædia Cyri lib.vj.fuit & nuper Mediolani captus Nobilis vir ex hostibus Gallis, qui ignotus & pagano habitu, sine consueto militari signo, occupationem Arcis tentabat, neque id ei aut noxæ fuit aut pœnæ. Neque quid referat video transeas vt arcem capias, vel vt consilia explores. Item innotescas publicę, an omnes lateas. Exemplo sunt & Romani illi quos ex primoribus ordinibus seruorum loco cum legatis suis misit Scipio ad Syphacē & Asdrubalem, vt dum pacem legati tractarent, ipsi per hostium castra vagarentur, & cuncta inspicerent, que cum arundine facta, & palea vidissent, noctu igne immisso Scipio victoriam ex eis retulit. Quod ego in Cęsaris castris non semel timui, cum ad eum modum Germani omnes casas sibi in castris construant. Ego factū huius trāsfugæ, & audax, & fidele, æquè ac periculosum existimo, non tamen turpe, vulgus tamen horum exploratorum, ex flãmmã, vt Comicus dixit, cibum capiunt; & deprehensi capitis pœnas luunt, l. omne delictum.§.exploratores.ff.de re milit.loquitur autem lex illa de his qui suorum secreta enunciant, nō hostilium, qui deprehendū-

tur

48 tur,horum tamen vidi pœnam non absimilem† Sed & eorum qui fidelem impendunt operam,periculosam dixit Tacitus,fidem esse, atque intutam,Cura enim,inquit,diuersa atque hostilia sciscitādi, sua non occultant,& vt sunt viles, atque ignobiles, pauci sunt qui
49 non vtrique parti inseruiant,quò sint tutiores.Capite † etiam plectitur qui atrocem seditionem concitauerit,l.iij.§.qui seditionē,
50 de re mil.† si verò leuis sit,& quæ intra vociferationem, aut querelam contineatur,punitur deteriore gradu militiæ, aut etiā missione,vt ibi,pro seueritate,etiam aut mansuetudine Ducis, & seuerius, & mitius vindicatur tam hoc crimen quàm cętera militaria omnia, Scipio in Hispania in auctores seditionis vindicauit triginta quinque ex eis,virgis cęsis & securi percussis,senatus ipse lungè acerbius,legionem enim,quæ Regium, interfectis ciuitatis primoribus,occupauerat, ad vnum iussit occidi,cum essent hominum quattuor milia. Acerbissimè etiam compressa fuit seditio illa Pannonica de qua supra facta est mentio ex Tacito, sub filio Tiberij Druso,is enim Vibulenum,& Pecennium,seditionis capita,ad se acitos interfici iussit,atque in suo tabernaculo obrui, Cæteri turbatores conquisiti, & à centurionibus ac militibus cœsi. Atrocius etiam multo vindicatum est eo tempore in seditione Germanica,Boni enim,re inter se cōmunicata.Prius tamen à Duce submoniti de improuiso in alios ignaros,& nihil tale suspicantes ferrum stringunt, & trucidant,factaque est strages non parua. Alia etiam illius exercitus pars, omnes enim quasi fatalis labes inuaserat,ad hunc modum est seditione liberata,stabant pro concione legiones districtis gladijs,milites sigillatim in suggestu ostendebantur,si nocentem acclamauerant, præceps datus trucidabatur,si comprobabatur innocens, descendebat securus, ita Tacitus, lib.i.At nostra hæc tempestate singulis ferè annis seditiones,& pene defectiones vidimus militum,etiam in singulis præsidiis, nulla tamen visa vnquam est castigatio, nulla pœna, nimirum igitur si nulla disciplina,nulla Ducum reuerentia,& quod dixi de legione
51 quæ Regium occupauerat,eò pertinet,quod Iurisconс.† dixit in d. l.iij.§.qui seditionem,de re mil.quod si legio deficiat,auocari militia solet,Deficere enim est legato,aut Duci rebellare, neque dicto eius parere,licèt lungè aliter Accur. ibi intelligat & declaret.
52 Arma † etiam amittere in bello militem graue est crimen, & morte dignum, Idemque si ea alienet, vt d.l.iij.§.miles, humane tamen regradatur,vt ibi.Refert etiam quæ arma alienauerit,nam si tibiale aut humerale,verberibus castigatur, si verò gladium aut loricam,

loricam,scutum,vel galeam,desertori est similis,vt eo.tit.l. antepenul.§. arma; In his tamen omnibus mitius agitur cum tirone,vt ea l. in fi. sed & qui aliena arma surripit gradu militiæ deteriore locatur,d.l.iij.§.qui aliena. Qui mandata Ducis in bello non seruat,aut contra ea facit,capite castigatur,etiam si res bene cesserit, vt d.l.iij.§.in bello,quod infelicissimè contigit Torquati filio, qui iniussu patris cum hoste conflixit, & vicit & capite pœnas dedit, vnde in exemplo, & prouerbio fuerunt Manliana Imperia. Dictum verò .§. in bello, pro sing. ad hoc adnotauit Fran. Cremen.

53 nota. cl. mandatum fuit; † limitat tamen nisi aliqua emergat occulta causa,vel vetus subsit & detegatur quæ erat Duci ignota,allegat l.si hominem in fi.ff.manda.vbi dicitur quòd ex magna causa,quæ superueniat,receditur à iuris dispositione,& etiam hominis:quam materiam,more suo,latò prosequitur Felyn. in c. j. col. xiiii.de consti.& ibi inducit ad multas quæstiones, & ad aliam in c.quod super,col.iij.de maio.& obe.Quā limitationē vereor vera ne sit;legiturque contrarium seruatum apud Liuium,lib.viij.primæ Dec.Q.enim Fabius Rutilianus aduersus Samnites dimicauit felici certamine,debellauit enim hostes,idque non ob aliam rem nisi quia absente L.Papirio Dictatore dissolutiores ac negligentiores erant hostes effecti,imò & insolētiores,quę erat vtriq; noua exorta causa,in ius tamē corā se vocauit Dictator Magistrū militū Fabium , quòd suo iniussu certasset cum hoste,vixque euasit quin pœnas daret contemptæ disciplinæ,stabant,inquit Liuius,pro Fabio senatus maiestas,fauor populi,Tribunicium auxilium,memoria absentis exercitus,Ex altera parte Imperium inuictum Populi Romani,disciplina rei militaris,Dictatoris edictum,& Manlia

54 na Imperia.Et post paulo addit,† cum poluta semel disciplina,non miles Centuriones,non Centurio Tribuni,non Tribunus legati, non legatus cōsulis,non Magister equitum Dictatoris pareat Imperio,sine commeatu vagi milites in pacato, in hostico errent,in frequentia signa deserant latrocinij,modo, cęca fortuna pro sacrata sit militia:hæc Liuius.Quę vtinā non esset nostra hodierna militia,vix tandē à Fabio est obtentū,vt populus Ro.ad preces versus, veniam ei impetraret,vt non eximeretur noxę reus, sed noxę dānatus donaretur Populo Ro.d.verò lex si hominem, potest locum habere in re non adeo graui,& à qua salus etiam publica pendeat. Potest & exemplum Fabij confirmari auctoritate Cæs.is enim lib. iij.de bello ci.ita scribit, At plerique existimant si acrius insequi voluisset bellū eo die potuisse finiri,is de Silla legato suo loquitur,

Cuius consilium reprehendendum non videtur, Aliȩ enim, inquit, sunt legati partes, Atque Imperatoris, alter omnia agere ad præscriptum, alter liberè ad summam rerum consulere debet.

55 Omnis † etiam militis contumacia erga Ducem mortis est merita, d.l.omne delictum.§.contumacia.de re mil. Castigantur & 56 milites, sed mitius.† qui agmine excedunt, fustibus enim cȩduntur, vel militiam muttant Hodie verò hoc ad eius offitium spectat quem sargentum maiorem vocant, qui tamen vix efficit vt ordine iter faciant, & non circumquaque per agros deuiaque, atque inuia vagentur, quærentes si quid est quod infelicibus agricolis, siue suæ partis siue alienæ, furentur & rapiant. Grauiter etiam animadnertebatur in eos qui militiæ nomen dare recusabant, datiq; sunt aliquando in seruitutem, ceu proditores publicæ libertatis, vt l. qui cum vno. §. grauius. de re mil. aliquando autem sunt cȩsi qui ad nomina non respondissent, & in vincula ducti, Ita Liuius, li.vij. aliquando etiam neci dati. Cum paucis (de Valerio consule inquit Liuius, lib.iiij.) Tribunum appellantibus collum torsisset, Cœteri 57 ob metum, sacramentum dixerunt. † In tantum verò curæ erat de lectus, vt si vrgeret necessitas, etiam qui vacationem militiæ prætendebant, sacramento adigerētur, cognitione immunitatis post bellum dilata, cum esset tamen præiudicialis exceptio, quòd dictator Posthumius fecisse legitur apud Liu.lib.etiam iiij. Morti 54 † etiam datur qui manus intulit suo Præposito, Augeturque hoc crimen dignitate præpositi, d.l.omne.§.qui manus, Imò & si cedenti se præposito resistat eadem pœna est dignus, d.l.milites agrum. 59 §.irreuerens, de re mil. Et licet noxæ sit quæuis resistentia, solet tamen distingui qualis sit, vt ibi dicitur. Atque (vt id obiter dicam) non solum à Tribuno, vel centurione suo coercetur miles, sed etiam à principali, qui est vtroque gradu inferior, quorum Principalium frequenter fit mentio in legibus, et præsertim, in d.§.irreuerens, vbi tamen corrupta lectio habet à Principe, Sed repugnat implicatiua etiam, quæ est in text. erant enim Principes, vt dixi supra ti.de mili.arma.mil.militaris gradus, propter quod in fero licere etiam hodie, inferioris gradus Præposito coerere irreuerentem gregarium militem, vt puta sergento, aut decumano, quem caporalem vocant, Neque mirum videri debet quod dixi si cȩdenti resistat, cœdebantur enim fustibus siue etiam vite mili- 59 tes, † neque erat eis ignominiæ aut infamiæ, magis quàm sit puero si eum flagris cȩdat ludi magister, quod scio Puerile visum iri & ridiculum gloriosis militibus nostri ȩui, iura tamen militaria

ita

ita sunt conscripta cun non cederent illi dignitate, & uirtute no
stris vt d.l.iij.§.1.& §.in bello, Hinc apud Tacitum legitur Plagoso
cuidam Centurioni, qui facta vite in militis tergo alteram posce
60 bat, Inditum cognomen, Cedo alteram. Tanta † verò esse debet
militis erga suum præpositum obseruantia vt debeat se periculo
offetre pto salute eius, & si non protegat eum cum potest, similis
est inuasori, vt l.omne delictum, §.fin. quòd si moriatur præpositus
61 milites qui eum deseruerunt morti addicuntur, d.l.iij.in fi.† Si ta
men ea erat vis cui resisti non poterat, licebat militi saluti consu-
lere, & vitę, vt d.§.fin. secundum quam distinctionem fortè debent
intelligi iura feudorum in vasallo, qui dominũ dereliquit in præ-
lio, de quo in c.j.§.qui dominum, quæ sit prima causa bene, amitte,
in c.j.quib.mo.feu.amit.in c. si quis miles, quib.mo.feu.amit.el ij.
Quam tamen distinctionem Doc.ibi nõ ita explicitè faciunt, vbi
enim non potest ei prodesse meum auxilium, quid proderit mors
vel captiuitas? Caueat tamen vasallus ne occasionem capiat
pro causa, quia præter quod notam subibit dedecoris, & infa-
miæ, ipsum insuper Dominum est habiturus in iudicem, vel sal-
tem eius successorem, à quo seuerè iudicabitur. Hinc etiam cor
62 relariè sequitur, † vt qui prior fugã in acie facit morte sit dignus,
d.l.omne delictum.§.qui in acie, in qua l.etiam dicitur quòd segni
63 ties ipsa militis, & desidia fraudi est. Ea † verò posset esse segni
64 ties militis adeòque intēpestiua vt morte sit digna, † Quid enim
si miles, etiam caligatus simulato languore militiam detrectet,
certè fugienti est similis, ita est tex.in l.omne delictum.§. explo-
ratores, versi.sed & caligatus, de re mil. Quod crimen vidi obiectũ
Capitaneo cuidam ex parte Cœsarea, qui cum noctu iter face-
ret auxilium laturus suo Præsidio, quod hostes obsidebant, contor
to vt dicebat, talo, non est ingressus præsidium, & cum dedito, eo-
dem ferè momento, præsidio ipso, visus fuerit rectus ambulare cre
ditum fuit quod languorem simulasset, neque defuit qui dixit Du
ci, dignum eum esse morte, & dictum §.exploratores adno. ad hoc,
Ang.in l.j.§.non autem.ff.si quis testa.lib.esse ius fue. qui dat exē-
plum de Brunaldo Bononiensi qui sic fecit. Admonet † factum
huius Capitaneij vt aliud referam non multũ absimile, Præfectus
præsidio, Cùm verè eum non haberet militum numerum vt posset
hostibus resistere, insupetque Oppidanorũ magnus numerus ad eũ
venisset protestarenturque, nisi ipse sibi consilium caperet, sese si-
bi, & Oppido consulturos, neque passuros vt diriperetur, his angu
stijs tētus vrbem dedidit, quod ei fraudi & segnitiei postea daba-

tur,neque sine magna & impensa,& cura fuit absolutus. Contigit similis ferè casus.Etnę,vrbi Siculę, Lu.Pinarius ei erat Præfectus cum præsidio Romano,fauebant autem Etuenses Pęnis,petieruut igitur à pręfecto, vt portarũ claues ipsamq; arcẽ eis cõmitteret,vt volentes magisquã coacti Romanarũ partiũ cõprobarẽtur, p̃fectus excusabat,Capitale Romanis esse,aut claues dare,aut præsidio decedere,vrgentibus verò ciuibus,& ad vim paratis, rẽ ipsę in alterã diẽ distulit,Interim cõuocatis militibus quid facto opus sit & quid fieri velit admonet, Altera aũt die,cùm eadem de Arce, & clauibus peterentur,Præfectus verò eisdem ex causis excusaret, iamq; minę intentarentur,ipse signo militibus dato,vt iam conuenerat,illi inermes,& imparati à præparatis atq; armatis militibus sunt trucidati,Ciuitas aut malo aut necessario facinore retenta. Hoc tamen non adeò tuto, aut consulto facere licuisset superiore casu,cùm & minor esset præsidij numerus,& foris pro muris iã staret hostes,propter quod & ego eũ absoluendum censui,quod è sententia ipsius Cęsaris factum fuit,Caueant igitur præfecti ab huiusmodi deditionibus,Cum & honoris, & vitæ afferant discrimen,&

66 mortem præferant ambiguo,& fortè etiam turpi facto,† quando, & crimine & pęna.l.Iuliæ maiestatis damnetur qui arcem non tenuerit,& qui hostibus castra concesserit,vt dicitur in l.iii.in prin. ff.ad l.Iul.maie.quod tamen referendum puto ad dolo malo factũ

67 vel signitie manifesta. Sunt & alia pleraque huius † legis capita ad materiam hanc nostram pertinentia,nam,& qui sua auctoritate & iniussu Principis delectum habuerit, exercitum comparauerit,bellum gesserit,in eam legem committit,vt d.l.iij.eo.tit.Exercitum verò intellige non multos milites, sed multos numeros, id est cohortes,siue,vt vulgo dicunt,compagnias,vt ff.de his,qui no.

68 infa.l.lj.§.exercitum.Alias verò in d.l.iij.dicitur, † Arcemue tenuerit,quod ad eos refertur qui Ducis iniussu suaq; auctoritate arces seu castella firmant,& muniunt ac retinent,quod vno ex anteactis bellis fecit Salzedus Hispanus in arce Curtismilij. Eiusdem l.pœna tenetur qui successorem non admiserit eique prouinciam non remiserit,Quod Antonius Leiua fecit anteactis bellis,cũ Cęsar successorẽ misit cũ Germano exercitu Ducẽ de Brandenburg. siue de Bransnich,quem tamen non admisit,neque id ei propterea fraudi fuit,fortè tamen secretiora intercesserant mãdata. Item & qui exercitum in insidias deduxerit,& qui hostes commeatu,armis,equis,pecunia,aut alia reuiuerit,cùm neque ipsis hostium legatis arma vendi liceat,vt l.ij. C. quæ res expor.non de. imò neq;

materia

materia vnde ipsa possint arma confici, vt ea l. Item & qui innecem officialis Principis, qui cum Imperio sit, proruperit, vt eodem titu. l. prima. Qui Regem amicum abalienauerit, qui commisit quominus hostes in potestatem venerint, qui hostes ex amicis fecerit: Qui nuncium, literas, signum hostibus miserit aut dederit, dolo tamen malo, d. l. prima, & l. iiii. hinc dixit Bartol. quòd etiam delatores literarum proditiones tractantium, in hoc crimen incidunt, vt eodem titu. l. j. in fin. vbi Alexand. in add. & in add. in l. j. §. incidit. ff. ad Turpil. quod & dixit Bald. C. de cadu. toll. l. vnica. §. ne autem, versicu. extra quæro. Qui seditionem militarem concitauerit contra principem, vt d. l. prima. in fin. Cuius etiam consilio, dolo malo, Ciuitas vel Prouincia hostibus est prodita, vt eodem titu. l. penul. Cœtera verò capita illius legis fermè hanc nostram materiam non contin guunt, Præter casum si cuius opera, aut conniuentia, hostes prædam egerunt ex amico territorio, is enim igne comburitur vt l. si

69 quis à barbaris. C. de re mil. Capitale † est etiam militi si per transuersum præsidiũ ingreditur, sed si solam transgrediatur fossam, mitius punitur, d. l. iii. §. in bello, in fi. de re milit. Quod etiam ipsi vrbis conditori Remo noxæ fuit, vt in l. sanctum, in fi. ff. de re.

70 diui. Capitale † quoque est si commilitonem quis gladio feriat, d. l. omne delictum. §. si quis commilitonem, quod grauius puto cõ stitutum vt obuiam eatur seditioni militari, quæ facile inde pos-

71 set exoriri, dum accurrit quisque ad defendendum suos: † Mitius tamen agitur si id per vinum aut lasciuiam contingat, vt ea l. §. vinum, quod excusat frequentissimas rixas Germanorum, & Heluetiorum, qui tamen de criminibus suis vsu, & moribus suis iudicant, & non Romanis legibus. Seruo etiam est capitale si se in militiam dare ausus sit l. ab omni militia, ff. de re mili

72 ta. Item † & militi qui est in carcere, si eo effracto effugerit, non si astu, fortè per fenestram, vel hostio aperto, neque tunc pro desertore habebitur. Carcerem enim non militiam deseruit, vt dicitur in d. l. milites agrum. §. eius fugam. in l. autem si quis aliquid. §. penult. ff. de pœn. dicitur quòd si dato sibi gladio erumpat ęquè erit capitale. Miles etiam turbator pacis morte est dignus. l. vl-

73 ti. ff. de re milita. Pari † etiam pœna plectitur miles custos carceris, si militem passus sit aufugere, qua ipse fugiens, d. l. si quis aliquid. §. si miles, de pœn. latius tamen atque æquius distinguitur in l. milites. C. de custo. & exhi. re. Casu an ob nimiam custodis negligentiam effugerit, solus an cum multis.

Est

74 Est † & crimini militi in parentes impietas, etiam verbotenus, vt si eos maledictis, & conuicio incesserit, vt si matrem maleficam vocauerit, militia enim reijcitur, l. j. in fin. de obse. à li. pa. prę.

75 Miles † denique à signis abscedens, etiam viseudorum prędiorum gratia, grauiter punitur, l. tribuni. C. de re mil. In suprascriptis tamen casibus, cęterisque omnibus, cum de pœna agitur, locus omninò sit distinctioni l. absentem, §. vlt. ff. de pœnis, Consultò ne quis admisserit an casu, vt iusta pęna exigatur vel mitior.

76 Cæterorum † verò criminum communiter hę sunt pœnæ, castigatio, pecuniaria mulcta, munerum interdictio, eorum vt arbitror quę honorem habent, l. rescripto. §. sciendum, & l. honor, in prin. ff. de munc. & hono. non autem aliorum; ne esse incipiat pœna præmio, l. relegatorum. §. vlti. ff. de inter. & releg. Item militię mutatio, gradus deiectio, ignominiosa missio. vt sæpè allegata l. iij. §. j. de re mil. Cætera verò, & militum crimina, & ipsa pœnarum genera, tum pro reliquis delictis, tum & pro relatis, & tam priuatim in singulos, quàm generaliter in vniuersos impossibile arbitror re-

77 ferre, † Cum ab ipsius imperatoris arbitrio, & quandoq; moribus, pendeant, pro facti qualitate, & temporis, pro temeritate, pro exē-

78 plo, pro euētu, & alijs quæ nimis esset dificile inuestigare; † Apius Consul Exercitum suum omnem, pro fœda fuga, castigauit, signiferos qui signa amiserant, Centuriones & dupliciarios qui ordines reliquerant, virgis cæsos, securi percusit; Cæteram multitudinem sorte lectam, & decimum quemque supplicio affecit. Asperrimè quidem ob fugam, etiam si consulto, vt erat, & voluntate factam, Ita Liuius lib. ij. Cohortes alibi quę signa amiserant, extra vallum, sine tentorijs destitutas, & hosti penè obiectas dixit libro. x. Mitissimè omnium Gracchus, vt lib. iij. tertiæ Dec. Is enim quatuor milia volonum, qui pugnauerant segnius, neque in hostium castra irruperant cum cæteris victoribus, & colem castris vicinum, metu pœnæ, cęperant, vocatos increpuit quòd pugnam detrectassent, &

79 quòd se cessissent † Iure igitur iurando eos adegit ne aliter quàm stantes cibum aut potum sumerent quandiu militarent, excepto cùm morbo impedirentur, ij sunt volones quos supra retuli seruos emptos, & milites factos post Cānensem pugnam. grauissimè ē cō tra Senatus militibus illis, qui se se, vt dixi supra, dediderunt, neque commilitones suos noctu erumpentes sequi ausi fuerant, & quos redimi publica impensa vetuerat, Rempublicam vltra non committendam proconsuli Marcello scripsit, si aliud ei videretur, faceret, Dum nemo ex eis munere vacaret, ne ve dono militari,

etiam

etiam virtutis gratia, donaretur, neque in Italiam, vnde erant eiecti, reportarentur donec hostis in ea esset. Lenius etiam hic idem M. Marcellus, Cohortibus quæ signa amiserant dum cùm Hannibale dimicasset hordeum pro tritico dari in cibum iussit, Centuriones manipulorum qui signa amiserant gladijs discinctos destituit, alia pœna non exacta E contra, antiquum rarumque ea tempestate exemplum, vt Taciti vtar verbis, Lu. Apronius, Dux in Affrica contra Tacfarinatem perfugam, Decumum quemque cohortis quæ
80 prior in acie fugam fecerat, sorte electum fuste necari iussit; † legitur & apud eundem Tacitum, cùm fluxos legionum, quę in Germania erant, mores ad veterem modum quæreret Corbulo Dux reducere, iussisse ne quis agmine excederet, ne iniussus pugnaret, vt stationes, viglias, diurna ac nocturna munia quæcunque armati obirent, peccata verò ita seuerè corripuit, vt militem quia vallum nō accinctus foderet, aliumque quia solo pugione, & non etiam gladio esset accinctus, morte affecerit; Inexorabilem eum, inquit, ad magna delicta sciebant milites, cum tanta esset asperitate in leuioribus. Idem quoque Corbulo, cum esset in Armenia bellum cum partis pro Tiberio, seu fortè Nerone faciens, Romanos milites, inter quos ne veterani quidem stationes aut vigilias inibant, multique ex eis neque vallum neque fossam viderant, sine galleis, sine loricis, nitidos, per oppida ocio marcentes, cum ad militiæ duritiem reuocaret, omnem exercitum asperrima hyeme sub pelibus habuit, vbi ambusti multorum artus vi frigoris, exanimati aliqui inter excubias, miles etiam visus qui cūm fascem lignorum ferret ita ei manus priguerunt vt trūcis brachijs deciderent. Ipse verò Dux leui cultu, capite in tecto, in labore, in agmine, cūctis exēplo erat. Hæc mala refugientibus, & signa deserentibus, remedium à seueritate Dux accepit, nam qui signa linquebat statim capite pœnas da
81 bat, Compertum est, inquit Tacitus, † seueritatem illam multo misericordia salubriorem, nam pauciores ea castra relinquebant, quàm alia in quibus facile parcebatur. Eandem vim frigoris passus est Caroli Exercitus tempestate hac nostra, dum Metensem ciuitatem obsideret, magnaque pars exercitus vi frigoris perijt, & quod de seueritate dixi, confirmant hæc Vegetij verba, libro iij. c. x. Autoritatem, inquit, maximam à seueritate Dux sumat, culpas militares legibus vindicet, nulli errantium credatur ignoscere; Sed vt ad Corbulonem redeam, Præfectos ac milites qui hosti in acie cesserant increpitos tendere omnes extra vallum iussit, & diu
82 ita tentis vix, vniuersi exercitus precibus, pepercit; † At Pescennius,

nius Niger, vt in eius vita Fla. Vopiscus refert, decē milites qui gallinaceum pullum surripuerant iussit occidi, vixque ab omni exercitu, etiam tumultuāte est impetratū vt eis parceretur, voluit tamen vt singulos quisque pullos restituerent Domino, & tota illa expeditione nemo ex illis focum accenderet, neque recens coctū cibum sumeret, adiectis etiam speculatoribus qui eos obseruarēt.

83 † Tantæ verò idem hic Pescennius fuisse seueritatis dicitur, vt in expeditione vinum bibere prohibuerit milites, sed aceto esse contentos. Pistores etiam castra sequi noluerit, iubens milites bucellato viuere, quod hodie, biscoctum dicunt. Dum etiam quererentur in Aegipto milites quòd deesset vinum, Nilum inquit habetis & vinum quęritis? Auidium etiam Cassium scribit idem Vopiscus statuisse ne quicquam in expeditione milites ferrent præter lari dum, bucellatum atque acetum, & de bucellato, ne videantur hæc somnia, habetur in quam plurimis legibus, Codicis, & præsertim in l.j. de errog. mil. anno. & in l. ij. de exac. & transla. mil. anno. lib. xij. & multis alijs in locis. Qui mores vtinam obseruarentur hodie, lunge enim minor turba lixarum & cæteræ inutilis plebis sequeretur castra. Quamuis etiam multa ex suprascriptis pœnis sciam visa iri, & leuia, & ridicula Ducibus nostris, si in eorum vnquam manum hæc nostra qualiacunque scripta inciderint; vnum tamen velim vt cogitent, procliues esse omnes homines ad malum, & præ-

84 sertim milites, † Facilitalem verò venię fomentum esse peccati

85 & criminis; † Ad illud denique Corbulonis considerent, pertinuisse milites sub eo grauia committere crimina quem scirent ine

86 xorabilem ad leuia. † Oportet etiam in re militari quàm minimè peccari, quando & minima scintilla magna posisit conflare in cendia; Neque alia potest certior doctrina tradi in hac pœnarum

87 materia, † quando in Principe omnes pœnæ sint arbitrariæ. quod dixit Bal. in l.j. col. vj. in vlt. opp. per illum tex. C. de sum. Trin. Ex cælesti enim motu sumitur eius arbitrium, vt ibi dicitur: Caueant igitur qui sub eis agunt ea committere quæ pœnam mereantur, postquam ignorant qualis ea futura sit. Vnum tamen obmitten

88 dum non putaui, † quòd neque à pœna est absimile, quòd si Tribunus Centurio, vel alius quiuis Pręfectus cum manipularibus suis damnum iniuria intulit, tenetur ipse de facto omnium, Ita Bal. C. de ser. fug. l.j. col. iiij. vers. sed quæro qui dicantur Caporales, quod etiam dixit Marti. de Laude in trac. de mil. q. vlti. Imò neque exactus potest à manipularibus, & commilitonibus suis aliqnid repetere, l.j. § si plures, vbi Ang. post Bar. no. ff. de eo per quem fac. erit.

Prout

Prout neque milites ipsi,eo in casu,possint contra eũ agere si quo damno in expeditione illa fuerunt affecti,quod voluit Barto. in l. quoniam multa facinora. C.ad l.Iu.de vi in vlt.verbis vbi hoc dicit esse perpetuo notan. Graue est etiam militi si ludicram artem exerceat aut si se in seruitutem det,quod intellige de vera ser-

89 uitute,non de famulatu,vt l.quædam.ff.de pe. Est † & inter pœnas quod in l.ij.§.ignominię.ff.de his qui no.infa.statuitur,& in l. ij.C.de re mil.quod ignominia missus neque in vrbe Roma. neque in alia potest consistere vbi Princeps sit. Castigatur postremo miles, sui honoris prodigus, si enim pecunia transigat. Cum mecho propriæ vxoris, sacramēto soluitur, & deportatur, l. miles, in princip. ff.de adul. Et ne solis militibus timendam pœnam arbitremur, etiam Duces ipsos, si quid commisserint, manet, Nam & ipsum custoditum vna cum ministris suis remitti ad Prouinciam,quam nudauit:& in quadruplum rapta resti tuere iubetur, vt l.j. C.ad l.Iul. repe.quod tamen hodie non

90 est in vsu. Idem † & si falsum referat numerum militum, stipendia intercipiens, vt l.vlt.§.sicut.C.de offic.præfec. pręto.Affr.quod iam alio loco est dictum supra. Alia quædam de flagitijs seu delictis militaribus tractat Paris de pu. in trac.de sindica. sub titu.de excess.mil.quem videbis cum voles.

HIC INCIPIT NONA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 Saluus conductus cur ita dictus.
2 Saluumconductum dare cui spectat & late distinguitur.
3 Dominus Castri, Prætor, Præses, dat saluũ cõductũ, sed intra suos limites.
4 Commeatus militi à quo dari possit.
5 Dux ipse aliquando prohibetur commeatum dare militi.
5 Limitaneis militibus neque Dux commeatum dare potest.
6 Milites non possunt ex commeatu castris abesse ultra triginta.
7 Saluusconductus datus non obstantibus criminibus, & condemnatione facta, ac aliis contra honorẽ patratis comprehendit & crimina occulta.
8 Saluumconductum Impetrans bene consideret verba, & bene sibi consulat & nu 10. infi.
9 Saluus conductus est fragilis cautio.
10 Saluumconductus Iudex an possit concedere.
11 Saluusconductus non publicatus non prodest bannito qu'n licitè occidatur si id liceat per statuta, vide etiam in tit. pacis fed. ad quos exten. num e. 35. versi. an uerò liceat.
12 Saluusconductus datus pro uehendis lignis extenditur ad ea inuestigandũ & perquirendum.
13 Saluusconductus datus marito cum rebus suis prodest uxori uenienti cùm rebus mariti absque eo.
14 Saluusconductus datus pro eundo ex Pisis Parmam comprehendit etiam territorium ipsum Pisarum, esto quòd sit hostile.
15 Saluusconductus datus Petro, & eius sociis non prodest quin inter seipsos agant, & se conueniat eo non obstante.
16 Saluiconductus uerba debent strictè interpretari.
17 Saluumconductum dat solus Princeps.
18 A, & Ab, an inclusiue accipiantur an uerò excluſiue.

Saluuscon-

De saluis conductibus. Titulus Vnicus.

1 CONSVEVERVNT vigentibus bellis, impetrari Diplomata † quos saluoscõductos appellant, nomine à re ipsa desumpto quòd Impetrantes seruent, saluosque plerunque deducant atque reducant, non est igitur hæc pars silentio prætereunda. Quæro igitur 2 primò, † Cui hæc concessio spectet, & distinguendum puto. Aut enim suis dantur hæc displomata, & securitates, aut alicui ex hostibus, rursumque suis, aut eundi ad loca hostilia, aut per suorum fines, suis intra suos fines dabit qui in illum Iurisdictionem habet, 3 Puta, † Prouinciali, Dominus Castri, Pretor vrbis, Preses, aut Rector prouinciæ, non tamen protendetur extra concedentis territorium, extra illud enim impune ei non paretur, l. vltima, cum sua materia, ff. de iurisdic. omnium iud. frustra tamen precibus postulatur quòd crimini iure est concessus, e[illegible] si sit per-4 sona suspecta, Cui sit interdictum exire vrbe † Militi autem nemo commeatum dabit nisi tribunus, Magister militum, Præfe-

ctus

ctus castrorum, aut etiam quandoque solus ipse Dux exercitus, l. officium de re milita. Imò neque Dux ipse: si enim magna ingruat vis Barbarorum atque incursus, aut si expeditionis tempus immineat, neque Dux commeatum dabit: Capitale est enim si dederit, l. prima. C. de comm ea. lib. xii. vbi Ioan. à Pla. dicit

5 etiam ipsi Capitaneo exercitus esse illam l. positam, † Sed neque limitaneis militibus, ij sunt, qui limites & confinia custodiunt commeat i, Dux pręstabit, sub pœna deiectionis gradu l. ij. §. hæc autem C. de off. præfec. præto. Afr. Imò neque eum omnia tuta videntur passim Duces aut Præfecti commeatum militibus

6 dabunt, neque † vltra triginta militum numerum, sat multos enim abesse Imperator à signis censuit, cum triginta abessent, l. iubemus. §. super his. C. de errog. mil. anno. quod si pluribus detur stipē dia superextantium in fiscū referuntur, & iubetur eis de suo satisfacere is qui commeatum dedit, Præter pœnam amissionis cinguli, vt dixi, vt d. l. iubemus. §. si verò, & §. scientibus. Hodie verò quàm sit his legibus abrogatum, quantum sint despectui, imò & irrisui, nemo ignorat: At vsque ad suprascriptum numerum currunt stipē dia, & si cōtingat ea persolui, asseruātur pęnes principia, qui, vt dixi, est ordo militum, donec absentes illi redierint, vt d. l. iubemus.

Sed vt in semitam redeam. Aliquando agitur de commeatu hostibus dando, & ad solum Ducem belli spectat arg. l. relegati in fi. ff. de pœn. Idemque censeo si agatur de securitate danda prouincialibus, siue nostris eundi ad hostilem terram, siue alteris veniendi in nostram. Quod etiam pacis aut induciarum tempore est interdictum, vt l. mercatores C. de commer. & merca. vbi no. redditur ratio, ne videlicet alieni regni scrutentur arcana. vidimus tamen seuiente bello Pręsidiorum præfectos passim saluoscōductus Prouincialibus tam suis quàm externis concedere & vagādi & merces circumferendi, quod erat ipsis Præfectis in magno aucupio, & quamuis non ignorarent sua hæc diplomata fines sibi commissos egredi, rogabant tamē ex eis cæteros Pręfectos ne illa violari sinerent: erātq; illi morigeri, neque ab re, nā vt est in prouerbio, manus manū lauat. Vtināque nō ipsi Duces magnū hinc sumpsissēt mercimoniū: Passim enim permittebant mercatores sub generali diplomate, de quo inuicē pepigerant, loca hostilia adire, mercesque omnis ferè generis, circumferre: datis Præpositis qui eos ad alteros deducerēt. Qui Paulo erāt fideliores quàm ipsi quos deducebāt. Nemo dabit igitur cōmeatū hosti aut ad hostē nisi Dux ipse, quod Bar. dixit, & omnes cōprobāt in l. cōuētionū. ff. de pac in l. j.

.§. non

§. non fuit vbi etiã Alex.in add. ff. de dolo. Incidunt huic materiæ quæstiones & dubitationes non paucæ; † quæsiuit Bal.in consi. ccccxc.incipiente ponitur quod quidam Nicodemus, lib.j. de hac quæstione,Dux Mediolani Nicodemo illi securitatem fecit in hęc verba, Concedimus fidantiam Nicodemo, vt de quacunque parte venire posit ad nos, & super territorio nostro ire & redire, ac stare secure, non obstantibus aliquibus hinc retro per eum contra nos est statum nostrum ac honorem factis, & non obstante aliqua condemnatione,& banno dato occasione homicidij, vel alia quauis condemnatione pro quocunque crimine facta; Iste autem Nicodemus fecerat quædam furta, neque de eis fuerat vnquam cognitum,Hic casus non videbatur comprehensus in diplomate,primum enim eius caput dat securitatem pro gestis aduersus honorem, & statum Principis, & furta non videntur comprehensa his verbis;minusque continebantur alio secũdo capite,loquitur enim de criminibus pro quibus factæ erant condemnationes, Bal.contrarium respondet,tum quia crimina quæcunque offendunt honorem Principis,tum,& quia qui tutus est ex criminibus quibuscunque de quibus est secuta condemnatio,multo magis debet esse tutus pro leuioribus,Et de quibus non est condemnatus. Caueant † tamen Impetrantes, & rectè considerent verba horum diplomatum:sæpè enim contingit, vt qui cadit à sillaba cadat à toto: contingitque plerunque de eis disceptari,& de verborum interpretatione tractare, & hi sunt aliquando Iudices qui seruiunt commodo,seruiunt amicitię,quandoque etiam ambitioni:& si credunt se placere Domino, extendunt leges, vt Cerdones corium suum: † Nimirum si dicitur quod saluus conductus est fragilis cautio, & quod non cogitur quis ei se committere:quod habetur & no. in c. accedens,el ij.extra vt lit.non contest.& in c.ex transmissa, de resti.spol.recitaturque pro vafro, & falso, dictum cuiusdam magni viri, qui cum rebellem suum magnis policitationibus & securitatibus adductum decreuisset tollere, fidesque data obiceretur, respondet,Non fuit leue etiam sic eum huc perducere. Et postquã huc sermo deuenit,non erit impertinens etiam aliqua tractare de saluoconductu,criminoso & delinquenti aut exuli seu bannito, vt nostri dicunt, concedendo: † Quęro igitur an Iudex illud posit concedere,Glo.in auct.de manda.prin.§.sed neque in versi.neque custodias,vno verbo se expedit,neque dabit eum,inquit,neque datum seruabit,Iac.de bel.& de Rauen.sequuntur ibi Gl sed Bar.sequitur Petrum à bella per. qui dixit male fecisse Iudicem qui dedit,

(margin numbers: 7, 8, 9, 10)

dit, fidem tamen præstabit: Alij distinguunt inter iudicem cuius est iurisdictio propria, & eum cui est concessa, latiores enim habentur habenæ in re propria, Ita Fely. in d.c.accedens, in ij.col. Saly. in l.cum indulgentia C. de sen.pas. dicit quod nemo magistratus de crimine de quo iam est pronunciatum dabit saluum conductum, propter d.l.relegati: Imò in l.is qui reus, vbi hanc materiam, post Bar. plenè tractat, distinguit sic, Aut datur hosti, & ex legis auctoritate, Et seruare debet, aut datur absque auctoritate, legis, & tunc aut concedens reuocat propter vindictam, & bonum publicum, & benè facit, aut reuocat ex sua libidine, & male facit. Aut datur, inquit subdito, & distingue vt superiore casu, an lex assistat vel resistat; aut conceditur non subdito, etiam si non hosti, & tunc aut solemnis est promissio, tam ex fide quàm ex modo obligandi, & seruari debet, graue est enim fidem fallere, Idem erit si sit obligatoria, non tamen solemnis, vt cùm verè est data, sed non extat scriptura, vel est male concepta, seruanda enim est. aut èccontra legitimè probatur sed nuda fuit pollicitatio, & de iuris rigore non cogitur seruare, sed secus de æquitate canonica, Ita Imo. Bart. verò in d.l.is qui reus, in pen. col. dicit quòd si bannitus ex vno delicto inculpatur de altero de quo velit se purgare, potest iudex ei securitatem concedere, debetque eam seruare, Puto tamen quòd de crimine illo de quo se purgatum venit, non erit securus: vnde, si hoc ferat qualitas causæ poterit torqueri, siue etiam damnari, & plecti cùm exceptio nō sit de regula; Dicunt etiam Saly. & Imo. in supra scriptis locis, quòd existenti intra territorium non debet saluus conductus concedi, existenti extra eum, & sic in loco tuto. data ei fides seruanda est, hæc sunt ferme Doc. verba, & sententiæ in hac re. At Pau. de Ca. in consi. ccccxxiij. quòd incipit quia scio; col. vij. eademque pen. lib. j. dicit quod quilibet Iudex, ex causa legitima, potest securitatem concedere, sed in Principe est pro ratione volũtas, Imò qui contra faceret, cùm Princeps, dedit læsæ Maiestatis crimen committeret, vt ibi per eum, quod probatur, in d.l.j. vbi Bar. ff. ad l.Iul. ma. vbi etiam dicit quòd quando securitas est data ab eo qui dare potuit, etiam si dare non debuit, debet tamen seruari, Dixit etiam Io. de Imo. in consi. lij. quod electi super bono, & pacifico statu Ciuitatis non habent potestatem concedendi saluumconductum, si priuatum concernat commodum, Ego, vt me interponam tam multis, & tam grauibus viris, censeo prudentis, & circumspecti esse iudicis fines suæ potestatis diligenter inspicere, vt nihil supra eas attemptet, & si quid promiserit, seruet, cum nō deceat

ceat fidem suam esse cuique pro laqueo: Sed & caueant Impetrantes cui fidant, & postquam de grauissimo eorum interesse tractatur, inuestigent diligenter, & verba diplomatis & potestatem con
11 cedentis, ne sera sit pęnitentia.† Dixit etiam Nellus in trac. Banni. in ij. parte ij. temporis, q. xv. & Paul. de Ca. in consi. cxcix. quod incipit licet ista sit quæstio. lib. j. prout vtrunque refert & sequitur Goza. in consi. lxj. nu. 10. quod si bannitus impetrauit saluumconductum, & non fuit publicatus, licebatque ex forma statutorũ bannitum occidere. iste occisus non facit reum legis corneliæ occisorem, sed excusabitur. Occurrunt & circa diplomata bellica, dubia nõ pauca, vt in casu de quo per Io. de Imo. in cons. xxxiij.
12 quod incipit, in casu præmisso,† data fuit per Ducem quendam armorũ cuidã Ioanni magno securitas transmittendi quatuor equos duos currus, cum duobus bubulcis, & quatuor famulis captum ligna, fenum, & stipulam per territoriũ Imolæ, inuenti sunt quidam famuli, & bubulci huius Ioannis in dicto territorio, vna cum alijs multis extraneis cum vno tantum equo, & sine vllo curru, & capti fuerunt omnes, Io. de Imo. respõdet famulos & Bubulcos esse tutos, & sub fide data comprehendi, quamuis multi alii essent cum eis, & quamuis essent extra actum deferendi ligna, & alia concessa, Dicebant enim se iuisse perquisitum vbi illa essent, vnde cui est concessa delatio, concessa sunt, & eius præambula, quę est ipsa perquisitio, & inuestigatio. Bal. etiam in consi. ccccxiiij. cuius est initium
13 concessus fuit saluusconductus, lib. v. dixit,† cùm esset data securitas cuidam M. veniendi ad Ciuitatem Astensem cum decẽ equis, cum armis, bonis, arnesijs, & personis quod licuit dicto M. trãsmittere vxorem suam loco sui, & æquè erunt comprensa arma equi & aliæ res supranominatæ, ac si ipse venisset, & quia disputabatur principaliter de rebus & non de persona vxoris, & res ipsæ vtique erant verbis expresis in diplomate contentæ, res erat clarior, sed & de persona vxoris posset idem dici, propter vnitatem vigentem inter coniugatos, qui sunt eadem caro, maius exoriretur dubium si & ipsa esset rebellis atqu e hostis, quod vltra non prosequor.
Ang. in consi. ccclxiii. cuius initium est, quid dolo malo quę-
14 rit,† cum esset lucensibus bellum, cum Pisanis data fuit per lucenses securitas Christophoro Parmensi militi Pisanorum, tuto eundi ex pisis Parmam transeundo per agrum lucensem, cũ sex equis, & totidem equitibus cum eorum armis, &c. excurrentes autem lucenses milites per agrum Pisanum obuium hunc Christophorum euntem Parmam cum dicto saluoconductu captiuum fecerũt. Di-
xit

xit Ang. cum iniuria captum; legati enim hostium, inquit, ita sunt tuti cum adhuc sunt intra præsidia transmittentium sicut cum iam ad hostes peruenerunt, l. vlti. ff. de legatio. in qua tamen l. hoc non dicitur. Item quia aliquo concesso, concessum etiam censetur eius necessarium præambulum, & sine quo inefficax esset concessio, vnde haustu aquæ, aut sepulchri iure concesso, concessum censetur & iter ad vtrunque, & variè in casu suo verba ipsa concessionis deseruiebant: Ibi, Recedendo Pisis, & eundo in Lombardiam, quę sunt verba clara. Commune Anconæ concessit saluumconductum Berengario de Barchinona pro se & rebus suis ac sociorum eius in lata forma, etiam vt esset tutus à suis creditoribus, erat Anconæ Consul qui ius reddebat inter Aragonenses mandato Regis Aragonum consentiente Populo & communi Anconæ, Hic Consul retinuit merces dicti Berengarij requisitione eius socij Hispani. Respondet Paul. de Castr. iure id fieri licuisse, quia d. Consul erat Iudex competens ratione originis, ratione rei de qua agebatur, item & ratione contractus. Dicebatur etiam quòd res ei captæ non erant eius propriæ quòd saluusconductus non extendatur etiam ad possessa per eum, si probetur quòd ad alium 15 pertineant. Neque †etiam proderit saluusconductus ita impetranti, si inter eũ, & socios in eo comprehensos contingat de rebus ipsis disceptari: Ita super his omnibus respondet Paul. de Cast. in consil. cciij. viso quodam saluoconductu, col. penul. & vlti. lib. j. Valde proximè ad casum in quo consuluit Ang. in dict. consil. ccclxiij. contigit disceptari non sunt multi menses, nam Illustrissimus Ioannes de Figueroa, Dux armorum exercitus Serenissimi, atque optimi Regis Philippi Regis Hispaniarum, concessit saluumconductum Marchioni Messerani eundi à castro suo candelli Venetias, contigit, durante tempore concessionis, quòd prædictus Dux cum suo exercitu inuasit terras dicti Marchionis. qui erat factionis Gallicæ, & ipse Marchio fuit factus captiuus, & composuit in magna talea, quam pro parte persoluit, pro quadam parte dedit fideiussores, & pro residuo fuit ei habita fides, etiam iuramento ab eo exacto de soluendo in termino conuento, Die verò solutionis iam præterita, conuentus se defendebat quòd non fuerat iure captus, & quòd non tenebatur ad solutionem conuentam, Imò poterat, vt obijciebat, condicere ea quæ persoluerat: fundaměta eius hæc fermè erãt, quòd ipse cũ captus fuit se prępara bat ad suũ iter, & quòd propterea haberi debuit pro iã itinerante,

l.legatio.ff.de legatio.l.qui mittuntur,§.similiter,in Gloss.in ver. agere,ff.ex qui.cau.ma.Barto.ff.de mil.test.l.pen.Item quòd si licebat ei quod est plus,quod est transire per territorium hostile,licebat & multo magis quod erat minus, videlicet morari tuto in suo castro donec se præparasset, Item dicebatur quòd lata erat fiẽda interpretatio quod in hac materia dixit Deci.in consi.lj.col.ij. allegando, d.consi.Bal.ccccxc.li.j.Item dicebatur pro eo quòd paria sunt retinere eum domi suæ ne discederet,vel retinere cum iã discesisset,nec eximendi l.ver.sed & si eo loco,ff.ne quis eum &c. Postremoque dicebatur non decere cauillari verba,& concessionẽ Principis,quod etiam dixit Deci.in d.consi.lj. allegando l.j..C.de his qui ve.eta.impe.Michi,eum essem vnus ex cognitoribus,& iu-
16 dicibus huius causæ,valde dubia visa est captiui iustitia, † Primò quidem quia non pro claro apud me erat quòd concesio illa esset latè interpretanda, Imòècontra strictè & propriè videbatur intelligenda, ita vt vltra non extenderetur quàm verba patiebantur, concesio enim illa est contra ius,tum quia est concessa hosti,tum
17 quia per illum qui supremam non habet potestatem,† Solus enim Princeps potest commeatum aut remeatum dare, vt d. l. relegati, de pœnis.& priuilegia Principis intelliguntur strictè, & propriè,l. vlt.vbi omnes,no.ff.de consti.prin.latè prosequitur Fely. in c.causam quæ,col.vij.versi.interpraetatio priuilegij, de rescrip. Et cùm in hac materia dicat Bal.in d. consi. ccccxiiij.quòd mens concedentis ea fuisse præsumitur quæ fuisset in animo viri prudentis & boni,profecto nemo prudens verisimiliter credet eam fuisse mentem concedentis vt hostem,dum est in terra hostili,in qua & consilio & opibus,& totis viribus potest hostibus fauere,velit frui cõmodo securitatis,& cõfirmantur ista ex dictis Bal.in cõsi.cccclvij. incipiente Reuer.pater,lib.j.quod est repe.truncato capite.in cõ-
18 si.ccccxij.F.locauit. T.lib.v.† vbi dicit quòd ne sequatur absurdũ monosillaba à vel ab,capitur exclusiuè,quod etiam dixit Barto.in l.patronus.§.j.col.ij.versi.Item quandoque,ff.de leg. iij. Imò verisimiliter neque impetrans neque concedens de hoc casu cogitauit, sed solum quæsiuit Impetrans vt tuto posset iter facere,non etiam domi securè morari,Barto.in d.l.patronus,§.j.versi.Item ex verisi-
19 militudine. Præterea † idem est iudicandum de termino à quo quod de termino ad quem, neque enim subest ratio cur magis intra vnumque intra alterum facta fuerit concesio, sed in termino ad quẽ non opportuit saluumconductum impetrare,ergo neque in alio

alio, verba etiam designant securitatem dum res est in motu & actu eundi, non igitur extendi debent ad quietem, facit in argumentum tex. in l. iij. §. Item qui hoc interdicto. ff. de itine. ac. que pri. dum ibi dicitur posse eo interdicto agi, vt ire liceat, neque tamen agi aliquando posse vt liceat reficere. Præterea † cum est difficultas in verbis stamus declarationi, siue precedat siue sequatur, Bald. in d. consi. ccccl vij. Ibi, dicendum est ergo, quòd aut constat ex verbis &c. sed hic secuta præponitur declaratio ipsius concedẽtis, qui declarauit eum iustè captum, Certum est autem, quòd verborum declaratio spectat proferenti, l. si quis intẽtione ambigua, ff. de iud. cum vulg. Preterea iurauit soluere, & lapsum est tempus, & iuramentum obligat præcissè, debuit igitur soluere, & posteà repetere, iuxta ea quę no. in c. ad nostrã, el j. de iureiu. Ad allegata contrarium videbatur posse respõderi, & primò. ad d. Iura ff. de legatio. quòd vigebat diuersa ratio, quia illa est materia fauorabilis hic odiosa; & lex ibi vltra processit declarando, & statuendo; Preterea illa iura loquuntur de tempore, nos loquimur de loco; In casu autem in quo Ang. cõsuluit, quod consi. allegabatur pro Marchione pro casu inter. respondebatur, quòd illi milites iam erant in actu eundi, & verba saluiconductus erant clara, dicebant enim, eũdi Pisis vsque Parmam, & inuenti sunt in actu eundi, Res tamen non fuit decisa, quia Don. Ioannes de Gueuara, cui debebatur talea, litem non est prosecutus, lectoris erit iudicium facere vtra partium iustitia foueat, Ego enim motiuando loquor, & nihil determino, quia lis adhuc est indecisa. In hac materia dicunt Doc. † quòd securitas data pro eundo censetur etiam data pro redeundo, Ita Bar. & Ang. in l. vtimur. ff. de sepul. vio. idem Bart. vbi etiam alij, in l. j. C. de nauicu. libr. xj. ratio est secundum eos, quia non dicetur securè venisse cui non licet tuto recedere, propter quam rationem dixit Abb. in cap. quia diuersitatem, nu. 6. de præben. quòd tempus accessus, mansionis, & regressus à pari iudicantur, & qui vult consequens, vult & suum necessarium antecedens, Gemi. in c. vlti. de treu. & pa. & in c. disciplina xlv. dist. contrariũ tenuit & pro eo videtur tex. in d. l. j. de nauicu. vbi venientes, & recedentes priuilegiantur. quod motiuum tangit ibi Barto. & est consi. Alex. xlvi. quod incipit ponderatis verbis, libr. ii. vbi dicit, quòd priuilegium datum venientibus ad mercatum Lugi, non censetur datum recedentibus ab eo, Ego puto variè posse responderi ex subiecta materia & mente concedentis. Quid enim si hosti concedat Dux Belli securitatem veniendi in suum præsiduum. &

ibi commorandi per triduum, an nō licebit lapso triduo tutò abire? At si concedet vt eas Romam, vt eas in Galliam, ex ipsa itione consumatur actus, & nihil sequitur impertinens, non igitur erit à verbis recedendum, & hoc in valde proximo casu dixit Felyn. in d. cap. vlti. de treu. & pac. colum. iii. versicu. crederem dictum Cald. facit textus, in capi. statutum. §. penul. de rescrip. in vi. vbi & Gem. not. quòd frustra esset ibi adiectum de reuersione, si ius ita intelligi vellet, licet Fran. ibi contra notet. Quòd si subiecta materia sit & ipsa dubia ita vt nescias, an & ipsam reuersionem contineat cum simus in materia odiosa, in priuilegijs quæ debent propriè, & strictè intelligi, fortè non erit absonum interpretari contra eum qui se fundat ex scriptura, argumento l. Labeo. ff. de contrahen. emptio. & l. veteribus. ff. de pact. & ita Alexand. respondet in consi. ii. numer. 6. & in consi. cvi. numero 6. libro iiii. ac consi. cxxviij. circa fin. libro v. Cogita tamen quia Doctor. communiter sine aliqua distinctione videntur concludere quòd datus pro eundo extendatur ad reuerten. neque facile est à via in semitam transeundum.

22 Quæri etiam solet† an securitas Titio data cum decē socijs extendatur ad Iudæum inter eos existentem, Et Bar. dixit quòd sic, in l. j. ad l. Iul. ma. & Doc. passim sequuntur, vt Ang. in d. l. vtimur, & refert Deci. in d. consi. lj. Non comprehendet tamen, secundum eum hæreticum, aut sarracenum, aut eum qui sit de numero hostium, vt per eum ibi, Quod tamen dixit de hostibus, puto restringendum, nisi impetrans esset de numero hostium & ipse, tūc enim in habentibus symbolum facilior est transitus. Dixit etiam An-

23 gel. in d. l. i. ad l. Iul. ma. † quòd cum data est securitas Titio, & sociis quòd debent tales determinato proposito socialiter venire, non autem incidenter atque ex casu, vnde neque dicentur socij si se simul coniunxerunt quilibet pro suis separatis negociis. Et propterea admonet vt caueant ne seorsum diuersa adeant hospitia, quod tamen nimis mihi videtur angustare & coarctare hanc materiā latamq; ansam præbere militibus cauillandi has concessiones, vnde sat esse existimo si ex proposito omnes vnà veniant, neque quisquam ex eis sit speciali nota dignus vt dictum est de hæretico, de hoste, & aliis consimilibus, vt de bannito, qui ex verisimili mente concedentis non continentur in generali concessione.

24 Quærunt etiam Doc. † an data securitas restringatur ad primum actum, an verò ferat iterationem, & communiter dicunt restringi ad primum actum, Cum distinctione tamen, nam aut præ-

cessit

cessit determinata petitio,& sequitur concessio,& refertur ad petitionem,siue determinata siue indeterminata concessio ipsa fuerit. Aut indeterminata est petitio,& determinata concessio , & stamus certo,sed si vtrunq; sit indeterminatū,restringitur,vt dixi,ad primum actum,ita Bar.in d.l.j.ad l.Iu.ma.post Old. quem allegat, Et hoc magis placet quàm quod dixit Abb.in d.capi.vlt.de treu.& pa.vbi Fely.sequitur , quòd quando habet tempus determinatum potest intra illud quandocunque fieri , & etiam quotienscunque. Censendum est enim quòd mens concedentis ea sit vt semel tantum fiat , & cum scriptura hunc sensum recipiat , etiam si recipiat alterum quoque in dubio fiet interpretatio contra eum qui se fundat ex scriptura,maximè in materia odiosa & stricta , per ea quæ dixi supra. Hoc tamen fallit si subiecta materia aliud suadeat, Quid enim si arbitris electis super tractanda pace fiat securitas , vt durante mense certo loco conueniant , Aut quid si , vt in casu Imò data sit securitas durante mense deferendi in vrbem ligna , aut aliud quidpiam ? Crederem sępius licere , Cum tamen periculosæ esse , soleant hæ disceptationes , & dum disputatur impetrans est intra hostiles , & Barbaras manus , Cautius est tuto negociari , & se in discrimen non mittere curareque vt verba sint valde clara , & aperta Credantque impetrantes se nunquam nimis claris , & certis verbis impetraturos. Quòd autem restringatur in dubio concessio ad primum actum concludit per multa similia Alexand. in consi. xvi. quod incipit breuiter in casu præmisso , lib.iiii. Vsque adeò autem proprietas verborum attenditur,vt si sit data securitas castelano qui arcem dedidit vt ei liceat tuto abire cum suis sociis & cum suis bonis , non extendatur ad bona sociorum, ita dixit se respondisse Duci Carmagnoliæ Floria.in l.loci corpus , in princip.ff.si ser.ven.propter illud possessiuum suis , quod dominium importat , fuit autem , vt id obiter dicam , Carmagnolia magnus armorum Dux , & aliquando Venetum exercitui Præfectus , eo seculo quo magni erant in Italia nominis sforciadæ , & Picinini , ab Oppido Pedemontano Carmagnolia oriundus. Cui tamen tandem Veneti caput abscindi iusserunt. Et quamuis Deci. in d. consi.li. videatur contrarium respondisse , dic tamen quòd nulla adest repugnantia , verba enim in casu Decij erant apta comprehendere etiam ipsa bona sociorum , vnde nulla esse debet in verbis captio. Quæro
25 etiam † si dux belli concedat saluumconductum duraturum ad sui beneplacitum,an eo de medio per mortem sublato, siue etiam re-

moto, duret in tēpus successoris, Can. hoc examinant in c. si gratiose, de rescrip. in vj. & Bar. in l. centesimis. §. vlt. ff. de verb. ob. Conclusio communis Doc. est, quòd paria sint siue moriatur concedēs siue officio fungatur; & vtroque casu expirat beneplacitum: cum enim sonet in voluntatem, qui moritur iam velle desinit: & pariter qui officio est perfunctus, eius est enim velle, qui potest & nolle, & è contra, l. eius, ff. de reg. iur. nisi verba ad dignitatem seu officium referantur, vt per Ias. in d. §. vlt. quod incipit si ita stipulatus, nume. 13. de quo tamen Franchus dubitat in d. c. si gratiosè. Quod tamen intellige quando concessio sonat, vt dixi in beneplacitum, sed si loquitur per alia verba illa sunt consideranda: Et potest dari pro regula, quod quando concessio non reuocatur nisi per mutationem voluntatis tunc qui moritur non dicitur voluntatem mutare, sed velle desinit, ideò non reuocatur concessio. Aut concessio exigit voluntatis præseruantiam, & ea per mortem finitur. huc videntur mihi reduci posse omnia dicta Doc. in d. l. centesimis, & in d. c. si gratiosè, qui plura volet scire videat Ias. qui per iij. col. rē tractat in d. l. centesimis. §. vlt. aliquid per Bal. in l. j. C. de postul.

Vidi & nouam quæstionem in hac materia, quam nolo silentio prætermittere: † Duces belli conuenerant vt quædam merces possent vltro, citroque deferri non obstante bello, prohibita erant tamen arma omnis generis, euenit vt mercator quidā partis Cęsareę deferret inter merces concessas, fortè quinquaginta aut centum vaginas ad recondendos enses, Dicebatur contrauentum esse fœderibus, & propterea merces cecidisse in commisum, quia sublato principali, videtur sublatum & eius accessorium, l. quod dictum. ff. de pac. l. cū lex. ff. de fideius. l. ij. cū sua materia. ff. de iur. om. iu. vbi dicitur ꝙ aliquo prohibito etiam illud prohibetur sine quo aliud esse nō potest, de quo est tex. in l. oratio. ff. de spōsa. no. in c. pręterea de off. del. quod maximè procedit cū eadē in vtroque viget ratio, quæ est sol. l. si quis officium. ff. de ritu nup. quæ videtur repugnare d. l. oratio, cum hæc prohibito matrimonio, prohibeat etiā sponsalia, & contrarium dicitur in d. l. si quis officium. no. scrib. omnes in l. j. C. si rec. prouin. Porrò nulla alia est ratio prohibendi delationem armorum ad hostes quam ne instruantur ad rem bellicam, quæ ratio conuenit etiam vaginis, sine quibus enses non deferuntur. facit ad idem reg. connexorum, de quibus idem fit iudicium, c. translatio, de consti. c. quanto, de iudi. l. quæ religiosis. ff. de rei vē. facit in ar. l. legatis, ff. de ali. & cib. lega. vbi relictis alimētis etiam vestes continentur. sic hoc casu vaginæ continentur, quæ

sunt

27 sunt indumenta ensium. In contrarium videbatur, † nam in odiosis & pœnalibus non recedimus à proprietate verborum, hinc dixit Bal. in l. j. C. de interdic. quòd statutum puniens delinquentem in platea non comprehendet delinquentem in palatio illi annexo, neque puniens ferientem in gula comprehendet ferientem, etiam grauius in parte vicina: quod latè Ias. prosequitur in d. l. ij. de iur. om. iu. col. vlt. vbi propterea infert quòd in casu d. l. oratio,
28 † si pœna sit adiecta matrimonio non extēdetur ad spōsalia, quamuis enim vno prohibito sit, & prohibitum alterum, pœna tamen nō æquè ad alterum extenditur, quod posset latius comprobari, sed non est præsentis loci huc trahere extensionis materiam, quam nouiss. latè tractat D. Craue. in suo trac. de anti. temp. Neque vagina est necessarium connexum aut accessorium ad ensem, quod tamen exigitur. Vt idem in vtroque statuatur, vt l. vlt. §. Lucius. ff. de condi. inde. latè Fely. de rescrip. c. postulasti, col. xij. & seq. Nam neque credi debet statim inuento vsu ensis, inuentas vaginas & Balteos, prout neque statim inuento vsu equi inuenta est sella, & alia in hunc vsum ephippia, sed multa vsus, & dies superaddidit. Præterea licèt in fauorabilibus idem sit de connexis quod de principali, secus tamen in pœnalibus, propter reg. odia restringi &c. quod Iaso. in d. l. ij. in vlti. col. inducit ad tres no. quæsti. Insuper panni, & lanea, ac linea, non minus sunt necessaria indumenta militum, quā vaginæ ensium, quæ tamen non sunt prohibita, etiam caligæ & his similia: Et quòd in odiosis alimentorum appellatio vestimenta nō contineat, dicitur in l. cum hi. §. qui transigit, ff. de trās. Quidquid tamen sit mercatori illi malè contigit, omnes enim merces amisit quas sexcentis scutis redemit, eo prætextu, quòd licitum propter illicitum caderet in commissum, de quo tamen vlti. est videndus Bar. in l. cotem. §. dominus. ff. de publica. in l. iij. C. de nauti. fe. Benè igitur sibi consulant impetrantes, & fidentes his saluis conductibus, nam & milites sciunt verba appendere in statera: & iustitia castrorū sæpè fit absque libris, & non rarò, cū leui consideratione. Vnum etiam not. in materia, quod dixit Ang. in l. Papinia-
29 nus. §. si quis mortis. ff. de inoff. test. † quòd saluusconductus datus, extenditur ad familiam necessariam, quod euidentem habet rationem, si enim datus sit nobili, non debet ire pedester, neque solus, sed ducet secum solitam familiam. Cautius est tamen legem aper-
30 tius impetrare. † Subijcio quæstionem aliam, quæ in facto contigit, anno quinquagesimo primo, suprà millesimum quingentesimum. Quum vigeret pax inter Cæsarem, & Gallorum Regem,

Germa-

Germanicus quidam Sauorgnanus Regis miles haud ignobilis, impetrauit à Don Francisco Estense, Ferrandi Gonzaghę Imperialis Ducis, & vicarij substituto, Hastensisque præsidij ac totius limitis Pedemontani Pręfecto, diploma, & saluum, vt vocant, conductũ diuertendi ad Aquas Statiliensium in Liguria. Curationis gratia, quo vix deuenerat cum Galli duo prçsidia Cæsarea inuaserũt, subitoque exarsit bellum. Diffidens igitur, Germanicus diplomati, reuertebatur ad suos, retentusque est Hastæ per eundem Præfectum quærebatur an retineri posset. Quòd videbatur ex multis, quia cõcessio, & dispositio omnis intelligitur rebus in eodem statu persistentibus, at hic secuta erat maxima rerum nouatio, & perturbatio, facto etiã, & culpa aduersariorũ, quos non decebat gaudere, & frui speciali fędere, & fide, qui publicã violasset. Neq; hic ipse minus erat in culpa, cũ species & indiuidua sint sub genere, & cũ ad eos rediret inuãdos quorum propterea factũ cõprobabatur, valde etiã intererat Cęsaris eũ retineri, qui Hastã ipsam viderat, circũspexerat, castrorũque ac munitionum vitia, pacis fiducia, vir in ea castrorum munitione versatus, & qui nihil magis profiteretur, suo arbitratu notauerat. Hanc etiam partem adiuuabat præcedens factum, Quòd Gallicus quidam præfectus, Cæsareæ ditionis hominem nundum moto bello, calliditate, vique ferè aperta, detinuerat, Dicebatque vices rependi, eoque ille iniquius, vigente adhuc pace: si enim ob iniuriam subdito illatam, licet ad reprçsalias, quas vocant, quę belli est species, confugere, si tamen præcedat monitio, quanto id magis notoria iniuria, indicto, atque aperto iam bello? Dixi ego hæc omnia, & plura fortasis, vtrisque Ducibus, & Ferdinando, & Francisco, qui me hac de re consulebant. Addidi tamen valde in contrarium fidem Principis vrgere, quam non decebat argumentis, aut cauillis obtegi, aut subuerti. Neque id ferre decere eum qui & fidem esset pollicitus, & detentionis esset ac liberationis arbiter. Qui enim paci publicoque fœderi non confiderat Certiusque ac firmius munimentum parauerat, non erat fallendus. Quæ vel vna ratio præualuit, ea est fidei religio, & virtus apud bonos; dimissusque Germanicus, tamen aliquanto serius, cum de bilitate castrorum Hastensium & præsidij, tum & occultiore ex

31 causa quam nihil nunc attinet afferri. † Alia quędam in materia saluiconductus tractat Ang. de Are. in trac. suo malefi. in glo. quod fama pub. in v. q. & post eum Aug. ibi, qui multas dat remissiones, distinguitque & ipse quando dare possit iudex securitatem bannito aut criminoso, & quando seruare datam debeat, dicitque inter

cætera,

cętera, quòd si crimen sit tale quòd cōmittens potest de ecclesia ex trahi, poterit ei securitas violari, Aliàs distĩguit an datus sit cũ cau sa, & causæ cognitione, & seruabitur, aut inconsulto, & tunc secus.

32 † Dicit ẽt ibi quòd si Impetrans, nouum crimen cōmittat, poterit tuto violari securitas, allegat Glo. in c. noli ęstimare, xxiij. q. j. quæ mihi hoc nō probat, sed solùm quòd si sit timor ne captiuus turbet pacem non debet ei parci, sed potest ad mortem damnari, puto tamen dictũ Ang. verũ, quia legis beneficium non meretur, qui in legem committit. Materiam etiam securitatũ tractat Bart. in l.

33 illicitas. §. ne potẽtiores. ff. de offi. præs. † Et in ea quæ datur à per sona personæ, quæ est propriè materia nostra, vt cum quis dubitat de priuato inimico suo ne eũ offendat, & dicit quòd ex causa põt ab eo securitatem & cautionem petere, quòd non offendetur, & da bitur tam per se ipsum quàm etiam per familiares suos ac compli ces, atque etiam pro familiaribus petentis, dicitque quòd data se curitas proderit etiã in alieno territorio, vnde si mihi cauisti Hastæ & offendas Mediolani, pęna committitur, & dicitur aduersus securitatem factum, ita vt etiam agi possit Mediolani ad conuentionalem pęnam; si enim intelligas Bar. loqui, agi posse ad pęnam pro crimine & offensa ibi facta quæ esset dubitatio? cùm semper sortiatur quis forum vbi delinquit, iuxta no. in auth. qua in pro-

34 uincia. C. vbi de crim. agi. oppor. Item dicit † quòd si videbitur Iudici dare licentiam timenti vt secum ducat amicos, & familiares qui eum protegant, sua tamẽ impensa, id facere poterit, vt per eum in l. sanctum. ff. de re diu. Effectus verò huius securitatis exa ctæ ab inimico est, vt si contrafaciát acrius puniatur, quã si non esset exacta, quod videtur indubitatũ: grauius enim peccat qui posi tũ sub iudicis cautela, & securitate offendit, quã qui aliter & absq; ea, ita Bart. ibi, ego hoc instar proditionis existimo & grauissima dignum animaduersione. Præter securitatẽ, quæ datur hostibus, & alterã quę datur criminosis, est & tertia species quæ datur debi toribus vt sint à suis creditoribus tuti, de qua pauca quedam subii

35 ciã † Dare autem eam possunt ipsimet creditores, vt dicitur in

36 l. vltima. C. de his qui bo. ced. poss. † Quod si non conueniant, stabitur dicto maioris partis, habito respectu ad maius interes-

37 se, † si enim vni debentur mille, & decem aliis debeantur quingenta in totum, ille solus faciet maiorem partem postque res ipsa inspicitur non persona, ita statuitur in d. l. vlti. Et datur dilatio quinquennalis, Ita vt sit secundum aliquos in electione credi torum dicere nos volumus bona statim, & ex nunc vendere, non

expectato quinquennio,neque audietur debitor volens eis inuitis vti dilatione,vt per Albe.in d.l.vlt.quod probatur in tex.ibi & electio detur creditoribus &c.vnde mirum est quòd ibi dicat Alb.debitorem,si statim velit bonis cedere, debere audiri, & quòd eius
38 erit electio,repugnant enim dicta verba tex.† Nisi dicas quòd dicta verba sũt verba debitoris relata ab Imperatore, petierat enim vt ad cessionis miserabile admitteretur auxilium, data creditori-
39 bus electione &c. † valde enim esset iniquum, si fortè eligerent creditores dare quinquennium vt eo elapso damnaretur in carcerem sine vlla spe cęssionis,quod Bal.ibi dixit fieri debere, si malit ipse statim bonis cędere,vnde verior est hæc pars. In illa autem l.vlt.dixit Bal.quòd isti decoctores, & foro cessi, quorum magna hodie habetur copia, qui non ex aduersa fortuna,sed per dolum, & in fraudem creditorum foro cedunt, deberent capti tradi dilaniandoribus: Contra hoc tamen ipsi sibi prospiciunt, priùs enim deligunt sibi locum tuti refugij, Impetrantque latas securitates à Principibus,quos,si liceret,diceremus malefacere ita passim concedendo,meliusquàm facturos vel non dando vel datam reuocando, monito priùs impetrante, vt sibi consulat, multò enim pauciores hac fraude vterentur,& multum consuleretur bono publico. Di-
40 xit etiam Bal.in d. l. vlt. quòd †remedium illud cessionis bonorũ est valde miserabile,cùm vix pannicularia cedens retineat,præter quòd etiam in multis locis sunt statut a quę ad dedecus cogunt, vt
41 quòd cedens percutiat lapidem cum natibus.† Quod statutum dicit ipse nõ valere,allegat,l.cum supra virentis. C. de re mil.li.xii. melius videtur probari in d.l.vlt.ibi, salua eorum existimatione, quæ verba gl. exponit,quia non efficitur infamis,quis enim dicet hominis ad eum actum compulsi existimationem saluam? facit etiam tex.in l.vlti.ff.de ces.bo.vbi dicitur posse bonis cedi per nũcium vel per Epistolam,contrarium tamen innuitur ex no.per Alcia.li.parergon.ii.c.xlvii.suntque rationabiles cõstitutiones quas ibi allegat in C.Theodosiano.in l.j.qui bo.ce.pos.& in nouella constitu.Iustiniani.cxxxv.vt qui non luxu,sed fato labuntur, ad id dedecoris non compellantur. Adrianus tamen imperator vt in eius vita Spartianus refert,sanxerat vt huiusmodi decoctores catamidiati in foro ostenderentur,cuius loci Alcia.ibi non meminit, tractatur etiam materia hæc per Can.in c.Odoardus,de solu.& nihil horum allegat Ias.in §.cum quæstio.nu.19.Inst.de ac. vbi hanc materiam tractat, sed simpliciter dicit statutum non valere. Dixit
42 etiam Bal.in d.l. vlt.quòd † post cessionem non est licita ceden-

ti pęnitentia si facta sit coram Iudice, & consentientibus creditoribus, allegat.l.pęn. ff.eo.titu. quæ hoc non dicit, sed in ea dicitur
43 quòd † oportet cedentem bonis debitum prius agnoscere, ac condemnari, aut confiteri, Cuius dicti potest duplex esse ratio, vel vt cautum sit creditori ad cuius instantiam fit cesio, ne iterato cogatur cum alijs forte creditoribus, de suo iure ostendere, quod Bart. dixit in d.l.pen. siue etiam vt ipsi creditori cautum sit pro residuo
44 vbi ex bonis cesis integrum non capiat suum es, † debitore ad meliorem fortunam perueniente, quando, & in eum casum ius ei
45 saluum manet, vt ff.de ces.bo.l.iii. intellige tamen † vt ex posteà quæsitis conueniatur debitor ciuilius, atque vrbanius, & videlicet in quantum facere potest, vt ea l.in prin. Et contra Bald. in eo quod dixit non esse concessam pœnitentiam, tenuit Barto. in d.l. pen. versi.quæro vtrum post cesionem, & est tex.in eo.tit.l.quem pœnitet, & in l.iij.fallit tamen si iam bona sint distracta. vt l.ii. C.eo. titu. Quod verò dixi conueniri debitorem post cesionem superuenientis ei bonis, intellige non insolidum vt prius, sed in quantum facere potest. Et in bonis superuentis consideratur quantitas non qualitas, iuxta l.qui bonis.ff.de cess.bo. per quæ verba dicit ibi Bar.quòd debet inspici quis sit fructus rei, non quæ sit eius qualitas; & sic, secundum eum, si esset vnum magnum palatium vel aliquid simile, satisfieret creditori inspecto fructu locationis, hinc dixit Ang.in l.diuus, in prin.ff.de pe.hę.se consuluisse cum Bal.fra
45 tre suo apud Ariminum, † quòd quando alimenta debentur secundum vires patrimonij, debent præstari pro quantitate redituum, neque vendentur fundi, etiam si reditus non sufficiant, secus verò quando alimenta debentur simpliciter, allegat pro casu singu. & quem dicit non esse alibi in iure, d.l.qui bonis, secundum Bar.ibi, & quòd non vendantur fundi in alimenta dixit Bar. in l.pęn.ff.de ali.& cib.legá.sequitur Imo.in l. Imperator, prima col. ff. ad Treb. Alexan.in consi.c.li.j.quod incipit super primo casu, in vlt.verbis, quod posset latius comprobari, verùm Alex. in l.maritum, in vlti. verbis, ff. sol. mat.dicit quòd quando alimenta debentur titulo lucratiuo, procedit dictum Barto. secus si sint debita ex titulo oneroso, Bald. tamen in l. secunda. C.quod cum eo, verba illa vtrum ex quantitate eius quod acquisitum est, an verò ex qualitate,
46 de quibus in d.l. qui bonis, aliter intelligit, † dicit enim quòd quantitas inspicitur idest communis valor, non autem qualitas, id est pretium affectionis, vt in d.l.secunda. versic. iuxta prædicta quod etiam dixit in l.quod nomine, in vlti, verbis, ff.de condi.in-

de.quem sensum lex illa non recipit,quę solam constituit differentiam inter quantum & quale, Neque potest esse quale, quin adsit, & quantum;neque enim potest esse qualitas sine subiecto l.eius qui in prouincia.§.quid si stipulatus, ff. si cer. pet. verùm cùm dictum sit in l.illa,quod si is qui cessit bonis modicum quid acquirat, iterum eius bona non veneunt, quęritur quis erit modus, vt scilicet sciamus modicum sit,an multum, & dicitur quantitatem non qualitatem intuendam ,Quid enim si magnum familiæ suæ palatium legitima ad eum succesśione peruenerit quod vendi non deceat, arg.l.si in emptionem,ff.de mino.& l.lex quæ tutores,§.nec domũ C.de admi. tu. Certè eius quantitas æstimabitur quanti est in fructu,non quanti in venditione, & quamuis secundum hunc sensum videantur confundi proprietates illarum vocum,quantitas & qualitas,Dixit tamen Tiraq.in trac.suo retrac.in Glo.xxj.nume.2.allegando hanc eandem l.qui bonis,quòd quantitas, & qualitas idẽ propemodum subiectum respiciunt,Dico etiam quòd tam de quãto, quàm & de quali iudicabit Prætor quid hoc casu fieri debeat, vt probatur in l.si debitoris, d. tit. de cess.bo.Ibi.si tales tamen facultates &c. dictio enim tales, proculdubio qualitatem respicit, Bal.tamen in l.vlti.versi.quęro quidam,C.qui bo.ce.poss.dicit esse arbitrarium Iudicis, pro qualitate personæ an domus pretiosa vel turris vendi debeat, Ad d.l.qui bonis, respondet quòd non considerat qualitas, id est, vtrum sit pretiosa, bene tamen inspicitur quanti sit valoris, Cur autem ex primis bonis satisfiat diuenditis omnibus,secus verò in postea quæsitis ratio redditur in.§.vlti. insti. de act. quia inhumatum est spoliatum omnibus fortunis 47 suis,insolidum damnari. Puto † etiam in casu cum ad turpem illam cessionem debitor compellitur omninò eum liberari, ita vt superuentis etiam bonis ad nihil vltra erga creditorem teneatur qui eum ad talem perduxit ignominiam, argu. l. interdum.§. qui furem.ff.de fur.quod recolo me alibi legisse licet nunc oblitus sim loci. Et postque huc sermo est delapsus non erit fortè inutilis labor si aliqua subijciam, vt clarius hæc materia inotescat.

48 Est igitur regula quòd † cuilibet debitori licet bonis cedere siue is sit paterfamilias,siue filius,fœmina,aut masculus,l.pen.C.qui bo.ced.poss.vbi Bar.& alij no.Imò etiam vniuersitas, puta collegium,aut ecclesia,in auc.vt deter.sit.nu.cle.§.si quis aũt, quã Reg. duodecim modis limitat Ias.inst.de ac.§.eũ quoq;,col.iij.& iiij.verum super ipsa xij.lim.hæret Ias.quia Bal.quem allegat,in l.j.col. 49 ij.ver. † quęro nunquid ille.C.qui bo.ce. pos.dicit eum qui habet

vnde satisfaciat non posse bonis cedere, quem sequitur Nicol. de Neap.in d.§.eum quoque,contra quem est tex.in l.illud, ver.quid tamen.ff.de tribu.cui tex.respondit Ias.ibi sed non fuit recordatus de eo quod dicit Bal.in d.l.vlt.versi. quęrò cum nemini, qui dicit quòd etiam is qui verè nihil debet, vt vitet indebitas vexationes, & litium execrationes, potest bonis cedere, quod Glo. ibi tenuit, quòd procedit ad eius pacem, licet non ad creditorum commodum: Et hęc pars videtur verior. Aliud etiam no. quòd non solum is qui semel cessit bonis exigitur in quantum facere potest de
50 ducto ne egeat, † sed & multæ aliæ sunt personæ quæ hoc gaudent priuilegio quas enumeratas videbis in l. sunt qui, cum multis ll. seq. ff. de re iud. quæ sunt infrascriptæ socius omnium bonorum, Parentes,Patronus.Patrona,Parentesque eorum,& liberi,maritus, vterque socer,tam mariti quàm nurus,cum distinctione tamen vt vt in l.sicut &l.seq.eod.tit.Miles,quod & ad cælestes milites exten
51 dit Glo.in l.miles,in princ.eod.tit. † Item conueniuntur in quantum facere possunt ij qui honori, aut muneri publico sunt obnoxij, neque enim coguntur bonis cædere, ita videtur mihi intelligenda lex,propter honorem,C.qui bon.ced.poss.Doc.tamen omnes aliter intelligunt,vertunt enim illius l.sensum, quòd quis non possit bonis cedere vt euitet publicas functiones, cum tamen repugnent verba l.ibi.inuidiosam cessionem admitti,& tex.eod.tit. l.iij.vbi dicitur quòd pater bonis cessit propter onera ciuilia,Gl. ibi dat alium sensum præter hunc meum,& communem, vt loquatur in eo qui vocatus ad munus cui est inhabilis cogitur bonis cedere;sed non congruit verbum,Admitti, de quo in illo tex. Item liberalis donator eodem fruitur priuilegio, solusque ipse æs alienum deducit atque etiam id quod ei est necessarium ad condignumvictum,& de residuo satisfacit donatario,sed alij ęs alienum
52 non deducunt l.inter eos.§.is quoque,ff.de re iu. † fortè etiam videretur dici posse vt solus ipsę exigatur deducto ne egeat prout innuitur in d. §. quoque, ibi Imò nec totum, si enim est hoc regulare in omnibus qui ita obligantur, quid necesse erat verba illa in d. text. apponere? repugnat tamen text. in l. in condemnatione,in princi.ff.de reg.iur. dixi l.illam restringas ad certas personas prout Glo.j. ibi tangit Cogita tamen quia omnes aliter intelligunt.Verba autem illa deducto ne egeat referunt Doc.ad honestum & commodum,ita Glo.in d.l.in condemnatione, & declarat Dec.in l.diuus,in fi.eo.tit.Et inspicietur personę qualitas. Aliud
53 † est etiam in hac materia notabile quòd cum hoc priuilegium

Ne quis

Ne quis exigatur vltra quã facere poteſt detur miſerationis gratia, ſi vtrinque par & æqualis ſit ratio miſerationis in debitore videlicet & creditore potior erit creditor ſi de damno vitando tractet, Ita Bar. in l. maritum, verſi. quæro quid ſi maritus, ff. ſolu. ma. quod latius ibi Alex. tractat, & in l. ſi maritus, illo eo. tit. Sciendum † eſt poſtremo ceſsionis remedium non ſtatim per leges Romanas fuiſſe adinuentum, Imò vſque adeò fuerunt quandoque debitores creditoribus obnoxij vt neque corpora eorum eſſent tuta, quod comprobatur ex Liuio, Is enim libro ſecundo, dicit, fremebant Plebei & propter æs alienum nexe foris ſe ſe pro libertate dimicantes, domi à ciuibus captos & oppreſſos eſſe, Ac poſt paulo, Nexu vincti ſolutique ſe vndique in publicum proripiunt. Tandem edictum eſt per Conſulem ne quis ciuem Romanum vinctum aut clauſum teneret non quis militis, donec in caſtris eſſet, bona poſsideret aut venderet, liberos nepotesue eius moraretur, Quibus verbis oſtẽditur etiam genus & familiam creditoribus patuiſſe obnoxiam, Eòque eſt res deducta vt ſe ceſſerit plebes in ſacrum montem, cõceſsi ei Tribuni qui plebem contra patres atque omnem patriciorum iniuriam tutarentur, quod anno decimo ſeptimo ab expulſis regibus dixit Pomponius vt in l. ij. §. iiſdem temporibus, ff. de origi. iu. Quod verò ad bonorum ceſsionem attinet lata eſt poſteà lex Iulia quæ Romanis & fortè etiam cunctis Italis hoc ceſsionis remedium adinuenit, Conſtitutionibus poſtremo Imperialibus etiam ad prouinciales eſt exporrectum, l. legis Iuliç ff. qui bon. ce. poſſ. fortè tamen hoc ab Imperatore precibus impetrabatur, vt innuit lex vlt. in prin. eo. tit. in C. licet Glo. ibi, verbis illis. (A noſtra Maieſtate) ſubaudiat, vel alio Iudice, At hodie paſsim licet ad funeſtum hoc remedium confugere. † An verò ei renunciari poſsit latè explicat Fely. in c. ſi diligenti. col. j. de fo. compe. & in c. ex reſcripto, col. iiij. de iureiuran. † ſcias tamẽ quòd quamuis ei renunciari non poſsit in hoc tamen nocet renuntiatio vt amittat quis propter eam auxilium illud aliàs ſibi fortè competens, ne conueniatur vltra quàm facere poteſt. ita Ro. deciſ. DLXVIJ. Nota quòd ſecundum aliquos in antiquis, † Sed neque hoc beneficium habet qui conuenitur ex delicto, etiam ſi ad pecuniam, & ſi ciuiliter actum ſit. Ita Bal. in conſi. cccc. quod incipit Iacobus, lib. j. in vltimis verbis. Dic tandem quòd dũ vult † quis bonis cedere vt carcere educatur citari debent omnes eius creditores, Neque habet hoc caſu locum regula Iuris Quod poteſt inuitis, ita Bal. conſi. cccj. ad euidentiam lib. j. Niſi ad vnius tantum inſtantiã

captus

captus esset, tūc enim sufficit illum solū citari. ita Bal. ibi. Reassumo nūc saluiconductus materiā, in qua Bal. in d. consi. cccc. mul
59 ta dicit non obliuiscenda. † primò quòd securitas ista non extenditur ad maleficia, quòd intellige de præteritis, nam de committē
60 dis non est dubitandum † Item neque extenditur ad fiscalia debita, & loquitur de fisco externo, & non concedentis, Item & tertiò non prodest fugitiuis, nisi sit apertè dictum, Item & quartò restringitur ne quis contra alium concedat quod nollet concedi contra
61 se, Et concessum propter debita non extenditur ad crimina † Neque data furi prodest ei si veniat cum re furtiua, propter nouā contrectationem, & consequenter nouum crimen, Neque concessum pro rebus suis includit alienas, Et consi. illud est contra officialem cuiusdam magni Domini qui aufugerat cum pecuniis Domini, caueant igitur impetrantes. Adde etiam ad materiam d. l. vlti. C. qui bo. ce. pos. dixit Alex. in consi. ccv. visis, ver. secundo casu, li. ij.
62 † quòd volens vti quinquennalibus illis inducijs cauere debet de soluendo finita dilatione. allegat l. vniuersa. C. de preci. Imp. offer. sed Albe. in d. l. vlt. dicit cōtrarium, & respondet, d. l. quod vniuersa, quòd loquitur in dilatione data à Principe, secus in data à creditoribus. Quòd si quæras quomodo cautum erit creditoribus, dic quòd per capturam personæ, vt dictū est supra, & istud magis pla-
63 cet. Dixit etiam Alex. in d. cons. † quòd saluusconductus non extēditur ad debitum iuratum, nisi aliud in eo expressum sit, quod etiā dixit in consi. xxxviii. col. ii. lib. iij. latè tractat Fely. in c. constitutus, col. iiii. de rescrip. Idemque Alex. consi. cxxxvij. col. ii. versicu. circa secundam dubitationem. lib. vj. An verò saluusconductus comprehendat personas maiores expresßis, & an ipsummet concedentem vide eundem Alex. in consi. ccxxxv. incip. post reditum
94 consi. col. ix. & vl. lib. vj. Quòd si † dominus castri dederit securitatem mercatoribus in suo castro & propter inimicitias ipsius Domini inuadant hostes castrum & deprædentur mercatores illos dixit Ancha. obligari concedentē sarcire eis quod deperiit, vt in consi. cxxii. quod incipit visis pactis, Cætera in hac materia requirat diligentior inuestigator.

✣

HIC INCIPIT DECIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Contraria sunt natura coniuncta.*
2 *Extrema gaudij luctus occupat.*
3 *Belli finis est pax.*
4 *Bellum propter pacem dumtaxat fieri debet.*
5 *Pax est quęrenda & amplectenda.*
6 *Pacis encomium.*
7 *Pax à vitijs.*
8 *Pacem si vis para bellum.*
9 *Bellum tutius est quàm pax insidiosa.*
10 *Pax quid, & tit. seq. nu. 26. versi. imò etiam si esset.*
11 *Fęderum tria genera.*
12 *Bello sublato tollitur omnis eius effectus.*
13 *Banniti ante bellum non restituuntur propter secutam pacem.*
14 *Prædia amissa propter bellum in pace debent restitui.*
15 *Mobilia & immobilia secuta pace debent restitui.*
16 *Pax est ad instar restitutionis in integrum.*
17 *Capitula pacis sunt prę cæteris pro lege seruanda.*
18 *Bona an & quando in pace debeant rebellibus restitui.*
19 *Bona in crimine lęsę maiestatis an sint ipso iure confiscata.*
20 *Indulgentia & Abolitio criminis an comprehendat bona.*
21 *Restitutio principis an comprehendat bona in tercium translata.*
22 *Nomina debitorum si sit exacta in bello, quod statuetur de eis in pace.*
23 *Bella an sint ex iure Romano.*
24 *Exteri lunge aliud quàm hostes.*
25 *Exteri qui sint.*

De

De Pace. Titulus Primus.

V T V E R O iam tandē Placidiora & potiora tractemus, illud sciēdū est natura
1 ita cōparatū & constitutū esse † vt contraria contrarijs cohæreant & quæ videntur hominibus pugnātissima ea tamen sint inter se coniuncta, Et huc tēdit quod omnium hominū sapientissimus ille Salomon dixit † quòd extre-
2 ma gaudij luctus occupat, sic vitam mors nullo interstitio consequitur, propter quod in l. qui duos ff. de man. testa. dicitur, quod viuens moritur, sic incipit calescere quod frigescere desinit. Hocq; est quod plato in Phædone dicit ita omnia fieri, Nempè contraria ex contrarijs, generationemque esse vicissim alterius in alterum. Quod & latinus vates quidam ita cecinit.

Tamen omnia fiunt.
Ex ipsis, & in ipsa cadunt, resolutaque tellus.
In liquidas rarescit aquas tenuatur in auras.
Aeraque humor habet, Dempto quoque pondere rursus.
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt idemque retexitur ordo.

3 Nimirum si & nos, sequentes naturam; † bello pacem coniūgemus;
4 eique affinem eam & cognatam dabimus. † Nam neque alia debet esse bellantis populi aut regis intentio quā vt pacē consequatur, c. noli. §. pacem. xxiij. q. j. Et bella nō cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio sunt gerenda, c. apud veros, ea causa, & q. vnde & dixit Calde. in consi. primo de treu. & pa. quòd bellamus vt absque iniuria in pace viuamus. Quæ fuit Ciceronis sententia, is enim sic di-
5 xit, † Bellum ita suscipiatur vt nihil aliud nisi pax quęsita videatur. Hanc diuina eloquia iubent inquiri, amplecti, teneri, Inquire pacē
6 dicitur psalmo xxxiij. & sequere eā, In alio ēt psalmo dicitur, † iustitia & pax osculatę sunt, Et Esæ dixit erit opus iusticiæ pax. Hāc Dominus & seruator noster in terra descendens nunciari & præcipi iussit, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax ijs qui bona sunt voluntate, hanc rursum cœlum repetens pro maximo munere amicis suis reliquit, Dicens, Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hanc iubet nos Paulus amplecti cum dicit, Ad pacem vocati sumus, & rursum cum ait, Pacis autor Deus,

vnde & iubet nos cum omnibus hominibus (quātum est in nobis) Pacem habeamus; Nimirum igitur si & beatus Tho. secunda secun dæ articulo tertio, & quarto, hanc virtutem affectumque caritatis nuncupat. Eamque dicit appetere cuncta creata. Fateor tamen, su
7 pradictas ferè omnes auctoritates referri † ad pacem spiritus, pro pter quod & subiungitur in vna ex eis. Non quomodo mundus dat ego do vobis: prout & de hac ipsa intelligit Propheta cum dicit. Non est pax impio. prout est enim spiritale bellum de quo in epi stola Iacobi, c. iiij. bella, inquit, in nobis ex nostris cōcupiscentijs, de qua pariter sensit Iob cum dixit, militia est vita hominis super terra, quod & dixi in initio operis, ita & habetur spiritalis Pax, vt cùm parent rationi affectus nostri, neque repugnant inferiora superioribus, sed & vulgaris illa mundi Pax solet esse optatissima & gratissima, hanc cecinit egregius Poeta cum dixit.

Aurea condet.
Secula quæ rursus latro regnata per arua.
Saturno quondam.

Hęc est pax quam sex de causis dixit Gl. lungę fieri à nobis in c. ij.
8 in ver. Pacem, de re iud. in vj. † Custoditur autem Pax & conseruatur si sit Princeps paratus ad bellum, Quod & confirmat Dominus noster cùm dicit, si fortis armatus custodit atriū suum in pace sunt omniaque possidet. Estque in ore omnium, si vis Pacem, para bellum, quod & Vegetius in proęmio tertij libri de re mil. expressit
9 his verbis, Qui desiderat Pacem præparet bellum, † suspecta tamē pace tutius esse bellū dixit Cornelius Tacitus, quod & Cicero dixit verbis supra citatis, Pacis quæ nihil sit habitura insidiarum, cui & congruit Priuernatis liberum in senatu Romano responsum, si bonam, respondit Pacem dederitis, Perpetuam seruabimus, si malā non diuturnam. Dixit etiam Bal. in tit. de pa. iur. fir. in prin. in vlt. verbis, quòd Pax debet esse vera & perpetua, quod si in ea latent insidiæ non est Pax sed dolus. Quòd verò subdit ex diuo Augustino quòd quandiu pugnatur nō habetur vera Pax ad pacem animæ pertinet. Nihil igitur mirum si Principes nostri toties renouant fœdera, totiens, Treugas, Inducias, Paces, bella. Ipsa nanque impellente necessitate, & præsertim ærarij exinanitione, confugiunt ad Pacē, non ex animi tranquilitate, non populorum miseratione, non denique Dei timore & reuerentia, nimirum igitur si repleto ærario tanquā cessante causa, cessat effectus & Pax: Pacis etiā encomiū cecinit Bal. in tit. de pa. constan. in fi. operis, in §. hæc sunt nomina uu. 3. Vt igitur aliqua ad Pacis materiam spectantia tractemus

quæro, primò quid sit Pax,† Eam, reprobata difinitione Goffredi, dixit Bar. nihil esse aliud quàm pactum per quod bello introducto finis in ponitur, ita ipse dixit in consi. lxvj. quod incipit, ad declationem, Alibi dixit Bal. nihil esse aliud pacem quàm ipsa pacis capitula, vt in consi. cxcv. incipiente laudare vos, & cōmendare, in ij. col. versi. præterea dato, li. ij. forte tamē melior est difinitio Goffre. Potest enim esse Pax absque pactis & capitulis, vt cū Princeps, deuictis hostibus, sublato quandoque omni regio genere Pacē dat Prouinciæ, quod Alexander Macedo fecit deuicto Dario, & Turca capta Constantinopoli, Multa etiā de pace dixit Roma. in cōsi. vl. col. v. & Io. de Ligna. in trac. de pace per totum. Aliò tamen respicit quod Augustinus dixit in lib. xij. de ciui. Dei, quòd nihil aliud 11 est pax quàm ordinata concordia. Omnia † autem fœderum genera recenset Liuius, quibus reges & populi in amicitiam coëant, vnum cum victis leges dicuntur, vbi enim ei qui armis plus potuit omnia dedita sunt, quibus victos mulctari velit quæve eos habere eius est ius atque potestas; Alterū est cū pares bello ęquo fędere in pacē & amicitiā veniunt, tunc enim repeti reddique per conuentionē res, & si quarū est bello turbata possessio, eas aut ex ęquo simul, aut ex iuris antiqui, aut partis vtriusque cōmodo cōponi, tercium verò est genus cū qui hostes nunquam fuerint ad iungendā amicitiam sociali fędere conueniunt, quo casu neutri leges dant vel accipiunt cū id victoris sit ac victi. Ita Liuius. Primò illi generi nō fuit ea pax absimilis quam Carolus Imperator dedit Duci Saxonię & cæteris Germanis qui Ducem sequebantur. Secundo autem generi conueniunt toties repetita fędera eiusdem Caroli cum Francisco Francorum rege, atque etiam cum Henrico ab anno millesimo quingentesimo vigesimo, sexto vsque in quinquagesimūoctauum quo hæc scribimus, & quo facta est pax inter Philippum Hispaniæ regem & Henricum antedictum, regem Francię, restitutis Duci Sabaudiæ. Em. Philiberto vrbibus & Prouincijs quas bello amiserat, retentis tamen per Gallos quinque Oppidis in Pedemontana Prouincia, quæ sunt Taurinum, Cherium, Villanoua, Pinerolium, & Clauasium, restituenda lapso triennio, & discussis interea ac dilucidatis iuribus & actionibus quæ contra ipsum Ducem atque vrbes quas tenet prætendit dictus rex Franciæ, 12 quam pacem Deus perpetuam seruet. Subsequenter quæro † sicut per pacem tollitur bellum an ita & tollatur omnis effectus belli, Bal. in tit. de pace constan. in §. priuilegia omnia, nume. 38. dicit quod idem quoque innuit in eod. tit. in §. sententiæ quoque, nu. 82

dũ vult quòd sententiæ cõtra rebelles prolatæ rebellionis & belli prætextu secuta pace censentur reuocatæ, secus aliò respiciant, pu ta quia ex causa mutui aut alia ciuili. Et † p roptereà inferò, quòd exititij Mediolanenses qui ante bellum verterant solum, & erant vt vulgo dicitur banniti, propter crimẽ; quãuis sit in genere parci tum rebellibus in fœdere & pace, non tamen censebantur patriæ

14 restituti, nisi amplitudo fœderis aliud suadeat. † Infert etiam Bal. in d.tit. de pa.constan. in §. possessiones, nu. 85. quòd prædia amissa propter bellum, & quæ quis ante eum possidebant debent, eo fini to, restitui prioribus possessoribus, Et si ipsimet ea fortè interim occupauerint debent in sua possessione defendi, & obstabit aduersario de spolio agẽti, exceptio dolo petis, quod & repetit Bal. in §.

15 omnes, nu. 92. eo. tit. Dixit † etiam Ang. in l. si quos. C. de postli. re. quòd secuta pace fieri debet restitutio antiquis dominis nõ so lum immobilium raptorũ in bello sed etiam mobilium, loquitur tamen in casu cum ita cautum fuit in fœderibus. Et cũ eo quod dixit Bal. in d. §. priuilegia, concordat Afflic. in c. j. col. xj. de vasal.

16 decre. ęta. dum vult † quòd pax nedum est loco simplicis indulgen tiæ, sed etiam restitutionis in integrum, etiam ad præiudiciũ tertij in quẽ fortè bona erant trãslata, allegat ad hoc Ful. conf. cxliij.

17 & Alexan. consi. cxc. & consi. ccxvj. li. ij. † Ego super omnia inspi cienda censeo capitula & verba fœderis, habent enim instar legis. Aut sunt igitur ita latè concepta vt possint omnia continere & continebunt omnia, etiam mobilia, vt Angel. dixit, conuentis enim parendum est, l. j. §. si conuenerit, ff. depo. l. contractus, ff.

18 reg. iur. Aut fuit simplex pax & parcitur rebellibus, † nihil dictũ de bonis restituendis, & hoc casu non puto eos recuperare bona, præsertim quæ sint ad tertios translata, quia Princeps qui ea transtulit subest legi cõtractus, l. digna vox, cum sua materia, C. de legi. ita Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantum, ff. de lib. & posthu. qui refert Cy. dicentem fuisse ita iudicatum Bononiæ, faciunt ea quæ in valde proximis terminis dixit Bart. in l. vl. col. iij. versicu. & pro huius. C. de sen. pas. dum distinguit inter simplicem indulgẽtia & eam quæ fit cum adiectione, Item & inter limitatã restitutionẽ & absolutã, seu simplicem, limitata enim continetur suis limitibus, at simplex continet omnia. Differentiã verò inter Indulgentiã & restitutionẽ intelliges ex Glo. instit. qui. mo. ius pa. po. sol. §. cũ au tem. Ang. tamen in d. §. & quid si tantum, col. vl. ver. ij. no. absolutè & indistinctè dicit quòd restitutio à Principe facta nunquã trahitur ad alienata, imò neq; ad fructus alienatorũ quos prius percepit

fiscus

fiscus, Et propterea monet exules vt sint cauti & curent appohi in capitulis fęderis clausulam quae et alienata contineat, quod dicit seruatũ fuisse in pace facta per Perusinos cum sede Apostolica, latius tamen complectendo hanc materiã distinguendũ puto de mente doctorum: quia aut loquimur in sententia iudicis absolutoria, posito quòd quis verè deliquerit, & nihil prodest absolutio, ita Afflic. in tit. quae sit prima causa be. amit. c. j. §. praetereà, in Glo. iij. num. 90. qui allegat Iser. ibi, quiquidem Iser. ibi, in §. item qui dominium, col. v. versi. Itẽ quid si Princeps, dicit quòd si Princeps indulsit Primogenito vasalli qui felloniam commiserat, perinde est ac si non commisisset, proptereàque succedet in feudo excluso fratre suo, secus, dicit ipse, si absolutus fuisset à Iudice, allegat l. palã. §. quae in adulterio, ff. de ri. nup. ibi, quia factũ lex non sententiam notauit, & l. qui cum vno. §. ignominia, ff. de re milit. & quia differentia est inter Principem & Iudicem, arg. l. j. C. qui pro suá iurisd. Ego, quidquid ipsi dicant, crederẽ quòd si iudex causa cognita inter fiscũ & vasallum reũ ipsum absoluat, tutus erit non secus quã si esset à Principe absolutus, quia sentẽtia facit ius, l. ingenuũ, de sta. ho. cũ si. quod maximè procedit in criminalibus, vt per Bald. ibi in ij. col. Neq; obstant iura in d. l. palam. §. quae in adulterio, longè est enim dissimilis casus, Ipsa enim deprehensio infamat sicut adulterii, nimirũ si absolutio nihil prodest. Idẽ est ẽt in d. §. ignominia, nã missio ipsa infamat nulla expectata sententia, nimirum si nihil prodest absolutio, Idẽ ẽt dicerem in quolibet alio casu in quo lex statim & ipso iure pęnã pro crimine irrogaret, prout in crimine lęsę maiestatis, vt l. vlt. C. ad l. Iu. ma. his enim casibus iudicis sententia absolutoria non immutaret legis dispositionẽ, quod tamen dixi de crimine lęsę maiestatis videbis infra latius discussum, in sequenti, tit. nu. 76. versi. quaero nunc de alia. Aut † loquimur de indulgentia, & per eã dico quòd reatus & culpa remittitur, & consequẽter eius poena, sed bona nõ restituuntur, Gl. insti. qui. mo. ius pa. po. sol. §. cum aũt, in Glo. vl. faciunt ẽt iura in l. ij. in l. tutor cum trib. legib. sequentibus, & l. si pater. C. de sen. pas. fallit si plenius aliquid in indulgentia adijciatur, illud enim sequẽdum est, vt eo. tit. l. pe. † Aut est restitutio, & sic aliquid plus quàm simplex indulgentia, & cõprehenduntur bona, si nondũ sit in aliũ translata, † sed si sint translata & tunc secus, ita Bar. in eo. tit. l. vl. col. iij. & haec est cõis omnium sententia, vt per omnes, in d. §. & quid si tantũ, Limitatur tamen vt locũ non habeat d. regula in eo in quo fiscus reperitur factus locupletior, vt si bona vendidit, restituet enim pretiũ, vt

19

20

21

 ibi

ibi no.Bar.Quod et no.contra id quod dixi supra de fructibus per ceptis per fiscũ antequã alienaret bona,allegãdo Ang.in d.§.& qd si tãtũ qui tamẽ loquitur de ipsa restitutiõe,vnde fortè male loqui tur . Limitatur secundo nisi tertius ille in quẽ sunt translata cõse cutus est ea Iuris ministerio quod processerit à sententia cõdemna toria prolata super isto met crimine,omnis enim alienatio quę im mediatè prouenit à sententia reuocatur , reuocata ipsa sententia, etiam si per restitutionem reuocetur,ita Ang.dixit in l.si pater filium,ff.de adop.& fuit originale dictum Cyn. in d.§.& quid si tan tum, vt refert ibi Alex.sub nume.19.versi.quod intellige,& optimè probatur in l.si libertus,aliàs incipit siue patronus, ff.de iure patro.& est consimilis tex.in l.iij.§.si deportatus,ff.de bo.liber.Ne que Imo.in hoc contradicit quamuis ibi dicat quòd in d.l.siue patronus,fuit potius quędam suppresio quàm translatio,quod est di cere quòd ex sententia qua deportatur Dominus videtur potius de medio sublatus quàm ius liberto delatum, quod neque potest inficiari.Et fortè posset idem dici in alia quæst.de certa parte quæ per sentẽtiam defertur hæredibus occisi, forte in emẽdam damni, si posteà sequatur restitutio quidquid secus dicant Bal.& Alex.ibi. Nam licet illa portio deferatur propter damnum offensi dici tamẽ potest quòd lex suum non etiam tuum tibi negat auxilium,restitu tio enim rescindit sententiam omnemque effectum eius saluũ tamen erit hæredi ius agendi ad interesse.Ratio autem est,quia cum ad tertium sit hoc ius delatum mero rigore iuris ciuilis,etiam con tra ius naturale,quod neque propter delictum priuat quem re sua, nimirum si potest Princeps temperare hunc rigorem:quam rationem adduxit in hoc propositum Aegi. Bellame.in deci. dccxliiij. quę incipit his suppositis in prin. Posset etiam aliter distingui an portio illa per sententiam offenso adiudicata esset ei aliàs debita, fortè ex statuto,an verò Iudex ita sua ęquitate statuerit, vt primo casu restitutio non nocet partem illam adiudicatam, per ea quæ voluit Bar.quem Doc.sequũtur in l.venia.C.de in ius vo.dum concludunt quòd si Princeps componit super delicto non censetur remissa pęna ad preiudiciũ tertij, cui ius erat quæsitum aliũde quàm ex sententia, vt in casu illius l. vbi deferebatur patrono pœna seu mulcta ex iure cõmuni,secũdo verò casu cũ mere ex sententia ipsa ius tertio quæritur nocebit ei remissio iuxta d.regulã Ang. in d. l. si pater filium.Durũ esset tamẽ & fortè etiam periculosum recede re à recepta & communi sententia. Limitatur tertiò si ita expresse dicatur in restitutione,propter quod monet Aduocatum Alex.
in d.

in d.§.& quid si tantum, vt bene cócipiat restitutionis verba.vtraque tamen limitatio redditur dubia ex his quæ dixit Deci.in consil. DXXV.nu.8.dum improbat illam doctrinam Cy.& Ang.& multa allegat in contrarium.Erat tamen in illo casu suo facta restitutio per legatum.Cuius minor est autoritas,sed in principe distinguẽdum puto an sit quæstio voluntatis an potestatis, Primo casu aut est facta in alium translatio consecutiuè propter sententiam, & tenẽdum puto cũ Cy.& Ang. aut facta est translatio ex côtractu, etiam si sit gratuitus,& credo bona nõ debere restitui. Aut certũ est de mente Principis & quæritur an potuerit etiam alienata restituere,& adhuc subdistinguam an ex contractu gratuito alienatio sit facta an ex oneroso:primo casu auocabũtur, secũdo casu verum erit quod dixit Dec.ea non auocari, vt in eius consi. CCCCVIJ. nu. 17. vbi hoc latè cõprobat. Quod tamẽ vltimum restringe nisi reuocet Princeps ex causa quę publicã vtilitatem respiciat,maximẽ si sint districta in subditum, quã materiã latè videbis explicatam per Felyn. in c. quæ in ecclesiarum, col.viij.& ix.de constitu. Limitatur quarto quando non est explicitè dictum in restitutione vt veniant etiam bona, apposita est tamẽ dictio aliqua prægnans quæ hoc afferat,vt si adsit dictio Plenariè, aut alia consimilis,vt per Fely.in c. inter quatuor,col.vlt.de maio. & obe. Dum tamen dixi suprà quòd pax omnia in pristinum restituit. ita vt quòd bellũ ademit ipsa pax reponat,Roma.vno casu contrariũ dixit,Nam si Pisani & Lucenses erant inuicem alteri apud alteros ex priuilegio ciues,& exoriatur inter eos bellũ, per quod tollitur priuilegium istud, Pax superueniens hanc ciuilitatem non restituet, vt per eum consi.CCCCLIX.in secundo dubio. argumenta ibi videre poteris. Quod etiam dixi suprà fructus bonorum perceptos durante bello non esse in pace restituendos, etiam si oporteat bona restituere.confirmatur per Alber.de Ro.& Saly. in auth. idẽ est de Nestorianis,C.de hære.& per Bal.in d.l.vlti.C.de sen.pas.col. ante

22 pen.versi.item oppo.& videtur. Quærò † quid de nominibus debitorum quæ forte habebant exules in ciuitate,& dic quòd aut fuerũt ab initio extincta,fortè quia prouisum est ita per statuta quòd intereunt omnia eorũ iura & actiones, & proculdubio reuiuiscent per pacem & restitutionem,ita Aegi.in d.deci. DCCXLIIIJ.Aut trãsiuerunt in fiscum, & distinguendum est inter indulgentiam & restitutionem,vt est dictum suprà. Aut fuerunt alijs cessa vel donata qui ea exegerunt, & quæritur an exactor ille & cessionarius teneatur exacta restituere,& pręter ea quæ supra fuerunt dicta quæ

parum aut nihil diferunt ab ista quæstione valde inspici oportet ipsa verba fœderis, sunt enim, vt iam dixi suprà, pro lege habẽda & nisi sint valde ampla & generalia hunc casum non comprehendunt, si verò quęramus an debitor possit iterum exigi; dic quòd cum euenit casus exactionis propter bellum debitor iam erat in mora soluendi, & iterum exigitur, sibi quæ imputet si bis soluit, neque enim fuisset alteri illud nomen addictum si ipse in tempore soluisset vero creditori, non debet igitur eius culpa damno esse alteri, Aut non erat in mora, & erit securus postquam exactus fuit in creditoris iniuriam: hæc latè tractat Afflic. in decis. ccl. quæ incipit Rex Alphonsus, Obstat tamen quod dixit Ioan. And. in add. Spec. in titu. de obliga. & solu. §. nunc aliqua, in addi. quæ incipit secundum Alber. Gal. Ibi enim dicit quòd Homobonus, Doct. Cremonensis disputauit hanc quęstionem. Exorta est guerra inter Cremonenses & Parmenses, commune Cremonæ exegit à suo ciue quod debebat Parmensi, quæritur an sit tutus à suo creditore, & concludit quòd non: allegat l. si seruus plurium, §. j. ff. de lega. j. l. si per imprudentiam, ff. de euic. l. iij. in fi. ff. quod me. cau. & l. nec magistratibus, ff. de iniu. In quibus locis dicitur quòd iniuriosum factum superioris non excusat aduersus tertium: Neque obstat dicit ipse, ius belli, quia isti non sunt veri hostes; Ego contrarium puto verius, Neque enim verum puto illud præsuppositum illius Homoboni, nam, supposito quòd ciuitates illæ tempore belli essent liberæ, habebat vtraque ius belli indicendi, prout dixi suprà in initio operis: Neque est bona illa eius illatio Populus Romanus bellum non indixit, ergo non sunt hostes, Ius enim Romanum bella & hostilitatem non induxit, sed fuerunt dudum ante Romam conditam, introducta de iure gentium, quod dicitur in l. ex hoc iure, ff. de iusti. & iur. vbi Alber. hoc in nostris ter. dicit. Potuit igitur capi quod erat hostile & fisco addici, ius enim belli hoc fert vt latè ostensum est suprà suo loco. Quod † etiam considerabat ille doct. quòd dictæ ciuitates non erant inuicem hostes, propter difinitionem de qua in l. hostes, ff. de cap. & postli. reuer. & in l. hostes, ff. de verbo. significa. sed quòd erant tamen tanquam exteri, ad instar eorum populorum cum quibus neque fœdera neque amicitiæ habentur, propter quod dubitat de sua decis. cum inter exteros illos licitę sint captiuitates, & hoc relinquit ibi indecisum, Hoc videtur mihi absurdius quàm aliud suum pręcedens dictum, Neque enim fieri potest vt duæ ciuitates proximę & coniunctæ tot anteactis seculis nulla cõtraxerint vnquam

24

hospitij,amicitię,Pacis,connubiorũ etiam,fędera,præsertim cum fuerit vtraque Romanorum Colonia; Neque sequitur si inter se dissentiam,siue etiam si ad arma & bellum procedant, etiam si nõ essent inter se hostes,vt ipse præsupponit, quod tamen ego verũ non puto præsuppositа autoritate & iustitia belli, non inquam se-
25 quitur, non sunt hostes, sunt igitur exteri,† sunt enim exteri qui nullo vnquã tempore fuerunt inter se amicitia aut fędere vllo con iuncti,neque bello aut Pace cogniti,vt l.postliminii.§.j. ff. de cap. & postl.re.Quales erant Lusitanis atque Hispanis gentes illę lunga oceani nauigatione.

SVMMARIVM.

1 *Pax an comprehendat Adhærentes contrahentium.*
2 *Pax est stricti iuris sicut transactio.*
3 *Bello indicto an includantur adhærentes, & dicitur quòd non, reprobata contraria opi.Bal.*
4 *Adhærentes variè intelliguntur.*
5 *Adhærentes parum differunt à uasallis.*
6 *Adhærentes qui dicantur.*
7 *Adhærentiam non confert iurisditionem in adhærentem.*
8 *Adhærentes sunt sub protectione,non sub iurisditione*
9 *Adhærentes defendi debent etiam cum armis,& nu.32.*
10 *Adhærentes censentur reseruasse ius Domini sui.*
11 *Vassallus põt alteri domino adhærere si aliter non põt resistere inimicis.*
12 *Adhærens inimico Domini amittit feudum.*
13 *Insignia inimici Domini depingens in castro amittit feudum.*
14 *Famulus contrauenïens paci an faciat dominum suum, incurrere in pœnam pacis violatæ.*
15 *Principalis aliter obligatus quàm Assecla siue adhærens.*
16 *Commodatarius non tenetur de casu fortuito.*
17 *Consilia reuelantes hostibus sunt proditores.*
18 *Præuaricatores an gaudeant beneficio pacis.*
19 *Dux belli non potest facere pacem.*
20 *Damna belli an possint in pace remitti.*
21 *Damna remissa in pace non sunt remissa quo ad Deum.*
22 *Milites rapientes in bello iniusto non excusantur per fędera,quo ad Deum.*
23 *Capta amicis pro tutela, finito bello debent eis restitui.*
24 *Rapta suis etiam amissa cum hostibus,tenentur raptores restituere.*
25 *Castrum uasalli põt dominus munire,debet tñ gratis restituere finito bello.*

59 *Pater pacem facere potest pro filij iniuria.*
60 *Quid ècontra an filius pro facta patri viuenti.*
61 *Abbas pacem facit de iniuria monaci.*
62 *Episcopus pacem facit pro offenso clerico.*
63 *Pacem an faciant syndici pro iniuria ciuitatis.*
64 *Spurius an accuset, an etiam pacem faciat de nece patris.*
65 *Pax an fieri possit ita vt offendens det se in manum offensi ad eius discretionem.*
66 *Discretio & arbitrium quale eo in casu esse debeat.*
67 *Submittens se bonæ gratiæ non potest in personam puniri.*
68 *Idem si se submittat voluntati.*
69 *Aliàs debet reponi in priorem statum.*
70 *Discretio importat arbitrium boni viri.*
71 *Pacem facere partes cogi possunt.*
72 *Papa cogit Principes ad pacem.*
73 *Abolitio facta subditis an comprehendat etiam mediatos, uidelicet, homines subditos vasallo Principis.*
74 *Pax cum restitutione rebellium continet etiam defunctos.*
75 *Si hostes debent ex fœdere decedere de Prouincia relictis castris non extenditur fœdus ad eos qui habent bona iure suo priuato.*
76 *Principis assertioni an sit credendum in tertij præiudicium,*
77 *Rebellis ex assertione Principis cum bonorū confiscatione causa non cognita, an iustè bona recuperet vbi latè examinantur cōsi. Decij. 410. 544*
78 *Instrumentum de crimine fieri non potest.*
79 *Assertio Principis præiudicat cum distinctione vt ibi.*
80 *Notorius Rebellis potest spoliari & exequi absque vlla sententia.*
81 *Dispositio cle. i. de proba. procedit solùm in supremo Principe.*
82 *Vicarius Imperialis minor est Imperatore.*
83 *Impetrans bona Rebellis potest petere vt causa cognita declaretur talis, Et alter potest se opponere, & recipientur vtriusque probationes.*
84 *Rebellis etiam occultus potest impunè occidi. Et post homicidium quæretur de eius iustitia uel iniustitia.*
85 *Fœdera de non recipiendis exulibus an restringantur ad tēpus præsens an verò, contineantur, etiam futuri temporis exules.*
86 *Item an extendantur ad exulem restitutum, & denuò exbannitum.*
87 *Bona alienata de consensu creditoris, & redempta non reuertuntur in priorem hypothecam, & si bona futura sint oppignerata, & ratio ibi dicitur.*
88 *Recedens de licentia creditoris, reuersus reincidit in prius vinculum de non recedendo.*

89 Recomendo uerbum transfert custodiam.
90 Custos exercet ea quæ ad custodiam sunt necessaria.
91 Custos arcis an habeat exercitum Iurisditionis aut Imperij.
92 Capitaneus guardiæ habet concessam modicam coertionem sed grauiora refert ad dominum.
93 Custos arcis amissæ, ad quid obligetur.
94 Custos id quod est esse non desinat.
95 Pene omnes in Principe sunt arbitrariæ.
96 Somnus non excusat etiam quandoque à morte.
97 Custos mercenarius tenetur etiam ex damno fatali.
98 Custos substituens alium, qui amittit castrum excusatur si substituit nobilem non alids.
99 Custodia aduersus vim parum proficit.
100 Culpa precedens casum non excusat.
101 Custos non obligatur ad impossibile, & nu. 102. in fi. & nu. 109.
102 Custos tenetur etiam de vi, quando accepit custodiam tempore belli.
103 Custos stipendiarius tenetur de damnis fatalibus.
104 Custos arcis etiam furtiuæ debet eam restituere ei à quo accepit, non vero domino, etiam si Papa aliud iuberet.
105 Dedentes arces malè faciunt pecuniam accipiendo etiam cùm non possunt resistere.
106 Castellanus neque verba faciat de deditione.
107 Castelliani fideiussor tenetur ad quanti interest, non ad penam conuentam.
108 Item neque tenetur si is arcem prodidit saltem corporalem.
109 Præfectus præsidio qui patitur hostes prædari cum possit prohibere grauiter punitur.
110 Castellani ad sonum tubæ fugere non debent.
111 Pace facta, alteri occidunt vnum ex alijs, & domum eius expoliant, an duplex pœna conuentionalis committatur distingue.
112 Pax est unica, non tot Paces quot personæ.
113 Furtum non fit iacenti hæreditati.
114 Hæreditati iacenti, vis, & clamdestinitas inferri potest etiam si non furtũ
115 Item & datur aquilia pro damno dato, ea iacente.
116 Ratio autem cur furti actio non datur, etiam adita hæreditate datur ibi præter alios.
117 Intellectus nouus ad legem si homo, ff. de usucap.
118 Qui tenetur de pœna pacis fractæ an teneatur pena opem præstantis.
119 Quis non potest esse ex eodem facto principalis, & accessorius.
120 Delicta plura quando confundantur.
121 Præstans opem duobus tenetur tantum de vno auxilio.

121 *Ignorantia aliquando excusat crimen.*
123 *Animus & intentio quando attendatur in delictis remissiuè.*
124 *Iniuria debet statim ad animum reuocare.*
125 *Iniuria præsumitur remissa si sequantur signa reconciliationis.*
126 *Signa reconciliationis quæ sint.*
127 *Confessio pęnitentialis an arguat ad remissionem iniuriæ.*
128 *Duellum est à iure improbatum.*
129 *Duellum est furia contra omnem humanitatem.*
130 *Duellum debet esse vltimum refugium.*
131 *Duellum ex generali consuetudine non est illicitum.*
132 *Duellum etiam pro innocentia defendenda est exosum legibus.*
133 *Consuetudo non excusat duellantes.*
134 *Signa reconciliationis debent esse certa & concludentia.*
135 *Equiuoca probatio non prodest.*
136 *Lex filio, ff. de libe. præte. declarata aliter quàm ab alijs Doc.*
137 *Adoptio naturalis filij, & emancipati ac exhæredati non tollit ipsam exhæredationem, rationem uide ibi.*

Pacis fędera ad quos extendantur, Titulus II.

1 QVAERO, † etiam facta pace inter ipsos Principales belli auctores, puta inter hos potentisſi. Reges Hiſpaniarũ, & Galliæ, an extendatur ad eorũ ſubditos, Adhærẽtes, amicos fœderatos? & quòd ad fœderatos nõ extendatur no. Gem. & Fran. in c. ad apoſtolicę, in prin. de re iu. in vj. Idẽ dixit Panor. in c. j. de poſtul. præla. in viii. col. ver. ex prædictis, Alex. contrarium tenet in l. ſi conuenerit. §. ſi nuda, in prima add. ad Bar. in fi. ff. de pig. ac. allegat, d. c. j. de poſtu. præla. & Inno. ac Io. An. in d. c. ad apoſtolicę Ang. verò, in l. quæ religioſis, ff. de rei ven. diſtinguit aut verba pacis ſunt concepta in rem, & includunt Adhærentes, aut in perſonam, & non includunt maximè ſi ſit adiecta ſtipulatio, cuius eſt vis ne paciatur extenſionem, Niſi hoc vltimo caſu vbi adhærentes non contineantur non poſsit aliter eſſe conſultum principali, Sed, & Bald. in d. conſi. cxcv. laudare vos, libro ij. in iiij. colum.
2 verſicu. Sed vt dictum eſt, dicit † quòd pax ipſa eſt ſtricti iuris velut contractus tranſactionis, & proptereà infert quòd obmiſſum debet haberi pro omiſſo, Tutius eſt ergo clarè paciſci.

ſci.& de eis claram,& expreſſam mentionem facere quod Angel. dixit in d.l.quę religioſis, & colligitur ex dictis Innoc. in d.capitu.j. prout refert ibi Panor. dum commendat fidem ſedis Apoſtolicæ quæ non conſueuit pacem facere neque tractare niſi comprehendantur Adhærentes ſui,infertque ibi quòd malè faciunt,& infideliter qui eos non includunt. Vidimus tamen anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto pacem factam inter Carolum Imperatorem & Franciſcum Franciæ Regem in qua non fuit incluſus Henricus Britaniæ Rex tunc fœderatus Caroli, ſed vt erat Cæſar Conſtantis fidei credendum eſt factum id fuiſſe conſentiente Henrico fortè etiam vterque Rex erat Principalis in bello,& vterque ſuis auſpicijs Galliæ bellum indixerat,Et vide quæ dixi ſuprà tit.In quos fideicõmiſſo,& denunciatio belli exerce. num. 3. Et ſecundum ſupraſcripta valde dubium redditur dictum Bal.in l.ij.col.xiij.verſi.& no.quòd quando aliquis diffidatur C.de ſerui.tit.generali vbi concludit † quòd cum Principi bellum indicitur cenſetur etiam indictum contra omnes eius complices,& auxiliantes,quod ſimpliciter, more ſuo, refert, & ſequitur Iac.à Santo Geor.in ſua inueſt.in tit.de adhęren.nu. 14. Nam cum non comprehendantur in pace, quod eſt factum fauorabile, & latè intelligendum,multo minus extendetur vt eos comprehendat factum odioſum † Poſſet fortè non abſurdè diſtingui inter adhęrẽtes de quibus loquitur Fely.in rub.de treu.& pa.nu. 11.qui aſsiſtunt principali ope,conſilio,& voluntate quales ſunt familiares,& domeſtici,quibus ipſa nominis etymologia& proprietas aſſiſtit eo quòd illi adhęreant,& quaſi illo fulciantur, & ſubſtentur; ad quod facit illud,mihi autem adhęrere Deo bonum eſt,& alibi, Adhæſit anima mea poſt te,& iſtos rationabile eſt dicere comprehendi tam in bello quàm etiam in pace.Et fortè idem in perpetuò fœderatis & adhærentibus de quibus loquitur tex. in l. non dubito,ff.de capti.& poſtli.reuer.quales ſunt ij,qui de feudis ſuis faciũt adhęrentias,maioribus Dominis & Principibus, † qui licet nõ efficiantur eorum ſubditi neque vaſalli, parum tamen ab eis differunt & inter adhærentes æquales, auctoritate ſaltem, & libertatem,& tunc crederem eos non comprehendi cum ſint digni ſpeciali nota,argumento l.item apud Labeonem.§.hoc edictum,ff. de iniu. Et cum ſint multi æquè Principales, etiam ſi vnus eximatur alter non liberatur & eſt etiam arg.tex.in l.vlti.ff.de duo.re.quam l.ad conſimilem quęſtionem inducit Bar. ibi in ij. q. de pluribus qui ſimul fecerunt pacem & promiſerunt ſub pœna non offendere,

re,an pœna commiſſa ex contrauentione vnius committatur contra omnes illius partis,quod etiam Bar.tractat in autĉ.hoc ita in
6 xiij.q.C.eo.tit.de quo dicam aliquid infra. Qui verò † dicantur adhęrentes declarat Ang.in auc.de hęre.& fal.in princi. in ij.col. verſi.ex hoc no.vbi etiam loquitur de ſequacibus,participibus attinentibus,& caporali,ſunt etiam remiſsiones de hoc apud Fely.in c.olim,el.ij.col.ij.in fi.verſi. no. ibi in eos adhærentes de cauſa vbi allegando Ang. dicit quòd adhęrentes ſunt ſubditi quod debet intelligi ſecundum primum modum ſuprà per me dictum. De his etiam loquitur Fely. in rub. de treug. & pa. in v.declaratione vbi etiam dicit quòd faciens pacem debet promittere de familiaribus,ſocialibus,adhęrentibus,& cęteris conſimilibus, vbi etiam dixit Bal.in l.j.verſi.vj.operatur C.de epiſco. & cler. dixit etiã Bar. in l.j.C.ſi rector prouin.quòd ſi fiat pax pro complicibus, & participibus continebuntur etiam filij, nepotes, & propinqui, Item & conſiliarij,ac domeſtici vnde,& dixit Bal.in l.j.in v.not.C.de rap. virgi. quòd iniuria facta vni, cenſetur facta toti conſanguinitati & caſatę. Verum vt materia iſta adhęrentium magis innoteſcat.
7 Notandum eſt primò quòd regulariter ex huiuſmodi † adhærentia nulla confertur iuriſdictio in eum cui quis adhæret ita Bal. in conſi.ᴅvj.in tres marchiones lib.v.And. Sic. quem vocant Barba. in conſi.xj.Illud afferam in medium,ſub nu.31.in fi.lib.ij.vbi dicit
8 † quòd non ſunt ſub illius dominio cui adhærent, Sed ſub eius protectione,allegat tex.vbi optimè probatur in c.recipimus,in fi.
9 de priui. † Et dicit quòd debet eos defendere etiam cum armis ſi oporteat vt per Bal.in prima conſti.fforum.in princi. nu. 7. quod tamen intellige, & reſtringe ſi iniuſti opprimantur iuxta Glo. in d.c.recepimus,& Barba. in d. conſi.xj.numero 32. circa medium,
10 vbi dicit aliud not. † quòd in dubio is qui adhæret cenſetur reſeruaſſe ius ſuperioris, & domini ſui quod prius dixerat ſub numero 15.& rurſum nu.35.in fi.& ſub nume 42.verſic.ſtat ergo vera concluſio,Dicit tamen Bal.in d.conſi.ᴅvj.quòd ſi conſtet,quòd fœderatus vel adhærens voluit ſubijci, ſibi præiudicat, Diſtinguit tamen quia aut talis ſubmiſsio accedit contractui innominato, & non erit locus pœnitentiæ aut eſt ſimpliciter facta vel eſt ſimplex prorogatio & tũc ſecus,quod latius ibi videbis in fi.cõſilij. Di-
11 xit etiã Bru.in cõſ.lxxxvj.dubitatur an Regis Maieſtas † quòd vaſallus Imperatoris etiam ſine eius licentia poteſt facere adhærentiam,& ligam,ſeu confęderationem cum Rege quando habet vicinos potentes,quibus non poſſet reſiſtere,& Imperator longè abeſt,

neque

neque ei poteſt commodè ſubuenire allegat Bar.in extrauag.qui ſint reb.& Bal.in c.j.de iudicijs,& etiam ipſe dicit quòd hæc confederatio non inducit ſuperioritatem aut ſubiectionem,ibi etiam dicit quòd ſi vnus ex adhęrentibus expellat alium poterit Rex de eo ſe intromittere vrbanè tamen,& expulſos reſtituere ac defendere.Imò etiam cum armis,& allegat Ray. ff. de re mil.l. non omnes. Additque poſtremo quòd ſi per mille annos alter ex fœderatis alium non requireret ad defenſionem quia caſus non euenit, non eſt propterea decurſa pręſcriptio. Dicit etiam Barba.in d.conſ. 12 xi.nume.19. † quòd ſi quis adhærentiam faciat cum inimico domini ſui perdit ipſo iure feudum, quia eo ipſo præſumitur proditor,Quod & dixit verum eſſe etiam ſi inimicitia adhuc erat velata,& latens,erat tamen in procinctu erūpendi. Allegat Bal. in c. i. qui.mo.feu.amit. quam materiam latè videbis apud Cur. in trac. 13 feu.in iiii.par.principali q.xv. † De eo etiam qui adhæſit inimico Domini ſui,& depingi fecit eius inſignia, & arma ſuprà ſuum caſtrum quòd ſit feudo priuandus dixit Sozi.in conſ.lxxxvii.ſub nu. 14 21. lib. iii. An autem † facta pace inter priuatos ſi famuli inter ſe alteri contra alteros rixentur dicatur contrauentum paci per Dominos,videndus eſt Bar.in l.i.§.familiæ,ff.de publica.& in l.ne quid,de incen.rui.naufra.& diſtinguendum videtur,aut peccat famulus circa ea in quibus erat à domino præpoſitus, & eum obligat,aut in extraneis & non obligat. In hoc tamen de pace cenſerē Dn̄m teneri exhibere famulū, vt per Bar.in l.i.ff.ad l.Iul.rep.dum dicit quòd eum exhibendo liberatur. Aliàs vix vt puto excuſaretur,niſi oſtenderet nouam exortam cauſam rixæ,quod infra latius proſequar;quamuis dicat Bal.in l.ad inuidiam C.quod me. cauſa, quòd non preſumitur factum de ſcientia Domini,verum propter pœnalem ſtipulationem quæ ſolet paci apponi crederem Dominum indiſtinctè obligari ad pœnam. Poteſt autem (vt id obiter 15 dicam) † longè referre an quis tanquam principalis, ſiue vt vocant, Caporalis interuenerit facto an verò vti aſſecla ſiue ſequax atque adhærens, maximè in caſu cum alicui damnum eſt iniuria datum,quod propterea ſarciendum venit,qui enim, vti aſſecla acceſſit tenetur de facto ſuo dumtaxat,Qui verò alios coegit, & conuocauit tenetur in ſolidum,& de facto omnium;Ita Bar.in l.ii.§. ſi quis non hominem,C.vi bon.rapto.vbi infert ad caſum cuiusdam Comitis Alberti qui opem tulit exulibus Bononienſibus,cuius comitis fecit etiam mentionem Bal.in l.i.col.iiii.verſi.ſed quęro qui dicantur principales, C. de ſer. fug. vbi tamen infert quòd dictus

Comes tenebitur de facto omnium quos secum duxit, vnde, vides quòd diuerso respectu vnus atque idẽ potest considerari vti principalis & vti assecla, quàm ẽt materiã latè Alex. prosequitur in cõsi. ciij. li. j. vbi etiam declarat quis dicatur caporalis, & qualiter obligetur. tenentur ẽt isti principales ad aliud, nã si conuocatis à se dãni aliquid contingat debent illud satisfacere, nisi factum erat illicitum, quod & dixi supra alio in loco, ita Bart. in l. quoniam multa facinora, C. ad l. Iul. de vi. quod latè tractat An. de Bu. in c. olim, el j. col. vj. versi. venio ad sextum quæsitum de resti. spo. vbi etiam dicit vocatis ad iustum bellum damna non refici per vocantem, quãdo ipsi sponte secuti sunt eum. Puta propter pietatem, comitatem, vel affinitatem, vel nisi eum secuti sint ex debito, cum ad id tene-
16 rentur, Ibique addit Anto. † vnum quod idiotis & vulgaribus videbitur iniustum, quòd si ego commodaui equum vel quid aliud Ituro ad prælium vel ad aliud periculum, si illum amittat non tenetur illum mihi satisfacere, quia de natura huius contractus est vt casus in re commodata superueniens, citra culpam suscipientis, cedat damno comodantis, qui debuit cogitare hoc euenire posse, Ego tamen cum equum ita ab amico commodato accepissem, isque in regressum captus fuisset ab hostibus famulo commodantis, quem mecum miserat vt eum reduceret, persolui ei pretium, ne daretur occasio detractioni, & quia multa licent vt ait Apostolus, quę tamen non expediunt, qui tamen iure vti vellet iniuriam nullam infert. Quod verò supra dictum est ex Bal. pacem factam pro se, & adhærentibus ac cõplicibus ẽt attinentes, & propinquos cõprehendere videtur habere contradictorẽ Bart. & multos alios qui in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, de ver. ob. dixit quòd qui offendit fratrẽ eius, cũ quo pacẽ fecit nõ tenetur pęna pacis violatæ seu fractæ, Distinguendũ & tamen, latè an strictè pax cõclusa sit, si enim strictè, & simpliciter fiat, non egreditur personas contrahentes, & procedit dictũ Bar. Nisi ex vetere odio constaret offensum fratrẽ quod tamen Alex. neq; alij, in d. §. Chysogonus nõ tangunt, & infra suo loco tractabitur, aliàs verò si verba sint latè concepta vera est aliorum opinio. Qui verò plura de adhęrentibus volet scire videat Iac. à S. Geor. in d. trac. de adhæ. vbi iter cętera quæ colligit ex aliorum scriptis vnũ tractat, quòd in seq. quæstione latius inuestigare constitui, cum sit factum his nostris bellicis temporibus & conueniens, & frequentatum, multi enim siue vt rem augerent, siue vt tuto domi essent, & rebus suis consulerent dum essent masculini (vt grammatici loquuntur) generis elegerunt esse generis promiscui.

17 Quæro igitur † quidam nobilis Cæfareæ partis Incolatu,corpo re & iuramento feudali,more præuaricatorum,qui ex vtraque par te confiſtunt,imò ex altera vt dicitur in l.j.ff.de præuarica.& qui prodita fuorum cauſa diuerſam partem adiuuāt,vt in l.athletas.§. prçuaricator.ff.de his qui,no.infa.& de quibus dicitur,in c.j.q.iii. diſt.cum corpore nobiſcum eſſe videantur mente tamen atq; ani mo contra nos ſunt,multoque ſunt nequiores hoſtes quām qui fo- ris ſunt,De quibus etiam loquitur,tex.in c.j.verſic. Item præcepit Dominus.xiij.q.j.mus in pera,ſerpens in gremio,ignis in ſinu,ſuos remunerant hoſpites,cū nihil proſit corpore domi eſſe,ſi quis men te alienus,atque exterus aut hoſtis ſit vt dicitur,in l.nihil intereſt, ff.de capti.& poſtli.re.Hos verò proditores vocat,Bald.in c.j.col. vj.verſi.de proditore,qui.bo.feu. amit. reuelator inquit ſecretorū proditor eſt.Infames etiam hos eſſe probat, d.§.Itē præuaricator, Hos etiam infideles,& rebelles dicit Barto.in trac. qui ſint reb.in verſi,rebellis,verſi.quædam eſt infidelitas,& verſi.Item no.Quod vſque adeò in comperto eſt,vt ſua ipſorum cōſcientia vt arbitror nequeant excuſari , Hic inquam nobilis,verè inquam , & nobilis, & notabilis,quando;& ignominioſa eſt ēt notio,De qua Catullus.

Quid eſt,qualibet eſſe notus optas?

18 Hic igitur † durante bello conſilio , & relatione ac monitis fauit hoſtibus quantum potuit detecto facinore poſt ſecutam pacem vt carcerem,& pœnam facinoris huius euadat allegat fœdera quibus generaliter cauetur parci rebellibus vtriuſque partis , & fautori- bus ac ſequacibus an prodeſſe valeat hæc excuſatio? Hunc caſum conſultus in factu Ang. latè diſcutit,in conſi. cclvij. quod incipit inter capitula pacis, concludens illum comprçhendi in fœdere cū verè ſit ex adhærentibus hoſtium quod magno facinore compro- batum eſt,cùm propriam proderet Patriam,& per alia multa argu menta quibus vtitur,Ego in primis inſpicienda puto capitula fœ deris quod iam multoties dixi , latè enim adeò poſſent eſſe conce ptas vt hunc caſum continerent,Aliàs verò vbi in verbis poſſet eſ- ſe ambiguitas non putarem errare Iudicem,qui tantum crimen in ultum non fineret , Nam & in re dubia contra eum fit interpreta- tio qui ſe fundat ex ſcriptura iuxta , vulg.l.veteribus. ff.de pac. & l.Labeo.ff.de contrahen.emp.& quia cum certum & inexcuſabile ſit crimen , etiam in re in iure ambigua , fauorabilius eſt publico proſpicere commodo,quod etiam in pçnis poteſt fieri,vt per Dy. in reg.odia de reg.iu.in vj. Caueant igitur omnes à tanto ſcele- re,& præſertim nobiles , quos magis decent boni & ſancti mores,

ne rem

ne rem omnem, famam, vitam, animam denique ipſam ponant in diſcrimine, cum neque hoc ſit licitum apud Deum neque impunitum apud homines. Imò cùm & progeniem, & totam agnationem infamet, quando & in eis paterna crimina metuuntur digniq́ue videntur qui paterno mereantur perire ſupplicio, vt l.quiſquis. §.j. C.ad l.Iu.maieſ. Quod Cicer. ipſe ne credamus Imperiale culmen pœnę accerbitate ſibi voluiſſe proſpicere, magna ratione inductū dicit in epiſtola ad M. Brutum inter familiares, Præclarè hoc inquit legibus comparatum eſt vt caritas liberorum amiciores parẽ
19 tes redderet Reipublicæ. Quæro etiam † an Duci Belli, quẽ hodie Capitaneum generalem vocant, liceat pacem facere? & iam, ſupra reſpondi dum de poteſtate eius in faciendis inducijs diſtinxi, Dic ergo vt ibi. quia ſi non eſt ipſe Princeps, aut non habet ab eo ſpeciale mandatum, non poteſt pacem facere, neque cõtinetur ſub generali mandato, vt l.mandato generali, ff.de procu. ita volunt in ſpecie Bar. Ang. & alij, in l.conuentionem. ff.de pac. Item quæro
20 † an Princeps, vel Ciuitas libera faciens pacem poſsit ex pacto remittere reſtitutionem damnorum ſuis ciuibus, & ſubditis illatorum, Bal. in l.ſi domus. ff.de ſerui. vrba. præ. allegat Hoſt. in ſum. dicentem quòd non poteſt, niſi populus, & damnũ paſsi conſentiant. quod etiam ſequi videtur Panor. in c.quanto, in iiij. no. de iureiu. Et quamuis iſtud ſit regulariter verum ſecus tamẽ ſi Princeps hoc faciat ex cauſa quę publicam vtilitatem reſpiciat, vt hoc ipſo caſu cum ſit pro bono pacis, ita no. dicit Deci. conſi. DXX. nu.4. & ſequẽ. vbi multa allegat pro confirmatione, & dicit quòd hęc opi. eſt cõmunis à qua nemo diſentit, At Io. Lupi, in trac. de bello, in §.rogo bonæ dicit quòd ſi pax aliter fieri non poteſt ferendum eſt quod facit Princeps remittendo damna, quamuis enim valde præiudicet in hoc ſubditis, magno tamen viciſsim afficit eos beneficio dũ pacem eis conficit, quod ſatis eſt conſonum aliorum dictis ſola igitur relinquitur quæſtio voluntatis, quod reſoluitur ex verbis fœ-
21 deris. Sed an † is qui damnum intulit ſit tutus in conſcientia &
22 apud Deum ex huiuſmodi remiſsione, & fœdere, & loquor † tã de ipſo Principe qui fecit bellum, quàm de militibus eius, & ſiue quis bellum iniuſtè inferat, ſiue iuſtè, ſibi illatum iniuſtè defendat concludunt Doct. non eſſe eos tutos, ita concludit præfatus Lupi, in d. tracta. de bello loco ſupra allegato & Apertius Ange. de Claua. in ſua ſumm. in verſi. bellum. §.xiiij. vbi tenet quòd non poteſt Princeps qui iniuſtum fecit bellum remittere damna, etiam ſuorũ ſubditorũ, quod facit ad præcedentẽ quęſtionẽ, quia pauperes ſubditi

non ſunt in culpa,etiam ſi bellum ſit iniuſtum quia ducuntur velut pecudes per paſtorem quocunque volunt rectores,& Duces,Neque hoc repugnat his quæ dixi ſupra ſi bellum ſit iuſtum licere deprædari contrarios ſubditos, hoc enim licèt excuſet hoſtes, quia iuſtè faciunt vt ibi,non tamen excuſat Principem iniuſtè reſiſtentem, & cauſam damno ſuorum afferentem vt hic, Multo ergo minus erit ſecurus à damnis illatis per ſuos milites aduerſæ parti, quidquid dicatur in fœdere & capitulis pacis, Et huc pertinet, quod dixit Barba.in conſi.xxxviij.colum.iij. lib.j. allegando Pet. de Ancha.in c.ad apoſtolicæ,de re iu. & in reg. peccati venia, de regu.iur.in vj. quòd eſto quòd ciuitates ex fœdere pepigerint ne fiat ius pro inuicem ablatis,non erunt tamen tuti raptores in conſcientia imò & poterit vt ipſe dicit, dominus rei ablatæ condicere eam,non obſtante fędere,Quod fortè erit reſtringendum ad id quod proximè dicam,in verſic.vnum tamen, vel fortè poteſt ſimpliciter dici, quòd etiam fœdere non obſtante cùm tractetur de materia peccati, recurri poterit ad iudicem eccleſiaſticum,vtendo euangelica illa monitione de qua latè Can. tractant, in capit. nouit,extra de iudi.in Principe verò ex cuius parte erat iuſtitia Belli, dicit Angel. quòd ſi aliter non poteſt pacem conſequi niſi remittat offenſas, & damna excuſatur quo ad Deum ſi damno afficit ſuos populos,poſtque cogitur ſic facere,Neque tamen hoc pactum vt dixi, proderit aduerſario Principi quo ad Deum neque eius ſequacibus, cum non poſsit Princeps abſque cauſa relaxare ea quæ ſunt iuris Diuini, prout eſt præceptum, Ne furtum facias, ſub quo proculdubio rapina continetur quod eſt improbius furtum, & omnis illicita vſurpatio vt dicitur in ea ſum. in verſicul. furtum. §. xxxiiij. Caueant igitur Principes ne bellum leui ex cauſa ſuſcipiant,ne ve ex iniuſta,Et ſi enim ſoluti ſint legibus,non ſunt tamen ſoluti Deo, & quamuis habeant ſæpè pernicioſos conſultores ad latus,& tam eccleſiaſticos,quàm laicos,qui vel adulatione vel metu omnia ad nutum eorum loquuntur, & confingunt ac expiſcantur iuſtificationes ex parte ſua vt videantur iuſtè moueri, de quibus verè dici poteſt quærentes excuſationes in peccatis vtantur Reges, vtantur Principes boni, intellectu, & prudentia ſua & ſcrutentur ſua met corda, quia in eis inuenient recta conſilia, & veritatem ac iuſtitiam belli. Caueant etiam milites, & præſertim voluntarij qui ſolo ſtipendio incitantur, nullam enim ſunt habituri excuſationem apud Deum pro damnis quæ inferunt ſiue populo, ſuę partis. Siue etiam partis hoſtilis

ſtilis, quod dixi ſupra titulo. an ſemper parendum ſit princip. ad mili. vo. numero 4. Vnum tamen dixit Afflict. in hac materia remiſsionis damnorum quod non eſt ſilentio prætermittendum, & videlicet quod ſupradicta concluſio procedit in pace generali, & quæ fit cum aduerſario ſui iuris & libero, ſecus ſi cum ſubdito: vt ſi Rex Franciæ moueat bellum Duci Borboni, hoc enim caſu non poteſt Rex in fœdere & pace remittere Duci, & ſuis damna quæ intulit ſubditis Regni, niſi velit eis Rex de ſuo ſatisfacere, Ita ipſe in vſi.feu.in titu.de cap.qui cu. ven.capit.j.§.ſimiliter, numero 25.& fortè potiſsima huius dicti ratio in hoc conſiſtit, quia cum poſsit Rex veriſsimiliter ſuum cogere vaſallum vt damna iſta reſarciat, nulla ſubeſt neceſsitas publici boni, quæ ſuadeat remitti damna illata, fortè tamen etiam hoc caſu diſtinguendum eſſet, vt in alio ſuperiore, an poſſet commodè, Rex pacem facere abſque iſta remiſsione an non. Ipſe tamen Afflic.ſimpliciter loquitur, & nihil horum dicit, Allegat etiam quædam conſilia Alexan. quæ ego non inuenio, fortè quia liber meus, eſt corruptus. Aliud poſtremo, no. ad hanc reſtitutionis raptorum materiam quod dixit Bald. in l. vlti. C. de conditio. ob tur.

23 cauſam † quòd ciuitates quæ tempore belli inuadunt caſtra, quæ nolunt poſteà reſtituere, niſi accepta pecunia turpiter eam accipiunt, & poteſt pecunia illa ab eis condici, etiam capitulis ſubſequutę pacis non obſtantibus, & credo quòd loquatur de caſtris captis alijsquam hoſtibus, nam capta ex hoſtibus præſuppoſita belli iuſtitia conceſſum eſt omni iure retinere tam diuino, quàm gentium, vt eſt ſupra ſuo loco dictum, Additque ibi Bald. idem eſſe in iſtis latrunculis, & prædonibus quos ipſi Maſcalzones vocat, qui

24 nolunt prædam reſtituere, niſi accepto pretio† Idem quoque dicit in Sacomanis qui ſunt iſti famuli militi qui capiunt & furãtur alieno boues & alius eis extorquet etiam ſi ſint hoſtes qui extorqueãt quod teneantur nihilominus eos ſatisfacere domino cuius erant, poſſuntque puniri de furto, & abiegatu, quod omninò procedit ẽt in militibus, qui vim ſuam non debent conuertere ab hoſtibus in ſuos, vt dicitur, in l. etiã, C. loca. quod tamẽ diebus noſtris frequentiſsime fit, atque impunè. Quod verò dixi ſupra proximè, quòd caſtra capta ſuis ſunt Dominis reſtituenda abſque pretio, dic eſſe verũ ẽt ſi Princeps, vel ciuitas magnã in eo muniẽdo feciſſet impẽſam, quod vtiq; põt facere tã in re feudali, & quę ſit ſua pro directo iure, quàm etiam in ea quæ pleniſsimo iure ad ſubditum ſpectet vt eſt textus. in l. ſi ita legatus. §. Dominus, ff. de vſu. & habi. vbi

Albe.

Albe.no.& Bal.in c.j.§.quid ergo,de inuesti.de re alie.fac. vbi dicit quòd Dominus custodiri faciet hoc casu castrũ non eiecto vasallo,& nullo malo ingenio, quod est dicere non esse confingendã necessitatem si verè non subest,neque sumendam occasionem pro causa,quod quandoque faciunt ministri Principum.Hoc idem tractat Bal.in l.si in aliquam,versi. extra quæro,ff.de offi.procon.& lega. vbi etiam dicit quòd nullam repetit impensam à domino rei seu vasallo,cum sui ipsius intuitu & commodo ac bono publico eã fecerit,Neque debet mirum videri quòd castrum vel alia res priuati possit ex causa vtilitatis, publicæ vsurpari, & muniri quando hoc etiam de ecclesia ipsa fieri posse tenuerunt Pe.& Cy.prout refert Bal.in l.ij.C.de sum.Tri.quod latius tractaui supra suo loco.

Aliud etiam no.quod valde pertinet ad conclusionem factam supra quòd possint damna remitti ex fœdere, quòd si facta sit pax, & remissa sunt inuicem damna iniuriæ,& interesse cum pacto solẽni de vltra non petendo, poterit nihilominus vendicari castrum indebitè occupatum , quia suprascriptum pactum rei vendicationem non continet,ita Alex.in consi.clxviij.requisitus vt breuibus dicam,lib.ij.Caue tamen quia loquitur in castro ante bellum indebitè occupato, sed si esset occupatũ in bello essetque inter eos qui auctoritatem habeant belli faciendi,& iustè moti fuissent, crederem non posse castrum vendicari,tum propter ius gentium, & belli,tum,& propter fœdera quæ si non excludunt vendicationem eã tamen non includunt, nisi esset castrum hominis priuati captum fortè quia erat alterius partis,vt sæpè contingit his nostris bellis, tunc enim absolutè verum esset quod Alex.dixit.De quo etiam supra est habitus sermo alio loco. Quæro insuper † an facta pace liceat principi construere castella,& munire loca quæ habet in limitrophis,& confinibus alterius cum quo facta est in suo tamen,& Bar.in Rub.C.de metha.li.xij.videtur concludere quòd non.videtur tamen loqui in casu cum ita erat ex fœdere conuentum,quo casu res est clara.Bal.verò,qui nihil reliquit intactum,latè hoc examinat in consi.cxcv.laudare vos,iam bis supra allegato,in ii.li.Ibi enim, secuta pace inter Ducem Mediolani,& Duces Ferrariæ,& Mantuæ qua cautũ erat neutrã partẽ innaturam externos transitu pontibus,armis,equis ,commeatu neq; aliis eiusmodi,Mantuanus seu Ferrariensis fecerat Pontẽ supra Padũ,Mediolanensis verò diuertebat eius aquã,& cõstruebat quoddã fortilitiũ,quærit Ibi Bal. an,& quis ex eis dicatur cõtrauenire cõuentis,& more suo subtiliter loqtur,& multa pulchra dicit in materia,cõclusio sua est quod

Castellũ possit cõstrui,& muniri,& flumẽ ipsũ auerti,& dicit quòd ita videmus de cõsuetudine obseruari,quia Rex Franciæ construit castella in cõfinibus Regis Angliæ,& èconuerso,Idẽ facit Rex Angliæ; Habebat enim eo tempore Rex Angliæ in continenti, & citra mare prouincias, & oppida, quæ successu temporis effecta sunt ditionis Franciæ, prout, & nouissimè reuersus est sub potestate eius Ieius portus antiquis dictus, qui hodie vulgo dicitur Cales, & subiũgit ibi Bal.quòd hoc faciũt omnes Domini mũdi,quia vnusquisque potest,inquit,se in territorio suo præmunire,& non dicetur hoc propterea facere ad emulationem,sed ad cautelam, & defensionem:Hoc tamen,vt ego puto,apparebit ex circumstantijs:& considerata qualitate personarum, & rerum. Nam si debilior, & impotentior Princeps muniat loca aliqua in confinibus potentioris,verisimilius est quòd id faciat vt sit tutior quàm vt sit audacior in inuasione, quod fortius crederem dicendum si iam passus esset occupationem & damna ab eodem Principe. Prudentis enim esset ad futuros casus respicere,& ex præteritis futura pensare;Insuper aliud est, Dicit Bal. quòd quid sit in potentia nocendi, aliud quòd sit in actu,Primo enim casu nihil fit contra pacem, sicut in simili posthumus, inquit, testamentum non rumpit antequam nascatur, esto quod sit in potentia nascendi,quia potentia priusquã ad actum perducatur similis est conditioni pendenti,Imò etiam si esset,inquit,in actu nocendi, si non noceatur, non dicetur contra pacem fieri, si hic casus non sit expressus;nihil aliud enim est, ait, pax,quàm ipsa pacis capitula;Additque ibi quòd duplex est pax, vna quæ considerat præterita, altera quæ futura, & successiua; & hæc secunda requirit perseuerantiam tranquilitatis, ne recidiuis 27 iniurijs,iterum ad arma procedatur. Et noua † causa exoriens, & quæ non dependet à primis causis , non pertinet ad pacis violationem,sicut non facit aduersus transactionem aut sententiam qui agit ex nouo Iure superuento; quia pax est stricti Iuris, Prout neque per iudiciales controuersias violatur pax,siue sit publica, siue 28 priuata. Neque etiam † leui ex causa, neque etiam ex graui suspicione,nisi ad actum sit perducta,arg.c.j.§.si quis enim,qui. cau. feu.amit. Additque Bal.quòd si nouus & inopinatus casus superueniat cui pro bono publico oporteat prouideri,potest illi occuri,& remedio vti, neque tamen dicetur propterea paci contrauentum, 29 etiam si ei consecutiuè repugnet non tamen principaliter; † Item addit quòd non infringit pacem is qui aufert lucrum quod alteri ex suo proueniebat,maximè si non fiat ad emulationẽ sed ex causa

necessaria.

necessaria. Distinguit etiam ibi causas, quæ belli occasionem præbuerant, nam si ex personali offensa processerant non rumpitur pax nisi ex consimili offensa, cum pax & bellum sint correlatiua: sed si offensæ præcesserant & personales, & reales, pax omnia continebit, & qui in altero violat contrafacit omnibus, si tamen actus sit retro similis cæteris. Concludit postremò ibi Bal. quòd subtilitates & disputationes circa ista sunt periculosæ, & lites verius quàm leges, & propterea hortatur vt omnis belli occasio pręcidantur, quia pax debet esse sine insidijs, vt ibi in fi. consi. ex quibus soluitur quęstio proposita. Adde etiam quòd quando ex pacis fœdere castra vel alia loca capta in bello sunt restituenda, debent restitui bona fide, Ita vt is cui restituuntur possidere ea tuto, & securè possit ab ipso qui prius inuaserat, vnde nõ liceret ei in ipsius castri vel loci proximo loco, etiam ad se spectante, construere alium locum munitum, quia non diceretur restituere bona fide. Ita Bar. in l. ratio. §. j. ff. de ac. emp. & eum allegat, & sequitur Bal. in l. vlti. vers. sed pone quidam nobilis, C. de pac. inter emp. & ven. vterque allegat, c. Pisanis, extra de resti. spo. qui est tex. no. in hoc
30 proposito, & ibi planè tractatur hęc materia. Et sicut ipse † Princeps paciscens non potest ista noua castra construere aut iam constructa tenere, ita neque poterit eius successor, Ita Ro. consi. lij. in quæstione magnificorum, post medium, Et ibi circa fi. soluit obiectum quòd fieri potest quòd liceat in suo facere quod libet, neque enim licet ad emulationem, quę, vt ibi dicit in dubio præsumitur, nisi necessaria sint ad custodiam, vt ibi, & quòd successor teneatur promissa prædecessoris seruare confirmat plenius Idem Ro. in con
31 sil. cxvj. visis necessarijs circa fin. An verò possit † Princeps pro bono pacis vasallum suum cedere alij Principi, puta ei cum quo bellũ gessit, Io. Neuiza. inter consi. Bru. consi. xij. col. xxj. dicit quòd Azo. disputauit istam quæstionem pro Duce Bretaniæ quem Rex Franciæ in pace facta cum Rege Angliæ ei in vasallum cesserat & dicit, quòd tenuit quòd non potuerit, quod latius dicit tenere Igneum in rep. l. donationes quas diuus, C. de don. inter vir. & vx quod latius prosequere. vt ibi Sozi. tamen in consi. xxxix. col. pen. lib. iij. aliquid dicit in contrarium vide etiam ibi, & fortè in pace ista vltima pars esset verior, quamuis regulariter non magis liceat Domino nouum dominum dare vasallo, quàm ipsi vasallo eum mutare. Et quamuis dixerit Paul. de Cast. in consil. lxx. nu. 6. lib. j. se
32 cundũ nouiss. impress. quòd † Rex nõ donat ciuitatem vel loca Regni inuitis populis & inconsultis proceribus, sed vt arbitror longè
distant

distant donatio,& pacis seu etiam belli fœdera super quo latius est cogitandū. In hanc verò partē mouit me, quod dixit Alex. in cōsi. xciiij. quod incipit visis & sępius recensitis, li. v. in pen. col. ver. sed præmissis non obstātibus, dicit inquā ibi quod pōt Princeps pro bono pacis castrū vasallo penitus auferre,& dare alteri, quod est lōgè fortior casus,& ibi allegat multa in hanc sententiam. Quæro ēt † cū supradictum sit pacē extendi ad subditos,& secundum aliquos ēt ad adhærentes maximè quādo hoc fert amplitudo fœderis Quæro inquam an illos contineat qui posteà efficiuntur adhærentes vel subditi, exempli gratia Rex Hispaniæ,& Rex Franciæ post diutinum,& lungum bellum venerunt ad pacem & concordiam,& sub ea contineri voluerunt omnes suos adhærentes, colligatos, & amicos, contingit post hanc pacem Regem Hispaniæ indicere bellum, puta Lucensibus, aut Ianuensibus, qui ante fœdus non erant ex fœderatis Regis Franciæ. At bello hoc indicto, sentientes se impares tanto Regi adhærent siue ēt submittunt se & ciuitatem suā Regi Franciæ, iuuabuntur ne propterea fœdere illo & pace, postquā sunt in ea cōprehensi fœderati adhærētes & subditi, Barba. tractat quæstionem istam, in consi. xxxviij. quod incipit scribitur parali. li. j. & in pen. col. & concludit hanc ciuitatem comprehendi sub fœdere, Potissimum eius fundamentum est, quia omnis actus recipit declarationem,& interpretationem rebus ita se habentibus,& in eodem statu perseuerantibus, At ciuitas Lucēsis inquit erat libera cū ei indictum est bellum, non debet igitur extendi ad casum, cum nunc effecta est sui iuris, Poterat hic Doc. hanc suam partem tueri magno,& memorabili exemplo. Indixerunt prisco seculo Samnites bellum Cāpanis, fractis autem Cāpanorū rebus, cū propè esset, vt in Samnitum potestatē venirent legatos Romā auxiliū implora tum miserunt, Respondit Senatus esse Campanos Pop. Ro. amicos, & fœderatos, esse itidem Samnites, neque propterea licere sibi alteris aduersus alteros opem ferre, legati hoc respōso accepto, vt erāt à suis iussi, Romanis se se, atque vrbem dediderunt statimq; Samnites Po. Ro. monuit vt bello abstinerēt & dedititios suos damno afficere desinerent, quod cum illi non facerent bellū eis denuntiarūt quod & malè cessit Samnitibus vt est autor Liuius, li. vij. mihi ratio illa Barba. visa est lenis & minus concludens, facto enim aduersarij mei non debet ius meum fieri deterius iuxta regu. vulg. alteri per alterum iniqua conditio non affertur, & ratio illa sua, rebus ita se habētibus, potest retorqueri, quia debet intelligi secū dū tēpus pacis, quo illi nō erant subditi vel adhærētes. Argumēta

ad vtranque partem præbent quæ dixit Bal. in l. damni. §. si is qui ædes. ff. de dam. infec. In quæstione an mandatum ad causas trahatur ad futuras, sed & in specie quæstionem istam tractat Ioan. And. in Spe. in tit. de treu. & pa. in rub. vbi dicit quòd si facta est pax, vallata pœna, pro se & subditis, extenditur ad villam quæ se postea submisit, allegat l. si seruitus. ff. de ser. vrba prę. Bal. verò contrarium inuit in tit. de pace constan. in ver. nos Romanorum, dum tenet quòd si in territorio vnius ex ciuitatibus enumeratis in pace illa construeretur alia noua ciuitas, non extenderetur ad eam pax illa, vt ibi in versi. quid autem si quædam ciuitas. Posset forte ita distingui aut illa ciuitas adhęsit, vel se submisit antequam exoriatur bellum, & comprehendetur in fœdere argumento d. l. si seruitus, Et cum neque illa ciuitas, vltra possit bellum facere sua auctoritate cum amplius non sit libera, neque est conueniens, vt ei indicatur nisi requisita iustitia ab eo qui inuenitur eius dominus, eo instanti quo tractatur de bello indicendo, etiam si causa indicendi belli pręcesserat subiectionem vt ad instar vię iudicialis consideretur tempus actionis intentandæ, & non tempus quo nata est & cępit competere: & faciunt ea quæ dicta sunt supra in prima parte operis in q. quis possit bellum indicere. Aut submissio facta est post motum bellum, & hoc casu crederem eam in fœdere non comprehendi, neque obligari ex capitulis fœderis Regem qui bellum intullit desistere ab incemptis cum origo, & initium esset permis-34 sum, † postquam certum est quòd non comprehendebatur vt ex tunc in fœdere, & certum est initium esse considerandum, per ea quæ Bal. dicit in l. quod ait. §. quod ait, ff. ad l. Iul. de adul. quæ Deci. inducit ad aliam quęst. in consi. xxxvij. col. iiij. sed an liceat alteri Regi Ciuitatem istam in ditionem suam suscipere eamque defendere aduersus alium cum quo est in fœdere pendet, vt puto, à Iustitia vel iniustitia belli iam moti; Et exemplum supra adductũ de popu. Roma. non facit ius: quia multa alia fecit quę non possent bene excusari, faciunt etiam ad quęstionem istam quæ dicam in se-35 quenti quæstione. Quæro igitur † si noua exoriatur causa propter quam moueantur arma, an dicatur violari pax, & Bar. in l. aut facta. §. causa. ff. de pœn. dixit quòd non. Idem etiam Bar. in l. qui seruum, ff. de ver. obli. dicit quòd qui fecit pacem, & promisit non offendere, intelligi debet, nisi hoc faciat lege permittente, propter quod infert licere eum offendere, cum quo facta est pax, si exul fiat à Patria, & ex statuto possint huiusmodi exules offendi, pace nihil obstante, de quo sunt remissiones multæ in add. ad Bar.

 ind. §.

in d.§.causa,& de ipso principali dicto est consi.Alex.xix.col.j.& ij.lib.j.& consi.cxv.nume.& lib.iiij.& consi.Roma.cclviij. in casu 36 proposito, & consi. clxxxiij. † An verò liceat offendere eum qui fuit bannitus post pacem cum eo factam,Bar.dixit quòd sic in quęstio.quæ incipit Lucanæ ciuitatis statuto,sed hoc dictum non placet Ioann.de Imo.in l.qui seruum,in vltimis verbis,ff.de verb.obliga.propter conscientiam, ego etiam credo existimationem lædi,maximè si erat nota cõtrahẽtibus qualitas illa bãni, quia omni nõ graue est,atque indecens fidem fallere:de quo etiã videtur Pau. 37 de Cast.in d. l. qui seruum,in vltimis verbis, † cui dicto est affine quod dixit Bar.in l.verum,ff.de furt.quòd ex adulterio in vxorem vel stupro in filiam commisso non dicitur pax violari, neque committitur pœna ob fractam pacem,quod etiam dixit Alex.in consi. cxiij.viso instrumento treugę:lib.ij.& in d.cõs.cxv.nu.5.per Cor. consi.ij.nu.4.lib.j.de quo tamen vide infra vers. dixit etiam Ang. Et propterea dixit Bal.in l.vlti.col.etiam vlti.C. de ędil.ac.quòd id quòd non subijcitur materiæ belli non venit in naturam pacti, vel pacis,vnde & infert quòd qui promisit non offendere per se, & suos,intelligitur promisisse pro depẽdentibus ab antecedẽte guerra,nõ pro alijs inimicitijs hominis ad hominẽ.quod dicit esse tenẽ 38 dũ,mẽti.Et ibi † vide no.distinctionẽ quid dicendũ si dubiũ sit an offensa præcesserit,ex veteri causa an ex noua. Aut enĩ qualitas nouę offensę correspondet qualitati antiquę offensę de qua facta erat pax,& pręsumitur ex antiqua causa,ideoq; pęna cõmittetur . quid enim , inquit Bal. si antiqua causa habebat graues offensas, puta quia secuta erant homicidia inter duas familias , & secuta est pax, ex inde homo vnius partis noua suboriente causa , leuiter offendat,puta cum alapa & affinis percusi occidat percutientem præsumendum erit quòd non deposuisset odium antiquum quia vindicta non correspondet offensæ,pœna igitur fractæ pacis cõmittetur contra occidentem,quod dictum refert & valde extollit Alex. in l.semel mora col.j.ff. de solu .ma. vbi dicit se ità consuluisse apud Cęsẽnam.Ego puto dictum Bal.verũ,Nam si offensa est adeò leuis quòd in alio offensore fuisset verisimiliter disimulata,& tolerata, aut saltem longè mitius vindicata , credendus erit occasionẽ sumpsisse pro causa,& veteres vltus offensas . Verum exemplum 39 † de alapa non placet , longè est enim grauior offensa quàm præsupponat ,maximè inter graues & militares viros,nemo est enim qui non mallet graue accipere vulnus in rixa quàm alapam , Imò, & de eis vidi multum laborari inter nobiles, cum pro illato cola-

cho pax tractabatur lunge enim plura exigebantur emendationis & satisfactionis signa ab offensore, quàm cum sunt illata vulnera.

Notabile est etiam exemplum Bald. in d. l. vlti. de ędil. ac. quid enim, inquit, si ex statuto est prouisum vt si offendam eum qui me aut agnatum meum vsque in quartum gradum offenderit dimidiũ pœnæ remittatur, Ei verò, qui affinem offensoris sui vulnerauerit manus præcidatur, contingat verò Antoniũ offendere me, & Philippum fratrem Antonij offendere Ioannem fratrem meum, Ioannesque vulneret subinde Antonium certè considerari potest vulnus illatum per Ioannem factum ad vindictam proprię suę in iurię quã, à Philippo fratre eius acceperat potest etiam intelligi factum ad vindictam offensæ mihi per eũdem Antonium illatæ, quæ fiet igitur interpretatio, quæ pœna leuat ex statuto permittente offendi propter iniuriam in suos collatam, an est contra, locus erit statuto abscisionis manus, propter alterum statutum puniens vulnerantem attinentes offensoris, intuebitur inquit Bal. animi motũ ex factorum qualitate, nam si offensa, quam mihi intulerat Antonius erat leuis, & illa quàm Philippus Ioanni intulerat grauis, offensaque in Antonium itidem grauis, Credetur Ioannes suam vltus offensam in fratrem sui offensoris, non autem fraternam vltus iniuriam, propter dissimilitudinem & ineptam correspondentiã vltionis ad fraternam offensam. Et propterea, Pet. Pau. Paris. in consi. clxv. pacem inter se, lib. iiij. in casu cùm duæ agnationes inter se fecissent pacem, & vnus postea obuiam factus cuidam de aduersa familia cubito eum impegisset, & vt ipse dicit vetasset propter quod ille impactus, cum multis ex suis attinẽtibus armata manu insultum fecit, & aggressus est aliquos ex contrarijs, dum quæreretur quis dici posset pacis violator, an is qui cubito impegerat an verò impactus qui aliòs aggressus est, concludit impactum, & non primum qui impegit, quia cubitalis illa percusio potuit, inquit, casualis fuisse, & non studiosa, neque ex proposito, & etiam si esset facta consulto, erat tamen offensa leuis, & propter leuem, inquit, ipse, offensam paci non fit contra. † Quidquid tamen ipse cõcludat vbi ille ex proposito impegisset, crederem considerandam esse qualitatem personarũ, & facti, & alia multa, quæ ex Demosthenis verbis dicit Iurisconsultus consideranda, in l. aut facta. §. qualitate, ff. de pœ. quæ gręca sunt, & ea ita vertit Haloan. Nõ enim plaga irã concitat, sed ipsa facti indignitas, neque tam est graue ingenuis cedique quamquã id graue sit quã per contumeliam cœdi, siquidem multa is qui alium cœdit admittere potest quorum

magnam

magnã partẽ is qui verberibus affectus est habitu corporis vultũ, vociferatione, nunc & contumeliã inferens, nunc vt inimicũ se gerens, nũc pugnum ducens, nunc malam cedens alteri renuntiare, & repræsentare nequit, Hæc ipsa mouent, hæc de statu mentis deturbant hominem propudij ac sugillationis non assuetum, & ex his in animum inducet iudex quis dicatur illator iniuriæ, prouoca-
41 tor rixæ, & violator pacis, † Nam, & prouocator est rixæ, qui alium ad iracundiam prouocat eumque inducit ad rixandum, quod Bal. dixit in vsi. feu. in tit. hic fi. lex, &c. col. ij. versicu. no. ergo, & consi.
42 cxliiij. super quæstione, col. ij. lib. ij. † Et propterea dixit idẽ Bald. in add. Spe. ti. de accusa. versi. prouocatus post Spe. ibi, in §. j. versi. quid si vocaui te, quòd non tenetur iniuriarum qui prouocatus, iniuriam intulit, quod dictum refert Felyn. in c. sicut ex literis, quod est vlt. in eius lectura, col. vlt. de iureiu. Dum verò dixi supra ex adulterio siue, etiã ex furto commisso in familiã aduersam non dici violatam pacẽ, vide in contrarium Bal. in c. j. §. vlt. ad fi. de pa. te. in vsi. feu. vbi clarè dicit quòd ex furto vel alio aperto, & graui dãno violatur pax. Quod ego credere posse verũ esse si posset constare id procedere ex antiqua causa, quid enim si prius contracta erat inimicitia propter furtum, aut propter adulterium iterumque ille idem furtum aliud, aut adulterium committat siue in eam rem, & personam siue etiam in aliàm, an non dicetur paci contrauentum? At si causa noua, nihil habeat cõe vel simile cum antiqua, tunc starem cum cõi aliorũ opin. de causa verò ipsa noua, ne sit an antiqua cognoscet iudex ex circumstãtijs, & ratio dicitur ex tex. in l. si cum exceptione. §. satis enim. ff. quod me. cau. Et ibi Ang. no. quòd licet metus actionẽ iniuriarũ inducat, si tamen ad effectum prædę & rapinæ inferatur non pariet actionem iniuriarum, quia latrones, dicit ipsæ, non obsident vias eo proposito vt iniuriam
43 inferant sed propter lucrum, & vt prædentur. Quid verò † si facta sit pax inter duas familias, & pręsentes promiserunt pro absentibus, cum promissione rati & adiectione pœnæ, An si aliquis ex absentibus illis, priusquã ratũ habeat, offendat aliquẽ ex aduersariis, pęna cõmittetur, & an teneantur pœna violatæ pacis promissores illi, vide Cor. cõs. xl. col. & li. ij. cõcludentẽ cõmitti, ẽt si neque
44 offensus ille pacẽ ratã habuerat, † Erat enim iam nata actio contrahentibus ex pace, licet obstaret vtrisque exceptio implementi non secuti, id est ratihabitionis, nundum tactæ, quod tamen etiam post commissam ab altera parte pœnam potuit alia adimplere vt ibi numero xvj. & consi. seq. numero 2. Quod si adsit

45 clausula,† Rato manẽte pacto,& altera pars, quæ fuit indebitè offensa contrauenìat paci etiam ipsa nõ committetur, ait pœna quo ad eam, maximè si aderat iuramentum in instrumento pacis, & cõtrahentes erant maiores propter, l. si quis maior. C. de trans. vt d. nu. 16. Dum tamen dicit quòd pœna, committatur ex offensa, et ante ratihabitionem, fuit quæstio Dy. prout refert Bar. in l. si vxor. §. si quis vxorem, ff. de adul. & dicit Bartol. illam esse argumento quòd sequens ratihabitio non trahatur retro, si res non sit amplius integra, quod Bar. relinquit ibi indecisum, sed Pau. de Ca. contrarium decidit in l. bonorum, ff. rem ra. ha. & illi rationi Barto. quòd res non sit amplius integra respondet quòd si non sit integra facto, 46 & culpa aduersarij perinde est ac si integra esset † Quod erat in casu supradicto, quia offensor ille non debuit committere ne esset in facultate aduersarij ratam habere pacem quod est etiam de mente Bal. in l. vlt. versi. & per hoc determinatur quæstio. C. ad Maced. vbi dicit quòd licet ille ratum nondum habuisset, non debuit temerè offendi neque præcipiti festinantia inuadi, quod puto verius quàm quòd dixit in simili casu. Idem Corn. in consi. ccxviij. lib. ij. dicens pacem seu treugam non comprahendere eum qui nundum fuerat nominatus, & interim fuit occisus per rationes meo iudicio 47 multum leues,† Dicit tamen Ang. in d. §. si quis vxorem, quòd pœna non committetur ad commodum ipsius offensi, sed eorum qui pepigerant. Quod fortè est rationabile sicut è contra tenerentur ipsi ad pœnam si sui parte ante ratihabitionem, secuta fuisset offensa, quod dictum est supra, vnde secundum naturã est vt eum sequãtur commoda quem sequuntur incommoda, ff. de reg. iu. l. secundũ naturam, cum alijs vulg. vide tamen infra eo. versi. Dum etiam dixi supra Nihil tamen horum dixit Corn. in dictis consi. fortè ob nimiam consultorum festinãtiam. Vnum etiam no. quod dixit So 48 zin. in consi. lxxxvij. col. pen. versi. sed tamen, iii. li. † quòd qui facit pacem pro se, & suis sequacibus tenetur curare & facere, quòd eam ratam habeant, aliàs ipse tenetur, allegat Barto. ff. de procur. l. procurator qui pro euictione, & in l. licet, C. eo. tit. Addit tamen 49 Corn. in d. consi. xl. nu. 18. † quòd etiam fracta & violata pace, & commissa pœna, non censetur à pace recessum quo ad alios, quia non propterea poterunt offendi, esto quòd vnus de parte ipsorum contrauenerit paci, sed ille punietur, quod in priuata pace est rationabile, sed in bello crederem considerandam diligentius qualitatem contrauentionis, quod tamen vltra non prosequor. Et quod dixi solum illum obligari qui contrauenit non alios, firmat

mat idem Corn.consi.clxvij.col.ij.versi. & quando plures promittunt,lib.iij.allegat Bar.ff.de duo.re.l.vlt.in ij.q.& in l.iiij.§. Cato. in vj.q.ff.de verb.obli.& vide infra versic. Dum etiam dixi supra,

50 Dixit etiam.Idem Corn.in d.consi.clxvij.† quòd si duo nunici pia fecerunt pacem , & promiserunt de non offendendo inuicem, tam in vniuerso quàm in particulari, quòd intelligitur pactū pro puberibus illius temporis quo est conclusa pax,nō pro illis qui po stea adoleuerunt,confirmans, id quòd iam supra conclusum fuit, quòd noua causa superueniens non facit committi pęnam si sequa tur offensa,tenebuntur tamen contrafacientes ad pœnam aliàs ex delicto quod committunt indictam , subditque quòd si cum noua exoritur causa vni,accurrunt eius antiqui fautores & colligati, & sunt ei auxilio,nemo tenebitur de pace violata, quia illa noua cau sa omnes excusat & facit recedi à pace,vnde iam vltra non est pax, & non entis nullæ sunt qualitates. Dicit etiam Alex. in d.consi.

51 cxiij.col.ij.versi.alia ratione,libr.iiij.† quòd violata pace ex vna parte si etiam altera contraueniat non committetur quo ad eam pœna conuentionalis, etiam si erat in instrumento clausula Rato manente pacto,vel clausula ita quòd committatur pęna toties quo

52 ties &c.† quia clausulæ istæ dicit ipse operantur ad solum commo dum obseruantis non etiam violantis , quia legis auxilium frustra inuocat qui in legem committit,c.fi.de vsur.& c.fi.de immu.eccl. quod etiam dixit Soz.in d.consi.lxxxvij.col.pe.versi.ij.qui à fratre, de qua conclusione videndi sunt scribentes , in l.qui seruum. ff.de ver.ob.& in l.qui fidem.C.de pac.Et istam conclusionem reprobata contraria opi.Io.de Imo.dicit communem, Alex.ibi, Declarans quòd clausulæ illæ supradictæ debent intelligi quo ad violatorem, quia sine eis pœna semel tantum,& ex prima contrauentione com mitteretur,sed propter eas committitur pluries,licèt aliàs videatur impossibile rumpi id quod iam vltra non est,contra dictam re gulam,quòd non entis nullæ sunt partes.l.eius qui in prouincia,ff. si cer.pe.& l.si seruum.§.j.ff.de ac.emp.Bal.tamen,in l.semel mora, ff.sol.mat.dicit quòd si is qui contrauenit paci pœnam persoluit videtur reconsolidata pax,Et propterea etiam si alter aduersę par tis violaret & ipsæ committeretur et contra eum pęna,quod vide tur rationabile,& sequitur ibi Imo. inferēs propterea quòd si ipsę primus violator pacis pæna soluta,offendatur agere poterit,& ipse ad pœnam conuentionalem pœna enim quam persoluit est loco implementi,quæ est ratio ibi adducta per Bald. Alex.tamen ibi sentit contrariū,quòd secundò offendens in pœnā nō incidat,quod

& voluit

& voluit Pau.de Cast.in l.qui seruum,ff.de verb.obli.etiam si adsit clausula Rato manente pacto,fortè verius & æquius est quod dixit Bal.quia pœna succesit loco obseruantiæ:vt no.dixit Bal. Cyn.in l.petens,versi.quid dicemus C.de pac.vbi etiam Alex.num. 14. in quæstione de eo qui promisit permutare equum suum cũ alio sub pœna,qui etiam si non permutet sed soluit pœnam,& ea est ęquiualens potest agere ad equm,vel dic,quòd est inspiciendum an pę na exigatur propter contrauentionem, an loco interesse, primo casu nihil prodest contrauenienti, quia de cætero non iuuabitur contractu, secundo casu secus,ita Bald.ff. de transac.l.qui fidem, in secunda lectura, Et ibi not. scribentes omnes, quòd clausula Rato manente pacto,nunquam amplius potest prodesse ei qui semel contrauenit; ita Ias. ibi col. vlti. versicu. in Glo. ibi l. si yna. Nisi adsit alia clausula cum ea,Qua pœna soluta vel non &c. vt ibi Ias.sed neque sic video quid posit prodesse conuenienti si vera est conclusio Doc.suprà dicta. Dixit etiam Angel.in d.l.si cum exceptione,§.satis,ff.quod me. causa, quòd is qui metum infert dicitur paci contrauenire, & rationem reddit ibi Bal. sub.§. post annum, Iniuria enim dicit ipse habet in se violentiam quæ confunditur cum metu,sed furtum non afficit iniuria sed damno,quæ ratio 53 repugnat † his quæ dicta sunt suprà de adulterio, per ipsum enim grauissima infertur iniuria,vt patet in tit.qui.mo.feu.amit.§.Item si fidelis,imò & ipsa obscena verba cum vxore habita iniuriam inferunt,vt Bald.dixit in eodem titu.in princi.nume. 18. quòd satis in comperto est,nemo enim non offenderetur ex hoc;Barto. sensit hoc motiuum in d. l. verum,de fur. & soluit quòd aliud in vasallo aliud in penitus extraneo propter magnam reuerentiam quam vasallus debet domino,quæ ratio non videtur concludens, quia vt dixi nemo honestior non egreferet,& non sentiet se offensum, ex hoc facto.Addit Bar.rationem aliam quæ videtur aptior,quia in instrumentis pacis solent, inquit apponi hæc verba, quòd promittunt non offendere ratione præcedentis vt ipse dicit brighæ, quod potest tolerari,si non sint adiectæ aliæ clausulæ pleniores,sed si esset promissum de vltra non offęndendo, crederem quòd etiam ex adulterio committeretur pœna,& faciunt ad hoc argumenta quæ in valde proxima q.adducunt Docti quæ talis est,Titius pacem fecit cum Sempronio, & facta est promissio de non offendendo, postea Titius hic vulnerauit fratrem Sempronij, quæritur an dicatur paci contrauentum? Doct. communiter dicunt quòd non,vt no.in d.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus,de verb.ob. & potiora argumẽ-

ta,

ta sunt quia frater non agit pro iniuria facta fratri neq; ei cõpetit actio suo nomine sed hæ rationes cessant in offensa adulterij, quia vir est offensus, & agit suo nomine, l.j.in fi.& l.eũ qui nocentẽ.§.si nupta.ff.de iniu.accusat enim iure mariti,& cæteris præfertur etiã patri.l.ij.in fi.& duabus seq.ff.de adul.& l.miles,§.socer.eo.titũ.Et hæc videntur addenda ad id quòd dixi supra in q. Quæro igitur si noua in versi.cui dicto est affine.n.37. verũ cũ Doc.cõiter transeãt in sententiam quæ ibi est dicta,non est temerè ab ea conclusione, recedendum. Dum etiam dixi supra in versi. Addit tamen Cor. nu.49.quòd solus contraueniens,non ẽt eius confœderati, & complices, tenetur pœna violatæ pacis, confirmatur ex his quæ dicit Bar.in l.vl.in ij.q.ff.de duo.re.quòd licet multi ex vtraq; parte in teruenant paci & singuli pęnam insolidum stipulentur aduersus contrauenturos, si tamen vnus tantum contraueniat offendendo vnum ex alijs, solus offensus aget ad pœnam, & nemo alius, quòd clarius idem Barto. dixit in auc.hoc ita, in q.xiij.C.eodem tit.vbi etiam Alexan.in add.ad Barto.& Angel.in l.si seruus,§.j.versic.ex prædictis etiam. ff. si quis cau.vbi dicit quòd de rigore omnes ex parte offensoris deberent teneri pœna contrauentionis, de equitate tamen sufficit, quod ille tantum exigatur qui contrauenit: quod etiam dixit Bart.in d.aut.hoc ita in vlti.verbis, dictæ quæstionis. Et tamen quòd dictum est solum offensum agere ad pœnã obstat quod dictum est supra in versicu. quid verò si facta est pax, dum allegabam Ang. in l.si vxor.§.si quis vxorẽ.ff.de adul.dic pro solutione esse inspiciendum qualiter verba stipulationis, & pacis sint concepta, vt per Bart.in d.auth.hoc ita,col.x.in d.q.xiij. Aduertendum est,ẽt,quòd si multi succedant facienti pac, & vnus ex eis contrcueniat pœna contra omnes cõmitretur, ęqualiter tamẽ, & non insolidum cum omnes vnũ repræsentent, prout dixit Ang. in l.ij.§.item si in facto,ff.de ver.ob.distinguendo tamen inter hæredem stipulatoris & promissoris,vt ibi, etiam per Barto.& alios, & distinguendo inter factum diuiduum, & indiuiduum vt etiam
54 & ibi in d.§.Cato. Quærunt etiam Doct.in d.§.Cato. † si statutum velit homicidam componi in pœcuniam, si pacem habeat ab hæredibus occisi.quod si eam non habeat puniatur morte, sintque multi hæredes an sit ab omnibus habenda, vel sufficiat quòd ab vno habeatur, Oldrad dixit sufficere pacem vnius Bartol. ibi in vlti.colum.exigit consensum maioris partis, Alexand.verò requirit consensum omnium, quotquot sint, in quam opin.inclinat etiam Ias.& Ripa attestatur eam communem, sub numero 103.

55 Qualiter verò † distribuetur pœna conuentionalis in eos quibus venit applicanda? dic vt per Alex.consi.cxvj. viso instrumento pacis,lib.iiij. vbi considerandas dicit istas duas partes contrahentes velut duo corpora vnde etiam si ex vna parte sint decem viri, & ex altera quinquaginta, vna tantum pœna committetur: & viritim distribuetur pro numero stipulantium, quòd est etiam de mente Bar.in l.ne quid,ver.quęro quando tenetur villa,ff.de incen.rui.naufra. vbi hoc dat pro vniuersali regula quod quando vniuersitas vel corpus mysticum tenetur ad pœnam pro delicto alterius, pęna ipsa nunquam insolidum committitur quo ad omnes, sed vno soluente omnes liberantur. Et quòd dictum est suprà vbique pœnam non committi cum quis prouocatus vleiscitur, intellige de pœna cōuentionali,nam bene agere potest fiscus pro vindicta publica,l.ij.§.qui hoc dacit,ff.ad l.Iul.de adul. Proderit tamen etiam quo ad fiscum si pœna conuentionalis fortè venit ei pro parte applicanda, quia si non committitur, quo ad partem, ita neque quo
56 ad fiscum, ita Cor.in cōsi.lj.sub nu.9.lib.j. An verò † tutor possit pacem facere pro pupillo vel curator pro adulto tractat Bal. C. de pac.l.pactum curatoris, & concludit posse addens tamen quòd non potest pęnā adijcere, Neque eā pacē facere quæ sit futura ignominiosa, vt ibi etiā declarat Ias.Pau.tamen de Cas.in l.tutoris quā legit cū l.rescriptū,§.plerūq;,ff.de pac.simpliciter tenet quòd possit tutor pacē facere pro pupillo, etiā iniuriā remittendo, quāuis Ias. ibi dicat hoc indecēs esse,argumēto l.miles.§.socer,ff.de adul. quę tamē lex parū facit,quicquid Ias. & ante eū Ang.dicant, Aliud est enim pacis intuitu remittere iniuriā,aliud grauē offensam habere venalē,quod in d.§. socer abominatur Iuriscōs.ibi,cōmodū dotis vindictę domus suę pręponere nō erubuit; principalē etiā quęstionē tractat Bal.in l.j.C. de in inte.rest.mi.vbi dicit quod potest pupillus cū tutoris auctoritate pacem facere, Imò, & solus tutor si pupillus adhuc est infans sub dubio tamē fortè,Itē,& solus hoc pōt pupillus,si cōcurrat auctoritas Iudicis pro tutore supplētis,& cessa
57 bit his casibus in int. rest. Quęro etiā † an filius qui hæres nō sit patris possit pacē facere de eius morte ita vt prosit homicidę in casu statuti supradicti tex.in l.pro hęrede,§.vl.ff.de acq.he.est in ar. quod sic; propter quod infert ibi Bar.quod si ita filius paciscat, & pęcuniā accipiat dicit. in misceri hæreditati,sed si statutū diceret quod pax habeat à filio ille actus nō cōcluderet in mixtionē imò neq; si diceret ab hęredibus patris, qa existētia sui hęredis operatur, vt hoc facere possit,licet abstinuerit,p ea quę idē Bar.dixit in

l.si filius qui patri,ff.de vulg.subst.vbi ad fin.comm.hoc idem tractat,videtur tamen,quòd eius verba in d.§.vlt.sibi inuicem aduersentur,nam si pax haberi debet ab hæredibus occisi faciendo pacem,videtur tale quid facere,quòd citra nomen hæredis fieri non potest,& nihilominus dicit quòd quando statutum vult,quòd pax habeatur ab hæredibus patris, existentia sui hæredis operatur, vt etiam abstinendo posit pacem facere, arg.non est tale quid quod citra nomen hæredis nequeat fieri, quod tamen Bar.paulò supra dixerat.Nisi dicatur differentiam esse inter verba statuti simpliciter ab hæredibus,& verba alia,ab hæredibus patris tantum.In quo tamen vix percipio posse differentiam consistere. Doct. tamen in hac ipsa quæstione videntur variè loquuti,namCy.& Bal.prout eos refert Alex.in d.l.si filius,col.vlt.volunt quòd eo ipso quòd filius pacem facit,videtur immisceri.Saly.verò in l.eum qui,C.arb. tu.distinguit,aut eam facit tanquàm filius,& non dicitur immisceri,quia non propterea sequitur,vt ea intentione fecerit, vt prosit pax ad effectum statuti,Aut exprimitur,quod eam facit, vt posit locus esse statuto, & cum istud non posit fieri citra nomen hæredis,cum sit qualitas à statuto requisita,tunc dicitur hæreditati immixtus,quia verba debent intelligi in potiori significato, & sic in hærede verò effecto, & non nudo nomine. Ego puto melius esse simpliciter tenere,cum Bar.quod non dicatur immisceri, & quod sit nihilominus locus statuto,quidquid etiam Ias.dixerit in d.§.vltimo.Certum est enim quòd existentia suitatis operatur, vt filius etiam abstinendo,dicatur hæres,siue id respiciat eius commodum tantum,siue etiam commodum eius & tertij,quod dixit Imo.in d. l.si filius,per illũ tex.quod maximè procedit quando est tale quid quòd non respicit hæreditatem ipsam, neque eam facit crescere, aut diminui,prout hoc casu,Nam filius iste,etiam abstentus est tamẽ hæres ad sui commodum, Perinde ergo hoc casu habebitur,ac si non abstinuisset,& erunt quantum ad hoc, quasi duo hæredes in solidum,filius quidem nomine,& etiam re, quo ad istud commodum,quod percepit,alter verò quo ad cætera omnia hæreditaria, proptereaque poterit vterque pacem facere,filius beneficio,& prærogatiua, suitatis & hæres ipso hæreditario iure, sicut aliàs dicimus in duobus reis credendi insolidum, quod vtrique potest solui,& ab vtroque contingit liberatio,vt l.ij.ff.de duo.re.Ang.tamẽ in d.§.vlti.considerat, quòd ius vindictę competit cuilibet insolidum, sed istud aliò tendit, & est diuersum ab eo quòd dixi.

58 Quærit etiam Ang.in d.l.si filius qui patri,†an filia posit de pa-

tris morte pacem facere? & dicit quòd non, propter Glo. in §. hoc autem no. in tit. qui feu. dar. poss. quæ dicit hoc procedere de iure Longobardorum, quo filia non potest leuare faidam, idest vindictam facere, & illam Glo. allegat ad hoc Bal. in l. Titia, §. Lucius el ij. de legat. ij. Aliqui distinguunt aut adest etiam filius, & hoc spectat soli masculo, cum sit officium virile; tam vindicta quàm pax communiter tamen solet reprobari illa Glo. In. §. hoc autem no. & tenetur quod etiam filia possit pacem facere, siue sola, siue cum masculo, si cum eo concurrat, prout ibi dicit Bal. nu. 14. quod latius prosequitur Alex. in d. l. si filius qui patri col. vlt. in prin. facit quia fœmina est appetentissima vindictæ quod satiricus poeta dixit.

59 An autē † possit pacē facere pater de iniuria illata filio Bar. in l. sed si vnus, §. filio familias, ff. de iniu. dicit quod sic, idemque dicit in l. in personam in principio, ff. de pac. vbi & alij scrib. limitatur tamē nisi pater sit vilis persona ad cōparitionem filij, itē neque in persona valde filio coniuncta, vt si erat vxor quæ iniuriam intulit l. Lucius, secundum vnā lecturam, ff. sol. ma. vel si esset ex eius ascendentibus vt l. Papinianus in prin. ff. de inoff. testa. & vtranque limitationem tangit Bar. in d. l. Lucius. Extra autem hos duos casus fortior est pax, habita à patre de iniuria filij quam habita ab ipsomet filio, Nam vt dicit Pau. de Cast. in d. l. in personam, quàm legit cum l. contra Iuris, §. si filiusfam. ff. de pac. Pater consultius & prudentius accedit ad faciēdum pacem quàm ipsemet filius, I' mò neque in casu statuti requirentis pacem ab offenso prodesset quicquam habita pax à filio nisi, & habita esset à patre secundum Paul. de Castr. ibi. Consideranda tamen puto verba statuti, cum vere alia sit persona patris alia filij, & statuta requirunt veritatem non fictionem. Nisi dicas quod propter maximam coniunctionem pater, & filius sint eadem persona, & vterque vere offendatur ex offensa filij Ang. tamen in l. sed si vnus, §. filiofam. ff. de iniu. dicit quod non sufficit pax patris nisi statutum loqueretur in rem, quod

60 credo verius. † Et ibi addit Ang. non posse vicissim filium remittere iniuriam illatam patri, quòd intellige viuo patre. Consimi

61 li etiam modo † quo pater potest Abbas cum capitulo facere pacem de iniuria facta suo monacho, quod Bal. dixit in l. præses ad fincōm, C. de transac. neque id mirum; fit enim iniuria ipsi monasterio prout, & fit ecclesiæ si infertur eius rectori c. parrochianos, &

62 c. contingit de sen. exco. Et in d. c. cōtingit, Dixit Panor. † quòd Episcopus agit propter interfectū presbyterū, & si actum sit ciuiliter, pęna pro dimidio erit Ecclesię quā regebat, & pro residuo Epi-

ſcopi per tex.in c.ij.ſecundum vnam lec.de pęn.Dicit etiã in d.c. parrochianos,quod in eccleſia ſeculari cõpetit actio iniuriarũ, tã eccleſiæ quàm rectori & altera per alteram non tolletur, Et dicit quod ſi ſit presbyter habens plures eccleſias, conſideratur an alicuius earum intuitu fuerit illata iniuria, Item an alterum habeat in titulum,& alteram in commendam,quo caſu aget illa quam habet in titulum;quod ſi propter vtranque eccleſiam ſit illata, vtraque aget. Ego vltra hæc puto inſpiciendum in qua fuerit offenſus, puta cum vna parte anni reſideret in vna, alia in altera. Non

63 †ita poterunt conſules, Sindici, vel priores populi, remittere iniuriam illatam ciuitati, ſed requiritur auctoritas conſilij generalis,ita Bal.in tit.de pa.iur.firman. nume.6. allegat l. prohibere.§. plane,ff.quòd vi aut clam,vbi etiam tangit, an poſsit agere dominus pro iniuria illata ſubdito ſuo, vel eam remittere, & diſtinguit inter burſalem & perſonalem vide ibi. nnme. 5. Solet & quæri

64 † an naturales tantum filij poſsint accuſare de patris morte, ſiue etiam de ea pacem facere quòd Inn. tractat in C. nonnulli de reſcript.& plenius Bar.in l.ij.ff.de accuſa.& Bal.in l.j.col.mihi ij.C. qui accuſa.non poſſ.in verſi.Quo ad ſecundum articulum.Et communiter concludunt quod non excluduntur, maxime ſi ſint certi de patre, quando, & idem dicunt in ſpurijs Erunt tamen omnino præferendi legitimi, & fortè etiam eis ſtantibus illi excluderentur,arg.l.ij.§.ſi ſimul,ff.de adul.& C.eo.tit.l.quamuis, Imò Bar.in l.ij.ff.de accuſa.verſi.quæro quid de filia,dicit quod etiam filia ipſa naturalis,idem poterit,quòd facit minus dubitabile quod dictũ eſt ſuprà de filia legitima, quod poteſt pacem facere, Ego tamen valde dubito de his deciſ.quo ad pacem, maximè ſi naturalis non ſit hæres,& adſint propinqui,& agnati, fortè multum honeſti, quorum intereſt, cum offenſa, vt dictum eſt ſuprà reſpiciat ſæpè totã agnationẽ,& ideo credere poſſe eos accuſare, ſed non pacẽ facere, ſuper quo lectoris erit iudiciũ. Quęro, & de alio caſu qui frequẽ

65 ter cõtingit, † Titius offendit Seiũ ignominioſa percuſsione, puta quia dedit ei alapã, aut percuſsit eũ cũ baculo, quod militares viri ſolẽt grauius multo ferre quàm ſi gladio cęſi forẽt,Tractatur inter

66 eos de pace,Seius dicit ego†volo quod ponat ſe in manu mea,& ad diſcretionẽ meã, quęritur an valeat huiuſmodi pactũ, & vbi itacõ ueniat quã vindictã liceat Seio ſibi ſumere de iſto Titio, de primo eſt deciſ.Bar.quod non eſt licitũ, & nõ valet etiã ſi adeſſet cõſuetudo ita faciẽdi in illa prouincia vel ciuitate prout erat Piſis,ita Bar. in l.j.§.vſq;adeo,ff.de iniu.& ratio eſt quia nõ poteſt quis dare ſe in alienam

alienam manum vt aliquid patiatur, quia hoc pertinet ad vindictā publicam, quæ non tollitur partium consensu propter quā rationē dicit Bal.in l.si is pęnes, quem C.depo.quòd non valet pactū quod liceat tibi competentem sumere vindictam de offendente, quod etiam dixit in auth.sacramenta puberum.C.si aduer.ven.statim in prin. Dicit etiam Bar.in l.sed si vnus.§.prætor.ff.de iniu. quod posito de facto tali casu, qui & tolleretur non tamē poterit iste Seius offensus excedere modum vindictæ, & si excedat poterit puniri quia censetur Titius, inquit, se commisisse secundum ius boni, & ęqui, & secundum arbitrium boni viri, quod facit ad secundū membrum huius quæstionis, & est simile † quòd dicitur quòd si quis se remittit bonę gratiæ alicuius, non tamen poterit corporaliter offendi, eo enim ipso quod ita se cōmittit censetur tacitè actum quod fiat gratia, & idem † est si se submittat eius voluntati, vt per Inn.in c. veniens de renuncia. quem refert, & sequitur Afflic. de prohib.feud.alie.per fœd.§.insuper.nu.14. Et si alius † vellet abuti illa facultate sibi concessa debet constitutus reponi in antiquum, & priorem statum, ita Afflict. ibi, quod clarius dixit Imol. quem tamen ipse non allegat, in l.vlt.ff.de præto.stip.vbi reddit rationē Cur latius interpretamur cū quis se cōmittit volūtati tertij quā si se cōmitteret voluntati sui aduersarij, quia hebetiores, & affectiosiores sumus ad propriā causam, quā ad alienā, quæ est naturalis, & patens ratio, Et ista sunt valde pertinētia ad rē Bellicā propter istos dedititios, qui cū vltra non valent tueri præsidiū cōmissum, dedunt se ad discretionē, & quādoq; furcis suspenduntur pro parte, & alij deportātur ad Triremes, quę est diabolica discretio, & nō potest fieri. † Nā & discretio importat arbitriū boni viri, quod dixit Bal.in l.vlt.col. vlt.C.de iu.do.& Alex.in consi.xxxiij. col.j. lib.j. Postremo quæro † an possint partes ad pacem compelli, et in c.placuit.xc.dist.dicitur quòd sic etiam per excommunicationis pœnam dicit etiam Car.in cle.ij.de re iu.in vj.no. † quod Papa potest Principes cogere ad pacem, quod dicit melius probari in c. nouit de iudi. Alij verò, inquit, ad hoc coguntur per suos iudices, d.c.placuit, & c.studendum dixit etiam Bart.in l.furti, §.qui iussu. ff.de infa.quod iudex potest partes cogere ad concordiam, & pacem, quando, diu contenderunt, maximè si propterea inquietatur pax publica, aliàs secus: Hoc tamen indistinctè posset ordo decurionum, aut is, cui ipsæ committeret bonum publicum, & ea quę illud concernunt, quod dixit Bar.in l.ambitiosa.col.iiij.versi.declaramus, ff.de decre.ab.or,fa.& tractatur materia ipsa, in l. æquissimum

Margin numbers: 67, 68, 69, 70, 71, 72

73 mum.ff.de vsufr. Quęro facta † est remissio per Principem rebellibus siue in genere siue in specie, vtrum extendatur ad mediatos subditos, maximè si iam erant eorum bona deuoluta & incorporata fisco immediati domini Pet.de Ancha. in consi.clxj. quod incipit viso diligenter,col.j.& ij.examinat,& concludit non extendi, erat tamen in casu illo facta restitutio ex gratia,& ad partis postulationem,nimirum si immediato domino puta vasallo non præiudicat vnde in publica,& generali remissione per pacē facta, & ad commodum Reip. maximè quando verba fœderis sunt apta comprehendere hunc casum, puto eum debere comprehendi.

74 Quærit etiam ibi Ancha.† an restitutio illa extendatur ad eos rebelles,qui vigente adhuc bello sunt vita functi, & ad eorum bona,ita vt hæredes legitimi, aut etiam testamentarij ea recuperent & concludit quòd non reconualidatur testamētum,quod propter crimen factum erat irritum,quiá extrema non sunt habilia,& propterea neque hæredes bona consequentur. Ego tamen in his fœderibus pluries secutis inter Imperatorem Carolum, & subsequēter Philippum Regem eius filium & Regem Franciæ ex quibus cautū erat parci exulibus,vtriusque partis,& eis bona restitui,passim vidi bona indistinctè restitui,tam hæredibus defuuctorum,quàm viuentibus quòd mihi visum est æquissimum,ne deterioris essent cōditionis hæredes qui nihil peccauerant,quam ipsi delinquentes,& hoc vlt.est etiam de mente Ancha.in consi.cclxxxvij.iste B. in vlt. verbis,vbi dicit reconualidari testamentum defuncti de quo erat rogatus,notarius rebellis,quia ex restitutione omnia retrotrahuntur & retrogesta cōfirmantur de quo est elegans consi.Bal.ccxliij. quòd incipit quidam nobilis nomine Antonius lib.j.vbi dicit testamētum conualidari,& quod est speciale fauore pacis, quia quid quid placet paciscentibus legis habet vigorem. Item quæro de

75 quæstione alia.† Rex vngariæ pacem fecit cùm Rep.Venetorum, conuenitque inter cætera,quod veneti infra certam diem decederent omnibus locis illo bello vsurpatus, & ne infra certos limites vllos haberent milites,aut magistratus, dubitatur an decedere ēt deberēt particulares Veneti illis locis quæ intra illos comites priuato iure possidebant item an ciuitati aut oppido Cuipiam liceret intra illos limites eligere sibi Magistratum quempiam ex Venetis,præsupposita facultate deligendi,respondit de vtraque quæstione interrogatus Pe.de Ancha.non cogi priuatos decedere, & in magistratus posse nominari,vt per eum in consi.cciiij. incipien

76 te visis,& ponderatis. Quæro nunc de alia,† Princeps per suum

diploma

diploma narrat Titiũ multa indigna commisisse in se, & eius Maiestatem,atque Imperium,& præsertim quia hostes, commeatu, armis, propriaque persona sua iuit.propter quod eius bona, inquit, confiscauimus,& fisco nostro adiudicauimus, Et de eis gratiam fecimus Gaio fideli nostro benemerito, quæritur an huic Principis assertioni credi debeat, Deci. in consi. ccccx. latis. hanc quæstionem examinat, etiam in fortiore casu, cautum enim erat prouinciali decreto,quod in læsæ maiestatis, crimine bona omnia fisco essent addicta,& incorporata absque vllo processu,& declaratione,concludit tamen Dec.donationem illam Principis inualidã idem etiam respondit in consi. ccccxlvj. col.xiij.cum seq.& consi. dxliiij.quod est repetitum,consi.dcvj.omnibus his locis ijsdem vti
77 tur argumentis, † Nempè quod assertioni eius non sit credendum ad proprium eius commodum quod non priuatur vasallus feudo nisi culpa conuicta,quod non valet sententia temere,& vt ipse dicit,ex abrupto prolata,quod ostenditur,inquit,cum vno contextu & momento declarata sit rebellio & facta donatio bonorum,Quod notorium enũciatum non poterat esse notum Principi nisi per auditum alienum,& illis testibus iniuratis credi non debuit,quæ fuit ratio Cald.& An.de Bu.in c.post cessionem de proba.prout refert Fely.in c.cum à nobis,col.j.circa fi.de testi. Iser. verò,quem ipse Deci.allegat,videtur mihi aliter concludere,in tit.enim,quo tẽpore miles,in §.sancimus,& in §.seq. quod incipit,si autem post lõgam disputationem concludit esse necessariam sententiam, vt in d.§.si autem,col.vlt.versi.hæc disputatio verum tamen si sit notorium quòd liqueat iudici,tanquam iudici,vt in re quę facta est corã iudice aut domino pro tribunali asidẽte. Aut in notorio actus permanentis,siue etiam præsentis,prout est, inquit in eo qui tempore belli passim est cum hostibus,& illis inseruit,aut in eo qui castrum suum tenet rebellatum contra dominum,aut qui in eo, dicit ibi Afflic. habet picta arma, atque insignia hostium,nulla requiritur sententia,& statur Principis assertioni,& sequitur Afflic. in d.§.sancimus,in iiij.col. post Iac.Alua. col. pen. Adduntque ibi Iser.& Afflic.primus in d.§.sancimus,in j.col. & alter in colũ.vij. quod bonum est quod de tali notoria culpa fiat instrumentum publicum vt in posterum de ea posit apparere, Ego tamen non video quid hoc prodesse posit vbi enim intelligant de ipso Principis diplomate iam certum est quod solet in scripturam redigi reincidimusque propterea in illa argumenta Decij,quod huic asser-
78 tioni credi non debeat, † Quod si intelligunt vt de ipso crimine

conficiatur

conficiatur instrumentum, obstat quod dicitur de delicto instrumenta non posse fieri, l. diuus, ff. de custo. re. l. senatus, vbi Bart. not. ff. ad Turpil. Fel. latis. post alios, in c. cum in ecclesijs, de ma. & obe. prodesset tamen cautela ista, vbi causa cognita testes examinarentur, hoc enim esset tutissimum remedium, Nihilominus etiam ex ipso Principis diplomate puto tutum esse eum, cui bona sunt donata, in dictis duobus casibus exceptis, per Iser. & alios, videlicet cum factum est notorium actus successiui, etiam si non per petui, & actus præsentis; secus verò in notorio enunciato de actu præterito, vt per Afflic. d. §. sancimus, col. vj. ver. Idem si vasallus, & per eum, in titu. de contro. inter Epis. & vasal. col. pen. conferuntque his ea quæ in facto consultus respondit Bal. in consi. cccxxviij. quæritur si Rex Romanorum, li. in pen. col. versi. porrò in principe, vol. j. † Dicit enim ibi quòd si Imperator causam specificè exprimit suæ dispositionis, statur verbis per eum proprio motu prolatis: ita vt non recipiatur contraria probatio, secundum Cy. si autem verbis est vsus generalibus, erit quidem præsumptio pro eo quod dixit, & fecit, verum recipietur contraria probatio: Infertq; propterea ibi Bald. quòd si dixit Imperator aliquem fuisse erga se ingratum, & quòd propterea priuat eum feudo non est necessaria ingratitudinis probatio: Confirmantur hæc ex consi. Pe. de Anch. ccxciij. quod incipit vltra alia, versicu. præterea, vbi dicit quòd si Princeps scienter super tali enunciatione disposuit, illa facti narratio tãtum operatur quantum dispositio eius ex certa scientia. Itẽ ex his quæ dixit Idem Ancha. in consi. cclxxvij. incipiente, ex prędicta facti narratione, quod est repetitum, consi. ccccxxxix. cum plena facti seriè vbi concludit † contra eiusmodi notorios rebelles incipi posse ab executione, capiendo eorum bona atque donãdo, facto posteà processu, & adhuc confirmatur hæc pars, ex his quę dixit Afflic. in tit. de pa. te. §. si duo, nu. 15. quòd licet Principi spoliare notorium rebellẽ, siue ẽt hanc executionẽ alteri cedere neque huic spoliato contra cessionarium competet vllum interdictũ aut remediũ restitutoriũ, loquitur tamen in casu magis claro, propter constitutionem quę de hoc est in illo regno contra huiusmodi rebelles, quæ tamen vigebat etiam Mediolani in illo casu Decii, de quo in d. consi. ccccx. Erit igitur conclusio quòd in notorio actus præsentis, & successiui, etiam si non perpetui, stabitur dispositioni Principis quæ super eius assertione fundetur, si verò sit notorium actus momentanei, aut factum est coram ipso domino, ad exemplum eius quod dictum est de eo quod fit co-

79

80

ram Iudice pro tribunali sedente, & idem erit, aut factum est in eius absentia, siue etiam si in præteritum enunciatur factum fuisse,& tunc procedent quæ dixit Deci. in d.consi.v.Imò etiã hoc casu in supremo Principe qui de absoluta potestate ita narrauerit & disposuerit, adhuc dicendum erit credendum ei esse propter d. consi.Bal.cccxxviij.cui consi.ita respondet Deci. in d.consi. cccc-xlv.licèt eum alleget sub alio nume.& propter d.consi. Pet.de An
81 cha.ccxcv.† Hoc tamen restringendum puto ad Principem antonomasticè in supremo inquam, secus in alio inferiore, in eo enim fortè non procedet dispositio cle.j.de proba. quod dixit Deci. in d.consi.ccccx.latè prosequitur Fely.in c.cum à nobis,col.ij.de testi.vbi valde dubitat de dicto Card.qui in consi.cliiij. contrarium respondit, etiam in Principe inferioris gradus, habente tamen in suo statu iura Imperialia, sed cum Card.tenet Soz.in consi.iiij.col. iij.li.etiam iij.Et hanc differentiam inter supremum & alium inferiorem Principem comprobo ex his quæ voluit Ang.in l.j. versi.in Glo.quæ incipit Imò derrogat,ff.de ferijs,quòd rescribendo, sententiando, vel epistolam transmittendo intelligitur Princeps legem condere, nemo tamen ab eo inferior hoc potest, verùm etiam Rex hac vtetur potestate: quod dictum refert,& sequitur Alexã.in l.apud Iulianum.§.vlt.vers.hoc est quod multum,ff.ad Trebel.latè
82 etiam comprobat Ias.in d.l.j.col.vlt. Et procedit † hæc conclusio etiam si sit Princeps Vicarius Imperij, quia adhuc maior est dignitas, atque auctoritas Cæsaris in vniuerso, quàm Vicarij in suo particulari, neque hoc casu erit locus regulæ.l.quæ de tota, de rei ven. quod probat tex.in c.Dudum.§.nos igitur, de præben.in vj. vbi habetur, quòd quis est maior se ipso,& ratio ponitur ibi, in Gloss.in add.Io.An.quia fons scaturiens melior est, quàm riuus, de eo procedens,& illum tex.ad hoc citat Bal.in prælu.feu.in Glo.quæ incipit aliqua sed pauca de Principe, versic. & quia maior. Adde etiam
83 † ad supradicta, quòd si contingat de bonis ita donatis quæstionẽ exoriri inter antiquum Dominum,& illum qui ea habet ex Principis contractu, aut etiam liberalitate, vt quia dicat vnus se nunquã talem crimen commisisse, alter veròècontra illud dicat verè fuisse factum, recipiendæ erunt vtriusque probationes, & illæ obtinebit qui melius probabit, ita colligitur ex his quæ voluit Bar.in tra cta.qui sint rebel.in Glo.rebellanda, circa medium, ibi, quia cum talem pœnam ipso iure incurrant peti posset pronuntiari talem esse rebellem, & ècontra qui se putat de tali crimine infamatum posset petere pronunciari se non esse talem, & clarius circa fin. d.

Glo.

84 Glos. vbi dicit quæritur † an occultè rebellem liceat occidere, & dicit quòd sic, quia ipso facto in hanc pœnam incidit, & in iudicio, quod fiet de isto homicidio liquidabitur de veritate obiectę rebellionis, & Bartolum ad hoc allegat Pe. de Ancha. in d. consi. cclxxvij. col. ij. in fi. Quod est magni effectus, vt quis propter obiectum hoc crimen, etiam occultum, possit occidi, & ex post, ex superuenientibus probationibus iustificetur homicidiũ. Quod not. in hac materia propter id quod dixit Deci. in d. consi. ccccx. colũ. pe. nu. 26. vbi concludit hodie non posse quæri de ipsa rebellione. Et suprascripta decisio Bart. multum repugnat dictis consi. Decij, nam si tales rebelles possunt occidi, etiam ante detectum crimen, quanto magis in notoria culpa poterunt ei auferri bona, & alteri donari saltem vt liceat, quanto crimen ipsum refricatur in dubiũ iustificare confiscationem ex nouis probationibus. Item quæro

85 de alia quęstione, † Ianuenses, & Pisani diutinum habuerunt bellum, tandem verò deuenerunt ad inducias duraturas vigintiquinque annis, & successiuè per biennium duraturum, postquam eis elapsis, placuerit alteris bellum renouare, acto quòd Pisani non recipiant exules, & rebelles Ianuensium, quæritur an intelligi debeant de rebellibus qui erant tempore initi fœderis an & de aliis posteà factis, Ang. super hoc ex facto consultus, respondit quòd non comprehenduntur nisi qui erant tempore fœderis vt in eius consi. cclxj. Thema prædictum, loquitur tamẽ in casu quando tam diu perseueratum fuit in inducijs quòd omnes qui tunc viuebant mortui sunt, quia, iam lapsi erant anni centum, Item restringit ad casum quando pactum non erat vicisitudinarium, secus enim secundum eum si vtrinque esset conceptum illud pactum de non recipiendis exulibus, tunc enim in omne tempus durantium induciarum ex-

86 tenditur. Mouet etiam in fi. d. consi. dubium, † quid si quis erat exul tempore induciarum, & fuit ei facta remissio, reuersus autem domum noua causa superueniente factus est iterum exul, an comprehendatur in inducijs, & pacto illo prohibitiuo & non soluit,

87 dicit † tamen videri casum quòd non comprehendatur, in l. solita prouidentia. C. de remis. pig. illa tamẽ lex nihil facit, duplex enim est eius ratio vt ibi dicit Alb. obligando enim quis præsentia, & ea quæ acquiret, id non potest intelligi de pręsentibus alienatis & reacquisitis, cùm enim iam continerentur in obligatione facta de bonis præsentibus, non potest censeri eum etiam de eis cogitasse, vt de futuris, altera est ratio, quia quæsita ideò continentur, quia propter pactum finguntur iam tũc habita cum est facta obligatio,

quia res retrotrahitur, sed secundum istam fictionem inuenitur subsecutus consensus creditoris de alienando, non igitur continebitur hæc res propter consensum, quæ rationes cessant in præsen-
88 ti casu, Et † melius congruit casus quæstionis de qua ibi per Alb. de licentia quam dedit creditor scholari de recedendo non obstante iuramento de non recedendo donec satisfecerit, quia si post licentiam reuertatur reincidit tamen in priorem obligationem de non recedendo, sic dicam de isto exule, rationes, vide per Albe. ibi. Quæro extra materiam supradictam de quæstione alia, Qui
89 dam nobilis tempore belli dixit cuidam amico suo, † recomendo tibi hoc meum castrum, quid censebitur per hæc verba actum? Dic quòd censetur ei commissa custodia, omnia igitur ad eius cu-
90 stodiam pertinentia expediet, † Et propterea si esset necesse aliquid facere de pertinentibus ad exercitum meri imperij propter ipsam custodiam etiam hoc ei censeretur cõmisum, posito quòd dominus, & ipse hoc posset. Si igitur custodes, & milites peccarent aut fortè proditionem tractarent, liceret ei in eos animaduertere, Item & poterit milites ad custodiam necessarios conducere, stipendiumque eis persoluere de ære domini vel de suo, & omnem impensam à domino repetet Ita Ang. in cons. xxxv. incip. quidam nobilis; Bal. tamen in l. j. C. manda. aliter loquitur di-
91 cit † enim debere considerari mandatum illi traditum, & quòd maleficia debet denuntiare domino, Sed idem Bal. in cõsi. cxciiij. incip. præmissis verbis col. & lib. ij. loquens de Capitaneo duarum triremium, dicit quòd habet iurisdictionem in milites quibus præest ad instar magistri militum, Et quòd in hostes habet gladij potestatem, saltem de facto, Dixit etiam Alex. in l. j. in primis verbis ff. de iuris. om. iu. quòd officium eius est nudi ministerij, & absque iurisdictione; Dixit quoque Bar. in l. j. ff. de offic. præfec. vig.
92 † quòd Capitaneus guardiæ habet modicam coerctionem in sontes, sed crimina grauiora debet denuntiare domino; de quo est tex. apertus, in l. vnica. C. eod. titu. & hoc puto verius, quàm quod dixit Ange. vel illud eius dictum de exercitio meri imperij debet secundum hoc dictum Bar. intelligi, & restringi: vide etiam ad hoc Luc. de Pen. in l. quicunque, col. ij. C. de exac. & execu. lib. xij.
93 Quæro modo an † hic custos ad aliquid obligetur si commissam sibi arcem amisit, distingue, aut per incuriam, & somnolentiam, & proculdubio grauiter peccat, Ianitori enim vt in Euangelio dicitur, præceptum est vt vigilet, debetque ex ipso nomine scire
94 quid eum facere oporteat, vt l. j. C. de offic. præfec. vrb. † cum enim

enim custos sit castri videre debet, vt id quod est esse non desinat, l.defensores, C.de defenso.Ciui.caueantq; ab indignatione Princi
95 pis, † quādo in eo sunt pœnæ omnes arbitrariæ, Nam vidi ego iussu Principis caput amputari militi qui obdormiuit in custodia cuiusdam captiui magnæ importantiæ, dum duceretur ad Principem, & dum ille dormiret, aufugit captiuus, Et quamuis somnus sit accidens naturalis, cui resisti non potest, cum nemo sem-
96 per possit vigilare, † somnus tamen non excusat in vera culpa, ita Bald.in l.iij.§.cognoscit, in vltimis verbis, ff.de offi.præfec. vig.dicit etiam Gloss.in l.cum ita.§.species, ff.de leg. ij.quòd quando cũstodiam quis debet præstare ex incumbenti sibi officio, non excusatur propter casum contingentem, nisi probet carētiam culpæ, not.scrib. in l. si quis ex argentarijs. §.an verò hæredi, ff. de eden. imò dicit Lu.de Pen.in d.l.quicunque, colum.iij.quòd custos periculo capitis sui tenetur ad custodiam, & ibidem in colum. pe-
97 nul. † dicit quòd qui mercedem accipit pro custodia tenetur etiam de damnis fatalibus. Oldrad. tamen plenius hanc materiam tractat, in consi.xcii.quod incipit Rex habebat castrum, quæ-
98 rit enim ibi † an commisso à Rege liceat alium substituere, & si hoc fecerit, & castrum amiserit quid fiet, & si quidem nobilem substituit, excusabitur, etiam si is sua culpa amiserit, si verò ignobilem non excusatur, & hanc dicit esse consuetudinem nobilium patriæ suæ, quam etiam dici iuri conformem, argumento l. vlt.in prin.ff.de custo.reo.& hoc dictum citat, & comprobat Felyn. in c. Petrus, in j.colum.extra de homici.& in cap.super his, in fi. de accusa.sed neque cogetur hic custos substitutum præsentare Regi, cum satis sit quòd idoneus esset communi opinione, tempore subrogationis, ita ibi Oldr. Quòd si ipsemet deputatus à Rege castrum amisit si quidem dolo proculdubio est inexcusabilis.Idem si lata culpa, l.ad commentariensem, C. de custo. reorum.Imò & tenebitur, de leui culpa, & de leuissima, non tam grauiter tamen puniendus, vt d. l. vltim. de custo. reo. §.j.& l.milites, ff.eodem.si verò nulla adsit culpa, vt si per vim, sunt iura quòd excusetur, in l. si ea res, ff. de actio. empti. & in l. sed & de damno, ff. lo-
99 ca. ibi enim dicitur † quòd custodia aduersus vim parum profi-
100 cit: Oldrad. tamen distinguit † aut culpa præcessit casum, & proculdubio casus non excusat, quid enim si malè prouidit de commeatu, aut munitionibus, aut armis, aut quid (quod faciunt maxima pars castellanorum) si fraudat numerum militum vt intercipiat stipendia, & propterea castrũ amittatur, certè grauiter erit

puniendus

puniendus. Aut culpa non præcesſit, & videretur abſoluendus, vt d. l. milites, circa fi. Vnde & dixit Bal. in d. l. iij. de offi. præfec. vig. 101 † quòd impoſsibile, à cuſtodibus non eſt exigendum, verum tamen adhuc hoc caſu dicit Oldra. in fi. d. conſi. quòd de iure nobi- 102 liũ id eſt de more, adhuc tenebitur cuſtos, † Cùm enim Rex ei, inquit cuſtodiam tempore belli aduerſus imminentem vim commiſerit, videtur etiam de iure obligari aduerſus vim arg. l. j. C. commo. vbi Iac. de Are. ita no. hęc Old. ibi, cuius verba, more ſuo tranſcripſit Ioan. An. in addi. Spec. in Rub. de loca. Additque multum nocere caſtellano quòd ipſe tempore belli recipit cuſtodiam, propter quod tacitè actum videtur vt ea ſit cuſtodia vt etiam vim nõ timeat, Dicit etiam ſe audiuiſſe fuiſſe iudicatum in curia quòd excuſatur caſtellanus, qui alterum ſubſtituit, ſi is erat nobilis, confirmatur verò id quod dicunt de eo qui tempore belli ſuſcepit cuſtodiam, ex eo quòd dicunt Doct. non fieri remiſsionem ei, qui conduxit belli tempore de quo per Bal. in l. ſi ea lege C. de vſur. in ij. col. & per Alex. in l. ſed & ſi quis, §. quæſitum. ff. ſi quis cau. nu. 17. vbi allegat Ioan. And. in d. rub. de loca. Et dixit Luc. de Pen. in d. l. 103 quicunque † quòd cuſtos ſtipendiarius tenetur de damnis fatalibus, Et dixit in Rub. C. de lit. cuſto. col. ij. quòd tenetur reſiſtere violentiæ, ibi tamen reſtringit ad quantum poteſt. Et hoc ſi ſit bona fide intellectum, & factum, vt puto nemini domino diſplicebit, impoſsibilium enim nulla eſt obligatio, & eſſet pernicioſum aliter dicere, Imò neque inuenirent Principes, coſtodes ſub alia lege: quia qui fecit quidquid potuit legem adimpleuit. Supradicta ego quandoque inducebam ad caſum Ioann. Baptiſtæ Furnarij Ianuenſis, ipſe enim cum eſſet Præfectus præſidio Albæ, quę eſt mihi originalis Patria, iuſſumque ei eſſet per Ducem exercitus, vt remiſſa ciuitatis cuſtodia ad ſe veniret, ipſe ſimulato, ſiue etiam vero languore, neque iuit, neque cuſtodiam remiſit, Intereaque Galli ciuitatem furtiuè ſurripuerunt, cum Furnarius vigilijs & cuſtodiæ ciuitatis ſuffeciſſet quendam Ricium de Lechio Regnicolam, nouũ hominem atque incognitum, cui fortè mille ſcuta Ianuam deferenda non credidiſſet, ipſe tamen Furnarius cũ in vinculis cauſam diceret in ciuitate Alexandriæ, capiti ſuo metuens aufugit.

Caueant igitur iſti caſtellani, & arcium cuſtodes, & diu penſent, vt dicam cum Poeta.

Quid ferre recuſſent.

Quid valeant humeri.

Dum enim ambitioni, & lucro ſtudent, incauti, periculum capitis ſubeunt

ſubeunt: vidi enim ego cuſtodem arcis Valentiæ prope Alexan-driam capite plecti propter deditam arcem Gallis, qui tamen eum magna vi aduenerant, cui fortè erat impoſsibile eũ reſiſtere.
104 Notabilis † eſt etiam in hac materia caſus in quo conſuluit Old. Rex Hiſpaniæ commiſit cuſtodiam quorundam caſtrorum, Templariorũ, magiſtro ordinis de Aleãtara, Papa pręcepit, ſiue eius executor & comiſſarius, dicto magiſtro, quòd dicta caſtra dictis templarijs reſtitueret, ipſe noluit eis reſtituere ſed reſtituit Regi propter quod fuit excommunicatus, defendit ibi Oldr. quòd debebat abſolui quia debuit curare de honore, & fide præſtita Regi quòd
105 multis agumentis comprobat. Caueant etiam † qui arces dedunt etiam cum maxima vis ingruit cui reſiſti non poteſt, ne pecuniam accipiant, quod quandoque Duces magno emunt, vt tempus redimant & propter incertos caſuum euentus ne contingat eis quod dixit Boerius in trac. de cuſt. cla. num. 25. contigiſſe cuidam Gallo cui arcem dedidit Iannuenſibus, & cum credidit Lugduni pecuniam à campſore, & numulario recipere fuit ei caput abſciſum, & cadauer poſitum in rota, Et ego ſuaſi idem fieri cuidam militi, qui arcem Eporediæ ſibi commiſſam, dedit hoſtibus, acceptis aliquot centenis ſcutorum ſub prætextu commeatus ſeu victualiũ, quæ dicebat ſe habere in caſtro; Duci tamen aliter eſt viſum.
106 Dixit etiam ibi Boerius † cauendum eſſe caſtellanis ne ſermonem faciant aut verba auſcultent de proditione & bene hortatur; nam auſcultatio ipſius dimidium eſt deditionis ſiue vt vulgo dicitur Rocha parlamentata e mento renduta. Item dixit aliud val-
107 de notabile, † quòd ſi cuſtos caſtri fideiuſsit pro cuſtodia & euenit caſus amiſsionis, fideiuſſor non obligatur ad ſolutionem pœnę conuentionalis, ſed ſolum ad quanti intereſt; allegat Dyn. in l. libertus. §. fideiuſſores, ff. ad municip. Alia quædam in materia cuſtodum arcium tractat Martin. Lauden. in trac. de caſtella. vbi in v. q. dicit idem quòd dixi ſuprà ſi culpa pręcedat caſum. In deci-
108 ma q. dicit † quòd is qui fideiuſsit pro caſtellano non tenetur ſi is arcem prodidit, Allegat Alb. in l. j. ff. de in litem iu. vbi hoc dicit & videtur tex. in l. j. C. de peri. eo. qui pro magi. inter. lib. xj. Ego tamen puto inſpicienda verba ſtipulationis, & promiſsionis, nullam tamen obligabunt ad pœnam corporalem, quia nimis eſſet abſurdum quòd de delicto alterius alter plecteretur. In q. xxj. di-
109 cit quòd caſtellanus † qui patitur hoſtes deprędari territorium, debet viuus comburi, quod tamen bebet intelligi ſecundum l. quã allegat, quando habebat cum eis intelligentiam de hoc, & ſcele-
ratam

ter illi iam vltra non posse contrafieri, quia propter clausulam illā toties committenda, &c. potest pœna sæpius committi, maximè contra ipsum violatorem, Alex. consi. cxv. lib. iiii. Cor. consi. xl. lib. ij. supra allegati. Erat prætereà vt puto, in dicto casu Bal. consideran. qualiter pacis fœdera essent concepta, vbi enim ex offensa facta in personam, aut bona vnius ex vna parte fieret offensa omnibus illius partis quod facti series innuit, tunc etiam si non committeretur pœna propter bona rapta post mortem eo respectu quòd iu eis neque furtum neque rapina committitur, cum hæreditas est iacens, l. j. §. Scęuola. ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. l. hæreditatis. ff. de fur. & l. à Titio, fieret tamen iniuria super extantibus ex illa parte offensa, & eorū respectu cōmissa esset pœna, † cùm hæc sit vna pax, quo ad omnes contrahentes, non aut sunt tot paces quot personæ contrahentes, quod dixit Corne. in consi. viii. circa primum, colum. ij. iu fi. lib. iij. & in consi. cxlviii. incipiente decisionem colum. penul. nume. 8. lib. iiii. hęc mihi circa illud consi. Bal. consideratione digna visa sunt. Quæro in d. consi. Bal. dicit † hæreditati iacenti furtum fieri non posse, vetus est dictum, visúmque est Trebatio indubitabile apud omnes, propter quod illusit Ciceroni dicenti fuisse quæstionem de hoc inter veteres & suas partes tuetur Cicero dicens Sex. Elium M. Manlium, & M. Brutum contra sensisse, quamuis Cicero ipse contra eos Scæuolę, & Trebatio assentiatur, vt est in eius epistola ad Trebatium, inter eas quas familiares vocant. Mirum verò videtur iacenti hæreditati furtum non fieri neque rapinam, vt l. i. §. Scæuola, ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. l. contra nurum, in fi. ff. re. amot. l. hæreditariæ, ff. de fur. l. in eo. §. eadem distinctionem, ff. de acquir. re. domi. Et propterea neque adita hæreditate furti aget hæres, vt dictis iuribus, licèt agere possit † crimine expilatæ hæreditatis, vt vtrunque probatur, secundum Bart. licèt Pau. de Ca. aliter dicat in l. si homo, ff. de vsucap. cum tamen si vis aut clamdestinitas rei hæreditariæ incidat iacente hæreditate, competat hæredi post eam aditam interdictum quod vi, aut clam; l. denique. §. quęsitum. ff. quod vi, aut clam Item † & datur Aquilia pro damno dato hæreditate iacente, l. ob id. ff. ad l. Aqui. quod motiuum, Glo. ibi sentit, & soluit dicens † aliud in furto aliud, in l. Aquilia, quæ est ratio eadem cum dicto. Bart. in d. l. hæreditarię, non opponit de dictis iuribus dicit tamē quòd ideò. iacente hæreditate non fit furtum, quia furtum est contrectatio inuito domino, & tunc nemo adest domi. Floria. in d. l. ob id, reprehendit Bar. quia iacente hęreditate datur actio furti tunc facti cōmodatario

112 113 114 115 116

modatario, fructuario & ei qui habet rẽ pignori,qui tamẽ nõ sunt domini.Quę reprẽsio nõ est ęqua,nam non solũ furti agit dominus sed& omnis cuius interest rẽ non surripi iusta ex causa l. cuius interest,cũ duabus ll.seq.& l.is cuius,l.vl.ff.de fur.nihil igitur mirum si in illis tribus casibus datur actio. Ipse Floria.soluit quòd ratio diuersitatis est ipsa possessio,nam dum hęreditas iacet nemo possidet,d.§.Scęuola,& vbi cessat possessio vel detentatio,impossibile est furtum committi, Mihi ratio hæc nihil omninò concludit,neque enim magis adest possessor cum datur Aquilia aut interdictum, quàm cum honoraria seu furti, imò contra vtranque sol. & Bar.& Flo.videtur tex.in d.§.denique,dum ibi ideò interdictum competere dicitur quia hæreditas domini locum obtinet.vera igitur solutio ex ipsa l.ob id colligitur,quòd videlicet lex Aquilia dominium latius intelligat quàm lex xij.tabu.neque enim eum intelligit qui fuerit cum damnum daretur, sed cum propter damnum agitur; quod ęquitate suadetur, ne aliàs actione, & auxilio destituatur damnũ passus,cui alia nõ est parata actio pro damno,At in furto, quamuis propter iuris rigorem conseruandum cesset actio illa, non tamen auxilio dominus destituitur,cum crimine expilatæ hæreditatis agere posit,siue vt suum consequatur,siue etiam ob vindictam publicam,& cum ad exhibendum, & rei vendicatione agere posit l.ij.ff.de crim.expil.hære.& l.vlti. C. eo. Dixit etiam Floria.in d.l.ob id, in vlti. verbis, etiam agi posse conditione ex l.cum quærebatur,C.vnde vi,recuperantur, & res petitione hæreditatis, vt l. iij. ff. eo . Nimirum igitur si tot paratis remedijs vno priuatur propter conseruandum vt dixi rigorem Iuris . Obtenduntetiam scribentes, † velum d. l. si homo, ff. de vsucap. cum sit tamen eius sensus planus atque apertus, quęrit enim ibi Iulianus an vsucapi posit seruus iacente hæreditate surreptus, cuius vsufructus erat legatus,& distinguit aut agi furti põt, & nõ procedit vsucapio,aut agi non potest,& procedit palam est autem hęredem agere furti non posse, de fructuario est quæstio,aut enim ius ei fruendi iam quæsitum erat cum factum est furtum,& furti aget, consequenterque vsucapio impedietur,aut frui non poterat,& neque aget furti, neque vsucapio prohibebitur; tunc autem dicitur frui posse,cum hęreditas est adita,Ipsique hæredi est pręstita cautio de qua in l.vxori,ff.de vsufruc. lega. si autem non solum frui poterat sed & fruebatur tunc & ipse aget furti, & dominus idemque hæres,& ita intelligi debet lex aut in qua,& lex, his enim casibus, quæ est l. sequens ff.de fur. dũ ibi dicitur, re surrepta in qua alius

117

vsufructum

vsufructum habet agere hæredem furti, videlicet si iam cepto vsufructu surrepta res sit, hic videtur mihi verus d. l. si homo, intellectus, licet Pau. de Cast. ibi dicat Bar. malè eam declarasse, & ipse forte haud paulo confusius, Cætera quæ ibi no. in Glo. an videlicet sit dare casum in quo furti agi possit, & tamen res sit vsucapibilis siue è contra in quo furti agi non possit, neque tamen vsucapi, sunt extra casum illius legis, satis est enim quòd regula est quòd non procedat vsucapio si sit qui furti agat vel procedere eam si nemo sit, cui ea actio competat, in quo & Iulianus & Sabinus conueniũt.

118 Tractat Cor. in consi. viij. lib. iij. quæstionem istam; † multi inimici vnius partis pacem fecerunt cum alijs multis alterius partis, adiecta graui pœna violantibus, statutum est etiam in ciuitate illa quòd opem præstans delinquenti puniatur in centum, modo Titius vnus ex suprascriptis inimicis, cum auxilio Sei, etiam de dictis contrahentibus, occiderunt Sempronium cum quo pacem fecerant, tenebitur ne Seius pœna pacis fractæ ex suo delicto, Item & pœna auxilij de qua in statuto, & concludit ibi quòd sola tenebi-

119 tur pœna conuentionali. Quia non † potest idem esse principalis, & accessorius, Item quia teneretur in plus opem præstãs quàm

120 principalis, quod esset absurdum. † Item quia minus crimen confunditur cum maiori, quod puto verum quando est vnum alteri cõsecutiuum. nam si essent diuersæ speciei, maius non absorberet minus, nisi non esset pœna reiterabilis, per no. per Bal. in l. qui seruo, §. si duo, ff. de fur. sequitur Ang. in trac. mal. in Glo. & d. malef. sem-

121 per asti. in prin. Quęrit etiam ibi † si quidam tertius puta Caius vtrique pręstitit auxilium ad dictum homicidium an teneatur duplici pœna statuti, vt tanquam opem præstans Titio, Item, &

122 Seio, an vna tantum, & concludit quòd vna; † Item tractat ibi an is Caius teneatur vti auxiliator ad pœnam pacis fractæ, posito quòd ignoraret pacem, & concludit quòd non, quia eum auxiliator grauius punitur propter antiquam qualitatem, si illam ignorabat pœna non committitur, Hoc tamen de scientia fatetur ipse

123 habere multam dubitationem, † quando autem attendatur animus delinquẽtis siue ad augendã siue ad diminuẽdum pęnam vide Bar. in l. diuus. ff. ad l. Cor. de sic. in l. item apud, § si quis virginem, ff. de iniu. vbi Alex, in add. Bal. in l. si quis non dicã rapere, col. iij. C. de Episco. & cle. Cum autem multæ ex suprascriptis quæstionibus ad priuatam concordiam, & pacem pertineant, & non ad publicam, quædam circa eã pro cõplemẽto, & cõclusione materiæ

124 subijciã. Et in primis † sciẽdũ est quòd licet, ex iniurijs, & offen-

127 An verò † ex remisſione iniuriꝫ facta in ſacramentali, ſeu pœnitentiali confeſsione cenſeatur facta reconciliatio, tractat Barto. in l. ſi tibi decem. §. quædam. ff. de pac. & in l. non ſolum. §. j. ff. de iniu. vbi etiam Alex. in add. & ſcrib. omnes in d. §. quædam, & cõiter dicunt quòd non cenſetur remiſſa iniuria, ſed ſolum depoſitum odium atque inordinatus appetitus vindictæ. Et multo minus cenſentur remiſſa damna ſi quæ fuerunt illata ex iniuria, Iaſ. in d. l. j. nu. 10. de pac. vbi etiam dicit quòd etiam ex pace facta, & de qua ſit confectum inſtrumentum publicum non cenſetur remiſſa rei vindicatio quæ competebat offenſo propter res captas ſeu aliàs vtcunque indebitè occupatas allegat Alex. qui verè ita latè concludit, & comprobat, in conſil. clxviij. Cuius initium eſt, requiſitus vt breuiter dicam, lib. ij. quod & ſuprà alio in loco citatum eſt.

128 Et hæc ſunt notanda ad materiam duellarem, † Quamuis enim duellum ſit à iure reprobatum, vt c. monomachiam ij. q. v. c. ij. de cle. pugnan. in duel. c. ij. de purg. vulg. vnde & Bal. in conſ. cccxliij.
129 quod incipit Illuſtris domine, in ij. lib. † dicit quòd prouocare ad duellum eſt quædam furia contra omnem humanitatem, & con-
130 tra omnem rationem naturalem, Et quòd † debet eſſe vltimum refugium, quod latius tractant qui volumina de eo compoſuerunt, vt Ioan. de Lignan. vt Paris de Pu. vt nouiſsime Alcia. ne peſsimo inuento leges deſint, & vt poſsint cum ratione inſanire homines, licet id viſum ſit impoſsibile, Comico. Quam materiam nolui huic tractatui inſerere ne eum plus iuſto grauarem, atque augerem, & ne priuata bella, & ſola diabolica inſtigatione inuenta miſcerem cum publicis quæ iure gentium ſunt adinuenta, & diuino Iure conceſſa, & quæ finem habent pacem, ac publicum bonum, Hęc inquam ad ipſam duelli cauſam faciunt quam obſtinata hominum rabies in conſuetudinem perduxit, vnde, & dixit Bal. in l.
131 is penes quem, in vltimis verbis C. depo. † quòd non dicitur duellum illicitum quod generalis conſuetudo induxit, Dixit tamen
132 idem Bal. in rub. C. de dediti. liber. tol. circa fi. † quòd etiam cũ ſit pro innocentia valde eſt exoſum legibus, quia tentatur Deus, & quia multos vidimus ſub iuſto Clypeo perire; vnde, & in Longobarda quo iure eſt inuentum duellum excuſatur quòd ex neceſsitate conceſſum fuit, quia propter conſuetudinem gentis prohiberi non poterat. Cui eſt ſimile quod de diuortio dicitur, Matthęi 19. quod ab initio non fuit ſic ſed propter duriciem cordium He-
133 braicorum conceſſum fuit, ſed quod dixit Bal. † de conſuetudine non videtur mihi excuſare duellantes, cùm nullo tempore fir-

metur

metur consuetudo peccati inductiua, lex enim quęlibet etiam non scripta, quales sunt hominum mores, & consuetudines, debet esse iusta æqua, rationabilis, Quæ est autem æquitas aut ratio vt armis dirimant duo vter sit iustior vter melior vter innocentior? nihilo id magis consonum quàm si gladijs decertent inter se duo Iurisconsulti vel duo Philosophi vter sit doctior, Quid etiam iniquius quid improbius quàm innocentem virum, eumque vt sæpè contigit, debiliorem & ætate & viribus, aduersus audacem virum, & viribus præpotentem consistere, verum postquã neq; hoc Principibus est curæ præsertim in hac nostra infelici & desolata Italia, quam dominantium multitudo Tributariam fecit imò seruã de domina gentium, Præcidamus saltẽ prout valemus, aliquos ramos de infausta arbore, cum igitur sępè inter ludendum multa effuciãt, multa inconsulto, & per lasciuiam, & non ex animo dicant sibi inuicem socij atque amici, multa ẽt faciant, si non statim ea ad animũ reuocat qui se offensum arbitratur, non poterit exinde ad duellum prouocare, neque iniuriam prosequi, longeq; id minus faciet si posteà vnà luserint, compotauerit, salutauerint, conuersati sint, aut tale aliud quippiam fecerint, Imò neque si is, qui est conuiciatus id ex animo fecisset, & per iracundiam, neque enim ideò minus argumenta, Illa ad reconciliationem proderunt ad duelli pro

134 uocationem excludendam. Vnum tamen scias lector † non quibuscunque argumentis censeri renunciatum iniuriæ atque offensę cum eam quis ad animum reuocauerit, debent enim, vt ego censeo esse vera, & conuenientia, atque etiam concludentia non promiscua, incerta, & æquiuoca, suscepta enim voluntas, & animi affectio durare præsumitur, vt dixit Bal. in d. l. in ipsius, nisi cõcludentibus

135 argumentis appareat mutata, Nihil † enim prodest ęquiuoca probatio & quæ se ad vtrunque habeat, l. neque natales, C. de pro-

136 ba. cum vulg. & est casus notabilis, & sing. in † d. l. filio. ff. de lib. & posthu. Ibi enim dicitur quòd filio quem pater exhæredauit, emau

137 cipauit, & postremo adoptauit, † non censetur ex adoptione ipsa remissa offensa, neque deleta exhæredatio, Quod Baldo visum est mirum, & cæteris omnibus, prout ibi adnotant, cum enim signa reconciliatæ paternæ mentis exhæredationẽ tollant, quod Barto. dixit, in l. iij. §. vlt. cum l. seq. per illa iura. ff. de adi. lega. quis non dixisset adoptionem hoc præstare? Pau. de Castr. in d. l. filio, de mente Bal. soluit obiectum istud, quòd sicut solutio patriæ potestatis nõ præbuit causam exhęredationi nimirũ si redintegratio potestatis contrarium non inducit, quæ solutio non tollit obiectum, innuitur

tur,etiam in lectura, Paul. ibi alia sol. quòd hic filius non habetur pro adoptiuo cùm sit naturalis, & cū cesset fictio vbi adest veritas, restituit autem eum adoptio in priorem statum, in quo erat cū est emancipatus, nimirum si non reuocatur exhęredatio qua iam erat affectus, sed neque hoc tollit præsumptam reconciliationem, post quam contrarijs argumentis reuocatur, vt Bar. censuit, ipse Pau. aliter soluit, & Alex. sequitur, quòd hoc operetur validitas paterni testamenti; Nam si ex adoptione reuocaretur exhęredatio filius inueniretur præteritus, & testamētū corrueret, mihi hoc valde mirū, & absonum videtur vt affectio, quam habet testator ad validitatem sui testamenti sit fortior, & efficatior quàm paterna caritas. Imola ibi soluit, quòd cum exhæredatio esset solemnis & in testamento non tollitur per sequentem actum minus solemnem, argu. l. hæredes palam. §. si quid post, ff. de hær. insti. quod non immerito Alex. improbat, nam & ipsa adoptio est actus solemnis, & etiam solemne testamentum reuocatur, per aliud minus solemne, factum inter liberos, l. hac consultissima, §. ex imperfecto. C. de testa. fortè vera est solu. quam dixi supra, quòd argumentum, & signum sequentis pœnitentiæ, debet esse vniuocum, non æquiuocum, concludens, & non promiscuum, & adoptione factum est æquiuocum & ipsi filio odiosum, & præiudiciale postquam perit ei libertas, & rursum alienæ potestati subijcitur: Potuitque pater etiam retenta animi offensione adoptare, vt scilicet filius facilius castigaret sic vicissim filio est fauorabilis emancipatio ipsa, cùm ex ea libertatem consequatur & alia multa commoda.

HIC INCIPIT VNDECIMA PARS OPERIS.

SVMMARIVM.

1 *Obſides qui ſint.*
2 *Obſides quo iure inuenti.*
3 *Obſides dantur etiam mulieres.*
4 *Obſides cur dentur.*
5 *Obſides ſtatum mutant.*
6 *Initium inſpiciendum eſt.*
7 *Obſides dantur nobiliores ex dantibus.*
8 *Obſides dantur à tenuioribus dignioribus.*
9 *Liber homo poteſt obſes dari.*
10 *Priuatum carcerem non committit qui habet per leges carcerem.*
11 *Priuatis non licet obſides dare.*
12 *Obſides dantur etiam pro cauſa pecuniaria.intellige tamen vt ibi.*
13 *Ciuitates poſſunt dare obſides.*
14 *Priuatus cum iuramento poteſt conſentire,ſe obſidem dari.*
15 *Papa dat clericum in obſidem.*
16 *Secus tamen in Epiſcopo qui eum non dabit.*
17 *Abbas dare poteſt obſidem ſuum monachum.*
18 *Monachus tamen ita datus inuitus non retinebitur.*
19 *Pater filium obſidem dare non poteſt.*
20 *Obſides etiam inuiti dari poſſunt.*
21 *Princeps & populus liber licitè poteſt auferre ſubdito rem ſuam.*
22 *Clericus inuitus obſes dari non poteſt, quod tamen intellige vt ibi.*

De

De obsidibus. Titulus Vnicus.

QVVM autem paci plęrunque accedãt obsides, aliqua de eis sunt dicenda. 1 † sunt autẽ obsides liberi homines in potestatem pro obseruandis fœderibus alteris traditi. 2 Inuentum † eius esse de iure gentium sicut bella, serui tutes,& postliminia.dixit Bal. in l.ij. versi.nunquid obsides.C.de patri.qui. fi.distrax. 3 Dantur autem † non solũ masculi,sed etiã fœminę ac virgines, quòd probat Liuij locus,dum enarrat Clęliam aliàsque aliquot virgines Porsennę à Romanis obsides datas.Quæ,& transnato Tiberij Romam refugerunt,& Tacitus, libr. xv.de Tiridate Partho Armenię Rege,obsidẽ,inquit, interea filiã traddit. 4 Dantur plerunque † ab hostibus quo firmior sit pax secuta ac fœdera,seu deditiones aliæ vè pactiones,& promissa,sed & inter socios ac fœderatos dari vt tutius contrahentibus sit fœdera iri obseruata,declarat locus Cęs.in commentarijs,lib.vj.Et quoniam de obsidibus,in præsentia,inquit,cauere inter se non poterant ne res efferretur,iureiurando,& fide sanxerunt. Quod iure 5 Romano obsides † statum mutarent ac fierent eorum serui quibus tradebantur probant iura,in l.diuus,ff.de iu.fi.in l.eius,in princ.& l.obsides,ff.de testa.Impetrabant tamen aliquando vsum togæ,& tunc validè testabantur vnde,& erant ad instar liberum, l.sed si accepto,ff.de iu.fi.Bal.tamen,in d.l.obsides,mouit dubium cur serui sint qui ex hostibus,pace iam facta,deduntur pignori, Ang.ibi soluit,distinguendo quia aut dantur à verè hostibus , quales sunt nobis Turcę,& serui fiũt,aut inter impropriæ hostes,prout cùm Christiani inuicem belligerant,& tunc non fiunt serui,quæ sol.non tollit obiectum,Prout neque tollitur ex eo quod ibi dicit;Imò,sequẽs Ang.quòd debet ĩtelligi de obsidibus datis ab exteris, iuxta l.postliminij ius.§.in pace,ff.de cap.hoc enim dictum pręterquam quod nihilo magis soluit obiectum , est etiam erroneum cùm non possint exteri appellari,ij , cum quibus bellum est habitum , & secuta fœdera,vt d.l.postliminij,Glos.in d.l. obsides,dicit quòd de datis pro pace componenda intelligitur,siue de iam composita tenenda de quo vltimo procedit dubitatio Bald.potest dici quòd cum actũ

6 est de fœderibus & de obsidibus adhuc erãt hostes † & initium vt in multis inspicimus l. quod ait, §. j. ff. ad l. Iul. de adul. vbi Bar. causa enim dãdi nõ sunt fœdera, aut pax, sed hostilitas, & suspicio ne violetur fœdera ipsa, vel dic, quòd ita fuit ab initio moribus ĩductum, facit l. non omnium, cum l. seq. de legi. Dantur etiam de more
7 † pro obsidibus nobilissimi ex gente dante, sic apud Tacitum legitur cum Partorum legati sub Tiberio Phrahaten Regis Phrahati filium obsidem aliquandiu Romæ retentum in Regem sibi dari cõtra Artabanum crudeliter apud eos regnantem poposcerunt, sic etiam sub Claudio Meherdaten ex Arsacidarum, & ipsum gente legati alij impetrauerunt. erat ea familia Regia apud eos. Dan
8 tur & plerumque † obsides dignioribus ac potentioribus atque his qui & maiestate, & viribus pręstant, quod maximè declarat locus Cæsaris dum enim ab Heluetijs obsides sibi dari petijsset, Ita se à maioribus institutos responderunt vt obsides accipere non dare
9 consueuerint. Quærunt Doc. an liber † homo possit obses dari, & Panor. in c. ex rescripto, de iureiur. distinguit, aut dandus, est laicus, aut ecclesiasticus, primo casu, aut ab eis datur qui ius habent belli indicendi, & potest dari sed mutat statum, & seruus efficitur, Quod tamen est intelligendum in alijs quàm inter Christianos, nam cum inter eos captiui non fiant serui, multo minus obsides, Aut dantur, inquit, inter alios, inferiores, & non valet quod fit, neque mutant statum neque etiam sunt loco pignoris, quia & hæc species quædam est seruitutis, & sapit priuatum carcerem quod iura abominantur, in quo membro etiam confusè, & imperfectè loquitur, Distinguendum est enim inter Principes (quamuis secundi
10 ordinis) & omnino priuatos. Neque † enim de Principe, etiam inferiore à supremo dici potest eum priuatum carcerem habere, quã uis possit habere iniustum atque iniuriosum. Et quamuis cùm nõ possint huiusmodi Principes bellum indicere vt suprà probatum fuit, non etiam possint obsides dare quod est consequens belli ac fœderum, vix tamẽ obtineretur quin & ipsi eos dare possint; cum, & multa sibi arrogent supra concessa, & hoc est, quod dixit Bar. in d. l. obsides, de testa. quod est vsurpatum vt vna ciuitas possit obsi-
11 des, alteri dare, quãuis dati nõ mutẽt statũ. At inter † omninò priuatos non puto dari eos posse; neque datos, etiam consentientes, obligari, cum sit, vt dixit Abb. species carceris, ad quod nemo potest se obligare vt est communis Docto. sententia, in l. nemo potest. de leg. j. in l. alia. §. eleganter, ff. sol. ma. in l. Titio centum, §. Titio centum, ff. de cond. & demo. Huc etiam tendit quod dicitur

in suprà-

in supraſcriptis locis, & in Glo. xxiij. q. vlti. c. ſuppliciter, licet Doc. communiter allegent c. vt pridem, quòd pro cauſa publica vt pro pace dantur obſides, ſed pro pecuniaria cauſa non dantur, De-
12 bet † enim intelligi & reſtringi ad pecuniariam cauſam priuatorum, non etiam Principum, Nam & noſtro æuo vidimus Franciſcũ Frãcorum Regem cùm fuit liberatus à Carolo Imperatore ſub grãdi pecunia promiſſa & in certum tempus dilata, filios dediſſe inte
13 rim obſides. Et quod dixi ſuprà vſurpatum eſſe † vt etiam ciuitates dent ex ſuis ciuibus alijs ciuitatibus obſides, id etiam voluit Pau. in d. c. ex reſcripto, col. pen. verſi. ego credo, quòd etiam ibi dixit Inn. ſed pro publica cauſa vt pro pace, nõ pro pecuniaria, quod & dixit Imo. in d. l. obſides, & Bal. in d. l. ij. verſi. vlterius nunquid obſides. Et quamuis non erunt ſerui, erunt tamen inquit ad inſtar antiquę obſidationis, quia cum ſit ſequela belli ſicut & captiuita-
14 tes omnia licent ipſo gentium iure. Quod etiam dixi † non obligare conſenſum eius qui ſe obſidem dari paſſus eſt pro priuata cauſa, limitandum puto, niſi ſe iureiurando, obligauerit, tunc enim fortè obligabit, eum ipſa iuriſiurandi religio, etiam ſi eum non obliget ipſa obſidalis norma quod arguitur ex d. c. ſuppliciter, ibi, ne in aliquo anima veſtra aut noſtra de ſacramentis grauetur. Et faciũt vulg. de iuramẽto quod ſeruari debet vbicũq; poteſt ſine præiudicio ſalutis vt in c. quamuis de pac. in vj. Dicit tamen Bal. in dict. l. ij. quòd cùm dantur inter priuatos non ſunt ſub pignore, neque coguntur ſeruire, retinentur tamen, inquit, propter eorum conſenſum, ſed per ſuum ſuperiorem poterunt in libertatem plenam vendicari ſiue etiam per patrem. Aut etiam ipſimet, ſi abſque proprio conſenſu dati ſunt, quod tamen in caſu de quo loquitur videlicet inter merè priuatos, puto minus benè dictum per ea quæ dixi ſuprà. Dixi de laicis, nunc quæro de ec-
15 cleſiaſticis, & de his dicit Abb. in d. c. ex reſcripto, quòd † Papa
16 licitè dabit clericum pro obſide, & erit verè obſes, † ſecus dicit in Epiſcopo, etiam ſi clericus ipſe conſentiat, licebit enim ei re-
17 cedere cum volet, dum tamen non iurauerit, † Permiſſum eſt etiam vt ait, ibi, Abbati dare in obſidem ſuum monachum etiam inuitum pro vtilitate ſui monaſterij: obligabitur verò vt ſtet certo loco conuento: & inuitus retinebitur propter Abbatis con-
18 ſenſum, ſed Bal. in d. l. ij. † dicit eum inuitum non poſſe reti-
19 neri, cui ego accedo, Nam ſi † patri non licet filium dare obſidem, quod Doc. omnes concludunt, vt per Bal. ibi, & Ripam, in l. obligatione generali, nu. 14. ff. de pigno. vbi hanc materiã tractat,

vix est vt maior sit potestas Abbatis in monachum, Sed dum Ripa in d.l. obligatione, nu. 12. in fi. versi. id etiam quòd ex causa publi-
20 ca, † dixit obsides etiam ex causa inuitos dari non posse, fortè ita indistinctè dictum non est verum. quid enim si nemo se dari cōsentiat non ne impedietur pax, & bonum publicum? verius est igitur, vt dentur etiam inuiti & recusantes, quos populos præsupposita auctoritate, vel Princeps elegerit, facit in arg. tex. in l. Lucius, cum sua materia, ff. de euic. no. per Ang. & alios, in l. conuentionum, ff. de pac. Idem Ang. in l. venditor. §. si constat, in fi. ff. com. præ. & latè trac. Alexan. in consi. cxc. lib. ij. & Deci. in consi. dxx. colum. j. & ij.
21 † quòd liberæ ciuitati, & Principi licèt pro publico commodo au
22 ferre priuato rem suam. In † clerico autem dixit Abb. quòd inuitus obses dari non potest, & qui inuitum retineret, caderet in pœnam Canonis si quis suadente diabolo, xvij. q. iiij. quod etiam non puto verum si sit datus à Papa, censetur enim dispensasse cum accipiente super pœna, d. Can. quod vltra non prosequor. Et per ista sit impositus finis huic tractatui, in quo si quid boni est dictum datori hominis & intellectus erit accepto ferendum: si quid verò perperam & minus verè, imbecilitatem & tenuitati operarij nō egre feretur ascribi, qui & patienter audiet corrigentes, & meliora proferentes.

F I N I S.

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

B

Ciuica

Filia

G.

H

Iuramen-

N

O

P

Pręferri

Q.

T

V

F I N I S.

REGISTRVM.

* ** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm

Nn Oo Pp Qq Rr Sſ.

Omnes ſunt duerni.



VENETIIS Apud Franciſcum de Portonarijs,
anno à Natiuitate Domini M D LXIII.
menſis Mai, die octaua.